МИХРИ-ХАТУН

ДИВАН

АКАДЕМИЯ НАУК СССР

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ НАРОДОВ ВОСТОКА

ТЕКСТЫ

Малая серия

IX

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ИНСТИТУТ НАРОДОВ АЗИИ

МИХРИ-ХАТУН

ДИВАН

Критический текст
и вступительная статья
Е. И. Маштаковой

МОСКВА · 1967

Ответственный редактор

В. И. АСЛАНОВ

Турецкий текст переписан

каллиграфом Г. А. ДАРАБАДИ

СОДЕРЖАНИЕ

Публикация впервые составленного по четырем рукописям критического текста Дивана (собрания лирических стихотворений) турецкой поэтессы XV в. Михри-хатун. Обширная вводная статья подробно характеризует творческую биографию Михри-хатун и принципы и источники составления текста.

7-4-4
222-66

МИХРИ-ХАТУН

ДИВАН

Утверждено к печати Ученым советом Института народов Азии Академии наук СССР

Редактор *С. С. Цельникер* Корректор *Е. Г. Григорьева*
Технический редактор *С. В. Цветкова*

Сдано в набор 16/XII 1966 г. Подписано к печати 23/IX 1967 г. А-11939
Формат 60×90 1/16. Печ. л. 25,75. Бум. офс. № 2. Уч.-изд. л. 26,34. Тираж 1400 экз.
Изд. № 1086. Зак. № 1721. Цена 1 р. 20 к.

Главная редакция восточной литературы издательства «Наука»
Москва, Центр, Армянский пер., 2
3-я типография издательства «Наука». Москва К-45, Б. Кисельный пер., 4

О МИХРИ-ХАТУН И ЕЕ СТИХАХ

Имя турецкой поэтессы Михри-хатун (مهری خاتون Mihrī Hātūn) известно давно: первые письменные источники — *тезкере*, содержащие биографические сведения и отрывки из ее стихов, были созданы через несколько десятилетий после ее смерти. Многие авторы писали о ней и позже, на протяжении четырех столетий, но до сих пор ее творчество не получило достаточно полного освещения. Между тем литературное наследие поэтессы представляет большой интерес для истории турецкой литературы прежде всего потому, что оно обладает своеобразием, выделяющим ее поэзию из того общего, что характеризует литературу, создававшуюся при дворах султанов и аристократической знати в средневековой Турции. Изучение творчества Михри-хатун ставит перед исследователем ряд интересных литературоведческих задач, которые можно решать, лишь опираясь на критический текст ее стихов. Однако диван поэтессы до сего времени оставался в рукописях, что и побудило нас издать его критический текст.

О Михри пишут давно. Но за четыре с лишним столетия не было найдено никаких новых биографических сведений о ней. И сегодня о жизни поэтессы было бы известно лишь то, что сообщили авторы первых *тезкере,* если бы не предпринимались попытки понять ее поэзию. Рассказ о жизненном пути Михри нельзя отделить от рассказа о ее стихах.

При отсутствии точных сведений о времени рождения поэтессы некоторые авторы, писавшие о ней [1], на основании кос-

[1] А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, М., 1910, стр. 60; *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu*, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74; A. Karahan, *Mihrî Hatun*, — «İslâm ansiklopedisi», 82. cüz, İstanbul, 1958, s. 305—306.

венных данных пришли к выводу, что Михри родилась примерно в 1460 г. (точнее, после 1456 г.) в Амасье.

В XV в. этот важный политический и торговый центр Османского государства[2] сыграл заметную роль в развитии науки и культуры того времени. В городе было сосредоточено множество разного рода школ для обучения детей и юношества. Известны имена многих амасийских медиков, математиков и других ученых, а также людей, занимавшихся разными видами искусства (миниатюра, каллиграфия и др.) и художественными ремеслами[3]. В то же время Амасья была одним из крупных литературных центров страны.

Отец Михри, кади, сам был довольно известным поэтом и писал под псевдонимом Белаи ' (بلاى). По тем временам он был образованным человеком, завсегдатаем литературного кружка шахзаде Ахмеда, более тридцати лет правившего Амасьей с тех самых пор, как его отец Баезид II в 1481 г. стал султаном. К амасийскому придворному кругу поэтов принадлежала и Михри. Отец обучил ее всему тому, что знал в поэзии сам, и она уже в юности стала известна своей образованностью, прекрасным знанием персидского и арабского языков и особенно персоязычной литературы. Последнее необходимо отметить, так как в те времена это много значило для любого образованного турка, а для поэта — тем более. Письменные источники сохранили рассказы о том, что однажды поэтесса вышла победительницей в состязании поэтов, устроенном при дворе Ахмеда, что ее стихи пользовались большой известностью.

У историков турецкой литературы нет единого мнения относительно даты смерти поэтессы. Большинство называют

---

[2] Географическое, архитектурное и этнографическое описание города, бывшего некогда значительным крепостным сооружением в Северо-Восточной Анатолии, можно найти в записках известного турецкого путешественника Эвлия Челеби, посетившего Амасью в 40-х годах XVII в.: اوليا چلبى، سياحت نامه، استانبول، ١٣١٤ (1896/7)، ١ج، ص١٩٢—١٩٤؛ ٢ج، ص٧٦—٨٠

[3] Ценные сведения об этом содержатся в четырехтомной истории Амасьи, написанной ее уроженцем Хасаном Хюсамеддином: حسن حسام‌الدين، تاريخ اماسيه، استانبول، ١٣٢٨—١٣٣٥ [1910—1912]

912 год хиджры, т. е. 1506-07 г. Первый русский исследователь творчества Михри В. Д. Смирнов полагал, что она умерла в 1514 г.[4]. Эту дату повторил в своей работе и А. Е. Крымский[5]. Ряд других авторов (а также и сам В. Д. Смирнов в «Очерке истории турецкой литературы»[6]) осторожно говорят, что Михри скончалась в начале XVI в.

В. А. Гордлевский еще полвека назад высказал предположение, что могила Михри находится возле Лядика, маленького городка неподалеку от Амасьи[7]. А. Карахан сообщает, что поэтесса была похоронена рядом с ее дедом Пир Ильясом Шуджаеддином Хальвети в уединенном *текке* Зевадие[8].

* * *

«Золотой порой» в истории турецкой литературы принято называть XV и особенно XVI в. При всей условности этого наименования нельзя не признать, что оно в основном верно обозначает подъем литературы Турции в эту эпоху. В XV столетии писал Шейхи, создавший «Хар-наме», первую сатирическую поэму на турецком литературном языке. Современниками Михри были поэты Месихи, автор первого в турецкой литературе интереснейшего *шехренгиза,* Хамди Ревани, писавший стихи во славу вина и радостей любви, и Иса Неджати, признанный тогда в Турции лучшим лириком эпохи, мастером изящных и звучных газелей. Их стихи были вехами в истории турецкой литературы, каждый из этих поэтов внес в поэзию что-то свое, новое.

Турецкая придворная литература (представленная преимущественно стихами) развивалась в тесной зависимости от

---

[4] В. Д. Смирнов, *Образцовые произведения османской литературы в извлечениях и отрывках*, СПб., 1891, стр. XI; то же, изд. 2, 1903, стр. XXIV.

[5] А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, стр. 60.

[6] В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, — «Всеобщая история литературы», под ред. В. Ф. Корша и А. И. Кирпичникова, т. IV, СПб., 1892, стр. 478.

[7] В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. I, М., 1960, стр. 385; т. III, М., 1962, стр. 151.

[8] A. Karahan, *Mihrî Hatun*, s. 305.

запросов и требований султанского двора и высших кругов феодальной знати.

В ту эпоху Османское военно-феодальное государство превращалось в могущественную империю, быстро расширявшую свои границы за счет завоеваний на Балканах, в Южной и Центральной Европе и в Крыму. Этот процесс протекал в сложных условиях острых социальных противоречий и классовой борьбы [9]. На территории собственно турецкой это проявлялось в крестьянских восстаниях, антифеодальных по своей сути, проходивших под религиозными лозунгами, как это характерно для эпохи средневековья. Таким было, например, восстание, поднявшееся в начале XVI в. непосредственно в районе Амасьи, родины Михри, и Токата. Но оно было жестоко подавлено, как подавлялись в Турции другие народные движения. Завершался процесс централизации власти, государство укреплялось, происходил стремительный рост Османской империи.

Султан и высшие феодальные правители, заботясь об идеологическом упрочении своей власти и положения, обычно собирали при своих дворах ученых и поэтов, вели с их участием диспуты по вопросам правления, беседы на научные и религиозно-философские темы, слушали стихи, часто им же, правителям, посвященные.

Султан Баезид II, сам автор стихов мистико-эротического содержания, следуя этому неписаному правилу, вел ученые диспуты и беседы с поэтами сначала в Амасье, правителем которой он был в молодости, а потом — в Стамбуле. Этой же традиции следовал после него в Амасье сын его шахзаде Ахмед.

Придворную турецкую поэзию того времени составляли панегирические стихи, воспевающие раз навсегда определенные и неизменные доблести полководца и мудреца, приписывае-

---

[9] А. С. Тверитинова, *К вопросу об изучении первого антифеодального крестьянского восстания в средневековой Турции*, — «Византийский временник», кн. XI, 1956, стр. 200—224; Г. И. Ибрагимов, *Крестьянские восстания в Турции в XV—XVI вв.*, — «Византийский временник», кн. VII, 1953, стр. 122—145.

мые любому правителю, и стихи религиозно-философского характера, выражающие идеологию либо ортодоксального ислама, либо суфизма. В то же время в турецкой поэзии звучали стихи, прославляющие счастье любви, радость жизни, восторг перед красотой и совершенством природы. Авторы этих стихов порой доходили до пренебрежения религиозными догмами ислама и его моральными предписаниями. Такие стихи были уже проявлением вольнодумства, дерзким вызовом господствовавшей тогда мусульманской идеологии и ее ревностным защитникам — духовенству и власть имущим. В суфийской поэзии все это часто тесно сплеталось друг с другом.

Гуманистическая поэзия легко уживалась с суфизмом, получившим в Турции широкое распространение. Как известно, суфизм во всех его толках был неоднороден по своему содержанию. Существовало «официальное» направление, которое было вполне приемлемой в султанской Турции «вариацией» правоверного мусульманства, своеобразной обрядностью, сильно воздействовавшей на народные массы. Наряду с этим в суфизме жила и еретическая струя, оппозиционная по отношению к господствовавшему феодальному строю, которая в условиях средневекового религиозного фанатизма давала возможность философствования и способ выражения протеста против несправедливых порядков, царящих в мире [10]. Таким образом, суфизм был удобным прикрытием для выражения вольнодумства, для утверждения гуманистических идеалов. «Возникает своеобразный литературный стиль, который можно назвать „суфийствующим“, т. е. суфийским только по форме и многообразным по содержанию» [11].

Творчество большинства турецких поэтов XV в. окрашено суфизмом, что объясняется рядом исторических причин, обусловивших тогда широкое распространение суфизма в Турции. Опустошительное вторжение монгольских войск на территорию

---

[10] И. С. Брагинский, *Таджикская литература*, — «История литератур народов Средней Азии и Казахстана», М., 1960, стр. 63.

[11] А. Н. Болдырев, И. С. Брагинский, *Соображения о периодизации классической персидско-таджикской литературы*, — «Народы Азии и Африки», 1965, № 2, стр. 109.

Малой Азии привело к разгрому турецких войск полчищами Тимура в 1402 г. в битве при Ангоре, где был пленен сам турецкий султан Баезид I, возглавлявший армию. За этим последовала пора междоусобиц среди султанских сыновей за право наследования в условиях, когда анатолийские правители, эмиры, в силу присущего им тогда сепаратизма вновь обрели некоторую политическую самостоятельность, когда вспыхнуло мощное крестьянское восстание. Все это сотрясало устои Османского государства. Подобная ситуация не могла не сказаться на настроении различных кругов общества. Суфизм тогда нашел себе в Турции благодатную почву.

В литературе суфизм проявил себя в двух направлениях, что, естественно, соединялось с двумя тенденциями, существовавшими в средневековой турецкой литературе: демократической народной и реакционной [12].

Как уже говорилось, турецкая литература развивалась крайне противоречиво. Для нее были характерны панегирики и стихи, отравленные мрачным пессимизмом, признанием безысходности человеческой судьбы, тщетности надежд на счастье в этом бренном мире и упованием на блаженство в мире потустороннем, вечном. Проповедь беспредельной покорности воле Аллаха, создателя всего сущего, предопределившего судьбы мира и всех его, Аллаха, творений, порождала пассивно-созерцательное отношение к действительности, непротивление злу, стремление к отрешенности от всех радостей жизни.

Наряду с этим поэты создавали произведения, которые звучали вызовом устоям тогдашнего общества, его обычаям, его морали. Мотивы личного, индивидуального протеста против стеснительных рамок феодального общества, закрепощавшего человека материально и духовно, перерастали в прямое вольнодумство. И здесь уже сама связь стихов с жизнью вносила в мертвые схемы, утвердившиеся в литературе, живые ноты, правдиво отображавшие время и человеческие судьбы.

---

[12] Первая работа, рассматривающая в этом аспекте старую турецкую литературу, — кандидатская диссертация болгарского ученого Р. Моллова «Очерки старотурецкой литературы» (1962 г.).

Это и привело впоследствии к созданию немногих, но от этого не менее значительных стихов демократического народного характера, к появлению, в частности, сатирических произведений, цепочкой протягивающихся из века в век, пока мы не почувствовали эту «связь времен» в словах, сказанных уже современными нам турецкими прогрессивными писателями.

Придворные поэты создавали свои стихи, и в то же самое время звучали песни и сказы народных певцов и рассказчиков. Духовную жизнь турков той эпохи невозможно отделить от народной литературы, тем более значительной для общества, чем дальше отстоит от нас период, о котором идет речь. Без народного певца или рассказчика нельзя представить себе ни турецкую деревню, ни старое турецкое воинство. Да и богатые дома, конаки, не обходились без своих певцов.

Известно, какое давнее и глубокое воздействие на турецкую литературу оказывала литература на персидском языке, и в XV в. это было особенно ощутимо. Исторические источники сохранили свидетельства того, как велик был авторитет персидской литературы при дворе Баезида II. Этот султан, например, продолжал выплачивать поэту Джа̄мӣ ежегодную пенсию, определенную еще Мехмедом II. Это было данью восхищения поэтом-классиком, за что тот в свою очередь посвятил Баезиду II одну из своих дидактических поэм. Огромный след в турецкой литературе оставило творчество таких поэтов, как ʻОмар Х̱аййа̄м, Саʻдӣ, Х̣а̄физ̣, Низ̣а̄мӣ и, конечно, Джала̄ладдӣн Рӯмӣ, чьи имена уже говорят о плодотворности этого воздействия. Вместе с тем турецкая литература испытывала также влияние поэтов иного направления, творчество которых, все более удаляясь от жизни, в XV в. вырождалось в формалистическое искусство и теряло социальную значимость. Эта поэзия не могла не наложить свой отпечаток на турецкую литературу, хотя бы в силу присущего ей «авторитета». Здесь уместно привести одно высказывание Е. Э. Бертельса. Отметив, что весь «золотой век» османской литературы находился в «тесной зависимости от литературы на персидском языке», и поставив вопрос о влиянии Низ̣а̄мӣ на турецкую литературу, которое ощущалось в XV в., ученый

писал: «В дальнейшем турецкие поэты по большей части ориентируются на персидских авторов, в истории персидской литературы занимавших очень скромное место...» [13].

Конечно, не следует забывать, что в это самое время в творчестве передовых поэтов, писавших на персидском языке, были сильны ноты социального протеста. В Хорасане именно в XV в. громко звучала гуманистическая поэзия Алишера Навои, на долгие времена ставшая высоким образцом для многих литератур.

Признавая всю важность влияния персоязычной литературы на турецкую, мы не можем повторить вслед за А. Е. Крымским, что «вся турецкая поэзия есть только ветвь персидской» [14]. Такая же по существу оценка турецкой литературы встречалась и до него, например у И. Шерра, который считал, что эта литература не обладает ни самостоятельностью, ни оригинальностью [15]. Но еще В. Д. Смирнов заметил: «Что справедливо в известной степени и для одного только периода и отдела литературы, то неприложимо к ней во всей ее целости и за все время ее существования» [16]. Как видим, В. Д. Смирнов считал необходимым ограничить применение такого рода оценки к литературе Турции. Эта литература не утрачивала своей самобытности, хотя бы в том ее направлении, поэтика, образы и язык которого опирались на фольклор (в его демократических традициях) и которое, выражая думы и чаяния передовых людей своего времени, содержало критику мрачных сторон турецкой действительности.

* * *

Литературное наследство Михри-хатун, дошедшее до нас, составляет один диван стихов. Между тем Эвлия Челеби в своей «Книге путешествий» сообщает, что поэтесса писала

---

[13] Е. Э. Бертельс, *Низами и Фузули*, М., 1962, стр. 214.

[14] А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. I, М., 1916, стр. 251; та же мысль, но в отношении всей турецкой литературы высказана и во второй части этой работы (М., 1910, стр. 41, 42).

[15] И. Шерр, *Всеобщая история литературы*, т. I, СПб., 1879, стр. 8.

[16] В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, стр. 458.

рисале на разные темы мусульманского законоведения (فقه), религиозных обязанностей (فرائض), а также оставила несколько трактатов в стихах[17]. Известные нам списки собрания стихов Михри содержат лишь эпилог одного *рисале* (خاتمه رساله). Поэтесса называет темой этого своего сочинения один из разделов мусульманской теософии (الهيات).

Поэзия Михри так своеобразна, стихи ее так противоречивы, что при составлении поэтического дивана они не случайно были расположены в основном по тематическому принципу. Можно предположить проявление в этом авторской воли: слишком значительны здесь отступления от канонической схемы расположения стихов в диване.

Открывает диван большая группа касыд, месневи и газелей. Это стихи во славу Аллаха и его пророков, стихи философского характера, стихи, трактующие вопросы мусульманского вероучения, стихотворные восхваления султана Баезида и шахзаде Ахмеда, «покаянные» стихи Михри, поучения и эпилог рисале.

Приведем для примера начало одной касыды:

حضرت خاقان اعظم پادشاه بی مثال
ایلدی خلق جهانده آنی اعلم ذو الجلال
ظاهر اوللدن جهانه کون جمالی انوری
نوره غرق اولدی بو عالم ایتدی ظلمت ارتحال

خلق و لطف ایله مرتّب بی نظیر بی بدل
علم و حلم ایله مکمّل احسن و صاحب جمال
بر شهی دوران عادلدر بکون عالمده کیم
دولتی دورنده هر کز کمسه چکمز انفعال
یعنی اول سلطان احمد کیم کرم‌کانی بو کون
سلطنت تختنده بر شاه جهاندر مُستعال[18]

---

[17] اولیا چلبی، سیاحت نامه، استانبول، ۱۳۱٤، ١ ج، ص ۲٤۲ A. Карахан считает эти сведения Эвлия Челеби неосновательными (см. *Mihrî Hatun*, s. 305).

[18] Л и СУ, 24а,4—9; СН, 29б,6—11; СА, 31б,12—32а,5. Здесь и далее при цитировании стихов Михри указывается сигл рукописи, принятый нами в данном издании (Л — список из хранилища рукописей ЛО ИНА

Его величество хакан великий, падишах беспримерный.
Создал его в мире самый знающий и почитаемый (Аллах).
С тех пор как явилось миру сияние его красоты,
Утопает в свете этот мир, а мрак ушел в небытие.
Совершенен нравом он и добротой, несравненен и бесподобен
Прекрасен он своими знаниями и кротостью; он — владыка красоты.
Ныне он в мире такой шах во всем справедливый, что
В его царствие никто никогда огорчений не терпит.
Он — султан Ахмед, который сегодня — источник благих дел,
На султанском троне он — шах вселенной, великий.

Это вполне традиционный панегирик, как и ряд других стихов, сочиненных по случаю восшествия на престол султана Баезида и назначения его сына Ахмеда наместником Амасьи. С придворным литературным кругом последнего Михри была связана всю жизнь, здесь она читала свои стихи, здесь получила признание как поэтесса. Это обстоятельство, казалось бы, должно было внести в ее стихи об Ахмеде какие-то живые черты. Но в стихах, ему посвященных, встречаются лишь трафаретные выражения, давно уже утратившие прямой смысл: «солнце красоты», «повелитель мира», «вождь избранников божьих» и т. п.

Вот, например, Михри пишет о военных доблестях Ахмеда:

بر جهانکیر زمان سنکه ایره ویرمز امان
همّتک تیغی ایدر دیوی نریمان دونیم
یوزکه قرشو جدال ایلیمز سام و سوار
رستم و زال اولیمز ارلک ایله ساکه قریم[19]

Ты, покоритель мира [своего] времени, — тот, кто пощады
не дает человеку.
Меч твоего рвения пополам рассекает дэва Наримана.

АН СССР, СУ — список из библиотеки Стамбульского университета, СН — список из Стамбульской национальной библиотеки, СА — список из стамбульской библиотеки при Айя-Софии), номер листа рукописи в нашей пагинации с обозначением лицевой (а) и оборотной (б) стороны листа и номер строки, считая сверху. Отсутствие цитируемого бейта или бейтов в каком-нибудь из списков особо не оговаривается, так как это очевидно по отсутствию соответствующего сигла и цифровых указателей.

[19] Л и СУ, 25а,9—10; СН, 29а,12—13; СА, 31б,6—7.

Против тебя не могут сражаться Сам и Севар,
Рустам и Заль не могут равняться с тобой в мужестве.

Между тем известно, что Ахмед не только не обладал доблестями полководца, но даже и не стремился к военной славе, чем навлекал на себя гнев отца-султана и всего янычарского войска.

С другой стороны, по справедливому высказыванию И. С. Брагинского, с помощью подобных привычных выражений поэтесса, возможно, высказывала то, к чему стремилась в мечтах, чего не находила в окружавшей ее действительности. Таким образом, ее панегирики иногда становятся своего рода сводом моральных и гражданских требований, предъявляемых Михри правителям тогдашней Турции. В этом смысле важно отметить и такие частые в ее стихах выражения, как «шах справедливости», «источник благих дел» и т. п.

В придворной средневековой поэзии Турции нелегко найти приметы времени и живые черты людей той эпохи, а тем более в стихах, написанных женщинами. Приведем высказывание турецкого литературоведа Нихада Сами Банарлы о том, что в эпоху «„литературы диванов“ (divan edebiyatı), т. е. старой придворной литературы, поэтессы были отдалены от народной литературы (saz edebiyatı), выражавшей в сказках и песнях простые человеческие чувства, переживаемые женщиной, и различные жизненные события. Поэтессы познавали жизнь опосредованно, через рассказы о ней мужчин. Подчиняясь литературным традициям, они писали о том, что не имело связи с их собственной жизнью. Так появлялись стихи о вине, кабачках, прислужниках в них, о возлюбленных» [20]. Н. С. Банарлы заключает эти строки рассуждением о том, что поэтессы подчинялись правилам классической поэзии и не могли проявлять свою индивидуальность. Поэзия Михри подтверждает, но в такой же мере и опровергает это мнение.

Михри, как уже говорилось, воспела воцарение нового султана Баезида II. Но в ее стихах в дальнейшем не отразились

[20] N. S. Banarlı, *Resimli türk edebiyatı tarihi*, İstanbul, 1949, s. 134.

бурные события, связанные с престолонаследием, отмеченные доносами, заговорами, убийствами и борьбой различных общественных групп при участии грозного янычарства. Конечно, перипетии этой борьбы были в центре внимания амасийских придворных кругов и должны были найти свое отражение в стихах Михри, даже если предположить, что поэтесса не дожила до непосредственной развязки этих событий, наступившей в 1512 г. с восшествием на престол не Ахмеда, первоначально объявленного престолонаследником, а его младшего брата Селима I, известного в истории под именем «Грозного». Видимо, здесь сказалось то обстоятельство, что тематика стихов турецких поэтесс была традиционна и ограничивала сферу их внимания лишь областью личных переживаний (как, например, у Зейнеб-ханум, другой амасийской поэтессы, жившей в XV в.). Многие стороны жизни общества, человеческой жизни не становились темой поэзии затворниц гарема, даже такой, как Михри, которая относительно свободно располагала собой.

Тем интереснее отметить появление в стихах Михри вполне конкретных реалий. Например, описывая городок Лядик[21], она говорит о том, как выглядели его архитектурные сооружения (мечети, фонтаны), о сверкающих стеклянных крышах новых бань, о богатых садах, даже о тыкве, наливающейся соком в огороде. Появление темы города в стихах поэтессы было чем-то новым, хотя городская тема уже есть у поэта Месихи, жившего в то же время.

В стихах Михри встречаются упоминания о конкретных событиях. Говорится, например, о людях, которых отправляют в «страну неверных», где они терпят бедствия[22]. Это, по-видимому, отзвуки реальных фактов, связанных с завоевательными походами Османского государства.

В поэзии Михри очень редко отражены события биографического характера. Встречается, например, глухой намек

[21] Л и СУ, 45а,17—46б,16; СН, 50б,2—52а,13; СА, 52б,5—54б,7. Еще одно топонимическое название содержит газель Михри, где говорится, видимо, о городке Кёниджек (کونیجک), см. Л и СУ, 47а—47б.

[22] Л и СУ, 66а,13.

на ее отъезд на чужбину[23]. Возможно, Михри с большой долей поэтического преувеличения назвала чужбиной приятный ее сердцу тот же городок Лядик. А может быть, здесь отразились какие-то иные обстоятельства ее жизни, не очень ясно раскрывающиеся в другом интересном для нас бейте:

کچمشکه حیف مهری اماسیّه‌ده عمرک
قسطنطنده عاقلسک گیتمه قَلْ ایمدی[24]

Увы, Михри, жизнь твоя в Амасье прошла.
Теперь, если умна ты, не уезжай, оставайся в Стамбуле[25].

Контекст позволяет дать еще один вариант перевода (не меняющий смысла фразы), если предположить употребление здесь местного падежа в функции исходного (подобные факты встречаются в диване Михри, и не однажды)[26]. В таком случае перевод второй половины бейта будет:

Если умна ты, теперь оставайся, не уезжай из Стамбула.

---

[23] Л и СУ, 64б,3—5.

[24] Л и СУ, 67б,4, 5.

[25] Либо: «Если ты умна, не уезжай, оставайся теперь в Стамбуле» (*прим. ред.*).

[26] См., например: Л и СУ, 10б,5; СН, 13б,1; СА, 14а, 10:

دونمدی قاپکده محروم بر احد
بنی داخی ایلمه یا ربّ ردّ

О том же см., например, в статье В. А. Гордлевского «Из комментариев к староосманскому переводу хроники малоазийских сельджукидов, так называемой хроники Ибн Биби» (Избранные сочинения, т. II, М., 1961, стр. 164).

В старейших списках дивана можно встретить и обратное явление: употребление исходного падежа в функции местного, например, в Л и СУ, 16а, 14 (в СН, 21а,4 и СА, 22б,4 здесь использован местный падеж).

О нерасчлененности функций падежей (дательного и местного, местного и исходного), встречающейся и в настоящее время в некоторых диалектах турецкого языка, см. A. Caferoğlu, *Die anatolischen und rumelischen Dialekte*, — Philologiae turcicae fundamenta, t. I, Wiesbaden, 1959, S. 257.

2 Заказ 1721

Таким образом, как будто можно сделать заключение, что Михри бывала в столице Турции,— факт до сих пор неизвестный. Впрочем, еще Э. Дж. Гибб в другой связи высказал осторожное предположение, что поэтесса могла посетить Стамбул [27].

Вместе с тем нельзя не обратить внимания на перевод этого же бейта, сделанный В. Д. Смирновым:

Жизнь твоя с летней порою в Амасье вся протекла, о Мигри;
Коль ты умна, оставайся там впредь и в Стамбул не ходи! [28]

Этот перевод, видимо, основан на встречающемся в письменных памятниках старого турецкого языка и, в частности, неоднократно и в диване Михри употреблении местного падежа в функции направительного [29]. В стихах Михри встречается и обратное явление, как, например, в бейте:

بتمدی دخی بتمه‌یسر باغ جهانه
بر سنجلین رخلری گل لبلری حمرا [30]

(в СН и СА здесь جهانده)

Не вырос и не вырастет в саду мира
Подобный тебе, с розовыми ланитами, с алыми устами.

Приведенные выше языковые факты позволяют предположить, что оба варианта перевода верны. В таком случае толь-

---

[27] E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, vol. II, London, 1902, p. 126.

[28] В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, стр. 54. Этот перевод с оригиналом, идентичным приведенному здесь, поместил в своем труде «История Турции и ее литературы» (т. II, М., 1910, стр. 61) А. Е. Крымский. А. Карахан в цитированной выше статье высказал мнение, что Михри никогда не выезжала далеко за пределы Амасьи и, значит, не была в Стамбуле.

[29] Л и СУ, 42а,17; СН, 47а,11; СА, 49б,5.

[30] Л и СУ, 19а,3; СН, 26а,3; СА, 28а,3. Подобное см., например, в Л и СУ, 40б,14; СН, 45а,5; СА, 48а,12.

ко какие-то новые материалы помогут выяснить, бывала Михри в Стамбуле или нет.

Многие стихи Михри содержат рассуждения о боге как единственном создателе всего сущего — всех семи небесных сфер, всех прочих миров и этого мира, земного:

یا آلهی انس و جن وحش و طیور
هر نه کیم عالمده قلدوکسن ظهور
قاموسی بندکدورر ایو یاوز
صیغنوب فضلوکه طوتر ساکه یوز[31]

О Аллах! Люди и духи, звери и птицы,
Все, что ты создал в мире [этом],
Все они — рабы твои, хорошие и дурные.
Находят они прибежище в твоей благости.

رنج فقرک دردنه سنسن علاج
هیچ قومزسن برینی بر لحظه آج[32]

Ты — средство исцеленья от страданий печали бедняка,
Ты и на миг никогда не оставишь кого-то голодным.

Казалось бы, с догматической неправдой этих строк спорят другие стихи самой же Михри. Но, может быть, и здесь поэтесса снова высказывает свои мысли о том, чего на свете нет, но о чем она мечтает?

Придерживаясь принципа единобожия, этого основополагающего принципа мусульманской философии, поэтесса пытается аргументировать его по-своему, в соответствии с простым житейским опытом:

کر شریکی اولسه تا یوم القیام
بولیمزدی اشبو عالم هیچ نظام[33]

---

[31] Л и СУ, 8а,17—8б,1; СН, 10б,8,9; СА, 11а,9,10.
[32] Л и СУ, 6б,16; СН, 8б,8; СА, 9а,5.
[33] Л и СУ, 3а,10; СН, 3б,11; СА, 3б,12.

Если б сотоварищ [34] был у него, до самого судного дня
Не могло бы быть в этом мире никакого порядка.

В диване Михри отразились многие верования эпохи, например вера в четыре первоэлемента (земля, вода, огонь и ветер):

چونکه خلق ایتدی خدا چار عناصردن سنی
هیچ وجودک شهرن اوکمه سن آنک معمارک اوک[35]

Сотворил тебя бог из четырех элементов, потому
Не славь никогда строение твоего тела, славь строителя его.

Михри много пишет о бренности этого мира и превосходстве над ним мира загробного, вечного, о тщетности человеческих стремлений, деяний, так как над всем властвуют бог и судьба, а смерть, посланная ими, равняет всех:

بو جهانه چون کلن لابد کیدر
کر امیر و کر کدایی خاک ایدر[36]

Ибо пришедший в этот мир неизбежно уходит.
И эмира, и слугу сделает прахом [Аллах].

Взгляды Михри на устройство мира, на порядки в нем наиболее полно выражены в таких стихах:

دولت ایله کمسه طوتمز عالمی
دفع موته چاره بولمز آدمی
طوتمز کمسه جهانی مهر ایله
نیجه عنقالر اوچوردی قهر ایله
سلطنت تختنده ایکن ناکهان
دوشورر بشلاری آیاغه جهان

---

[34] Так переводит это слово И. Ю. Крачковский (см. Коран, М., 1952).
[35] Л и СУ, 7б,9; СН, 9б,9; СА, 10а,8.
[36] Л и СУ, 13б,10; СН, 17б,5; СА, 18б,9.

چونکه هیچ ایمش بو دنیا بی بقا
کامل ایسک اومه سن بوندن وفا[37]

Никто богатством мир не удержит:
Средство от смерти не найдет дитя человеческое.
Никто не удержит мир и любовью,
[Но] сколько птиц счастья спугнул он насильем.
Когда пребывают [султаны] на царском престоле, вдруг
Мир сбрасывает их головы к ногам.
Так как мир этот вовсе не вечен, [то],
Если умен[38] ты, не надейся, что он постоянен.

ایلدک هر بیرینی بر ایشه طوش
آنک ایله ایلدوک کوکلینی خوش
کیمنی قلدک رسول کبریا
کیمنی قلدک ولیّ اولیا
کیمنه ویردک ولایت بی شمار
کیمنه قلدک هدایت بی قرار
کیمنی قلدک معظّم پادشاه
کیمنی بنده آتدک آکا یا آله
کیمنی عالم یرتدوک ای خدا
کیمنی زاهد یرتدوک بی ریا
کیمنه ارزانی قلدوک دولتی
کیمنه قلدوک مقدر محنتی
کیمینک ایلدوک حکمین روان
کیمنی محکوم قلدوک هر زمان
کیمنک وردین مناجات ایلدوک
کیمنک ییرین خرابات ایلدوک
کیمه ویردک خوب جمال و خدّ خال
کیمسینی ایلدوک آشفته حال
کیمسینی عاشق زار ایلدوک
کیمنی معشوق جفاکار ایلدوک

[37] Л и СУ, 14а,1—4; СН, 17б,13—18а,3; СА. 19а, 5—8.
[38] Здесь дословно: «совершенен».

کیمنی فرقتده نالان ایلدوک
کیمنی وصلتده شادان ایلدوک
کیمنه عاج ایلدوک هر دم سریر
کیمی بولمز کُنج محنتده حَصیو
کیمسی تحصیل ایدر بی جهد کَنْج
کیمسی کنج استیورک بولدي رَنْج
کیمسی شاکردرر هر بارده
کیمسی مؤمن کمی انکارده[39]

Каждому какое-то дело ты предназначил;
Этим ты сделал радостной душу его.
Одного посланцем великим ты создал,
Другого покровителем святых сделал.
Одному ты без меры дал власти,
Другого на истинный путь ты направил.
Одного падишахом великим ты создал,
Другого рабом для него ты, Аллах, сотворил.
Одного ты ученым создал, о боже,
Другого истым аскетом ты сотворил.
Одного для богатства ты создал,
Другому труд ты предназначил.
Одного повелевать ты создал,
Другого — всегда покоряться.
Одного ты сделал всегда творящим молитвы.
Другому кабак его обиталищем сделал.
Одному красоту лица ты даровал,
Другого безумным от любви ты сотворил.
Одного ты сделал стенающим влюбленным.
Другого — жестоким возлюбленным.
Одного ты в разлуке заставил стенать,
Другому ты радость свидания дал.
Одному уготовил навечно ложе из кости слоновой,
Другой за свой труд не находит циновки.
Один без труда получает богатство,
Другой богатство искал, а нашел лишь заботы.
Один [богу] всегда благодарен,
Один верует, другой отвергает [бога].

---

[39] **Л и СУ**, 8а,3—16; СН, 10а,7—10б,7; СА, 10б,7—11а,8.

В высказываниях Михри о мире, о жизни людей обращает на себя внимание осознание поэтессой разделения общества на имущих и бедняков, соединяемое у нее с признанием изначальности этого социального неравенства. Строя описание положения людей в обществе на контрастном сопоставлении, — кстати сказать, этот прием известен уже со времен Рӯдакӣ, Са'дӣ, у которых он выражен гораздо резче, — Михри замечает, что человек не может удержаться в этом мире ни с помощью власти, ни с помощью богатства: все смертны. Наделенная пытливым умом, поэтесса видит, что самое высокое положение в обществе непрочно и можно внезапно лишиться его, а заодно и самой жизни. Михри писала, что в мире существует насилие, становящееся причиной многих несчастий. Но она не могла дать всему этому иных объяснений, кроме воли божьей и предопределенности судьбы человека. Поэтому в ее стихах так часто звучит призыв во всем уповать на милость божью и вполне ей покоряться. Отсюда и появляются в ее стихах такие строки:

(ق) قتل ایت نفسکی خوش فارغ اول
کیم نه دیریسه دیسون سن صادق اول[40]

Убивай свою душу, отрекайся от удовольствий,
Пусть что хотят говорят — ты верен будь [богу].

Михри, как и другие поэты ее круга, выражала идеологию своей среды и своего времени. Озабоченная тем, чтобы сохранить незыблемым порядок вещей в мире в те бурные времена войн, дворцовых заговоров, религиозных ересей и крестьянских антифеодальных восстаний, поэтесса старается уберечь своим советом тех, кто может свернуть с истинного, по ее мнению, пути и стать «попутчиком дьявола».

(ر) راهن کوزله کمراه اولمه‌غل
قِل حذر ابلیسه همراه اولمه‌غل

. . . .

[40] Л и СУ, 18а,4; СН, 22б,10; СА, 24б,2.

(ش) شفیع اولمق دلرسک کر رسول
علم و توحید ایله دائم یولداش اول[41]

Смотри на дорогу, не теряй пути истинного,
Будь осторожен, не становись попутчиком дьявола.

. . . .

Если хочешь, чтобы Посланник [божий] заступником стал,
Будь всегда приверженцем единобожия[42].

Поэтесса высказывала типичные для ее среды, для ее времени взгляды. Их историческая ограниченность мешала ей дать верную картину времени и жизни людей.

В собрании стихов Михри цитированные строки соседствуют с пылкими любовными газелями, собственно, и составляющими основу дивана, *газелият,* который идет вслед за «вступительной» частью, куда входят, как уже говорилось, стихи, в значительной мере традиционные и по своему духу отвечающие канонам мусульманства.

Обращаясь к *газелияту* Михри, попытаемся выяснить, был ли он выражением идей суфизма (в его прямом религиозно философском понимании) или любовной лирикой. В данном случае однозначный ответ безусловно невозможен. Недаром так расходится мнение всех, кто когда-либо писал об этой поэтессе. Авторы первых тезкере (XVI в.), а за ними Й. фон Хаммер (1836 г.), Фаик Решад (1909 г.) и др. пытались уверить читателей, что стихи Михри навеяны глубоко благочестивыми мыслями, а всю ее лирику нужно понимать иносказательно, так как ее увлечения носили только платонический характер. В это нимало не верили другие авторы, писавшие о Михри (об этом подробнее сказано ниже). Они называли ее турецкой Сафо, а ее стихи воспринимали как излияния пылкой натуры, бурно переживающей муки и радости любви.

В. А. Гордлевский в «Силуэтах Турции» писал: «То восторг счастья, то скорбь отчаяния охватывает Михри-хатун. Ислам связал ее, общество осудило в кафесе на затворни-

[41] Л и СУ, 17б,10 и 13; СН, 22а,12 и 22б,2; СА, 24а,3 и 6.

[42] По-видимому, это суфийский *тэвхид*, так называемый وجود توحید.

чество, а Михри-хатун рвала эти путы, она страстно пела о любви...»[43].

Поэзия Михри дает основания для самых разноречивых суждений: ее стихи столь разны, порой так противоречат друг другу, что, кажется, их не мог написать один человек. В этом ее своеобразие, в этом и трудность ее понимания.

В диване Михри есть стихи о неземной возвышенной любви, единственно достойной человека, постигшего «высшую Истину»:

عاقلیسک سن بو دنیا دوستلرندن چک الوک
دنیه کبی بی وفادر باری بر یارارین اوک
بو فنا عالمده خدّ و خاله قلمه اعتبار
اول بقا ملکنده باقی خوبلرک دیدارین اوک[44]

Если умен ты, удались от друзей в этом мире:
Подобно миру, непостоянны они. Славь [лучше] одного достойного.
В этом мире бренном не придавай значенья ланитам и родинкам,
Славь свидание с вечно прекрасными в той стране вечности.

Эти строки полностью соответствуют суфийским взглядам, и подобных примеров можно привести немало. Вместе с тем хорошо известно, что суфизм притягивал к себе людей мыслящих, пытающихся объяснить порядки в мире и все окружающее. «...под прикрытием суфийской терминологии можно было... оставаться в рамках ислама, а фактически выходить далеко за его пределы»[45], — писал Е. Э. Бертельс. Такова же суть суфийской символики в интимных лирических стихах.

Лирика Михри повторяет многие образы, ставшие к тому времени традиционными в турецкой литературе, а до того уже хорошо известные в поэзии на персидском языке. Но сила подлинных чувств, страстность натуры Михри разрыва-

---

[43] В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. III, 1962, стр. 151.

[44] Л и СУ, 7б,7,8; СН, 9б,7,8; СА, 10а,6,7.

[45] Е. Э. Бертельс, *Навои и Аттар*, — «Мир-Али-Шир». Сборник к пятисотлетию со дня рождения, Л., 1928, стр. 81. (=Е. Э. Бертельс, *Суфизм и суфийская литература*, М., 1965, стр. 419).

ют схему этих образов и суфийскую символику и проявляют себя в стихах о радостях и горестях человека. Это истинное волнение человеческого сердца невозможно не заметить.

Сами стихи и свидетельства дошедших до нас письменных источников прямо называют имена тех, с кем связана любовная лирика поэтессы.

Мюэййед-заде Абдуррахман Челеби (1456—1516) был другом детства Михри. Он писал стихи на трех языках под псевдонимом Хатими. Заметим, кстати, что у него была одна из самых больших в городе библиотек, насчитывавшая до семи тысяч книг, в том числе и редкостных. Мюэййед-заде был чуть старше Михри, как она сама писала[46] (отсюда установлена приблизительная дата ее рождения). В молодости он был наперсником и близким другом Баезида, когда тот правил Амасьей. Когда же Баезид стал султаном, Мюэййед-заде был назначен кади в Адрианополь, потом — анатолийским кади и, наконец, румелийским кадиаскером, после чего он долгие годы был *мюдеррисом* в одном из медресе Стамбула. При этом он всегда был видным меценатом, покровителем поэтов и ученых, душой и центром литературных кругов при дворе Баезида.

Вторым назовем имя Искендера Челеби, сына Синан-паши (одного из видных амасийских ученых, а впоследствии — везира Баезида II). Молодой Искендер был великолепно образованным, талантливым человеком. Имя его часто встречается в диване Михри, правда, она пользуется случаем, сколько возможно, скрыть его за именем легендарного Александра Македонского.

Михри была талантлива и красива. Ей оказывали внимание многие. Довольно известный в то время поэт Зати посвятил ей пламенные любовные стихи, но она не ответила взаимностью.

Стихи Михри полны страстного выражения любви, понимаемой как единственный смысл жизни, как стихийная сила, поглощающая все чувства, все мысли человека и предназначенная ему свыше, что увязывалось с верой в то,

[46] Л и СУ, 56а,4; СН, 60б,2; СА, 62б,4.

что «человеку все предопределено судьбой»[47]. Но в этом мире «в конце радости неизбежно есть горе»[48]; горе и страдания есть у каждого[49]. Жертвенность любви воспринимается Михри как великое благо, дарованное богом. Она пишет о том, что любовь требует от человека всей его жизни, что ради нее можно отдать и душу, и жизнь. Для влюбленной кажется счастьем быть прахом под ногами любимого, быть собакой у его порога. Последний мотив, кстати сказать, часто повторяется в стихах Михри то для выражения силы ее любви, то для того, чтобы показать меру отчаяния от разлуки с возлюбленным, то для того, чтобы рассказать, какие она терпит мучения из-за своей запретной любви[50].

С большой искренностью, в откровенном опьянении радостью пишет Михри о своей любви, иногда называя имя любимого ею человека. Однажды она даже указала время (месяц и число, правда, без года) своего счастливого свидания с возлюбленным. Чаще, однако, она пишет о страдании, которое приносила ей любовь:

سن وارکن ای دوست بکا یار کرکمز
جورک چکیم غیری وفادار کرکمز[51]

О друг, когда есть ты, [другой] возлюбленный не нужен мне.
Терплю твою жестокость, [но] другой, постоянный, не нужен мне.

نیلدم نتدوم کناهم بلمزم بو بن غریب
کوردوکنجه یوز چوُرُرُ یوزمه باقمز حبیب
کاهِ که بر کوز اوچیله مرحبا ایلردی یار
یینه بکزر که ارایه فیتنه برقدی رقیب[52]

Что я сделала, что совершила? Не знаю я, несчастная, своей вины.
Едва завидит, отворачивается, не смотрит в лицо мне любимый.

---

[47] Л и СУ, 56а,15.
[48] Л и СУ, 37б,10; СН, 43а,7; СА, 45б,2.
[49] Л и СУ, 44б,8,9; СН, 52б,9; СА, 55а,3.
[50] Л и СУ, 53б,16; 38а,9; 33а,17; СН, 41б,11; СА, 44а,6.
[51] Л и СУ, 41а,8.
[52] Л и СУ, 28б,14,15; СН, 33б,8,9; СА, 36а,1,2.

Если прежде возлюбленный иногда приветствовал меня небрежно,
Похоже, что [теперь] снова соперница посеяла [между нами] раздор.

عاشقک حقّنده چوق سوز سویلر اینمه رقیب
عادت اولمشدر جهانده دوستم بهتان آکا[53]

Не верь: болтает соперница о влюбленной в тебя.
Клевета стала для нее в мире обычаем, мой друг!

Представим себе положение мусульманской женщины, которая проводила свою жизнь сначала за стенами родительского дома, а потом — в доме мужа. Она была лишена права решать по-своему свою судьбу. Сколько же смелости характера и душевной силы нужно было проявить Михри, чтобы отвергнуть предложение почтенного *мюдерриса* из Стамбула Паши Челеби[54] и прожить свой век незамужней!

Михри пишет страстные любовные стихи и при этом понимает, какие страшные беды может она навлечь на себя. Так появляются в ее диване строки о друге, «чье имя нельзя назвать»[55]. Боясь огласки, она делает вывод о том, что должна хранить свои тайны: за свою любовь она заплатит

[53] Л и СУ, 27б,17; СН, 33а,9; СА, 35б,2. При отсутствии в турецком языке грамматически выраженных показателей рода часто бывает затруднительно точно представить себе, кого («его» или «ее») имела в виду поэтесса, когда мы встречаем в стихах местоимение 3-го л. ед. ч. او или же слова دلربا, نكار, دلبر, يار, رقيب (см. о том же в отношении средневековой персоязычной поэзии в книге М. И. Занда «Шесть веков славы», М., 1964, стр. 184, 185). В ряде стихов, написанных от имени поэта-мужчины, названные слова, как правило, используются в их обычном значении: «похитительница сердца», «красавица», «возлюбленная, любимая» и «соперник». Но в этом диване многие стихи написаны от имени самой Михри, в них явственно выражены ее глубоко личные чувства. Контекст здесь обусловливает единственно возможный перевод этих слов: «красавец», «возлюбленный», «любимый» (см., например: Л и СУ, 33б,14; Л и СУ, 38а,7; СН, 38а,7; СА, 40а,11; Л и СУ, 60б,4; СН, 63а,4; СА, 65а,7; Л и СУ, 71б,7) и «соперница» (см., например: Л и СУ, 28б,15; СН, 33б,9; СА, 36а,2; Л и СУ, 34а,13; Л и СУ, 38а,8; СН, 38а,8; СА, 40а,12; Л и СУ, 38б.16; СН, 42а,13; СА, 44б,7; Л и СУ, 44б,7; СН, 52б,10; СА, 55а,5).

[54] См. глухой намек на это в Л и СУ, 39а,17; СН, 42б,12; СА, 45а,6.

[55] Л и СУ, 49а,1,2; СН, 53а,11,12; СА, 55б,5,6.

полной мерой страданий, если о ней узнают. И все же ей не раз приходится повторять, что она погибает из-за своего языка[56]. Поэтесса знает, что ей неоткуда ждать помощи или хотя бы простого сочувствия.

Враги (видимо, те, кто осуждал ее незаконную любовь) бесконечно мучили ее своими пересудами и сплетнями. Чем больше она страдала, тем большее удовлетворение они испытывали[57]. Михри горько сетует, что ее любовь омрачена клеветой, что ее преследуют скандалами[58]. Когда поэтесса пишет об этом, в стихи прорываются живые человеческие чувства:

(م) مهری دوشلیدن هوس عشقکه یار
اولدی رسوای جهان کتدی قمو غیرت و عار[59]

Друг, с тех пор как Михри поразили страсть и любовь к тебе,
На весь мир она опозорена, пропали все достоинства ее и честь.

که هجر یار و کاه بنی غملر اولدورر
که وصل دلبر ایله کچن دملر اولدورر

دشمن کُولر بو حالمه بن آغلارم مدام
هی بوکه جانمی قتلنور آدملر اولدورر[60]

То с другом разлука, то горести меня убивают.
То мгновения свидания с возлюбленным меня убивают.
Враги смеются над моим положением, а я все плачу.
И вот, объединившись для этого, люди душу мою убивают.

Михри мучила эта отрицательная реакция окружающих на ее любовь. Она пишет, что годами ей мешали видеться с любимым[61]. Кто-то из ее возлюбленных, испугавшись кле-

---

[56] Л и СУ, 10б,1 и 14б,8; СН, 13а,10 и 18б,12; СА, 14а,6 и 20а,6.

[57] Л и СУ, 34б,12,13; СН, 37б,5,6; СА, 39б,10,11.

[58] Л и СУ, 63а,17 и др.

[59] Л и СУ, 33а,13; СН, 41б,7; СА, 44а,2; см. также Л и СУ, 60б,2; СН, 65а,5.

[60] Л и СУ, 38б,12,13; СН, 42а,9,10; СА, 44б,3,4.

[61] Л и СУ, 52б,14.

веты и огласки, покинул ее[62]. Михри в отчаянии и тут же совсем по-женски жалуется на то, что эти страдания ее состарили[63]. Несчастье и чувство отчаяния доводят ее до мысли о смерти. Михри просит написать на ее могильном камне, что она стала жертвой своей любви[64]. А мы сказали бы, что она стала жертвой жестоких условий своего времени, грозную тяжесть которых она вполне сознавала.

Таково было душевное состояние Михри, когда она искала какой-то выход из создавшегося положения. В век подавляющего воздействия на умы людей идеологии ислама поэтесса осознавала свои чувства и поступки как тяжкий грех. Мысли Михри обращаются к Аллаху, на чью милость она надеется, она готова проявить полную покорность. Михри кается в грехах[65], и ее страстная натура подсказывает ей такие слова, когда она обращается к богу:

بر سیه رویم ایشم جرم و کناه
بنجلاین یوقدرر بحتی سیاه
قوللروکک کرچه واردر جرمی چوق
بنجلاین جرمی چوق عالمده یوق
اتمدم درکاهکه لائق عمل
دائما اتدوم فساد و هم خلل
بر ایو اعمالی عادت اتمدم
فرضکه بر دم اطاعت ایتمدوم
هر نفسده اشلدوم جرم و خطا
هر فسادی کندومه کوردم روا[66]

Я виновна, греховны деянья мои.
Нет столь злосчастной, как я.
Хоть и много грехов у рабов твоих,
В мире нет столь многогрешной, как я.
Не свершала я дел, достойных тебя,

[62] Л и СУ, 36а,5; СН, 40а,11; СА, 42б,5.
[63] Л и СУ, 68б,13.
[64] Л и СУ, 62б,7; СН, 64а,7; СА, 66а,8.
[65] Л и СУ, 5а,9—11 и 6а,1; СН, 6б,1—3 и 7б,1; СА, 6б,7—9 и 7б,9 и др.
[66] Л и СУ, 9а,4—8; СН, 11б,1—5; СА, 12а,6—10.

Всегда я грешила, мятежной была.
Добрые дела не в обычае были моем.
Никогда в повиновении у тебя я не была.
Каждый миг я совершала греховные поступки,
Любое непокорство считала возможным для себя.

Михри не стремится уменьшить меру своей вины. Вместе с тем она считает, что если Аллах так милостив и всепрощающ, то, сколько бы ни грешили люди, они могут быть уверены, что он их простит, стоит им только покаяться:

قوللروكك كرچه كيم نقصانى چوق
رحمتوكك حدّى و پايانى يوق [67]

Хоть и много пороков у рабов твоих, [боже,]
Но и милосердию твоему нет конца и края.

(كـ) كـر دغـلـرجـه ايـلـرسـك كـناه
توبه قلسك عفو ايدر آنى آله [68]

Если совершил ты множество грехов
И покаялся, Аллах это простит.

В своих рассуждениях Михри высказывает мысль о том, что если уж бог сам создал людей, то он сам и должен их выручать на страшном суде. Поэтесса, видимо, полагает, что в ответе будут не только грешные люди, но и сам их создатель. А отвечать все равно придется: «В этом мире не грешить невозможно!» [69]. Эти мысли так далеки от воззрений богобоязненного человека и так близки к стихам Хаййāма!

Михри ощущала себя в жизни обездоленной. Счастье не принесло ей ни довольно высокое положение в обществе, ни поэтическая слава, ни признание всеми ее больших познаний [70]. Не было счастья и в любви: брак с любимым был не-

---

[67] Л и СУ, 8б,6; СН, 10б,14; СА, 11б,3.
[68] Л и СУ, 18а,5; СН, 22б,11; СА, 24б,3.
[69] Л и СУ, 52а,17; СН, 58б,7,8; СА, 60б,9,10.
[70] Л и СУ, 57а,17; 69а,8 и др.

возможен, а на замужество без любви она не могла согласиться.

Так появляются «бунтарские» стихи Михри, которая не могла до конца смириться с тем, что условия жизни сковывают ее, мешают свободному проявлению ее человеческой личности. Сама поэтесса часто называет себя мятежной (عاصى) и говорит об этом чаще всего горделиво. Это не просто риторическое выражение, не просто литературный штамп, но и отражение умонастроения, определяющего ее поступки. Здесь она вступает в противоречие со своими же стихами, полными раскаяния в совершенных грехах, с благочестивыми намерениями заслужить прощение бога молитвами и праведной жизнью. В обоих случаях Михри была искренна. Вся ее жизнь проходила в «смятении чувств», в стремлении найти какой-то исход разладу своих желаний и стремлений с канонами ислама и основанными на них догмами общественной морали.

Бунтарские настроения, стремление к личному протесту против нравов и обычаев общества, в котором она жила, заставляют ее писать стихи, которые звучат вызывающе по отношению к обществу и религии. Она страстно защищает свое право на любовь. При этом она имеет смелость говорить об этом:

ای جهان خلقی بلوك كيم ياردن بن دونمزم
سرو قد لاله خد دلداردن بن دونمزم[71]

Люди [всего] мира, знайте: от друга не отвращусь я.
От возлюбленного со станом-кипарисом, ликом-тюльпаном не отвращусь я!

خوبلرك مهرينى مهرى اولورز ترك اتمزز
كيم نه ديريسه ديسون بز اولامازز يارسز[72]

Михри, если [потом мы даже и] умрем, не перестанем любить красавцев.
Пусть что хотят говорят, без друга обойтись мы не сможем.

---

[71] Л и СУ, 51б,5.
[72] Л и СУ, 42а,5,6.

Михри не скрывает, что смело ведет себя «в опасной для жизни» игре[73]. Она энергично отстаивает свое право на счастье и остро переживает любую помеху на своем пути. Слова гнева, презрения и насмешки она постоянно обращает к соперницам. При этом ей мало словесного поношения, она считает, что соперницам нужно объявить *газават*[74] или просто убить их. Это, конечно, крайности выражений, но она права, когда говорит, что мужества ей не занимать[75].

Михри ждет от любимого человека верности и мужества, способности всем пожертвовать ради любви. Он должен меньше всего думать о собственном благе, а прежде всего оберегать от горя возлюбленную[76]. Но такой человек Михри не встретился в жизни. Она обращается к вероломному возлюбленному, обидевшему ее:

دوستم چون یوزه کلمک ایلمشسن خو سکا
یوری ای هر جای وار شمدن کیرو یاهو سکا[77]

Друг мой, раз ты сделал себе обычаем смеяться в лицо,
Отныне прочь ступай, проваливай! Позор тебе!

Михри решительно обращается к самой себе:

ترک ایله سنی ترک ایدەنی سندخی مهری[78]

И ты, Михри, покинь того, кто покинул тебя.

Неистовую силу гнева, яростное возмущение изменой друга выразила она в стихах, где шлет проклятия всем красавцам и лживому другу, обманывающему влюбленных в него[79].

---

[73] Л и СУ, 41б,3,4; СН, 46б,9,10; СА, 49а,3,4 и др.
[74] Л и СУ, 29б,7; СН, 35а,4; СА, 37а,10.
[75] Л и СУ, 48а,10.
[76] Л и СУ, 37а,15—37б,5.
[77] Л и СУ, 28а,11; СН, 32б,7; СА, 35а,1.
[78] Л и СУ, 66б,16.
[79] Л и СУ, 44а,7,9,10; СН, 50а,9,11,12; СА, 52а,11, 52б,1,2.

В своей борьбе за счастье, за свободу выбора своей судьбы Михри чаще всего сталкивалась с духовными наставниками — шейхами, суфиями-проповедниками и мухтасибами, этими надзирателями за нравственностью. Ответы им дерзки, поэтесса доходит до еретических мыслей:

آستانندن بنی منع ایتمه ناصح دلبرک
کعبیه یوز سورجک قلمز کناهی کمسنک
زاهدا عیب ایلمه دل ویردوکم دلبرلره
اولمق بونلاره اوور می نکاهی کمسنک[80]

Не запрещай мне быть у порога красавца, о праведный наставник:
Кто припадет лицом к Каабе, — тотчас и нет у него грехов.
О праведник, не осуждай, что сердце я отдала красавцам:
Разве кто может не смотреть на них?!

Михри не делает в этом отношении исключения даже для духовных лиц, для всех «праведников» без различия:

هی غافل اولمه غمزه‌لرندن کوزللرک
بیک شیخی یولدن ایلده‌لر بر نکاهله[81]

Не будь беспечен перед взорами красавиц:
Одним взглядом они совращают с пути истинного тысячи шейхов.

Поэтесса словно поддразнивает своих суровых лицемерных судей:

قاضی و مفتی مدرّس زاهد و پیر و جوان
قنغسی جان ویرمدی محبوب اوغلان اوستنه[82]

Кади, муфтии, ученые праведники, старцы и юноши,
Кто из них страстно не желал возлюбленного мальчика?

Михри пишет о своих чувствах и взаимоотношениях с возлюбленными и без смущения пользуется терминологией

---

[80] Л и СУ, 47а,2,3; СН, 53б,3,4; СА, 55б,9,10.

[81] Л и СУ, 64а,12; СН, 66а,5; СА, 68а,3. Судя по следующему примеру, здесь слово کوزل можно переводить и как «красавец».

[82] Л и СУ, 64а,4.

религиозной. Так, если она хочет сказать о доме любимого человека, она называет его *текке*[83]. О нем же она пишет и так:

(ط) طواف حرمک ایلمشم بو نچه زمان[84]

Уж сколько времени я совершаю *таваф* вокруг твоего святилища!

Михри пишет о «зекяте с красоты возлюбленного»[85], погибающих от любовной тоски она называет *шехидами*[86]. Михри признает, что ее «кыбла», т. е. ее возлюбленный, вызывает у верующих только горестные чувства[87]. А если говорить о подлинной кыбле, то воздух ее годится лишь праведникам, ей же, Михри, милее аромат локонов возлюбленного[88]. Поэтесса часто строит стихи на подобном противопоставлении:

زاهدا ساکه بهشت مهرییه دیدار کرک
آکا محبوبی یتر ساکه جنانک حورِسون[89]

О праведник, тебе нужен рай, а Михри — свидание [с возлюбленным].
Ей довольно любимого, а тебе — гурии рая.

Поэтесса просит советчиков не докучать ей бесполезными увещаниями:

بو کون قورقتمه سن ناصح جحیمک ارته نارندن
کرم قل باشم آغرتمه قو قیل و قالی بر لحظه[90]

О праведный наставник, не пугай сегодня завтрашним адским огнем.
Сделай милость, не докучай мне, оставь пересуды хоть на миг.

---

[83] Л и СУ, 41б,1; СН, 46б,7; СА, 49а,1.
[84] Л и СУ, 33а,5; СН, 41а,12; СА, 43б,6.
[85] Л и СУ, 42а,11; СН, 45б,11; СА, 48а,5.
[86] Л и СУ, 55б,3.
[87] Л и СУ, 50б,15; СН, 56а,2; СА, 58а,5.
[88] Л и СУ, 35а,2; СН, 43б,4; СА, 45б,11.
[89] Л и СУ, 56б,13,14. То же: Л и СУ, 59а,7; СН, 62а,4; СА, 64а,6.
[90] Л и СУ, 62б,1. То же: Л и СУ, 52а,13; СН, 58б,3; СА, 60б,5; Л и СУ, 72а,10.

صوفی قتکده خوبلری سومک گناه ایسه
سن فارغ اول قو بن یناین اول گناهله[91]

Суфий, если, по-твоему, грех любить красавцев,
Ты уйди, оставь меня, я сгорю от того греха.

Подобные строки, разумеется, приводили в ярость ханжей, и они платили поэтессе тем, что при ее жизни и в последующие века поддерживали легенду о неприличии ее стихов и о том, что этим исчерпывается все содержание ее поэзии. С такими суждениями, которые встречаются в тезкере, соглашались некоторые авторы, писавшие впоследствии о Михри. На самом же деле, если беспристрастно прочесть ее диван, можно найти лишь несколько бейтов, которые и сейчас можно было бы охарактеризовать подобным образом. Не следует, однако, забывать, что со времени написания этих стихов прошло без малого пять веков и с тех пор сильно изменилось само представление о том, что пристойно в стихах, а что нет. Но даже если предположить, что мы не ошиблись в выборе этих бейтов, то и тогда главная причина такой их оценки в свое время кроется в том, что они написаны женщиной. Если бы их написал любой другой средневековый поэт, это не вызвало бы такой отрицательной реакции. Да и могло ли быть иным отношение ученых схоластов или суфиев, чей ум был воспитан на мусульманской догматике и теософских сочинениях, к такой женщине, как Михри? Это именно она написала такие строки:

چونکه ناقص عقل اولور دیرلر نسا
هر سوزین مغرور طوتمقدر روا
لیکی مهری داعینک ظنّی بودر
بو سوزی در اولکه کامل اوصلودر
بر مؤنّث یکدرر کیم اهل اوله
بیک مذکّردن که اول نا اهل اوله

[91] Л и СУ, 64а,11; СН, 66а,4; СА, 68а,2. То же: Л и СУ, 49а,6; СН, 53б,11; СА, 56а,4.

بر مؤنّث یکّکه زهنی پاک اوله
بیک مذکّردن که بی ادراک اوله[92]

Раз говорят, что у женщин недостаток ума,
Каждое слово у них должно быть гордым.
Но Михри полагает, и мненье ее таково
(Эти слова говорит та, чей ум совершенен):
Одна достойная женщина лучше
Тысяч мужчин недостойных.
Одна женщина со светлым разумом лучше
Тысяч мужчин неразумных.

Здесь отразилась одна из примечательных для XV в. особенностей мировоззрения Михри — признание ею полного равенства женщин и мужчин, протест против обычного в те времена в мусульманском обществе взгляда на женщину как на существо низшего порядка, лишенное самостоятельности в мыслях и чувствах.

* * *

Попытаемся понять, как относилась Михри к литературному творчеству вообще и прежде всего — к своему собственному. В диване ее стихов об этом можно прочесть всего лишь несколько строк. В خاتمهٔ رساله («Эпилоге *рисале*»), только что цитированном нами, говорится, что это сочинение написано

تا اوقوینلاره نفع اولمغیچون
دکاینلر جرمی رفع اولمغ ایچون[93]

Для того, чтобы читающим польза была,
Для того, чтобы слушающие избавились от грехов своих.

Хатиме-йи рисале отличает искренность тона, простота языка. Здесь поэтесса высказывает важные для нее мысли.

---

[92] Л и СУ, 16б,10—13; СН, 21б,3—6; СА, 23а,5—8.
[93] Л и СУ, 16б,5; СН, 21а,11; СА, 22б,12.

По-видимому, ее беспокоило, как будут воспринимать ее стихи:

رحمت اول صاحب کمالک جاننه
که اوقیوب طعن اتمیه نقصاننه
ستر ایده اکسکلوکین هر نه که وار
اتمیه جهاله عیبین آشکار
ایشدوب طعن اتمیه هر بی خبر
مهرینک قلبینه کلمیه کدر[94]

Благодаренье душе того совершенного человека,
Который, прочтя [стихи], не станет хулить их недостатки,
Скроет все изъяны, какие [в них] есть;
Не откроет неучам недостатки [стихов]:
Чтобы не бранил, услыхав их, любой невежда,
Чтобы не вошла печаль в сердце Михри.

Не будем слишком строги к поэтессе, которая однажды так высоко отозвалась о себе (известно, что в поэзии того времени это было принято):

بحر شعر ایچره مهری بر دردور
که آنی کورمش اولا غواص
معنی دکانی ایچنده صراف اول
سنده بولسون قموسی کوهر خاص
ویرمه نادان الینه کیم نه بلور
آلتنک قیمتینی اهل رصاص[95]

Михри — жемчужина в океане поэзии,
Такой не видели еще ловцы жемчуга.
Стань менялой в лавке разума,
Чтобы все находили у тебя особые драгоценности.
Не отдавай [их] в руки невежды, ибо что знает
Лудильщик о ценности золота?

---

[94] Л и СУ, 16б,7—9; СН, 21а,13—21б,2; СА, 23а,2—4.
[95] Л и СУ, 42б,15—17; СН, 48а,2—5; СА, 50а,8—11.

Полон значения для нас другой ее бейт:

طالع اول شاعرلرک که اشعارنک معناسی وار
سن ارالقده ای مهری قو قوری سوزی صَوِی[96]

Счастливы те поэты, чьи стихи имеют смысл.
А ты, Михри, оставь свои пустые слова.

В век преобладания в турецкой письменной поэзии только одной традиционной схемы, пронизывающей и ее форму, и содержание, высказанная поэтессой мысль позволяет думать, что Михри предъявляла к стихам высокие требования. Это должно было как-то сказаться и на ее собственных литературных вкусах и симпатиях. Для того чтобы судить об этом, мы располагаем лишь ее собственными стихами. Нет никаких достоверных исторических свидетельств, которые помогли бы нам узнать, например, весь круг ее литературного чтения. Сейчас еще трудно с достоверностью судить о том, что́ в ее стихах является прямым подражанием тем или иным поэтам, а что́ было порождением времени и присущего ему мировоззрения. В диване Михри можно найти почти дословное повторение строк или бейтов Джала̄ладдӣна Рӯмӣ, Са'дӣ, Х̣а̄физа, Х̮аййа̄ма, Нава̄'ӣ и других поэтов.

В диване поэтесса дважды называет имя поэта Салма̄на. Так, обращаясь к своему возлюбленному, она говорит:

شبهه‌سز نادان و ابترجلُف و بی ادراکدر
اهل شعر ایچره سنی یکَ کورمین سلماندن[97]

Сомненья нет, глупец, тупица и невежда тот,
Кто среди поэтов не ставит тебя выше Салма̄на.

Михри еще один раз упоминает имя этого поэта[98] как мерило поэтического мастерства. Можно высказать предположение, что здесь имеется в виду персоязычный поэт XIV в.

---

[96] Л и СУ, 73б,1,2; СН, 69б,4; СА, 71а,12.

[97] Л и СУ, 57б,9.

[98] Л и СУ, 26б,13; СН, 27б,12; СА, 30а,3.

Салма̄н Савадҗӣ, блестящий мастер «искусственной» касыды.

Получившая великолепное классическое образование, Михри несомненно была знакома со стихами своих предшественниц в литературе, а значит, и с поэзией Ра̄би'а (X в.) и Махсӣти[99] (XII в.) — если признать последнюю автором приписываемых ей произведений. Их стихи не могли не заинтересовать турецкую поэтессу. Вероятно, она нашла много созвучного себе в их газелях, полных тоски и жалоб на страдания несчастной любви или бурного протеста против всего, что мешало их любви. На эту мысль наводят, например, строки стихов Михри, где она просит у бога одной лишь кары для неверного возлюбленного: пусть сам он влюбится в жестокую мучительницу, подобную ему самому[100]. Это как бы повторяет бейты Ра̄би'а:

دعوت من بر تو آن شد کیزدت عاشق کند
بر یکی سنگین دلی نا مهربان چون خویشتن
تا بدانی درد عشق و داغ مهر و غمخوری
تا به هجر اندر بپیچی و بدانی قدر من

Пожеланье мое тебе: пусть бог заставит тебя влюбиться
В такую же каменносердую, неласковую, как ты сам.
Узнай тоску любви, жар страсти, погорюй,
И, когда начнешь корчиться в [тоске] разлуки, узнаешь цену мне[101].

Известно, что Михри была знакома или поддерживала переписку со многими турецкими поэтами, своими современниками. Ее диван содержит их имена. Это Гювахи, которому Михри посвятила газель, автор *Пенд-наме* («Книги назиданий»), где были собраны также турецкие пословицы и поговорки, Макамӣ, Лютфи, Афитаби, Мюнири и др. Но

[99] Или Махиста (в чтении ряда иранистов, писавших о ней).

[100] Л и СУ, 55б,12—14; СН, 61б,3—5; СА,63б,5—7.

[101] Цит. по: Е. Э. Бертельс, *История персидско-таджикской литературы*, М., 1960, стр. 156—157. Вообще было бы полезно проследить, как развивалось творчество средневековых поэтесс. Это позволило бы выявить много общих черт и несомненную преемственность в литературах ираноязычных и тюркских, но это тема особого исследования.

особую свою литературную симпатию она выказала по отношению к Неджати. Он был современником Михри, родился примерно в 1460 г. в той же Амасье или Кастамону (точно неизвестно) и умер в 1509 г. в Стамбуле. До нас дошел его диван[102]. Неджати был тонким лириком, мастером газели. Не слишком оригинальный в тематике своих стихов, он мастерски владел поэтическим словом. Поэт много писал о любви, о природе, о горечи разлуки с возлюбленной и т. п. В этом он не выходил за пределы круга тем тогдашней придворной поэзии. Так писали по-турецки, по-персидски, по-арабски и на других языках современные ему поэты и в Турции и далеко за ее пределами. Неджати в отличие от других современных ему поэтов умел писать и о жизни, вносил в стихи «местные элементы», как пишет об этом Б. Неджатигюль[103], использовал турецкие пословицы. Михри высоко ценила поэзию Неджати и, чтобы знать его мнение о своих стихах, посылала ему едва ли не каждое свое сочинение, и, как пишет Лятифи, «какие бы доходы она ни получала, она отсылала их ему»[104] (это свидетельство автора *тезкере* интересно, но пока не совсем ясно). Другие авторы, например Ашык Челеби, писали, что Неджати не очень одобрительно относился к ее восторженному поклонению, вернее, к форме, в которой она его выражала. Он высказал однажды свое отношение в довольно резких стихах, правда, не назвав имени поэтессы.

Ey benim şi'rimē nazīre diyen
Çikma rāh-ī edebden eyle hazer
Deme kī işte vezn ü kāfiyede
Şi'rim oldū Necātī'yē hemser
Harfī üç olmak īle īkisinin
Bir midir filhakīka ayb ü hüner[105]

---

[102] *Necati Beğ divanı*. Hazırlıyan Ali Nihad Tarlan, İstanbul, 1963.
[103] B. Necatigül, *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*, İstanbul, 1960, s. 122—123.
[104] تذكره الشعرآ و المشخيان من لطيفى Рук. ЛО ИНА АН СССР В 272, л. 140а.
[105] Цит. по: *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu*, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74.

О ты, слагающая *назире* в подражанье моим стихам,
Смотри, не преступай пределы приличия.
Не говори: «Вот, по размеру и рифме
Мои стихи близки Неджати».
Хотя и по три буквы (согласных) в обоих словах.
Но разве «стыд» и «знание» могут значить одно?!

Михри прекрасно знала поэзию Неджати, и на многие его стихи она откликнулась своими *назире* (стихотворными «ответами», а вернее, вариациями, парафразами). Пока еще не установлено, как много *назире*, связанных с его творчеством, содержит диван Михри. Но признано, например, что ее газель с редифом دونه دونه [106] является *назире* на стихи Неджати. Об этом писал еще Лятифи, замечая при этом, что многие поэты пытались писать *назире*, но лучшие принадлежат Михри. В. Д. Смирнов выделял в этой связи еще две ее газели[107], о чем свидетельствуют заметки, сделанные им на полях ленинградского списка дивана. Поэтесса не раз в стихах прямо обращалась к Неджати[108]. Широко известен ее бейт:

مهری نجاتی شعرنه دیرسن نظیره‌لیک
سن بر گدا و مفلس او بر پادشاهله [109]

О Михри, на стихи Неджати пишешь ты *назире*,
Но в сравнении с ним, падишахом, ты лишь нищий и бедняк.

* * *

Придворная турецкая литература, как правило, замыкалась в кругу определенных тем и сюжетов. Традиционное содержание требовало и столь же традиционной формы. В панегириках султанам и правителям, в словословиях Ал-

[106] Л и СУ, 59б,5—11; СН, 63б,9—64а,2; СА, 65б,10—66а,4.

[107] Л и СУ, 55а,1—6 и 60а,17—60б,5; СН, 59а,4—9 и 63а,1—5; СА, 61а,5—10 и 65а,3—8.

[108] Например: Л и СУ, 38а,10; СН, 38а,10; СА,40б,2. Э. Дж. Гибб относил эту газель к *назире* на стихи Неджати.

[109] Л и СУ, 64а,13,14; СН, 66б,6,7; СА, 68а,4,5.

лаху, в любовных лирических стихах поэты повторяли в бесконечных вариациях своего рода набор устоявшихся образов, эпитетов, метафор. Искусство поэта в том и состояло, чтобы найти возможность по-новому использовать эти художественные средства, повернуть привычный образ или эпитет под новым, неожиданным углом зрения и тем оживить его. Правда, в XV в. в турецкой литературе эта «игра словами» еще не стала самоцелью. Многие употреблявшиеся тогда элементы средств поэтической выразительности еще не стали в такой мере штампами, как в персоязычных литературах в то время или в самой турецкой — позднее. Но и в турецкой литературе на рубеже XV—XVI вв. уже определился довольно устойчивый круг образов, сравнений, метафор.

Попытаемся понять, каков же был герой лирических стихов Михри, какими образами он представлен в этом диване? Сама поэтесса предстает перед читателем во всей сложности своих мыслей и чувств, во всем многообразии своих переменчивых настроений: то истово верующая, скованная религиозными канонами и моральными установлениями ислама, кающаяся в грехах затворница гарема, то бурно протестующая против всего этого живая земная женщина, страдающая или радостная, сознающая свое право на счастье и любовь и отважно отстаивающая свою независимость.

Привычные образы заполняют стихи Михри. Иногда они лишь в малой степени могут передать живые чувства, владевшие поэтессой. Иногда же всем известная условность, определенность привычных образов передает подлинные мысли и чувства автора.

Михри в стихах часто называет себя бродягой (سرسری) [110] или *риндом* (رند) [111] — беспутным гулякой и бражником. При всей очевидной условности этих образов у поэтессы XV в. в них раскрывается ее мироощущение. В этом нет ничего

[110] Л и СУ, 75б,5 и др.

[111] Л и СУ, 41б,3; СН, 46б,9; СА, 49а,3 и др.

удивительного, если не искать здесь «плоскую» правду, одно правдоподобие. Здесь нужно видеть поэтическую правду, выраженную в традиционных образах. Кто из образованных людей того времени не знал великолепных газелей Ḥāфиẓа, жившего всего лишь веком ранее Михри и тогда, в конце XV в., еще совсем «живого», современного? Могла ли не прислушаться Михри к его стихам, в которых громко звучал голос *ринда,* дразнил и осмеивал лицемеров и ханжей всех духовных званий?

Михри в большей части стихов не выходит за пределы традиционных приемов и средств художественной выразительности. Так, в ее диване много преувеличенно грандиозных образов, придуманных, чтобы поразить воображение читателя. В двух приводимых далее примерах поэтесса имела в виду прежде всего самого шахзаде Ахмеда, которому и посвящены эти стихи.

عدلی میزانینه کلدی کفّه اولدی مهر و ماه
لطفی دریاسنده اولدی بحر عمّان بر حباب
دولت اسبنده کوروب چکدی عنانینی زمین
کلدی میدان سعادتده فلک اوپدی رکاب [112]

Солнце и луна появились и чашами стали для весов его справедливости.
В океане его милостей каплей стал Индийский океан.
Увидев его на коне благополучия, Земля натянула свои поводья.
Явилось небо и на арене счастья поцеловало [его] стремена.

قشوکه بکزمکیچون سنک ای زهره جبین
کندوزن طوتدی هلال اتدی قمر دونه دونه [113]

Для того чтобы походить на твои брови, о ты, у кого чело Венеры,
Луна не раз превращала себя в полумесяц.

То и дело в стихах Михри встречаются такие «классические», в нашем современном понимании, штампы, как «со-

---

[112] Л и СУ, 20а, 10, 11.

[113] Л и СУ, 59б,8; СН, 63б,12; СА, 66а,1. Подобные гиперболические образы см., например, Л и СУ, 21а,16 и 24а,11; СН, 23б,7 и 29б,13; СА, 25б,1 и 32а,7.

ловей души», «взоры-стрелы из-под луков-бровей»; здесь и «бабочки, сжигающие себя в пламени любви», и «глаза-кровопийцы» у возлюбленного, и мечта о нем — «хане на престоле души», и неизбежные соловей и роза, шипы и роза; тут же метафора «зерцало души», покрывающееся ржавчиной или пылью, когда душа отягощена грехом или заботой. Здесь же можно найти и такой бейт:

باشمی طوب ایلمشدم بن اکرچه چالمغه
دلربالر ایلمشدی زلفنی چوکانلر[114]

Я превратил свою голову в мяч для игры,
А красавицы сделали из своих локонов чевганы.

Вслед за этим и само солнце становится мячом для локона хана Ахмеда[115]. Поэтессу не смущают никакие преувеличения: она пишет, что от ее вздохов небосвод покрылся тучами, а от искр, которые высекают эти вздохи, загораются сами звезды[116], «...если бы солнце увидело его лицо, оно спряталось бы за тучи»[117]. Поэтесса изыскивает еще одну гиперболу: само солнце на небе есть не более чем ободок вокруг лица возлюбленного[118] и т. д.

Если в стихах поэтесса говорит о реально существующих людях, образы их безлики: традиционные метафоры, изощренные сравнения не могут служить средствами портретной живописи:

عجبمی لعل نابکدن سنک یاقوت رنک السه
دهانک نقطه‌سندن دُرّ بولبدر چون مدوّرلک[119]

Разве удивительно, что от твоего чистого рубина яхонт цвет свой берет,
Ведь от точки твоего рта свою округлость получила жемчужина.

---

[114] Л и СУ, 33б,13.

[115] Л и СУ, 26б,8,9; СН, 27б,7,8; СА, 29б, 10,11.

[116] Л и СУ, 19а,12 и 41б,14; СН, 26а,12 и 45б,3; СА, 28а,12 и 47б,10 и др.

[117] Л и СУ, 67а,7; СН, 67б,4; СА, 69б,1.

[118] Л и СУ, 23а,3.

[119] Л и СУ, 48а,7.

لطافت كلستاننده بكم خدّكدرر تر كل
اولبدر برك كل اوستنده خالك دانهٔ فلفل [120]

В цветнике красоты твой лик — это свежая роза,
А родинка твоя — горошинка перца на лепестке розы.

Михри не кажется чрезмерным любое преувеличение в описаниях:

دقت ايله نظر ايتمكدن آكا اِينُجَلُدم
بلمه‌دم داخى ميانمى و ياخود مودر بو [121]

Я внимательно смотрела на него и потому со временем стала [такой] тонкой,
[Что] даже не знала: талия это моя или волос.

Стихам Михри часто свойственна подчеркнутая метафоричность:

تاجرى عشقى اوللدن شهر دلده هر زمان
غيرلر سيم ايله زر بن جان ويرورم باجلق [122]

С тех пор как я в душе [123] вступила в торг из-за любви к нему,
Другие всегда платят пошлину серебром и золотом, а я отдаю душу.

Довольно часто Михри прибегает в стихах к обыгрыванию омонимов, полисемантичности слов:

رخلرك دل شاهنى مات ايلدى بر لعبله
كوزلرك جان فرزنه حاجت دكل سورمك سمند [124]

Твои ладьи одним ходом сделали мат королю сердца, [и потому]
Твоим глазам нет нужды вести коня к ферзю души.

---

[120] Л и СУ, 61б,9.
[121] Л и СУ, 59б,2; СН, 62б,10; СА, 64б,11.
[122] Л и СУ, 45а,3.
[123] Здесь дословно: «в городе».
[124] Л и СУ, 30б,15.

Здесь игра слов построена на двух значениях слова رخ (в системе шахматной терминологии — это «ладья, тура́» и в то же время это слово означает «лицо, щека, ланиты»).

کوردیلر لیلی صچک بندنده مجنون کوکلمی
اهل دللر لیلی و مجنون دیوانن بغلدی [125]

Увидели в узлах твоих черных, как ночь, волос мою безумную от любви душу.
И сочинили влюбленные диван Лейли и Меджнуна.

В этом бейте слова لیلی и مجنون в первой половине употреблены в смысловом их значении (т. е. соответственно «ночной» и «безумный»), а во второй половине — как имена собственные, ставшие нарицательными:

دوستم دل مرغنه قورمش قرا زلفینک [126] آغ
کوز قزردوب دوشدم الا آه کیم مشکل دوزآغ [127]

Друг мой, черный локон твой расставил для птицы сердца силок.
С заплаканными глазами я попала [в него]. Ах, как тяжек капкан!

Бейт построен на двойном значении слова آغ: к قرا زلفینک — естественно ждать употребления آغ в значении «белый», но здесь автор использовал его в значении «силок».

В стремлении наиболее выразительно охарактеризовать какие-то качества героев своих стихов или их поступки Михри называет имена героев известных легенд «Юсуф и Зелиха», «Лейли и Меджнун», имена мифологические или легендарные, такие, как Заль и Рустам, Нариман и Сам, Сулейман и Лукман, Нух и Искендер. Живые чувства выражаются с помощью образных штампов, условных подстановок, омертвевших формул, наделенных раз навсегда закрепленными за ними качествами и признаками. Так появляется

---

[125] Л и СУ, 72б,16.

[126] Здесь по смыслу фразы должно быть زلفیک.

[127] Л и СУ, 44а,1; СН, 49б,8; СА, 51б,11.

строка (этот образ не раз повторяется в диване в том же смысле):

کوزلرم یاشی دوکنمز صنکه نیل ارماغیدر[128]

Слезы из глаз моих неиссякаемы, подобно Нилу.

Вероятно, это заимствованное сравнение проделало долгий путь через персоязычные литературы, прежде чем попало в турецкую поэзию и сохранилось в ней как литературная условность. Таково же сравнение с рекой Джейхун (Аму-Дарья).

Примечательно, что, строя свои стихи по канонам поэтики, принятой тогда в письменной литературе, Михри порой пытается выйти за их пределы. Так возникают в стихах (иногда даже в торжественных «одах») бытовые сравнения, образы, пришедшие из жизни; появляются поля, засеянные просом или пшеницей[129], огород, где наливаются тыквы[130], печи при банях[131], хирман[132] и т. п.

В нравоучительном *месневи,* говоря о бренности земного существования, поэтесса сравнивает этот мир с постоялым двором, куда путники заглядывают лишь ненадолго[133]. Путнику в дороге нужны припасы: «едешь на день — готовь припасы на тысячу лет»[134] (здесь как будто использована народная поговорка).

В любовной газели можно встретить такую строку:

بلبلک تازه کلستاننده زاغ اولمق نه کوج[135]

Как трудно быть вороной в соловьином свежем цветнике!

---

[128] Л и СУ, 35а,9; СН, 39б,12; СА, 42а,4.
[129] Л и СУ, 49а,14.
[130] Л и СУ, 46а,1; СН, 51а,7; СА, 53а,11.
[131] Л и СУ, 32а,6; СН, 44а,12; СА, 46б,6.
[132] Л и СУ, 21а,10; СН, 23а,13; СА, 25а,6.
[133] Л и СУ, 13а,17; СН, 17а,8; СА, 18а,11.
[134] Л и СУ, 13а,10; СН, 17а,1; СА, 18а,4.
[135] Л и СУ, 30а,11; СН, 35б,7; СА, 37б,13.

В лирических газелях Михри не избегает прозаизмов:

گلستانده چون ازهار اولمدم بن دوستک
بوستانده پیاز و ثوم اولیدم کاشکی [136]

Не стала я цветком в саду друга.
Потому стать бы мне [хоть] чесноком или луком в его огороде!

شمدکی خلقک قتنده ترکلکدر اعتبار
کشلو ترخانه‌لرنده ثوم اولیدم کاشکی [137]

У народов нынешних все турецкое в почете.
А мне стать бы хоть чесноком в человеческом вареве!

То же наблюдается и в лексике. Когда Михри пишет о том, что́ ее волнует, что́ вызывает ее гнев, она отходит от «высокого» стиля. Так поминает она недобрым словом свою соперницу, называет ее вороной, свиньей или собакой и шлет ей всяческие зложелания. Эти слова и выражения резко контрастируют с изящной лексикой, присущей в нашем представлении «поэзии диванов».

Стилистическое разнообразие некоторым стихам Михри придает их ироничность, окрашенная то мягкой грустью, то язвительной насмешкой. В диване можно найти газели, ироничные по общей интонации, или отдельные бейты, в которых звучит эта ирония. Приведем примеры:

نه حسنم آفتاب و نه خود ماه گنجیدر
نه قشلرم کمان و نه زلفم نشانجیدر
بهتانلر ایلمش بزه رعنا دیو خطیب
شاعرلرک بر نجه‌سی غایت یلنجیدر [138]

Лицо мое не солнце, не сокровище самой луны.
Брови у меня не луки, кудри — не стрелки́ из них.
Лгал проповедник [139], называя меня красавицей.
Сколько страшных лжецов среди поэтов!

---

[136] Л и СУ, 72а,5. [137] Л и СУ, 69а,9.

[138] Л и СУ, 39а,15,16; СН, 42б,10,11; СА, 45а,4,5.

[139] Здесь возможен перевод: «жених» (не содержится ли тут намек на сватовство *мюдерриса*?).

4 Заказ 1721

کل رخلرککک چوقدر عشاقی ولی امّا
چشمینه رقیبوککک مهری دکن اولمشدر[140]

Много есть влюбленных в твои розовые щеки, но
Колючкой для глаз соперницы стала, оказывается, Михри!

بر کرّه مبتلالرمه رحم ایدم دیسک
دنیاده سودکیم نولا یالان دوکنمدی [141]

Если хоть раз ты скажешь: «Я буду милостив к влюбленным в меня»,—
То что случится в мире, мой любимый: ведь ложь не перевелась!

Диван Михри не отличается большим разнообразием жанровых и поэтических форм. Собрание ее стихов представлено главным образом газелями, а также касыдами. *Месневи* занимают сравнительно небольшое место, еще меньше — *тахмисы, мухаммасы, мувашшахи* и *мюфреды*.

В ряде газелей, а также в известном *месневи*, посвященном Лядику, можно заметить прямую связь поэзии Михри с турецким фольклором.

В лирических стихах часто встречается диалогическая форма (прямая речь поэтессы, иногда называющей себя в третьем лице, и отвечающего ей возлюбленного) [142].

Важной особенностью этого собрания стихов является то, что в основе его построения, как уже указывалось выше, лежит тематический принцип, а не жанровый. Открывают диван сочинения философского, религиозного характера, панегирики в честь султана и его сына-наместника, покаянные молитвы самой Михри и т. д. В эту часть дивана входят касыды, газели, *месневи*, строфические стихи. Следующую основную часть дивана занимают лирические стихи самого разного содержания. Это собрание главным образом

---

[140] Л и СУ, 34а,12,13.

[141] Л и СУ, 74а,4.

[142] См., например, газели: Л и СУ, 36а,11—16; Л и СУ, 53б,6—12; СН, 57б,9—13; СА, 59б,9—60а,3; отдельные бейты: Л и СУ, 24б,1,2; СН, 30а,7,8; СА, 32б,2,3; Л и СУ, 58б,10,12,13; СН, 61б,9,11,12; СА, 63б,10, 12,64а,1; Л и СУ, 60б,4,5; СН, 63а,4,5; СА, 65а,7,8 и др.

газелей, расположенных в алфавитном порядке рифм. Сюда же входят *мурабба,* двустишия и другие стихи. Отступления от общепринятого порядка построения дивана так велики, что в этом, пожалуй, можно видеть прямое проявление авторской воли.

Из всех стихотворных размеров Михри предпочитала *ремель, хезедж* и *музари.* В диване встречаются и нарушения размеров, наблюдаемые во всех четырех разновременных списках, отражающих две редакции этого собрания стихов[143]. Воздержимся пока высказывать мнение, кому принадлежат эти погрешности: переписчикам, в указанных случаях, как правило, четырежды повторившим ошибки, или самой поэтессе, которая хорошо знала поэзию на языке фарси. Но известно, что в XV в. в турецкой поэзии еще нередко встречались погрешности против правил *аруза.* Многие кажущиеся отступления от строгих правил *аруза* в действительности не являются таковыми, так как могут быть устранены чтением, соответствующим требованиям метра.

В стихах Михри можно отметить также неточности в рифмах (в данном случае не имеются в виду те формальные допущения, которые признаются турецкой поэтикой). Встречается «зрительная» рифма, т. е. графически верная, но требующая, например, с точки зрения норм современного турецкого языка, произношения искаженного, подчиненного рифме[144]. Однако это, может быть, и соответствовало произносительным нормам турецкого языка того времени.

* * *

Остановимся вкратце на истории публикации стихов Михри, их изучения и на том, как воспринималась ее поэзия современниками и позднейшими поколениями.

---

[143] См., например: Л и СУ, 33а,7; СН, 41б,1; СА, 43б,8; Л и СУ, 33б,1,2; СН, 41б,12,13; СА, 44а,7,8; Л и СУ, 32а,3,4; СН, 44а,9,10; СА, 46б,3,4.

[144] Л и СУ, 52а,12—17; СН, 58б,2—8; СА, 60б,4—10.

По турецким письменным источникам имя Михри известно с XVI в. Одним из первых его назвал в своем *тезкере* (953/1546 г.) Лятифи Кастамунийский. В его сочинении мы находим краткие биографические сведения, несколько бейтов ее стихов, а также такие, например, выспренние слова о ее творчестве:

روشن ضمیرله برج بلاغتک مهری، و آفتابیله همشهری ایدی، فنّ شعرده بی قدر و پایه، و مایۀ معرفتده کم مایه دگل ایدی، طبع سخن آراسی کلکونۀ نظم رنکین ایله مشّاطۀ عروس مقال، و زینت کر فکر بکر خیال ایدی، اکرچه عشوۀ اشعاری و شیوۀ کفتاری زنانه‌در، امّا جهت سوز و کدازده عاشقانه، و بیان شوق و نیازده مردانه‌در[145]

«Она была солнцем блистательных помыслов и созвездием красноречия, она была сродни солнечному лучу. В поэтической науке она была вне сравнения, а в сути познания — без недостатков. Благодаря дарованию [в области] слова, украшенного румянами красочной поэзии, она была женщиной, наряжающей невесту речи и украшающей мечту целомудренной мыслью. Хотя в поэтической манере и способе изъяснения она была женственна, однако в своих словах и пылкости [чувств] она была влюбленной, а в выражении страсти и желаний — мужественной».

Несколько позже Хасан Кыналы-заде (1546—1604), известный также под именем Хасана Челеби, в своем *тезкере*[146] помещает полтора десятка бейтов Михри и сообщает о поэтессе не больше того, что мы знаем по записям Лятифи. Писали о ней в своих *тезкере* и другие авторы XVI—XVIII вв., например, Сехи-бей (ум. в 1548 г.), Ашык Челеби (ум. ок. 1568—1571 г.), Ахди Багдадский (ум. в 1563 г.), Риязи (ум. в 1644 г.) и др.[147]. Стихи Михри можно найти в рукописях ряда средневековых турецких поэтических сбор-

---

[145] تذکره الشعرآ و المشخیان من لطیفی Рук. ЛО ИНА АН СССР В 272, л. 147б.

[146] تذکرۀ حسن چلبی Рук. ЛО ИНА АН СССР С 132, лл. 252б—253а (далее — Хасан Челеби).

[147] А. Карахан в своей статье о Михри-хатун в этой связи называет Бияни и других авторов тезкере (см. A. Karahan, *Mihrî Hatun*, s. 305—306).

ников. Например, известный каталог рукописей Берлинской библиотеки, составленный В. Перчем, трижды называет ее имя (№ 27(3), 333, 334)[148]. Бейты, записанные в названных *тезкере,* почти вплоть до нашего века служили единственным источником, по которому составляли себе представление о творчестве Михри авторы поэтических сборников и антологий, а также разного рода книг по истории турецкой литературы. Не располагали иными источниками и первые европейские авторы, когда обращались к творчеству Михри. Й. фон Хаммер в 1836 г. в своей «Истории османской поэзии»[149] цитировал только те бейты, которые нашел в упомянутых *тезкере,* и пересказал немногие биографические сведения о поэтессе, известные из тех же источников. Не приводит новых стихов и Э. Серван де-Сюньи в книге «Османская муза или шедевры турецкой поэзии»[150]. Едва ли можно назвать переводами стихи, опубликованные под именем Михри, так как сам составитель книги предупреждает читателей, что он заменил ряд «трудных для европейского понимания» образов на другие, привычные, а кроме того, соединил в одно целое два небольших стихотворения, связанных единством темы. Серван де-Сюньи видит в Михри певца любви и воздает должное искренности ее чувств и смелости их выражения. Автор прежде всего старается доказать, что поэтесса была образцом добродетели, хотя и заслужила славу мусульманской Сафо. По существу то же самое сказала о Михри и Дора Д'Истриа в своей книге «Женщины на Востоке»[151].

Так писали о Михри до конца XIX в., когда благодаря работам русского тюрколога В. Д. Смирнова стало возможно более основательное знакомство с творчеством этой по-

[148] W. Pertsch, *Die Handschriften-verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin, 1889, S. 54—55, 333—334, 334—340.

[149] J. v. Hammer-Purgstall, *Geschichte der osmanischen Dichtkunst*, Pesth, 1836, S. 306—309; ср. также его: *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Bd II, Wien, 1828, S. 371.

[150] É. Servan de Sugny, *La muse ottomane ou chefs-d'oeuvre de la poésie turque*, Paris, 1853, pp. XV—XVI, XXVII, 43—45, 47—49, 360.

[151] D. D'Istria, *Les femmes en Orient*, vol. I, Zürich, 1859, pp. 453—456.

этессы. В. Д. Смирнов приобрел в Стамбуле совершенно неизвестную до того времени рукопись дивана Михри. Она долгое время считалась уникумом и хранилась в его личной библиотеке, а потом — в рукописном собрании Азиатского музея (ныне — Ленинградского отделения Института народов Азии АН СССР). В 1891 г. в своей хрестоматии по турецкой литературе он опубликовал 227 бейтов из собрания ее стихов (второе издание книги содержало 111 бейтов) [152]. Через год после публикации этих стихов в своем «Очерке истории турецкой литературы» [153] В. Д. Смирнов сравнительно большое место уделил творчеству турецкой поэтессы и впервые опубликовал на русском языке переводы ее газелей. При этом В. Д. Смирнов высоко оценил поэзию Михри, ее «свежесть и страстность чувства и непосредственность впечатлений». Сравнивая ее стихи с поэзией прославленного лирика XV в. Неджати, он замечает, что «ее стихотворения мало уступают по красоте выражений и плавности звуков стихотворениям Неджати, а по однопредметности и цельности образов, пожалуй, даже и превосходят их» [154]. Обращаясь к творчеству Михри, все авторы в Турции и за ее пределами в последующие полвека пользовались публикациями В. Д. Смирнова.

Э. Дж. Гибб, автор многотомной «Истории османской поэзии» [155], хорошо знавший восточные и европейские книгохранилища, не смог разыскать других рукописей Михри и вынужден был ограничиться уже опубликованными ее стихами. Этот автор также полагает, что в сравнении с Неджати ее поэзию выгодно отличает непосредственность и безыскусственность, «в ней гораздо меньше погони за эффектом, гораздо меньше риторических украшений и вообще она в большей мере искренна, чем артистична». При этом

---

[152] В. Д. Смирнов, *Образцовые произведения османской литературы*, СПб., 1891, стр. 432—442; то же, изд. 2, СПб., 1903, стр. 410—453.

[153] В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, стр. 478—481.

[154] Там же, стр. 56.

[155] E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, vol. II, pp. 123—135.

Э. Дж. Гибб замечает, что ей недостает оригинальности, ее метафоры и сравнения редко оказываются выше тех, что встречаются в поэзии ее современников. Но у Михри-хатун нет желания блеснуть стихотворной техникой; ее стихи вызваны желанием выразить свои чувства и мысли. Напомнив, чего стоило ей, женщине, жившей в условиях средневековой Турции, получить необходимые знания, он завершает свою мысль словами: «...мы не можем не восхищаться духом и энергией, которые прорвались через столь многие препятствия, и сверкающим талантом, который помог поэтессе в условиях столь трудных создать поэзию, могущую выдержать сравнение с произведениями всех ее современников, за исключением, быть может, самого величайшего из них»[156]. После этой книги две газели Михри в переводе Э. Дж. Гибба были изданы Э. Уилсоном[157]. Попутно отметим, что позднейшее упоминание имени Михри встречается в очерке истории старотурецкой литературы, принадлежащем Вальтеру Бьёркману, посвятившему поэтессе несколько строк[158].

А. Е. Крымский, в 1910 г. писавший о творчестве Михри[159], не имел иных оригиналов, чем рукописи, использованные его предшественниками. Он опубликовал несколько новых переводов ее стихов и дал характеристику ее творчества, повторявшую оценку, данную в упомянутых работах В. Д. Смирнова и Э. Дж. Гибба.

Все авторы, писавшие после этого о Михри в течение четырех десятилетий, не ввели в научный обиход новых материалов и в основном не выходили за пределы сказанного ранее (см., например, статью Т. Менцеля в «Энциклопедии ислама»[160], страницы, посвященные Михри, в книгах Таха

---

[156] Ibid., pp. 131—132.

[157] E. Wilson, *Turkish Literature*, New York, 1901, p. 87.

[158] W. Björkman, *Die klassisch-osmanische Literatur*, — «Philologiae turcicae fundamenta», t. II, Wiesbaden, 1964, S. 435—436.

[159] А. Е. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, стр. 49, 53, 59—69.

[160] «Encyclopédie de l'Islam», vol. III, London — Leyden, 1932, pp. 557—558.

Ай «Турецкие поэтессы»[161], Фаик Решада «История османской литературы»[162], Н. С. Банарлы «Иллюстрированная история турецкой литературы»[163], И. А. Гёвса «Энциклопедия турецких знаменитостей»[164] и др.).

В 1947 г. вышел из печати первый том «Каталога турецких рукописных диванов в стамбульских библиотеках»[165], где дано описание трех списков дивана Михри. Правда, много раньше, в 1929 г., В. А. Гордлевский в статье «Национальная библиотека в Стамбуле, основанная Али Эмири» сообщал о том, что годом ранее он посетил это книгохранилище и держал в руках диван Михри, а другую его рукопись до этого видел в библиотеке Айя-Софии[166].

Турецкие историки литературы, пишущие о Михри, казалось бы, могли опираться на оригинал и этим придать бо́льшую основательность своим выводам. Однако, например, Самиха Айверди в своей книге, изданной в 1953 г., говоря о поэзии Михри[167], основывается на старых публикациях, хотя и упоминает о существовании одной из рукописей ее дивана. Она повторяет выводы своих предшественников, писавших о творчестве Михри.

В 1958 г. в турецком издании «Энциклопедии ислама» была опубликована статья Абдюлькадыра Карахана о Михри-хатун[168]. От всего ранее написанного на эту тему в турецком литературоведении эту статью выгодно отличает использование трех рукописей дивана Михри, хранящихся в библиотеках Стамбула. Уделив основное внимание биографическим вопросам (а основанием для этого послужили все те же *тезкере*), автор кратко говорит о художественных

---

[161] T. Ay, *Türk kadın şairleri*, İstanbul, 1934, s. 52—54.

[162] فايق رشاد، تاريخ ادبيات عثمانيه، ا جلد، استانبول، ص ٢٢٥ — ٢٢٧

[163] N. S. Banarlı, *Resimli türk edebiyatı tarihi*, İstanbul, 1949, s. 134.

[164] İ. A. Gövsa, *Türk meşhurları ansiklopedisi*, İstanbul, 1946, s. 255.

[165] *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divan kataloğu*, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74—75.

[166] В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. III, М., 1962, стр. 460.

[167] S. Ayverdi, *Edebî ve manevî dünyası içinde Fatih*, İstanbul, 1953, s. 167—169.

[168] «İslâm ansiklopedisi», 82. cüz, İstanbul, 1958, s. 305—306.

особенностях ее стихов. А. Қарахан полагает, что хотя она писала более простым языком и более естественно, чем современные ей поэты, но в ее стихах во множестве встречаются искусственные долготы (*имале*) и *зихафы.* Повторяя многие общепринятые оценки творчества Михри, он проявляет более вдумчивое отношение к ее поэзии и отмечает, что ее стихам свойственна искренность, что они отображают повседневные события (günlük vak'alar).

Последнее из известных нам упоминаний в турецкой печати имени Михри-хатун мы нашли в словаре литературных имен Б. Неджатигюля [169].

В. С. Гарбузова в своих «беседах» о классиках турецкой литературы [170], а позднее более подробно — в книге о поэтах средневековой Турции [171] рассказала о жизни Михри, о ее творчестве, отметив его своеобразие, бесспорную талантливость поэтессы. Автор обращает внимание на свободолюбивые мысли поэтессы о необходимости равенства женщины с мужчиной, о ее праве на самостоятельное волеизъявление; здесь дан также перевод одной газели Михри, впервые публикуемой на русском языке.

Для полноты библиографических сведений отметим, что автор настоящей работы в 1963 г. опубликовал статью «К изданию дивана Михри Хатун» [172].

Упомянутыми здесь работами не исчерпывается список изданий, в той или иной мере затрагивающих вопросы творчества Михри, но бóльшая часть их названа [173].

История изучения творчества Михри показывает, что возможность дальнейшего исследования ее литературного наследия будет зависеть от издания полного текста ее дивана. Недаром известный историк турецкой литературы и тексто-

---

[169] B. Necatigül, *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*, s. 115.

[170] В. С. Гарбузова, *Турк адабиёти классиклари*, Тошкент, 1960. (Шарқ адабиёти классиклари ҳақида сухбатлар), стр. 70—73.

[171] В. С. Гарбузова, *Поэты средневековой Турции*, Л., 1963, стр. 129—135.

[172] Е. И. Маштакова, *К изданию дивана Михри Хатун*, — «Краткие сообщения Института народов Азии», № 63, М., 1963, стр. 124—135.

[173] См. «Библиографию Михри-хатун», стр. 101—104 наст. изд.

лог Али Нихад Тарлан писал сравнительно недавно, что в настоящее время первейшей задачей науки является подготовка критических текстов важнейших произведений классической литературы, которые ныне рассеяны по рукописям и полны погрешностей [174].

Поэзия Михри вся принадлежит своему времени и входит в круг произведений, обозначаемых понятием «турецкая придворная литература». Условность такого определения очевидна, но его оправдывает то общее, что присуще, при всем их своеобразии, многим поэтам средневековой Турции. Их поэзия была адресована господствовавшим кругам современного им общества, и уже одно это обусловливало ее идейное содержание, ее тематику и форму.

Своеобразие творчества Михри — при всей его противоречивости — заключается в том, что ее стихи не замыкались в рамках традиционной придворной поэзии, а выходили за их пределы. Суфийские воззрения безусловно сказались на ее поэзии. Однако не следует думать, что только это и определяло ее творчество. Земное, реальное содержание проступает за строками этих стихов. Бурное проявление сильных чувств и протест против всего, что мешает человеческому счастью, порой так явственно звучит в поэзии Михри, что появление этих стихов невозможно приписать религиозным устремлениям автора, выраженным в аллегорической форме. В лучших своих стихах поэтесса защищала гуманистическое в своей основе признание права человека на свободу чувств и самостоятельность мысли. Жесткие каноны классической поэзии не смогли помешать проявлению творческой и человеческой индивидуальности Михри (как бы это ни было относительно!). Поэтому ее поэзия занимает свое особое место в истории турецкой литературы.

* * *

Текст дивана Михри подготовлен к изданию на основе одного ленинградского списка ее стихов и трех стамбульских, известных нам в микрофильмах и фотокопиях.

---

[174] A. N. Tarlan, *Necatî Beğ divanı*, İstanbul, 1963, s. IV.

I. دیوان مهری خاتون (Диван Михри-хатун), принадлежавший некогда В. Д. Смирнову, ныне хранится в Отделе рукописей Ленинградского отделения Института народов Азии АН СССР за № В-2519 (в данном издании обозначается сиглом «Л»).

Список хорошо сохранился. Исключение составляют л. 10б, где три бейта залиты чернилами полностью или наполовину, и л. 75а, где концы строк правой колонки смазаны, но текст читается полностью. Рукопись заключена в турецкий бумажный переплет. Размеры листа — 18,5×11,5 *см*. Текст дивана помещается на 77 листах. Пагинация рукописи (1б — 77б) выполнена простым черным карандашом в верхнем левом углу лицевой стороны каждого листа арабскими цифрами, по-видимому, рукой В. Д. Смирнова. Переписана рукопись довольно старым *насталиком* на бумаге европейского производства с ясно различимыми водяными знаками (изображения небольшого трилистника, фигуры слона, крупных печатных букв «А» и «С» и др.). Сличение этих знаков с образцами, приведенными в книге В. Николаева об османских филигранях[175], позволяет сделать вывод о том, что изготовление этой бумаги может быть датировано не позднее первой трети XVII в. В этом отношении так же важна запись, сделанная на правом поле л. 5б, очевидно, одним из владельцев рукописи, о смерти брата в 1097/1686 г. Эти данные чрезвычайно важны для определения возраста этой рукописи, которая, как и три остальные, не датирована. Страницы рукописи содержат по 17 строк (кроме заглавной и конечной). Текст заключен в двойную рамку, нанесенную киноварью. Стихи дивана написаны в две колонки. Конечные бейты каждого произведения, за немногими исключениями, написаны посреди листа столбцом, т. е. вторые половины бейтов помещены под первыми и заключены в двойную или одинарную рамку, отчеркнутую красной киноварью. Таким же образом в нескольких произведениях выделены бейты, содержащие имена султана Баезида и шахзаде Ахмеда.

[175] В. Николаев, *Водяные знаки Оттоманской империи*, т. I, София, 1954, стр. 89.

Кроме того, так же оформлен один бейт на л. 13б, где содержится следующая сентенция:

اولنور هر درد چون کرچه طلب
لیک یوق عمری بقایه بر سبب

Любое горе придет, если ты его ищешь.
Нет только повода для жизни вечной.

Заглавия, а также различного рода изречения, стихи из Корана и т. п., предваряющие некоторые произведения, записаны посреди страницы и отчеркнуты сверху и снизу двумя красными чертами. На л. 1б отсутствует *унван,* но для него оставлено место. Графически (густой штриховкой и волнистыми линиями) выделены заголовки двух касыд, а вся рукопись осталась художественно не оформленной. Поля листов чистые, лишь в трех местах (32б, 56б и 65б) на них вписаны тем же почерком, что и во всей рукописи, бейты, видимо пропущенные при переписке. В рукописи имеются кустоды. На л. 77б ниже конца завершающей диван касыды (ошибочно названной здесь مثنوی لطیف) поперек рамки наискось вписаны два бейта, а на правом поле — еще два других бейта, не входящих в диван Михри ни в одном списке ее стихов.

Заглавный лист (01а) содержит оттиски именных печаток. На них встречается имя Мехмеда Сеида, которому некогда принадлежала эта рукопись. Другие оттиски сохранили имена, видимо, остальных владельцев этого списка дивана Михри. На л. 02а находятся две записи на турецком языке (нравоучение, своего рода медицинские рецепты и др.). Здесь же между строк поместился оттиск печатки со словами (по строкам):

(1) ما شا [ء] الله (2) لا قوة الا بالله

«Как угодно Аллаху, [ибо] нет силы, кроме как с Аллахом».

Далее идет оттиск большой круглой печати. Здесь читаем имя еще одного владельца рукописи — Хаджи Мустафы Сыдки Абду.

Рукопись дивана открывается тем же бейтом, что и в трех других списках:

يزدى جان لوحه‌سنده بسم الله
قــــدرت لاّ آنـــــه الاّ الله

Начертало в душе: *Би-сми-л-лāх*
Могущество — *лā илāх иллā-л-лāх.*

Завершается рукопись дивана следующим бейтом:

شـويـله برك[176] اتدى سنك مهركى كوكلنده كم اول
قـويـسر[177] عـشقـك ايله مـهـرك ايـلـه در عـرصـات

Так укрепил он в своей душе любовь к тебе, что
Вместе с [этой] любовью и страстью к тебе он [и] погибнет на страшном суде.

Всего в этой редакции дивана содержится 14 касыд, 206 газелей, 1 месневи, 12 *мурабба, мустезад, техмис* и др., а также 8 двустиший.

В рукописи встречаются различные лакуны: от одного слова до одного бейта[178].

Попутно отметим одну особенность записи текста, не встречающуюся в других списках: на л. 56а и 56б слово رقيب трижды написано необычным образом — ﺿﻴﺘﯿ, т. е. переписчик повернул лист бумаги на 180°, когда вписывал это слово.

Вопросы языковых и орфографических особенностей этого списка, как и других, будут кратко освещены дальше.

II. ديوان مهرى (Диван Михри). В нашем издании обозначается сиглом «СУ». Хранится в библиотеке Стамбульского университета за № Т-1994/2. Напомним, что этот список, как и два других стамбульских, использованы нами в мик-

---

[176] В Л здесь, в отличие от других списков, ترك.

[177] Здесь قويسر мы читаем как *kuyısar* (от глагола *kuymak*//*kuylamak*).

[178] См., например, Л 9а,9; 38а,6; 63а,4 и др.

рофильмах и в фотокопиях. Поэтому описание рукописей мы частично заимствовали из «Каталога рукописных диванов» [179].

Диван Михри написан на неполных 77 листах (в пагинации рукописи лл. 87б—163б, в нашей нумерации: 1б—77б). Диван Михри включен в рукопись, содержащую помимо него ряд стихотворных произведений других авторов, писавших на турецком и персидском языках, а также пословицы и загадки. Открывает этот сборник «Gencine-i Râzi» поэта Яхья. В этом рукописном сборнике есть художественно исполненные надписи и цветные миниатюры. По описанию упомянутого каталога, рукопись выполнена на бумаге abadi довольно старым *насталиком.* Книга имеет кожаный коричневый переплет с металлическими уголками; края листов размыты (подмочены). Размеры рукописи — 20,0×12,0 *см.* По объему, содержанию, порядку расположения записей стихотворных произведений этот список дивана Михри полностью совпадает с ленинградским собранием ее стихов. Отличия в оформлении двух списков состоят в том, что начальной касыде в СУ предшествует большой художественно выполненный *унван.* На первых девяти листах (1б — 10а) пространство между колонками стихов заполнено цветочным орнаментом. Так же оформлены заглавия на лл. 16б, 17а и 45а. Поля листов рукописи, где помещается диван Михри, заполнены записями, сделанными, по-видимому, не одной рукой. Заглавия и отдельные стихи из Корана, а также изречения, помещаемые перед началом каждого нового произведения, записанного на полях рукописи, выполнены в манере художественных надписей, иногда украшены цветочным орнаментом, более богатым, чем находящийся в тексте дивана. На полях рукописи находим позднейшие выписки в стихах и прозе из сочинений разных авторов: поэтов, филологов, историков, от Шейхи, Ахмеди и Неджати до Баки, Ниязи и Сюрури (т. е. XV—XVII вв.). Там же, на полях рукописи, находим притчи из Корана, несколько

[179] *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu,* I. cilt, s. 74—75.

мани (четверостиший), записи исторических событий, одно из которых датировано 998/1585 г., а другое — 824/1421 г., и хронограмму, относящуюся к 1096/1684-85 г. Тут же приводятся образцы писем (в стиле письмовников). В рукописи имеются кустоды.

В конце рукописи на л. 77б названо имя переписчика — Қанбер Наби-заде Мехмед бен Ахмед. На последней, свободной от текста, странице (л. 164а по нумерации рукописи или 78а в нашей пагинации) сделана запись на арабском языке о правилах наследования, за этим следует *кыт'а* с могильного камня некоего Шемси-паши, потом — восемь *кыт'а* и *мюфредов* на турецком языке и по одному *кыт'а* и *мюфреду* на персидском языке. В самом низу листа новейшая запись на турецком языке (арабской графикой): 11 августа 1930 г.

Расхождения в рукописях Л и СУ единичны. Они сводятся к тому, что в нескольких случаях заглавия или посвящения, предваряющие некоторые касыды и газели, в одной рукописи есть, а в другой нет или они содержат разночтения. В одном случае можно отметить для ленинградского списка обратный порядок вторых мисра двух соседних бейтов, а в другом случае — в двух соседних бейтах опущено первое мисра в одном и второе — в другом, а из оставшихся двух мисра составлен новый бейт.

В ленинградской рукописи (л. 35а, 10) есть лакуна на месте второго мисра, а в стамбульской рукописи бейт записан полностью.

Что касается возраста рукописи СУ, то по характеру оформления, почерку и языковым данным (о чем речь еще впереди) это наиболее старый из всех четырех списков, а по сравнению с ленинградским переписан, пожалуй, на полвека раньше, во второй половине XVI в. или, точнее, — в конце XVI в.

III. دیوان مهری دختر مولانای بلای (Диван Михри, дочери Мевляна Белаи). В издаваемом тексте обозначается сиглом «СН». Хранится в Национальной библиотеке в Стамбуле за № 414. Рукопись представляет собой том в бумажном

переплете с рельефами, голубоватая бумага под abadi. Текст дивана занимает 74 листа (лл. 1б—74б в нумерации рукописи и нашей). На листе размещается по 13 строк (упомянутый каталог стамбульских диванов ошибочно указывает 19 строк), но лл. 10б, 11а, 59а, 59б, 60а, 60б, 61а вмещают по 14 строк. Размеры листов, по этому каталогу, — 18,0×12,6 *см*, по паспорту, приложенному к микрофильму, — 19,7×12,3 *см*. Рукопись художественно не оформлена. Текст дивана расположен на листе двумя колонками, конечные бейты записаны посередине столбцом. Заголовки или предваряющие произведения Михри стихи из Корана, изречения вписаны тем же почерком на середине листа. Поля рукописи не содержат никаких записей. Имеются кустоды. Почерк — *насталик*.

Начинается диван в этом списке с того же бейта, что и в других названных ранее списках, а заканчивается бейтом:

حمد لله بزم حسنکده حبیبم مهرینک
ساغر چشمی لبک عکسیله قاندر[180] لاجرم

Слава Аллаху, любимый мой, на пиршестве твоей красоты
Чаши глаз Михри от отраженья губ твоих [обагрены] кровью — сомненья нет!

За последним бейтом дивана идет оттиск круглой печати Национальной библиотеки.

Всего в этой редакции дивана содержится 13 касыд, 136 газелей, 1 месневи, 3 *мурабба*, 2 двустишия.

IV. دیوان مهری دختر مولانای بلای (Диван Михри, дочери Мевляна Белаи). В настоящем издании обозначается сиглом «СА». Хранится в библиотеке при мечети Айя-София в Стамбуле за № 3974. Рукопись переплетена в коричневую кожу и, насколько можно судить по фотокопии, находится в хорошей сохранности. Текст дивана записан на 76 листах (1б — 76б в нашей пагинации или на страницах 2 — 152 в нумерации рукописи, обозначенной карандашом арабскими

[180] قان (кровь) — традиционная метафора, обозначающая вино.

цифрами на верхнем поле каждой страницы). Почерк — «прекрасный *талик»,* как утверждает каталог стамбульских диванов. Такое определение можно принять только условно, так как почерк этой рукописи явно тяготеет к *насталику* (подчеркнуто вытянутые буквы ت ،پ ،س ،ش, удлиненный ک внутри слова и в конечной позиции и др.). Каждый лист вмещает по 12 строк. Каталог определяет бумагу как abadi. Размеры листа — 23,1×14,7 *см* — по каталогу рукописей и 23,0×14,0 *см* — по паспорту, приложенному к микрофильму. Текст написан в две колонки с выделением конечных бейтов, как и в описанных ранее рукописях. Список не содержит художественно оформленных заголовков. Поля чистые, кустодов нет.

Начинают и заканчивают этот список те же бейты, что и в рукописи из Национальной библиотеки (СН).

Л. 01а помимо заглавия содержит карандашную пометку ایا صوفیه (Айя-София) и библиотечный номер 3974.

На л. 02а различим отпечаток небольшой по размеру овальной *тугры,* такой же оттиск есть и на последнем (76б) листе рукописи. Упомянутый каталог считает эту *тугру* принадлежавшей Баезиду II. Мы позволим себе не согласиться с этим, во-первых, потому, что на фотокопии ясно читается «Махмуд-хан, сын Мустафы-хана», а во-вторых, все данные оформления рукописи и языковые особенности свидетельствуют, что это не прижизненный список стихов Михри. На том же л. 02а есть отпечаток большой круглой *тугры* султана Махмуда I (1730—1754), а далее сказано, что рукопись была пожертвована в вакф самим султаном Махмудом. Султанская воля здесь же удостоверена «инспектором обоих священных городов» (Мекки и Медины) шейх-заде Ахмедом. Ему же, видимо, принадлежала печатка, нечеткий след которой заметен внизу под этой записью. На оттиске печатки верхний ряд читается не полностью, в среднем ясно видно یا رب, а в нижнем — лишь имя احمد (предшествующее слово отпечаталось частично).

Тщательное сличение списков из Национальной библиотеки и библиотеки Айя-София позволяет обнаружить в них

почти полное совпадение объема материала и последовательности расположения стихов внутри дивана. Разночтения в этих двух списках крайне незначительны по отношению ко всему объему рукописей. Они сводятся к тому, что в списке из Национальной библиотеки в двух местах опущены три бейта, а в списке из библиотеки Айя-София эти бейты есть; в СН вписан один бейт, не содержащийся в трех остальных рукописях.

Примечательно одно разночтение: в СА, 46а,12 читаем вторую половину бейта —

دِرتلو یوره‌که غمزه‌سنک خنجری کچر

Кинжал его взора пронзает горестное сердце

В слове یوره‌که первое ه в СА написано так неясно, что его можно принять за точку над ر (в Л и СУ ясно читается یوره‌که *yüreğe*). В СН, 44а,5 уже четко написано یوزینه [181]. Можно предположить, что переписчик этой последней рукописи прочел слово как *yüzine*. Этот пример наводит на мысль, что СН могла быть списана с СА. Подобное предположение высказал еще В. А. Гордлевский, который держал обе эти рукописи в руках. Даже при беглом сличении их с публикациями В. Д. Смирнова (сделанными по списку Л) В. А. Гордлевский нашел различия между этими списками [182].

Следует привести еще один пример, относящийся к другой паре рукописей. В СУ читаем:

دِتْرَدن خورشیدی تیغی خوفِدر هر صبحدم

Стрелы его [взора] это страх, что заставляет по утрам трепетать [даже] солнце.

---

[181] Здесь не должно смущать, что аффикс принадлежности 2-го л. ед. ч. выражен в СН через ن, а не через ک, как обычно: такова особенность орфографии списка СН, где эта подмена встречается довольно часто; впрочем, подобное написание иногда встречается и в других списках.

[182] В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. III, стр. 460.

В СН и СА[183] здесь تترهدن . Переписчик Л — если предположить, что для него оригиналом послужила рукопись СУ — принял нечетко написанный (слившийся в одну точку) *сукун* над буквой ت за третью точку. Отсюда в Л, 21а, 6 первое слово записано как دِثُردن . Можно полагать, что Л могла быть списана с СУ.

Таким образом, есть основание предположить, что в каждой паре рукописей один из списков мог быть сделан с другого. Впрочем, в этих же списках как будто встречаются факты, противоречащие этому (см., например, стр. 63 настоящей работы, где речь идет о Л,35а,10).

Сопоставление четырех списков дивана Михри приводит к выводу об их парной идентичности. Оно показывает, что Л и СУ тождественны, вплоть до совпадения места каждого стиха на каждом листе, не говоря уж об общем объеме. Полное сходство между СН и СА также очевидно (расхождение в количестве листов есть в основном результат разницы в количестве строк на странице в каждой из рукописей). Эта парная идентичность подтверждается прежде всего разным количеством и различным порядком расположения произведений в большей части дивана (его *газелияте*). Кроме того, если в каких-нибудь произведениях встречается различная последовательность бейтов, то различия в рукописях наблюдаются попарно[184].

Различаются списки и по наличию или отсутствию лакун. Например, в Л и СУ имеются лакуны в размере одного или нескольких слов, половины бейта и даже целого бейта, а в СН и СА этих лакун нет[185].

Таким образом, подтверждается вывод о том, что обе пары рукописей отражают две разные редакции дивана Мих-

---

[183] СН, 23а,9; СА, 25а,2; Л и СУ, 21а,6.

[184] См. например: Л и СУ, 21а,14 и 21б,1; СН, 23б,4,5; СА, 25а,10, 11; Л и СУ, 37а,3—5; СН, 44б,9—11; СА, 47а,3—5; Л и СУ, 42б,15—17; СН, 48а,2—5; СА, 50а,8—11.

[185] Л и СУ, 63а,4; 9а,9; 4а,4; 9б,17; 24б,10; 38а,6; 43а,3 и соответственно СН, 66а,12; 11б,6; 4б,13; 12б,5; 28б,9; 38а,6; 48а,9; СА, 68а,9; 12а,11; 5а,4; 13а,12; 31а,2; 40а,10; 50б,2.

ри. Кроме того, можно предположить, что СН и СА не имели своим образцом ни Л, ни СУ, ни какую-то третью рукопись, послужившую, быть может, для Л и СУ протографом.

Несомненно, существовало много списков дивана Михри, чьи стихи пользовались известностью и в ее время и века спустя. Свидетельство этому мы находим, например, в бейтах, цитируемых авторами *тезкере* XVI в. Хасаном Челеби и Ашыком Челеби. Те немногие строки стихов, которые записаны в них, содержат разночтения с теми рукописями, которыми располагаем мы. В публикуемом нами тексте дивана они не отражены, и потому часть из них приведем здесь (еще один пример см. на стр. 86). В известных нам рукописях читаем начало одной газели:

بن اومردم که سنی یار وفادار اوله‌سن
نه بلیدم که بکوم بویله جفاکار اوله‌سن [186]

Я надеялась на тебя, что ты верным другом будешь.
Как мне было знать, мой бей, что таким ты мучителем станешь!

В *тезкере* Хасана Челеби в первой половине бейта вместо سنی находим بکا, а вторая половина бейта читается так:

کیم بلوردی که سنی بویله جفاکار اوله‌سن [187]

Кто знал, что ты таким мучителем станешь?!

Иногда встречаются разночтения, сводящиеся к употреблению синонимических выражений или других оборотов речи, не вносящих в контекст существенных изменений. Укажем эти разночтения, не приводя текст полностью. Так, в одной газели вторая половина бейта читается:

قرشوده کوردم طورر بر ماه روی دلبری [188]

Я увидела: напротив стоит луноликий красавец.

[186] Л и СУ, 55б,7; СН, 61а,12; СА, 63а,12.
[187] Рук. С 132 (ЛО ИНА АН СССР), л. 252б,4.
[188] Л и СУ, 71б,7.

У Хасана Челеби первое слово — قرشمه , а вместо ماه روی находим синонимичное ماه چهره [189]. В другой газели вместо جان کاشننک [190] читаем в этом же *тезкере* کلزار جنانک [191] и далее вместо نه روادر بو видим نه روا اوله ; еще в одном бейте вместо بر حالدهیم [192] в *тезкере* записано بر حالدهیوز [193]. Несколько подобных синонимических разночтений существует между известными нам списками и рукописью, которой пользовался Ашык Челеби.

Изучение списков дивана Михри позволило выявить примеры поновления текста. Некоторые текстовые изменения в известных нам рукописях дивана косвенным образом свидетельствуют о том, что пристрастное отношение к поэзии Михри сказалось и на жизни самих ее стихов, вызвало ряд поправок в них. В старых рукописях (Л и СУ) читаем:

وصال دلبری مهری جهانده فتح ایده می [194]

Разве может Михри на этом свете достичь свидания с красавцем?

В двух других списках, более поздних по времени, бейт кончается словами (ادی) فتح ایتدی [195], что меняет первоначальный смысл стиха на противоположный: «Михри достигла свиданья с красавцем». Разумеется, это звучало уже непристойно.

Существенному изменению подвергся со временем и следующий бейт:

بن بکا لاییقنه ویردوم رضا
نفس شومم آنی ایلر اقتضا [196]

Я соглашалась на то, что угодно мне было.
Моя злосчастная натура требует этого.

---

[189] Хасан Челеби, л. 252б,22.
[190] Л и СУ, 55б,11; СН, 61б,2; СА, 63б,4.
[191] Хасан Челеби, л. 252б,5.
[192] Л и СУ, 55б,15.
[193] Хасан Челеби, л. 252б,7. Так же и в СН, 61б,6; СА, 63б,8.
[194] Л и СУ, 75б,17.
[195] СН, 74а,3; СА, 75б,10.
[196] Л и СУ, 9а,11.

Позднейшие списки дают вторую половину бейта так:

سن سكا لايقن ايشله اى خدا [197]

А ты, о боже, делай то, что угодно тебе.

Наряду с этим в более поздние времена в списки вносятся поправки и другого характера: стихам Михри придается более «пристойный» смысл. Например:

سنسز صنما جسمومه بو جانى كركمز
جانم سن ايمشسن بكا جان آنى كركمز [198]

Без тебя, о кумир, моему телу эта душа его не нужна.
Ведь ты — моя душа, а моя мне и на миг не нужна.

В рукописи СН слово جسم «тело» заменено на چشم [199] «глаз» (что, может быть, снимает «непристойность», но вместе с этим и смысл фразы).

Еще один пример «исправления» стихов:

هر كيشى ايتدوكن بو جهانده بولور ولى
بن بولمدم صقن بونى دشمن اشتمسون [200]

Каждый человек получает на этом свете по заслугам за то, что он совершил.
А я не получила. Только пусть не услышит об этом враг!

Первая половина бейта соответствует по смыслу пословице «что посеешь, то и пожнешь». Вторая половина бейта говорит о том, что Михри не несла расплату за содеянное. В поздних рукописях[201] отрицательная форма глагола بولمدم заменена на положительную بولدم с добавлением место-

---

[197] СН, 11б,8; СА, 12б,1.
[198] Л и СУ, 40б,17.
[199] СН, 46а,9.
[200] Л и СУ, 55б,4.
[201] СН, 61а,1; СА, 63а,3.

имения اوش , и вторая половина бейта стала уже говорить о том, что Михри получила воздаяние за содеянное. Но в таком случае стало непонятно, почему нужно стремиться, чтобы об этом не услышал враг. Кроме того, это «исправление» нарушает и стихотворный размер.

Примеры эти говорят о том, что и после смерти поэтессы ее стихи продолжали читать. Рукописи ее дивана донесли до нас не только ее поэзию, но в известной мере и отношение к ней последующих поколений.

* * *

Уже было отмечено, что диван Михри составлен по тематическому принципу. Первую часть составляют панегирики, сочинения религиозного содержания, стихи философского характера, молитвы, покаяния Михри и др. (по форме это касыды, газели, месневи, строфические стихи)[202]. Далее следует вторая часть — собрание лирических стихов, расположенных в алфавитном порядке (هجا) рифм[203]. В СУ эта часть озаглавлена غزليات مهرى حقيره, а в Л заглавие ابتدا كردن ديوان باسلوب حرف الهجا ошибочно вписано на л. 26б. По форме это газели, а также *мурабба*, двустишия и др. Завершает Л и СУ[204] лирическая касыда, озаглавленная, однако, в Л مثنوى لطيف. Этой касыды в СН и СА нет. Заключают диван в этих списках две газели[205]. Как видим, все четыре списка имеют одну общую схему расположения материала. Один и тот же порядок размещения стихов сохраняется для всех четырех списков только в самом начале дивана[206]. Далее, до конца этого собрания стихов в каждой из двух редакций наблюдается свой особый порядок размещения

---

[202] Л и СУ, 1б—27б; СН, 1б—31б; СА, 1б—34а.

[203] Л и СУ, 27б—76б; СН, 31б—74а; СА, 34а—75б.

[204] Л и СУ, 77а—77б.

[205] СН, 74а—74б; СА, 76а—76б. В Л и СУ это 31б, 14—32а,1 и 52б,1—10.

[206] Л и СУ, 1б—16б; СН, 1б—22а; СА, 1б—23б.

материала. Списки, идентичные попарно (Л и СУ; СН и СА), не равновелики по объему — вторая пара на одну треть меньше первой: в Л и СУ по 2306 бейтов, в СН — 1627, в СА — 1609 бейтов.

* * *

Переходя к вопросам орфографии рукописей дивана Михри, следует прежде всего отметить ее крайнюю неустойчивость и непоследовательность как для всех рукописей вместе взятых, так и для каждой из них в отдельности (речь идет, разумеется, не о тех случаях, когда изменения в правописании тех или иных слов зависят от требований размера стиха). Особенности бывают свойственны орфографии одной какой-либо рукописи или одной из двух пар. Например, только в Л встречается написание слова رخ («лицо», «щека» и т. д.) как روح [207] (однако в том же значении, что и رخ). В списках Л и СУ встречается написание слова خون (кровь) с *элифом*, т. е. خوان. Производные от этого слова имеют такую же особенность, например خوانخوار[208]. В СН и СА постоянно встречается написание аффикса принадлежности 2-го л. ед. ч. через ن [209], а не ک, как принято.

В известных нам четырех списках дивана Михри можно отметить орфографические особенности, свойственные только одной какой-либо паре рукописей. В качестве примера можно привести частое употребление в Л и СУ двойного ى в тех случаях, когда в СН и СА здесь одиночное написание этой буквы. Например:

ییری کوکی یاره‌دن بر کردکار[210]

Творец, создавший землю и небо.

---

[207] Л, 18б,6; 23а,9; 23б,12.

[208] Л и СУ, 34а,1.

[209] Например, СН, 74б,8.

[210] Л и СУ, 15б,2. В СН, 20а,2 и СА, 21а,11 — يرى.

آنلروکله که ییدک نان و نمک[211]

Мы вместе с ними ели хлеб-соль.

В таком написании глагол ییمک встречается и в других временах и формах: в Л и СУ — ییسون, в СН и СА — یسون[212].

Часто слово ینه (yine) пишется через два ی. Например:

یینه سندن اومرز عفو و عطا[213]

Снова мы надеемся на твое прощение и дары.

В СН и СА здесь ینه. Подобных примеров можно было бы привести множество. То же можно сказать и в отношении слова یتر (yeter), которое в Л и СУ часто пишется ییتر. В СН и СА те же слова пишутся через один ی[214].

Отличает Л и СУ сравнительно с СН и СА более частое обозначение огласовки в тексте, которое должно подсказать правильное чтение, а значит, и понимание текста[215].

В орфографии Л и СУ сравнительно часто проявляется тенденция к отдельному от основы слова написанию некоторых аффиксов (преимущественно словоизменительных: склонения, спряжения и др.)[216]. С подобным явлением можно кое-где встретиться и в СН и в СА. В издаваемом нами тексте эта особенность орфографии отражена по спискам Л и СУ. Приведем только один пример:

درکمک درد اهلنک درمانی در
باقی سنسن جمله عالم فانی در[217]

---

[211] Л и СУ, 15б,14. В СН, 20б,1 и СА, 21б,11 — یدک.

[212] Л и СУ, 31б,10; СН, 42б,5; СА, 44б,12.

[213] Л и СУ, 12б,17; СН, 16б,4; СА, 17б,6.

[214] Л и СУ, 53а,17 и 74б,5; СН, 57б,2 и 71а,11; СА, 59б,3 и 73а,4.

[215] См., например, Л и СУ, 4а,9; 15б,6; 75б,7; 76а,15 и др.

[216] По определению А. Н. Самойловича, это «обычный для среднеазиатско-турецкой письменности орфографический прием» (см. *Абду с Саттар Казы. Книга рассказов о битвах текинцев.* Туркменская историческая поэма XIX века, издал, перевел и снабдил примечаниями А. Самойлович, СПб., 1914, стр. 020).

[217] Л и СУ, 3а,3. В СН, 3б,3 и СА, 3б,5 слитное написание аффикса сказуемости.

Для страждущих твой престол — средство исцеления.
Вечен ты, а весь мир бренен.

Отметим также, что в приводимых далее бейтах сохранилось архаическое написание کی (в отличие от که).

غافل اولمه کی حذر قل غیرنک اولور نکار[218]

Беспечен не будь, берегись: красавица будет принадлежать другому.

زلفکه طولشدی دل مرغی دیدم دلبر دیدی
کی حذر قل کمسه قورتلمز بو بندمدن بنم[219]

Я сказала: «Птица сердца запуталась в твоих кудрях»,
Красавец сказал:
«Берегись, никто не спасся из этих моих оков!»

خامش اولمه کی صقن ای مرغ زار کل[220]

Смотри не безмолвствуй, о роза лугов!

Отметим еще одну особенность: во всех четырех списках, как правило, энклитика *da'de* пишется слитно с тем словом, к которому она относится. Приведем примеры:

چکمشم بن جفا کی بیک کرّه
سنده ایت بر وفا بهی کافر[221]

Тысячу раз я сносила жестокость твою.
Ты же [хоть] раз прояви постоянство, неверный!

کوره‌ین سنده بنم کیبی کرفتار اوله‌سن[222]

Посмотрела бы я, как ты, подобно мне, окажешься захваченным в плен [любовью].

Нужно отметить сравнительно часто встречающееся, главным образом в Л и СУ, графическое изображение так

[218] Л и СУ, 37а,16.
[219] Л и СУ, 51а,16; СН, 56б,4; СА, 58б,6.
[220] Л и СУ, 50б,3; СА, 58а,8. В СН, 56а,6 здесь обычное که.
[221] Л и СУ, 34а,17.
[222] Л и СУ, 55б,12; СН, 61б,3; СА, 63б,5.

называемого персидского изафета, который передается здесь с помощью букв و (вав) или ی (*йе*).

عـلـم و تـوحید ایله دائم یولداش اول [223]

Всегда будь приверженцем единобожия.

اولـدی بـو جـهان بـاغی قـمـو جنّتی مـأوا [224]

Стал сад этого мира для всех обиталищем райским.

Орфографии Л и СУ присуще употребление знака *тешдид* при написании двух рядом стоящих одинаковых букв, выражающих согласный звук, например دلّره [225].

Отображение в письме фонетических особенностей турецкого языка того времени, когда Михри писала свои стихи или когда они переписывались, тесно связано с вопросами орфографии. При этом следует учитывать, в какой мере это возможно при пользовании арабской графикой, к тому же в сочетании с правилами традиционной орфографии и требованиями метрики. Думается, небесполезно привести некоторые факты, сохраненные рукописями Михри, хотя подобные явления уже были отмечены по памятникам турецкой письменности XIV — начала XVI в.[226].

---

[223] Л и СУ, 17б,13; СН, 22б,2; СА, 24а,6.

[224] Л и СУ, 18а,17 (в СН, 25а,10 и СА,25а,10 изафет графически не показан).

[225] Л и СУ, 16а,11 и др.

[226] Сошлемся лишь на некоторые труды советских тюркологов, польского ученого А. Зайончковского и турецких ученых (А. Н. Кононов, *Грамматика современного турецкого литературного языка*, М.—Л., 1956; Э. В. Севортян, *Фонетика турецкого литературного языка*, М., 1955; Н. А. Баскаков, *Введение в изучение тюркских языков*, М., 1962; Н. К. Дмитриев, *Турецкий язык*, М., 1960; A. Zajączkowski, *Studja nad językiem staroosmańskim*, I, Kraków, 1934; II, Kraków, 1937; A. Caferoğlu, *Anodolu ağızlarından toplanalar*, İstanbul, 1943, s. 153—176; A. Caferoğlu, *Die anatolischen und rumelischen Dialekte*, — «Philologiae turcicae fundamenta», t. I, Wiesbaden, 1959, S. 239—260; A. C. Emre, *Türk lehçelerinin mükayeseli grameri* (*Fonetik*), İstanbul, 1949, s. 131—157; M. Mansuroğlu, *Das Altosmanische*, — «Philologiae turcicae fundamenta», t. I, Wiesbaden, 1959, S. 161—182; A. Dilaçar, *Türk diline genel bir bakış*, Ankara, 1964, s. 120—150).

В языке дивана Михри выявляется, например, употребление в ряде случаев глухого спиранта خ вместо глухого смычного ق в положении между гласным и согласным, в позициях конечной и интервокальной[227]. Работы ряда ученых фиксируют это явление в языке памятников турецкой письменности XIV — начала XV в. Записи арго и фольклора, проведенные четверть века тому назад А. Джафероглу в северо-восточных провинциях Турции, документально подтверждают, что трансформация смычного ق в спирант خ живет в турецком языке и поныне, например, в его амасийском и кастамунийском диалектах. Приведем примеры из стихов Михри.

Противительный союз یوقسه встречается в форме یوخسه.

کمسیه فاش اتمه اسرارمی
یوخسه سنک ایله یقرلر دارمی [228]

Никому не открывай моей тайны,
Иначе камнями сокрушат мой дом.

علم ایله هر دم بدم عامل میسن
یوخسه نادان ابتر و جاهل میسن [229]

Поступаешь ли ты всегда согласно ученью
Или ты жалкий невежда и несведущий?

Во всех четырех рукописях можно также найти примеры спирантизации глухого согласного ق в корне слова и перед согласным и перед гласным. Например:

سن غنیسن بز قمو یخسوللروز [230]

Ты — богач, а мы все — бедняки.

---

[227] В данном случае имеются в виду исконно тюркские слова, а не арабо-персидские заимствования в турецком языке (*прим. ред.*).

[228] Л и СУ, 10а,4. В СН, 12б,9 и СА, 13б,4 здесь یوقسه.

[229] Л и СУ, 5б,15. В СН, 7а,12 и СА, 7б,6 здесь یوقسه.

[230] Л и СУ, 12б,13; СН, 16а,13; СА, 17б,2.

غفلت اويخوسيله غافل يتمه‌غل [231]

Не будь беззаботен во сне беспечности.

Приведем примеры на присутствие спиранта خ в абсолютном конце слова, в корне этого слова: اوخ [232], چوخ [233].

Глухой согласный ق при соединении с аффиксами, начинающимися с гласных, в ряде случаев переходит в спирант. Например:

نفس امّاره‌يه اويدوک کلمدی قورخو سکا [234]

Повиновался ты страсти к подстрекательству, страх
не пришел к тебе.

Согласный خ (вместо ق) встречается и в Л и СУ, и в СН и СА. Например, в Л и СУ — قورقرم , в СН и СА — قورخرم [235]; в Л и СУ — قورقتمه, в СН — قورخمه, а в СА — قورختمه[236].

Таким образом, было бы неверно представить спирантизацию ق явлением, имеющим отношение к более ранним спискам дивана Михри; оно встречается и в более поздних списках (СН и СА).

Укажем также случаи замены глухого ق звонким غ. Так, две газели построены на рифме اغ [237], рифмуются слова: آياغ (в значении «чаша»), بچاغ («нож, кинжал»), آغ («белый»), اراغ («удаленный»), دوزاغ («капкан»).

Можно предположить, что это написание отражает произношение (вероятно, диалектное) того времени, когда стихи создавались (отчасти и нынешнего).

---

[231] Л и СУ, 18а,6; СН, 22б,12; СА, 24б,4.

[232] СН, 26а,7; 37а,4; СА, 28а,7; 39а,9; СУ, 37б,16, но اوق в Л, 37б,16 и Л и СУ, 19а,7.

[233] Л и СУ, 29б,10; СН, 35а,6; СА, 37а,12.

[234] Л и СУ, 6а,3. Но в СН, 7б,3 и СА, 7б,11 — قورقو.

[235] Л и СУ, 73б,13; СН, 69а,7; СА, 71а,2.

[236] Л и СУ, 52а,13; СН, 58б,3; СА, 60б,5.

[237] Л и СУ, 43б,13 — 44а,6; СН, 49б,1—13; СА, 51б,5—52а,4.

Известны особенности передачи гласных звуков средствами арабской графики. По дошедшим до нас письменным памятникам старотурецкого языка большей частью трудно судить о составе его гласных. Однако рукописи поэтических произведений представляют в этом отношении известное исключение, так как здесь по необходимости графическими средствами обозначены долгие и краткие слоги, из которых строится тот или иной размер аруза. Слово обнаруживало качество гласного звука в тех случаях, когда по условиям стихотворного размера требовалось показать долгий слог, образуемый этим гласным. Другим средством распознавания качества гласных является кое-где проставленная огласовка (преимущественно в Л и СУ).

Остановимся на вопросе широкого употребления в языке этого памятника губных гласных. А. Зайончковский справедливо утверждает, что староосманский язык «отличался обилием и даже преимущественным употреблением губных гласных»[238]. Целый ряд словообразовательных и словоизменительных аффиксов имел варианты только с губными гласными. Это мнение высказано ученым по отношению к более раннему периоду в истории турецкого языка. Но и в тот период, к которому относится публикуемый нами литературный памятник, эта языковая особенность еще сохранялась. Правда, традиционная орфография могла зафиксировать приметы фонетической системы более раннего периода в развитии турецкого языка и уже не полностью соответствовать нормам языка конца XV — начала XVI в.

Возьмем для примера производные отыменные прилагательные, образованные с помощью преимущественно لو — губного варианта аффикса *-lı*. Многие устойчивые поэтические выражения, литературные штампы, включающие постоянные эпитеты, образованные с помощью этого аффикса, используют губной вариант. Например, в традиционном выражении قنلو يش, как правило, во всех четырех рукописях сохраняется губной вариант لو. Он же используется и в ряде других немотивиро-

[238] A. Zajączkowski, *Studja nad językiem staroosmańskim*, I, s. 156.

ванных случаев. Так, в этих стихах находим: درتلو يورك (или دردلو)[239], كوزل وفاالو[240], ايكى قاپولو بر اودر[241]. Поэтесса называет себя بلالو مهرى[242]. В качестве определения употребляется, например, отыменное прилагательное с губным вариантом этого же аффикса: المەلو بغچه[243].

Прилагательные, образованные с помощью *-siz*, также используют иногда губной вариант этого аффикса, например, قوتسوز بشمز[244].

Слово *yalnız* широко употребляется во всех четырех рукописях (реже, правда, в СН) с губным гласным в последнем слоге слова, что выражается графически буквой و, т. е. يالكوز[245], или с помощью огласовки (главным образом в Л и СУ), т. е. يالكز[246].

Более последовательно тенденция к лабиализации проявляется в старых рукописях дивана Михри, т. е. в Л и СУ. Возьмем, к примеру, категорию принадлежности. Здесь, в старых рукописях, преимущественно употребляются губные варианты аффиксов принадлежности. Так, например, со словом ال («рука») часто используются губные варианты аффиксов: в Л и СУ — الومده, в СН и СА— المده[247], в Л и СУ — الوكه و يرمشومدر[248]. Случается, что СН и СА сохраняют губные варианты аффиксов в этом слове[249]. Огласовка, встречающаяся в рукописях Л и СУ, подтверждает преимущественное употребление в этих

---

[239] Л и СУ, 74б,4; СН, 71а,10; СА, 73а,3.

[240] Л и СУ, 38б,7.

[241] Л и СУ, 13б,1; СН, 17а,9 (здесь даже قاپيلو); СА, 18а,12,

[242] Л и СУ, 53б,4; СН, 57б,6; СА, 59б,7.

[243] Л и СУ, 46а,15; СН, 51б,8; СА, 54а,1.

[244] Л и СУ, 40б,3.

[245] Л и СУ, 35б,16; 37б,9; 39а,1,12; 74б,13; СН, 40а,2; 43а,6; 73а,3; СА, 25а,4; 42а,9; 44а,12; 46б,1; 74б,9 и др.

[246] Л и СУ, 21а,8 и др.

[247] Л и СУ, 10а,10; СН, 13а,2; СА, 13б,10.

[248] Л и СУ, 52а,9 и др.

[249] СН, 47а,11; 56б,13; 66а,10; 67а,3; СА, 49б,5; 59а,2; 68а,7; 69а.1 и др.

рукописях губных аффиксов. Например, в Л и СУ читаем: اُلومه и اُلوم[250]; اُلوم в СУ, но в Л огласовано اُلم[251]. Приведем еще несколько примеров из числа многих: بِلوم и دِلم в Л и СУ (بلوم и دلم в СН и СА)[252]; دیلومی в Л и СУ и دیلمی в СН и СА[253]; كلدوک طاپوكه в Л и СУ и كلدک طاپوكه в СН и СА[254] и т. п. Преимущественное употребление слова طاپ с губными вариантами аффиксов, вероятно, является результатом использования этого известного словесного штампа при обращении к богу; это выражение в силу специфики своего назначения не менялось веками. То же можно сказать о слове دركه (при обращении к богу), например, دركهوكه — во всех четырех рукописях[255]. Лишь изредка СН и СА в этих выражениях отказываются от губных вариантов аффиксов.

Губные варианты аффиксов принадлежности присоединяются к различным именам существительным: برلكوكه в, Л и СУ и برلكنه в СН, СА[256]; ذكروكی в Л, СУ и ذكركی в СН, СА[257], چشمومه в Л, СУ и چشممه в СН, СА[258]; یوره كومی в Л, СУ и یوركمی в СН, СА[259]; قلبومه в Л, СУ и قلبمه в СН, СА[260]; دردومه в Л, СУ и دردیمه в СН, СА[261]; باشومه в Л, СУ и в СН, СА[262]. В Л и СУ есть газель с редифом بشوم, который повторяется 9 раз, эта же газель в СН и СА имеет редиф بشم[263]. В СУ[264]

---

[250] Л и СУ, 47а,12 и 54б,11.

[251] Л и СУ, 42а,17.

[252] Л и СУ, 16б,2; 74а,15; СН, 21а,9 и 72а,9; СА, 22б,10 и 74а,1.

[253] Л и СУ, 9б,16; СН, 12б,4; СА, 13а,11.

[254] Л и СУ, 13а,2; СН, 16б,6; СА, 17б,8 и др.

[255] Л и СУ, 2б,13; 9б,9; 18а,7; СН, 3а,9; 12а,10; 22б,13; СА, 3а,10; 13а,4; 24б,5.

[256] Л и СУ, 2а,15; 6б,17; СН, 2б,7; 8б,9; СА, 2б,7; 9а,6.

[257] Л и СУ, 9б,14; СН, 12б,2; СА, 13а,9.

[258] Л и СУ, 34б,5; СН, 37а,11; СА, 39б,3.

[259] Л и СУ, 36б,1; СН, 37б,9; СА, 40а,1.

[260] Л и СУ, 9б,3 и 12; СН, 12а,4 и 13; СА, 12б,10 и 13а,7.

[261] Л и СУ, 5а,4; СН, 6а,9; СА, 6б,2.

[262] Л и СУ, 73б,11; СН, 69а,5; СА, 70б,12.

[263] Л и СУ, 54б,9—17; СН, 56б,11 — 57а,6; СА, 58б,12 — 59а,8.

[264] СУ, 40б,3 — 10 (в Л огласовки нет).

есть газель, где в рифмующихся словах огласовкой обозначены губные варианты аффиксов: ایشمز، بشمز، لشمز، دشمز.

Отметим употребление губных вариантов аффиксов сказуемости.

سن‌سن او سلطان قمو بز قوللروز
سن غنیسن بز قمو یخسوللروز[265]

Ты — тот султан, мы все — рабы.
Ты — богач, мы все — бедняки.

Склонение местоимений имеет ту же особенность. В родительном падеже лично-указательное местоимение, известное в современном турецком языке в форме *о*, в Л и СУ, как правило, имеет форму آنوک, тогда как в СН и СА здесь преимущественно آنک.

Родительный падеж личного местоимения 1-го л. мн. ч. в Л и СУ образуется, за немногими исключениями, вариантом аффикса с губным гласным. Например:

شمدی هر عاشق بزومله ایتمکه قورقار بحث[266]

Теперь каждый влюбленный боится вступать с нами в спор.

Таким же способом образуется и родительный падеж личного местоимения 2-го л. ед. ч. Например:

سنوک ایله دلبرا عالم قمو گلزاردر[267]

С тобой, о красавица, весь мир — цветник.

Возвратное местоимение имеет преимущественно форму کندو[268]. В одной газели[269] это местоимение в родительном падеже کندومک повторяется в качестве рефрена восемь раз.

---

[265] Л и СУ, 12б,13; СН, 16а,13; СА, 17б,2 (в СН и СА варианты негубные).

[266] Л и СУ, 30а,5. В СН, 35а,13 и СА, 37б,7 — بزمله.

[267] Л и СУ, 57б,14. В СН, 61а,7 и СА, 63а,8 — سنوکیله.

[268] Л и СУ, 9а,8; 38б,6; 55а,15; 71б,17; СН, 11б,5; 59б,14; 73а,12; СА, 12а,10; 62а,2; 75а,6 и др.

[269] Л и СУ, 49а,17 — 49б,7; СН, 54б,5 — 12; СА, 56б,9 — 57а,4.

В образовании глагольных форм отметим широкое употребление губных гласных (преимущественно в Л и СУ), что подтверждается орфографией. Многочисленны случаи, когда в Л и СУ пишется ايلدوک, а в СН и СА — ايلدک. То же: в СУ и Л بلدوک, в СН и СА بيلدک [270]. И далее: قلدوک — Л и СУ, قيلدک — СН и СА [271]; وارورم — Л и СУ, واريرم — СН; وررم — СА [272]; جان ويرورم — Л и СУ, (وررم) جان وريرم — СН и СА [273]; ايلمشوز — Л и СУ, ايلمشز — СН и СА [274].

Употребление губных аффиксов при формообразовании глагола в Л и СУ подтверждается и огласовкой. Например: طَاغيدُر — Л и СУ, داغيدر — СН и СА [275]; ويردُميسه — Л и СУ, ويردم ايسه — СН и ويردميسه — СА [276].

Казалось бы, установлена определенная закономерность только для Л и СУ. Но она имеет так много исключений, что ее нельзя считать за правило. Так, губные варианты глагольных формообразующих аффиксов встречаются в одном и том же месте текста во всех рукописях:

صَنْدُکمى — Л, СУ и صندوکمى — СН, СА [277]; کيرور — Л, СУ СН, СА [278]; ايلمشوز — Л, СУ, СН, СА [279]; کورينور — Л, СУ, СН, СА [280]; يانهلم — Л, СУ и يانلوم، يانهلوم — СН, СА [281]; يندوغم — Л, СУ, СН, СА [282].

Такая непоследовательность в употреблении губных вариантов различных категорий словообразующих и словоиз-

---

[270] СУ, 14а,6 (в Л огласовано: بلدُوک); СН, 18а,5; СА, 19а,10.
[271] Л и СУ, 8а,17; СН, 10б,8; СА, 11а,9.
[272] Л и СУ, 26б,5; СН, 27б,4; СА, 29б,7.
[273] Л и СУ, 41б,10; СН, 45а,12; СА, 47б,6.
[274] Л и СУ, 61б,16 и 67б,16; СН, 64б,7 и 72б,2; СА, 66б,7 и 74а,8.
[275] Л и СУ, 13б,13; СН, 17б,8; СА, 18б,12.
[276] Л и СУ, 48б,1; СН, 54а,2; СА, 56а,7.
[277] Л и СУ, 17б,14; СН, 22б,3; СА, 24а,7.
[278] Л и СУ, 13б,2; СН, 17а,10; СА, 18б,1.
[279] Л и СУ, 43а,15; СН, 43б,10; СА, 51а,3.
[280] Л и СУ, 32а,6; СН, 44а,12; СА, 46б,6.
[281] Л и СУ, 41б,16; СН, 45б,5; СА, 47б,12.
[282] Л и СУ, 51б,14; СН, 57а,11; СА, 59а,12.

меняющих аффиксов (вне зависимости от требований размера стиха) характерна в той или иной степени для каждой из четырех рукописей в отдельности и для всех вместе взятых. В то же время она является одной из характерных особенностей языка описываемых рукописей. Объясняется это тем, что одни рукописи сохраняют особенности произношения, бывшие некогда традиционными, а другие в ряде случаев отбрасывают их, подчиняя орфографию действовавшим в турецком языке того периода фонетическим нормам. Кстати сказать, судя по записям А. Джафероглу, некоторым диалектам современного турецкого языка, в частности интересующему нас диалекту Амасьи, свойственна склонность к широкому употреблению губных гласных в словообразовательных и словоизменительных аффиксах.

* * *

Остановимся на некоторых морфологических особенностях языка Михри, не ставя себе задачей их полное описание. Эти вопросы здесь затрагиваются лишь в той степени, в какой это может выявить особенности языка того времени, когда писала Михри, а также показать изменения, внесенные в ее рукописи в последующие столетия.

Так, указательное местоимение بو во множественном числе встречается в форме بولر:

بولرك برى ملكدر برى فرشته عيان [283]

Ясно: один из них — ангел, и другой — ангел.

مهرى مِهرن بولرك كورەمز الّا كه رقيب [284]

Не может видеть их любовь Михри — только соперница [видит].

Примечателен факт употребления архаичной для современного турецкого литературного языка формы времени на

---

[283] Л и СУ, 56а,14.

[284] Л и СУ, 56а,15.

-(*i*) *ser*, которое соответствовало существующему ныне в языке будущему и настоящему-будущему временам. Аналогичные языковые факты отмечены в тюркологической литературе по письменным памятникам XIV—XV вв.: по переводам «Калила и Димна», «Сухейль и Невбахар», Корана, в *Фелек-наме* Гюльшехри и др. Встречается это время и в диване поэта начала XV в. Шейхи. В словаре, составленном к его дивану[285], оно отождествляется то с будущим категорическим временем, то с положительной формой настоящего-будущего времени или с его отрицательной формой, выражающей пожелание или настойчивую просьбу. В диване Михри находим:

یاپسر عدلک ایله هر دل ویران کرم[286]

Справедливостью твоей каждое разбитое сердце возродится.

کورمه‌یسرز حشره دکین غصّه و غملر[287]

До судного дня мы не будем терпеть горя-забот.

کچیسر جان و جهاندن کچمییسر آندن[288]

Расстанется с жизнью и миром она — не расстанется с ним.

Примечательно, что бóльшая часть газелей, где употреблена эта архаическая форма, не включена в списки СН и СА.

В стихах Михри довольно широкое применение нашла «стяженная» форма настоящего-будущего времени желательного наклонения.

(ن) نه دل ایله قلم مدحک بیان
سن شهک مدحنده عاجز هر لسان[289]

---

[285] *Şeyhî divanı. Tarama sözlüğü*, İstanbul, 1942.

[286] Л и СУ, 53а,14.

[287] Л и СУ, 32б,4.

[288] Л и СУ, 57б,5.

[289] Л и СУ, 18а,8; СН, 23а,1; СА, 24б,6.

Какими словами я могу воздать тебе хвалу?
Любой язык бессилен в похвале [такому] шаху, как ты!

دلبرا عهد ایلمشدم یوالکه جانم ورم
دوستم والله اول اقراردن بن دونمزم [290]

О красавица, я поклялся: жизнь отдам за тебя.
Друг мой, Аллахом клянусь, от этого решения не отступлюсь я!

Особенностью этих рукописей является часто встречающееся оформление 1-го л. ед. ч. настояще-будущего времени желательного наклонения наряду с обычным аффиксом *(ı)m/-(i)m* также аффиксом *-(ı)n/-(i)n*.

زاهدا دوندوکیسه کر یاردن سن نار ایچون
یانه‌ین اول ناره بن اول یاردن بن دونمزم
جاننه قصد ایلمش خونریز چشمک مهرینک
ویره‌ین بیک جانسه آول خونخواردن بن دونمزم [291]

О праведник! Если из-за огня [любви] ты отказался от друга,
Пусть сгорю на том огне, но от друга не отвращусь я!
Твой кровожадный взор покусился на жизнь Михри.
Если [и] тысячу жизней отдам, от того кровопийцы не откажусь я!

نیچه بر عزّت ایده‌ین یار ایچون اغیاره بن
نیچه بر یلوارین بر کول ایچون بیک خاره بن [292]

Сколько внимания мне оказывать недругу ради друга!
К скольким шипам мне обращаться с мольбой ради розы одной!

Нет необходимости приводить другие примеры, так как эта форма уже нашла освещение в тюркологической литературе[293]. Важно отметить, что, насколько можно судить по языку стихов Михри, эта форма употреблялась в турецком

[290] Л и СУ, 51б,7.

[291] Л и СУ, 51б,8—10.

[292] Л и СУ, 58а,13.

[293] См., например, названные выше работы А. Зайончковского, а также F. K. Demirtaş, *Hârname*, — «İstanbul Üniversitesi Türk dil ve edebiyat fakültesi dergisi», № 3, 1949, s. 375.

языке конца XV в. Подобный способ оформления 1-го л. ед. ч. в ряде случаев присущ и настоящему-будущему времени изъявительного наклонения (аористу, как его называет А. Зайончковский, уже отметивший подобный языковой факт в переводе на турецкий язык «Калилы и Димны» по рукописи, завершенной в 1490 г., т. е. тогда, когда писала стихи Михри). Приведем примеры из дивана Михри.

طُوبَیه میل اتمزن بن سدره حقّی دوستم
منتها قدک کبی سرو بلندم واریکن[294]

Лотосом клянусь, мой друг, никогда не проявлю я склонности
к древу рая,
Когда есть у меня высокий кипарис — твой стан.

Следующий пример взят из *тезкере* Хасана Челеби, автора XVI в., который цитирует по неизвестной нам рукописи бейт Михри (в издаваемом тексте он есть, но имеет другие языковые формы):

بدّ دعا ایتمزین امّا که خدادن دیلرین
بر سنک کیبی جفاکاره هوادار اولهسن[295]

Я не кляну [тебя], но у бога прошу,
Чтобы влюбился ты в такую же мучительницу, как ты сам.

В оформлении 1-го л. мн. ч. настоящего-будущего времени сослагательно-желательного наклонения помимо обычного аффикса *-lım/-lim* используется также и аффикс *-vuz/-vüz* (что уже отмечено и по другим памятникам старотурецкого языка).

باصلوب آیقلره ییر اولاوز
اونودوامشلر ایله بر اولاوز[296]

---

[294] Л и СУ, 57а,6.

[295] Рук. ЛО ИНА АН СССР С 132, л. 252б تذکرهٔ حسن چلبی.

[296] Л и СУ, 14а, 17. В СН, 18б,4; СА, 19б,10 дважды اولا یوز.

Пусть превратимся мы в прах, который попирают ногами!
Пусть сравняемся с теми, кто забыт!

روزکارک بز اوماردق که وفاسن کوره‌وز[297]

Надеялись мы, что увидим судьбы постоянство.

Следует обратить внимание на несколько бейтов, где встречается деепричастие на *-uban/-üben*, ныне утраченное турецким языком, но известное по дошедшим до нас памятникам старого литературного языка Турции начиная с Юнуса Эмре (XIII в.).

آغلرم یاش یرنه قان دوکلور چشممدن
یار رحم ایلیوبن سلمدی بر کون یگله[298]

Я плачу, из глаз моих кровь течет вместо слез.
Друг никогда не утер их, сжалившись.

ویروبن عقل و دل آلدم غصّهٔ یاری صتون
غم متاعندن طولبدر شمدی جانم خازنی[299]

Отдав ум и сердце, я купила по другу тоску.
Казна души моей ныне полна товаром горя.

Обращает на себя внимание употребление деепричастия на *-(у)и/-(у)ü*, свойственного старотурецкому языку и известного также по более ранним письменным памятникам. В дополнение к называвшимся уже трудам в данном случае следует указать также работы В. Д. Смирнова[300] и П. М. Мелиоранского[301]. У Михри читаем:

---

[297] Л и СУ, 66а, 7.

[298] СУ, 63б,5; в Л здесь رحم ایلیوب بن.

[299] Л и СУ, 76а,2; СН, 70б,9; СА, 72б,2.

[300] В. Д. Смирнов, *Кучибей Гӧмурджинский и другие османские писатели о причинах упадка Турции XVII в.*, М., 1873.

[301] П. Мелиоранский, *Отрывки из дивана Ахмеда Бурхан-эд-Дина Сивасского*,— «Восточные заметки». Сборник статей и исследований профессоров и преподавателей факультета восточных языков Императорского С.-Петербургского университета, СПб., 1895.

غم خانه‌لرنده ینه بن آغلیو قلدم[302]

И снова я рыдаю в обители горя.

Эта архаическая деепричастная форма встречается еще раз (یوز سوریو)[303].

Во всех четырех рукописях дивана Михри наряду с существующей и в наши дни в турецком языке формой повелительного наклонения глагола используется повелительное наклонение интенсива (или категорический императив, по терминологии А. Н. Кононова[304]), образуемое присоединением к основе глагола аффикса غل-/ گل-. Эта форма отмечена во многих памятниках старотурецкой литературы. У Михри читаем:

(ر) راهن گوزله گمراه اولمه غل
قل حذر ابلیسه همراه اولمه غل[305]

Смотри на дорогу, никогда не теряй пути истинного.
Будь осторожен, никогда не становись попутчиком дьявола.

مهری ترک ایلمش مهری دیمش سن دوستم
اتمه کل بالله ناحق ییره بهتان کمسیه[306]

Друг мой, ты сказал: «Михри отвергла мою любовь».
Ради Аллаха, не наговаривай ни на кого понапрасну.

Примечательным фактом морфологических особенностей языка Михри является использование наряду с послелогом *gibi* аффикса *-leyin* (в сочетании с аффиксом *-ca*/*-ce*), выражающего сравнение, качественное тождество. В диване он встречается преимущественно в сочетании с местоимением 1-го л. ед. ч., т. е. в форме بنجلین и дважды — с личным

---

[302] Л и СУ, 68а,6.

[303] Л и СУ, 28а, 17.

[304] А. Н. Кононов, *Родословная туркмен. Сочинение Абу-л-гази хана Хивинского*, М.-Л., 1958, стр. 143.

[305] Л и СУ, 17б,10; СН, 22а,12; СА, 24а,3.

[306] Л и СУ, 66б,10,11; СН, 66б,6,7; СА, 68б,4,5.

местоимением 2-го л. ед. ч., т. е. سنجلین [307]. Существование этого аффикса сравнения или уподобления отмечено и в переводе «Калилы и Димны», и в известном по публикации А. Зайончковского переводе Корана, и в *Фелек-наме* Гюльшехри, а также в диванах Юнуса Эмре и Шейхи (XIII—XV вв.). В названных произведениях этот аффикс в форме *-layin/-leyin* присоединяется не только к местоимениям личным, как в диване Михри, но и к указательным местоимениям, именам существительным, именам собственным и числительным. Приведем примеры из дивана Михри:

اولمه‌سون بنجیلین حالی آلهی کمسنک [308]

О Аллах, пусть никто не окажется в таком положении, как я.

کمسلر بنجلین عشقه گرفتار اولمه‌سون
کمسنک بنجلین سودگی اغیار اولمه‌سون [309]

Пусть никто не будет охвачен страстью, как я.
Пусть ни у кого любимый не станет недругом, как у меня.

Обращает на себя внимание использование в инструментальном падеже местоимения, имеющего аффикс отрицания سز:

بیدوکم درد ایچدکم غمدر انیسم غصّه یار
سنسوزن نیجه کچر کور بو زمانی کندومک [310]

О любимый, я грущу и страдаю, моим другом стала тоска.
Видишь, как я живу без тебя!

Встречается одновременное использование аффиксов множественного числа персидского ان (при заимствованных из персидского словах) и турецкого لر. Например:

---

[307] Л и СУ, 27б,1 и 26а,17; СН, 27а,12; СА, 29б,2.
[308] Л и СУ, 47а,1; СН, 53б,2; СА, 55б,8.
[309] Л и СУ, 58а,1.
[310] Л и СУ, 49б,1. В СН, 54б,6 и СА, 56б,10 здесь — سنسوزین.

صلدی کفّار ایلنه الله یارانلرمز
نیلدی بو فلکی کور که مسلمانمزه [311]

Аллах послал к неверным наших любимых.
Смотри, что принесла судьба нашим мусульманам!

* * *

Трудно вкратце обрисовать лексические особенности языка дивана Михри. Здесь пришлось бы говорить о том, что вообще присуще лексике придворной средневековой поэзии Турции. Общеизвестно, что турецкий поэтический язык той эпохи был насыщен арабской и в первую очередь персидской лексикой. Заимствования шли за счет отдельных лексических единиц и целых выражений, большей частью тех, что обратились позже в устойчивые литературные штампы. Таковы, например, широкоупотребительные в языке стихов Михри персидские словосочетания: روح روان, آب و حیات и т. п.

Не имея возможности дать общее представление о лексике дивана этой поэтессы, приведем здесь лишь несколько отдельных примéров.

В публикуемом поэтическом памятнике XV в., естественно, встречаются слова и выражения, неизвестные современному турецкому литературному языку. В качестве примера приведем архаическое прилагательное, употребляемое также в обстоятельственной функции اراغ *ıraǧ* («далекий» — в разных значениях).

موت یقندر سیزه صنماکوز اراغ
قبروکوزه وارمدن ایلک یراغ [312]

Смерть близка к вам, не думайте, что далека.
Пока не подошли вы к могиле своей, приготовьте припасы в дорогу.

---

[311] Л и СУ, 66а,13.
[312] Л и СУ, 13а,8; СН, 16б, 12; СА, 18а,2.

اول وجود نازنینکدن اراغ اولسون اَلَم
دشمنوکه خانهٔ غم ایچره محنت یاره‌شر[313]

Пусть будет горе вдали от твоего грациозного стана,
А врагу твоему подобают заботы в обиталище горя.

Еще одно архаичное по форме слово — ایروق употребляется в диване в смысле «другой, чужой»:

دوندررسم یوز یوزکدن قبله‌دن دونسون یوزم
سندن ایروغه نظر قلسه درم چقسون کوزم[314]

Если я отвращу лицо от тебя, пусть оно отвратится и от Кыблы.
Если от тебя мой взор обратится к другому, пусть лопнут мои глаза!

آغلک کاوک اول عاشقی ای حال بلنلر
جانانی حبیبی آنک ایرق ایله کتدی[315]

О сведущие [в сердечных делах], плачьте, и смейтесь над той влюбленной:
Ее возлюбленный с другой ушел!

В диване Михри встретилось и архаичное теперь по значению и по форме слово ارتوق, употребленное при сравнении в значении «чем»:

بر سن امّا یرده کوکده طولرسن
سندن ارتوق اولو یوق سن اولسن[316]

Ты — единственный, однако ты [все] заполняешь на земле и на небе.
Нет более великого, чем ты, ты велик!

Примером архаичной ныне лексики в диване Михри является слово-послелог اوکدین в значении «прежде, чем...

[313] Л и СУ, 32а,12.
[314] Л и СУ, 52б,17.
[315] Л и СУ, 68а,8.
[316] Л и СУ, 6б,2. В СН, 8а,7 и СА, 8б,3 здесь آرتق.

раньше, чем...» (бейты, в которых встретились эти слова, приведены далее, на стр. 95).

Упомянем кратко еще об одной особенности языка Михри — об употреблении в ее стихах разговорных выражений и вульгаризмов. Ранее уже шла речь о том, что чувства волнения, гнева и презрения заставляли поэтессу обращаться к лексике так называемого сниженного стиля. Так появляются в ее стихах зложелания:

بو حسددن دلی اغزنده رقیبک قروسن [317]

Пусть от зависти отсохнет язык во рту у соперницы!

Михри не отказывается и от таких просторечных и разговорных выражений, как: باش آغرتمق «морочить голову, докучать чем-либо», كوزم چقسون «пусть лопнут мои глаза!», سوز صو «пустые слова, болтовня», سكا نه غم «а тебе-то что?», «а тебе что за печаль?». Наряду с народно-разговорной лексикой Михри использовала народные пословицы и поговорки, лишь слегка перефразируя их.

Заканчивая эти краткие разрозненные замечания о языке рукописей дивана Михри, следует оговориться, что речь шла прежде всего о языке тех списков стихов, которые дошли до нас. Поскольку нет автографа, трудно судить, что принадлежит в этих рукописях самой поэтессе, а что напластовалось со временем.

* * *

Остановимся на языковых данных, которые косвенным образом могут помочь определить историю четырех имеющихся в нашем распоряжении рукописей дивана Михри. Уже были приведены соображения палеографического характера, которые должны были дать ответ, хотя бы в самой общей форме, на вопрос о возможном возрасте этих недатированных списков. Теперь обратимся к языковым свидетельствам.

[317] Л и СУ, 56б,12.

Трудно предположить, что какие-то морфологические показатели полностью относятся только к одной какой-то паре рукописей или одной из них отдельно взятой. Этого и не следовало бы ожидать, поскольку четыре списка дивана создавались за сравнительно короткий исторический срок — примерно за два с небольшим столетия. Но вместе с тем можно сказать, что те или иные особенности характеризуют преимущественно какие-то одни определенные рукописи, а не другие. Показательно в данном отношении сохранение архаических форм в морфологии и архаизмов в лексике в одних рукописях или отказ от них — в других. Так, например, упоминавшееся будущее время на *-iser* отсутствует в современном литературном языке Турции. Оно присуще главным образом рукописям Л и СУ (если здесь оно встретилось 14 раз, то в СА — всего 4, а в СН — только 3 раза). При этом стоит отметить, что бо́льшая часть газелей, где в Л и СУ употреблена эта архаическая глагольная форма, не входит в списки СН и СА. Тут же отметим и такой любопытный факт — в Л, СУ и СА читаем:

بتمه‌دی دخی بتمه‌یسر باغ جهانه

Не выросли еще в саду мира и не вырастут...

А в рукописи СН (по всем признакам самой молодой) архаичное بتمه‌یسر заменено обычной и для современного турецкого языка отрицательной формой настоящего-будущего времени بتمز[318].

Уже отмечалось широкое употребление в языке этих рукописей наряду с послелогом *gibi* аффикса *-leyin* . Ряд газелей, содержащих этот архаизм, не включен во вторую редакцию дивана, представленную списками СН и СА. В связи с этим любопытен такой пример — в Л, СУ и СА читаем:

دیدی مهری اول گله بنجیلین بلبلمی آولر

Сказала Михри розе той: «Разве есть соловей, мне подобный?»

[318] Л и СУ, 19а,3; СН, 26а,3; СА, 28а,3.

В СН произошла замена старого аффикса *-leyin* существующим и ныне в турецком языке послелогом *gibi*[319]. Правда, здесь личное местоимение стоит в именительном падеже (بن كبى), а не в родительном, как этого требуют грамматические нормы современного турецкого языка, но в данном случае это не меняет сути дела.

Как уже говорилось, в диване Михри можно встретить оформление 1-го л. ед. ч. настоящего-будущего времени желательного наклонения с помощью аффикса *-ın/-in*. Обращает на себя внимание, что именно в СН и СА эта форма заменяется более новой, существующей и в современном языке. Например, в Л и СУ:

بلمزم بخت سياعمله نچه آغليه‌ين [320]

Не знаю, сколько мне еще плакать из-за своей злосчастной судьбы!

В СН здесь — آغلايه‌يم, а в СА — اغلايايم.

چشم خونريزك الندن كيمه فرياد ايده‌ين [321]

К кому мне взывать о защите от твоего кровожадного взора?

В СН здесь — فرياد ايده‌يم, в СА — فرياد ايديم.

Подобные же примеры можно привести из области лексики. Ограничимся двумя, характеризующими невольное, может быть, стремление переписчиков самых поздних рукописей заменить слово, ставшее архаичным, более понятным. В Л и СУ есть бейт:

قدرتيله كيرو زنده اوليجق
مُرده تنلر جمله‌سى جان بولجق [322]

Лишь только силою его вновь оживут
Все мертвые тела, они обретут свои души.

---

[319] Л и СУ, 39б,17; СН, 38б,8; СА, 40б,12.
[320] Л и СУ, 54б,15; СН, 57а,4; СА, 59а,6.
[321] Л и СУ, 58а,8; СН, 60б,6; СА, 62б,7.
[322] Л и СУ, 15б,10; СН, 20а,10; СА, 21б,7.

В СН и СА слово كيرو в его архаичном значении «снова, опять» заменено на более понятное тогда ينه в том же значении. Еще один аналогичный пример:

قبرکه کلمزدن اوکدين خشمله منکر نکير
سن جوابه حاضر اول کندوکه اول حال اولمدن [323]

Прежде чем Мункир и Некир с гневом к могиле твоей подойдут,
Готов будь к ответу, пока с тобой не случилось такое.

В СН и СА снова встречаемся с заменой устаревшего к тому времени послелога اوکدين бытующим в турецком языке и по сей день послелогом اوّل.

Последний пример — замена старой глагольной формы более понятной новой:

کلمشم يوز سوريو طوغری قلوب راه سکا
دلرم عرض قلم حالمی ای شاه سکا [324]

Я пришла прямо к тебе, пала ниц перед тобой.
Я молю, я тебе расскажу о своем положеньи, о шах,

В СН и СА произошла замена архаизма سوريو на современную форму سورب и سوريب.

Изучение имеющихся в нашем распоряжении рукописей дивана Михри и сопоставление их привело нас к убеждению, что эти списки следующим образом соотносятся между собой:

1. Рукопись дивана Михри-хатун, хранящаяся в библиотеке Стамбульского унивеситета («СУ»), является наиболее старым из известных нам списков ее стихов.

2. Рукопись дивана Михри-хатун, хранящаяся в Ленинградском отделении Института народов Азии АН СССР («Л»), переписана через сравнительно небольшой промежуток времени после первой.

---

[323] Л и СУ, 14б,6; СН, 18б,10; СА, 20а,4.
[324] Л и СУ, 28а,17; СН, 31б,10; СА, 34а,5.

3. Рукопись дивана Михри-хатун из библиотеки при мечети-музее Айя-София в Стамбуле («СА») создана значительно позже первой из названных нами.

4. Рукопись дивана Михри-хатун из Национальной библиотеки в Стамбуле («СН») является самой молодой из всех.

Невозможно точно определить время создания этих рукописей. В самой общей форме выскажем предположение, что первая из них была написана, когда не прошло и столетия после смерти поэтессы, т. е. в конце XVI в., вторая — не позднее первой четверти XVII в., а последняя могла быть создана полтора-два века спустя после первой.

* * *

При подготовке текста дивана Михри-хатун к изданию, как сказано ранее, были использованы четыре списка собрания ее стихов: 1) рукопись Ленинградского отделения Института народов Азии АН СССР («Л»); 2) рукопись библиотеки Стамбульского университета («СУ»); 3) рукопись Национальной библиотеки в Стамбуле («СН»); 4) рукопись библиотеки при музее Айя-София в Стамбуле («СА»)[325].

В основу издаваемого текста положены два первых списка, представляющие собой наиболее старое и наиболее полное собрание стихов Михри-хатун.

Основная задача издания — воссоздание редакции XVI в., т. е. того времени, от которого до нас дошел самый полный и доброкачественный список дивана (СУ), дублируемый вторым списком, идентичным ему по содержанию и наиболее близким к нему по времени создания (Л).

Издаваемый текст должен дать наиболее полное собрание стихов Михри. Поставленная нами задача издания дивана в редакции XVI в. обязывает сохранить это собрание во всем его объеме и с присущей ему схемой расположения материала. Поэтому мы отказались от принятого в издани-

---

[325] Подробные данные каждой из упомянутых рукописей приведены выше, на стр. 59—66.

ях диванов старых поэтов принципа расположения стихов по жанрам: касыды, месневи, газели и т. д. По этой же причине мы отказались и от правки публикуемых стихов в тех случаях, когда в них оказывались нарушенными размеры (здесь не имеются в виду очевидные описки). К этому нас побудила мысль о том, что неизвестно, как выглядели эти стихи, написанные рукой самой поэтессы, насколько строго они соответствовали правилам аруза. Оговаривая это положение, мы понимаем всю серьезность возражений, которые оно может вызвать. Но желание сохранить своеобразие литературного памятника определенной эпохи удерживает от исправлений. Если же в редких случаях в текст была внесена необходимая правка, то это оговаривается в подстрочных примечаниях. Этого же принципа мы придерживались и в отношении языка памятника. В издании сохранено все своеобразие лексики и грамматических форм наиболее старого списка (с привлечением дублирующего списка), а в подстрочных примечаниях даны наиболее существенные разночтения по всем спискам, позволяющие судить о тех изменениях, которые претерпели эти стихи на протяжении по крайней мере двух столетий.

В издаваемом тексте сохраняются приметы фонетических особенностей языка дивана, зафиксированные орфографией двух основных списков. Так, например, в тексте в ряде случаев показана спирантизация согласного ق, огубленность многих словообразовательных и словоизменительных аффиксов, сохранена встречающаяся огласовка и др. В издаваемом тексте оставлено без изменений изредка встречающееся в диване Михри архаичное написание کی (наряду с که).

В публикуемом тексте дивана сохранено принятое во всех списках правило писать энклитику *da/de* слитно с тем словом, к которому она относится в тексте.

Оставлено без изменения встречающееся главным образом в Л и СУ графическое изображение так называемого персидского изафета, передаваемого в тексте рукописей с помощью букв و (*вав*) и ی (*йе*).

В тексте сохранена непоследовательно появляющаяся

7 Заказ 1721

(главным образом в Л и СУ) тенденция к написанию аффиксов отдельно от слова.

Критический текст дивана Михри-хатун издается в следующем виде:

1. Все произведения, входящие в состав дивана, сохраняют в публикации схему расположения стихов в старых списках (Л и СУ). В издании введена нумерация: арабскими цифрами пронумерованы все произведения в первой части дивана (№№ 1—28, Л и СУ, 1б—27б) и отдельно *газелият* (№№ 1—218, Л и СУ, 27б—77б), цифры стоят посредине страницы перед началом каждого нового произведения.

2. Если в списках, лежащих в основе критического текста, какому-нибудь произведению предшествует заглавие, изречение, стих из Корана и т. п., эти слова помещаются в квадратных скобках посреди страницы. Если в других списках есть существенные разночтения, они указываются в подстрочных примечаниях. Оговоримся, что в них не воспроизводится формула وله ایضا, стоящая перед каждым произведением в СН и СА, если отсутствует заглавие или упомянутые выше изречения и т. п.

3. На правом поле страницы (независимо от начала какого-нибудь произведения) арабскими цифрами, подчеркнутыми чертой, обозначается начало страницы каждого листа основных списков Л и СУ (о полном совпадении в этих списках страниц и строк уже говорилось); у цифры ставится помета «а» — правая (лицевая) сторона листа или «б» — левая (оборотная) сторона листа.

4. На правом поле страницы текста против первого бейта каждого нового произведения могут стоять сиглы рукописей СН и СА и цифры, указывающие номер листа, правую или левую («а» или «б») его сторону, где помещается в этих списках данное произведение. Если у начала какого-нибудь произведения таких дополнительных сиглов и цифр нет, это значит, что в СН и СА оно не содержится.

5. В подстрочных примечаниях помимо различий в заглавиях и других записях, предваряющих какое-нибудь произведение, даются текстологические разночтения. В тексте

знак примечания — арабская цифра над строкой — ставится после того слова, на котором разночтение заканчивается. Если разночтение в тексте охватывает несколько слов или начальная граница разночтения может показаться неясной, перед словом, с которого начинается это разночтение, ставится звездочка.

Лакуны в тексте основных рукописей обозначаются надстрочной звездочкой в начале пропуска текста и обычным знаком примечания в конце, и это оговаривается в примечании. При этом не указывается, по каким рукописям восстановлен текст, так как это очевидно. В примечаниях же отмечаются все случаи порчи текста в оригинале.

Случаи различного расположения бейтов какого-нибудь произведения в разных списках отмечаются в подстрочных примечаниях.

В примечания не вносятся разного рода очевидные описки (отсутствие необходимых точек у букв, недописанные слова и т. п.). В случаях сомнительных такие слова отмечаются в примечаниях.

6. В примечаниях в сносках указывается сигл рукописи, принятый в данном издании, порядковый номер листа рукописи с обозначением его правой или левой стороны («а» и «б» — соответственно) и порядковый номер строки, считая сверху.

За первый лист (1б) во всех рукописях нами принят лист, где помещена первая касыда, начинающаяся бейтом:

يزدى جان لوحه‌سنده بسم الله
قــــدرت لا آلـــــه لاّ الله

7. Строфические стихи («Газелият», №№ 8, 49, 82, 86, 191, за исключением №№ 151, 193, 210) переписаны в издаваемом тексте без выделения строф, так как это имеет место во всех четырех списках дивана.

8. Принятые в издании сокращения:

оп. — опущено (слово или слова в каком-нибудь списке или списках).

доб. — добавлено (слово или слова в каком-нибудь списке или списках).

так! — эта помета ставится для подтверждения правильности воспроизведения слова, хотя оно вызывает сомнение издателя.

С удовольствием выражаю признательность всем товарищам, участвовавшим в обсуждении и рецензировании настоящей работы, оказавшим этим большую помощь изданию, и особенно А. С. Тверитиновой.

Е. И. Маштакова

БИБЛИОГРАФИЯ МИХРИ-ХАТУН[1]

Большая Советская Энциклопедия, изд. 1: *Турецкая литература,* т. 55, стр. 216.

Большая Советская Энциклопедия, изд. 2: *Михри Хатун,*— т. 27, стр. 615; [А. Бабаев, Л. Алькаева], *Турецкая литература,* т. 43, стр. 509.

Всемирная история, т. III, М., 1957, стр. 741.

• В. С. Гарбузова, *Поэты средневековой Турции,* Л., 1963, стр. 129—135.

В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. I, М., 1960, стр. 385; т. III, М., 1962, стр. 151, 460.

А. Крымский, *Турецкие наречия и литературы,*— «Энциклопедический словарь», изд. Ф. А. Брокгауз и И. А. Эфрон, т. XXXIV, СПб., 1902, стр. 165.

А. Крымский, *Тюркские литературы,*— «Энциклопедический словарь», 8-е переработанное издание Русского библиографического института «Гранат», т. 41, часть X, 1937, стр. 346[2].

А. Крымский, *История Турции и ее литературы,* т. II, М., 1910, стр. 49, 53, 59—69.

Е. И. Маштакова, *К изданию дивана Михри Хатун,*— «Краткие сообщения Института народов Азии», № 63, 1963, стр. 124—135.

М. С. Михайлов, *Об изучении турецкой литературы в отечественной тюркологии,*— «Ученые записки кафедр иностранных языков Восточного факультета Института международных отношений», вып. 1. Вопросы языка и литературы стран Востока, М., 1958, стр. 292—293.

Р. Моллов, *Очерки по истории старотурецкой литературы* (канд. дисс.), М., 1962.

А. Д. Новичев, *История Турции, I. Эпоха феодализма (XI—XVIII),* Л., 1963, стр. 161—162.

А. Самойлович, *Литература турецких народов,*— в кн. «Литература Востока», вып. 1, Пб., 1919, стр. 41.

• В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы,*— в кн. «Всеобщая история литературы», под ред. В. Ф. Корша и А. И. Кирпичникова, т. IV, СПб., 1892, стр. 478—481.

---

[1] Знаком * отмечены книги и рукописи на турецком языке, известные нам по библиографии, приведенной А. Караханом в его статье о Михри-хатун в «Энциклопедии ислама» в его транскрипции.

[2] Статья написана, по-видимому, в 1910 г.

В. Д. Смирнов *Образцовые произведения османской литературы в извлечениях и отрывках,* СПб., 1891, стр. 432—442.

В. Д. Смирнов, *Образцовые произведения османской литературы в извлечениях и отрывках,* СПб., 1903, стр. 449—453.

В. С. Гарбузова, *Турк адабиёти классиклари,* Тошкент, 1960 (Шарқ адабиёти классиклари ҳақида суҳбатлар), стр. 70—73.

*Ālī, *Ķunh al-ahbār* (basılmamış kısım), Üniversite kütüphanesi, N T 5959, s. 171b.

*Aşık Çelebi, *Meşair-üş-şuara*, Ms., Üniversite kütüphanesi, N T 2406, s. 159a.

Ay T., *Türk kadın şairleri*, İstanbul, 1934, s. 52—54.

Ayverdi S., *Edebî ve manevî dünyası içinde Fatih*, İstanbul, 1953, s. 167—169.

Banarlı N. S., *Resimli türk edebiyati tarihi*, İstanbul, 1949, s. 134.

*Beyânî, *Tezkire*, Ms., Üniversite kütüphanesi, N T 2568, s. 86b—87a.

Caferoğlu A., *Mihri Hatun [bir numaralı eserden bir parça]*, — «Yeni Mecmua», 84 (1923) [приводится по статье: János Eckman, *Ahmet Caferoğlu eserleri,* — «İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk dili ve edebiyatı dergisi», cilt IX, 1 kasım 1959, s. 2].

Dil Ş., *Türk kadın şairleri antolojisi*, Ankara, 1958, s. 222.

* Emirî Ali, *Tarih ve edebiyat mecmuası*, İstanbul, 1335 (1916/7), II, s. 508—510.

Evliya Çelebi, *Seyahatname*, İstanbul, 1. cilt, 1314 (1896/7), s. 342; 2. cilt, 1314 (1896/7), s. 192.

*Fâizî, *Zubdat al-aş'ar*, Üniversite kütüphanesi, N T 3289, s. 105a.

*Ferman B., *Mihrî Hatun, hayatı ve divanı* (basılmamış), 1951, Üniversite kütüphanesi, tez N 1976.

Gölpınarlı A., *Divan şiiri, XV—XVI yüzyıllar*, İstanbul, 1954 (Türk klâsikleri serisi), s. 17—18, 74—76.

Gövsa İ. A., *Resimli yeni lügat ve ansiklopedisi* (ansiklopedik sözlük), 4. cilt, 1949, s. 1853.

Gövsa İ. A., *Türk meşhurları ansiklopedisi*, İstanbul, 1946, s. 255.

*Güley F., *Necati Bey, hayatı, edebî şahsiyeti...bakımlarından dîvânı* (basılmamış), 1951, Türkiyat enstitüsü, tez N 361.

تذکره حسن چلبی الشهین کنالی زاده Рук. ЛО ИНА АН СССР С 132, лл. 252a—252b.

تاریخی اماسیه، اماسیه‌لی عبدی زاده حسین حسام الدین, I. cilt, 1328—1330 (1911/12), s. 217, 218; 3. cilt, 1927, s. 249.

İslâm ansiklopedisi, 5.cüz, İstanbul, 1941, s. 396.

İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74—75.

Karahan A., *Mihrî Hatun,* — «İslâm ansiklopedisi», 82. cüz, İstanbul, 1958, s. 305—306.

Kocatürk V. M., *Divan şiiri antolojisi*, 2-ci basım, İstanbul, 1949, s. 20—22.

تذکره الشعرا والمشخیان من لطیفی Рук. ЛО ИНА АН СССР В 272, лл. 147b—148b.

دیوان مهری خاتون Рук. ЛО ИНА АН СССР В 2519, лл. 1b—77b.

دیوان مهری Ms. İstanbul Üniversitesi kütüphanesi, T 1994/2, s. 87b—163b.

دیوان مهرن دختر مولانای بلای Ms. Millet kütüphanesi, N 414, s. 1b—74b.

دیوان مهری دختر مولانا بلای Ms. Ayasofya kütüphanesi, N 3974, s. 2—152.

*Muhtar, Ahmet Haci Bey-zâde, *Şair hanımlarımız*, İstanbul, 1311 (1893/4), s. 559 v. b.

Muzeffer R., *Divan şiiri antolojisi*, İstanbul, 1958, s. 17.

*Nâcî M., *Esâmi*, İstanbul, 1308 (1890/1), s. 310.

Necatigül B., *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*, İstanbul, 1960, s. 144

*Necmi İ., *Tarih-i edebiyat dersleri*, İstanbul, 1338 (1919/20), I, s. 79.

تاریخ ادبیات عثمانیه، فایق رشاد 1. cilt, İstanbul, 1327 (1909), s. 195, 225—227.

قاموس الاعلام تاریخ و جغرافیا لغاتنی و تعبیر اصحله کافۀ اسماء خاصه‌یی جامعدر، ش. سامی İstanbul, 6. cilt, 1316(1898/9), s. 4500—4501.

هشت بهشت تا سهی بک Рук. ЛО ИНА АН СССР В 271, лл. 72b—73b.

Sevengil R. A., *Eski şiirimizin ustaları*, İstanbul, 1964, s. 36—37.

*Şehab ad-Din Süleyman, *Tarih-i edebiyat*, İstanbul, 1332 (1910), s. 248.

*Şehabeddin S., Köprülü-zade M. F., *Osmanlı tarih-i edebiyat*, İstanbul, 1332 (1913/14), s. 248—253.

*Tahir M. Bursalı, *Osmanlı müellifleri*, İstanbul, 1333 (1914/15), II, s. 408—409.

*Thureiya, *Sidjill*, İstanbul, 1311 (1893/4), IV, s. 527.

Uraz M., *Türk edip ve şairleri*, 2. cilt, İstanbul, 1939 s. 8—9.

* Uraz M., *Kadın şâirlerimiz*, İstanbul, 1941, s. 16 v.b.

Uzunçarşılı İ. H., *Osmanlı tarihi*, 2. cilt, Ankara, 1949, s. 587.

*Zihni, *Meşahir ün-nisa*, İstanbul, 1295 (1878), II, s. 240—241.

Björkman W., *Die klassisch-osmanische Literatur*, — «Philologiae turcicae fundamenta», t. II, Wiesbaden, 1964, S. 435, 436.

Bombaci A., *Storia della letteratura turca*, Milano, 1956, p. 328.

Gibb F. J. W., *A History of Ottoman Poetry*, vol. II, London, 1902, pp. 123—135.

Hammer-Purgstall J. v., *Geschichte der osmanischen Dichtkunst*, Pesth, 1836, Bd I, S. 306—309; Bd III, S. 73.

Hammer-Purgstall J. v., *Geschichte des osmanischen Reiches*, Bd I, Wien, 1827, S. 191.

Horn P., *Die türkische Literatur*, — «Die orientalischen Literaturen», Berlin, 1906, S. 274.

D'Istria D., *Les femmes en Orient*, vol. I, livr. VI, Zürich, 1859, pp. 452—456.

Lane-Poole S., *Turkey*, London, 1908, p. 310.

Menzel Th., *Mihri-Khatun*, — «Enzyklopaedie des Islām», Bd III, 1932, S. 565—566.

Pertsch W., *Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Bd VI. *Verzeichnissen der türkischen Handschriften*, Berlin, 1889, S. 54—55; 333—334, 334—340.

Servan de Sugny E., *La muse ottomane ou chefs-d'oeuvre de la poésie urque*, Paris, 1853, pp. XV—XVI, XXVII, 43—49.

Wilson E., *Turkish Literature*, New York, 1901, p. 87.

ТЕКСТ

217в

[مفرد]

244 کوردوکمجه خدّ و قدّ و لب یاری صنورم

Л,СУ, 77а
СН нет
СА нет

217г

[مفرد]

244 خدّک یوزینی خطّک طوتدی نته کیم ای جان

Л,СУ, 77а
СН нет
СА нет

217д

[مفرد]

244 یقه سوز سنی قودی صنمه کوزللر مهری

Л,СУ, 77а
СН нет
СА нет

217е

[مفرد]

244 عادتی منلالرک محبوب سومکدر خطیب

Л,СУ, 77а
СН нет
СА нет

218[1]

244-246 الحق انصاف بوکم مهری شیرین کلمات

Л,СУ, 77а-77б
СН нет
СА нет

---

[1] СН مثنوی لطیف

215

242 یاربّ اول سرو روان قنده درر قنده ایکی

Л,СУ, 76а–76б
СН, 70а
СА, 72а

216

243 یقدے هجر آتشنه جانی جانان اهلی

Л,СУ, 76б
СН, 71а
СА, 72б–73а

217

[مفرد[1]]

243 جوریله منی شول قدر اغلتدے فلک کیم

Л,СУ, 76б
СН, 74а
СА, 75б

217а

[مفرد]

243 خطّک خدّک یوزینی طوتدے نته کیم ای جان

Л,СУ, 76б
СН нет
СА нет

217б

[مفرد]

244 مور اوشدے صنکه شکرّی پالوده اوستنه

Л,СУ,76б
СН нет
СА нет

---

[1] Л معما

210

238-240 کورمدم سندن کرم ای بی وفا دلدار هیچ

Л,СУ, 75а–75б
СН нет
СА нет

211[1]

240 کوزم چو کوردی سن یوزی کل بویِ عرعری

Л,СУ, 75б
СН нет
СА нет

212

240-241 نه جانی وار یزه مانی قشک اشارتنی

Л,СУ, 75б
СН, 73б–74а
СА, 75б

213

241 نیجه بر بو دل چکه هر بی وفانک نازنی

Л,СУ, 76а
СН, 70б
СА, 72б

214

241-242 نیجه بر اکله‌ده‌سن درد ایله ای یار منی

Л,СУ, 76а
СН, 70б
СА, 72а

---

[1] В СУ озаглавлено این غزلست که الف ندارد

205

Л,СУ, 74а
CH, 67б–68а
CA, 69б–70а

235–236 *غمکدن خسته اولوب دل قپوکده یصد نرطاشی[1]

206

Л,СУ, 74а–74б
CH, 72а
CA, 74а

236 کتدی عقلم بلوم ای شاه جهان سن کیده لی

207

Л,СУ, 74б
CH, 71а–71б
CA, 73а

236–237 کل که سندن بودرای دوست بوجانک دلکی

208

Л,СУ,74б
CH, 73а
CA, 74б

237 کیم قوجر موی میانوکی کمردن غیری

209

Л,СУ, 75а
CH, 69б
CA, 71б

238 کورونلدن کوزمه جاناجمالک کلشنی

---

[1]* CH и CA یوز اوروب آستاننه حبیبمک قورم باشی

200

232 شویله تشخیص ایلدم جانانی بیرام ارتسی

Л,СУ, 73а
СН нет
СА нет

201

232–233 طوتدی آفاقی سراسر کون جمالک پرتوی

Л,СУ, 73а–73б
СН, 69а–69б
СА, 71а

202

233–234 عشقک یولنده هرکه صاقندیسه عارنی

Л,СУ,73б
СН, 68а–68б
СА, 70а

203

234 عشقک صنما چون ید قدرت دله یزدی

Л,СУ, 73б
СН, 69а
СА, 70б–71а

204

234–235 غمکین دلمده زار ایله افغان دوکنمدی

Л,СУ, 73б–74а
СН нет
СА нет

205

Л,СУ, 74а
СН, 67б–68а
СА, 69б–70а

235–236 *غمکدن خسته اولوب دل قپوکده یصد نرطاشی[1]

206

Л,СУ, 74а–74б
СН, 72а
СА, 74а

236 کتدی عقلم بلوم ای شاه جهان سن کیده لی

207

Л,СУ, 74б
СН, 71а–71б
СА, 73а

236–237 کل که سندن بودر ای دوست بوجانک دلکی

208

Л,СУ,74б
СН, 73а
СА, 74б

237 کیم قوجر موی میانوکی کمردن غیری

209

Л,СУ, 75а
СН, 69б
СА, 71б

238 کورونلدن کوزمه جاناجمالک کلشنی

---

[1]* СН и СА یوز اوروب آستاننه حبیبمک قوردم باشی

200

شوبله تشخیص ایلدم جانانی بیرام ارتسی 232

Л,СУ, 73а
СН нет
СА нет

201

طوتدی آفاقی سراسر کون جمالک پرتوی 232–233

Л,СУ, 73а–73б
СН, 69а–69б
СА, 71а

202

عشقک یولنده هرکه صاقندیسه عارینی 233–234

Л,СУ,73б
СН, 68а–68б
СА, 70а

203

عشقک صنما چون ید قدرت دله یزدی 234

Л,СУ, 73б
СН, 69а
СА, 70б–71а

204

غمکین دلمده زار ایله افغان دوکنمدی 234–235

Л,СУ, 73б–74а
СН нет
СА нет

194

227-228 خوابدن آچدم کوزم ناکاه قلدردم سری

Л,СУ, 71б
СН нет
СА нет

195

228 خوش روحه غدايیدے صنم حسنی نواسی

Л,СУ, 71б-72а
СН, 73а
СА, 75а

196

228-229 درکهنده اول شهک معلوم اولیدم کاشکی

Л,СУ, 72а
СН нет
СА нет

197

229-230 دوستلر صنمک که بر لاله عذار اکلربنی

Л,СУ, 72а-72б
СН нет
СА нет

198

230-231 دوست نازک یار ایمش سن بویله بیلمزدم سنی

Л,СУ, 72б
СН, 72а
СА, 73б

199

231 ریسمان زلفوکه دل تاکه جانن بغلدے

Л,СУ, 72б-73а
СН нет
СА нет

189

Л,СУ, 69б–70а
СН, нет
СА, нет

جهان ایچنده بر خوبه کواهی 222–223

190

Л,СУ, 70а
СН, 72б
СА, 74б

چوقدر جهانده کرچه کوزللر ننک کبی 223

191

Л,СУ, 70а–70б
СН нет
СА нет

چونکه کوندردی خدا دولت ایله راهه سنی 223–225

192

Л,СУ, 70б–71а
СН, 68б
СА, 70а–70б

خدّک کورینلدن[1] کل خندان اونودلدی 225

193[2]

Л,СУ 71а–71б
СН нет
СА нет

خرج ایت دریسک عشقم ایچون عمرله جانی 225–227

---

[1] СН کوره‌لودن СА کورلیدن [2] В Л озаглавлено مستزادجهری

183

218 بر ایو کوزللو کوزلی کوکلمی الدی

Л,СУ, 68а–68б
СН нет
СА нет

184

218–219 بزدن اولدکسه رقیبک سوزله بیزار هی

Л,СУ,68б–69а
СН нет
СА нет

185

219–220 بن نه[1] رسم کون ایله مرسوم اولیدم کاشکی

Л,СУ, 69а
СН нет
СА нет

186

220–221 بر خسته کوکل[2] دردنه درمان یتشدی

Л,СУ, 69а
СН, 69б–70а
СА, 71б

187

221 بویله جهانه خوب یرتدی خدا سنی

Л,СУ, 69б
СН, 71б
СА, 73а–73б

188

222 بیمار عشقه دوشنک اولورمی طاقتی

Л,СУ, 69б
СН, 68б–69а
СА, 70б

---

[1] Л نه оп.

[2] СН и СА دلک

حرف الياء

178

اشجار ینه دورلو شکوفیله طونندی 214-215

Л,СУ, 67а–67б
СН нет
СА нет

179

اکرچه یازه مه دم[1] حسنکک[2] کتابتنی 215-216

Л,СУ, 67б
СН, 73б
СА, 75а–75б

180

امتدی وصلی[3] متاعینه او جان یارلغی 216-217

Л,СУ, 67б–68а
СН, 72б
СА, 74а

181

اغیارله یار اولدی وجانان یوله کتدی 217

Л,СУ, 68а
СН нет
СА нет

182

اولدی دل بلبلی بو کل رخ زیبا دلوسی 217-218

Л,СУ, 68а
СН нет
СА нет

---

[1] СН и СА– یازمدم [2] СН خطنک СА خطنکک
[3] СН جان

173

واردر عالمده بر دلبر جفاکار اولمیه 211-212

Л,СУ, 66а–66б
СН нет
СА нет

174

همدم اولماسون آهی آه و افغان کمسیه 212

Л,СУ, 66б
СН, 66б
СА, 68а–68б

175

یاربّ نوله حالم بنم اول یار کیدرسه 212-213

Л,СУ, 66б
СН нет
СА нет

176

ینه دل دوشدی بو کون بر یوزی[1] مه پاره سنه 213

Л,СУ, 67а
СН, 63б
СА, 65б

177

ینه دل دوشدی بو کون بر کوزی آهو الکه 214

Л,СУ, 67а
СН, 67б
СА, 69б

---

[1] Л доб. کل

168

Л,СУ, 65а
СН, 65б
СА, 67б

208 کوکل ویره‌لی سن نامهربانه

169

Л,СУ, 65б
СН, 65а
СА, 67а

208-209 کور نه یوز کوستردی بو زلف سمنسالوبزه

170

[غزلست که نقطه ندارد[1]]

Л.СУ, 65б
СН нет
СА нет

209-210 کوکل وردم سکا اولمادک اکاه

171

Л,СУ, 65б-66а
СН нет
СА нет

210 کعبه یوزنده نوری کورب دیدۀ احمده

172

Л,СУ, 66а
СН нет
СА нет

210-211 نه جفا ایلدی کور چرخ بزم جانمزه

---

1 Л غزل بی نقطه شیرین

163

205 غم کجه سنده کچدی کونم آه و واهله

Л,СУ, 64а
СН, 65б–66а
СА, 67б–68а

164

205–206 غمی دریایه صالوب خرّم اولالم کمیده

Л,СУ, 64а–64б
СН нет
СА нет

165

206–207 قدّك کبی یوق سرو خرامانلر ایچنده

Л,СУ, 64б
СН, 65а–65б
СА, 67а–67б

166

207 قل نصیحت دوستم چشموکه[1] الله عشقنه

Л,СУ, 64б–65а
СН, 64а–64б
СА, 66а–66б

167

207–208 کوکل کچمز هوادن الله الله

Л,СУ, 65а
СН нет
СА нет

---

[1] СН چشمنه

157

201-202 دوستم کچمدی برکون سوزمز یانکده

Л,СУ, 63а
СН, 66а
СА, 68а

158

202 دوستم خسته دلی هجرک اودی نیجه یقه

Л,СУ, 63а
СН, 63а
СА, 65а–65б

159

202-203 دیدم یوزکی کورمدم اوّلکی کورشته

Л,СУ, 63а–63б
СН нет
СА нет

160

203 سودکی کوکلم ینه بر خوب لقایی یکّله

Л,СУ, 63б
СН нет
СА нет

161

203-204 سن قلمدوفک دردمه درمانی اونتمه

Л,СУ, 63б
СН нет
СА нет

162

204-205 شویله دترجان و دل هرلحظه جانان اوستنه

Л,СУ, 64а
СН нет
СА нет

151

[تخمیس مرغوب]

بوکون برحُسْن شاهینک یوز اوردم آستانینه — 196–198

Л,СУ, 61а–61б
СН нет
СА нет

152

بوحسن وبو ملاحت و بو خلق وخویله — 198

Л,СУ, 61б–62а
СН, 64б
СА, 66б

153

بوکیجه بر قصر عالی ایچره بر شهباز ایله — 199

Л,СУ, 62а
СН нет
СА нет

154

تماشا ایده‌لی چشمم او خدّ و خالی برلحظه — 199–200

Л,СУ, 62а–62б
СН нет
СА нет

155

جان ویر غمله کردیرسک باشم اوستنه — 200

Л,СУ, 62б
СН, 64а
СА, 66а

156

چونکه زین اولدی جهان باغی کلستانلرله — 200–201

Л,СУ, 62б
СН нет
СА нет

146

193 برطبیب اولدی بزوملہ ینہ ہمدم بوکیجہ

Л,СУ, 60а
СН, 66б
СА, 68б

147

193–194 بلسمکہ پریمیسن[1] ای جان یوخسہ فرشتہ

Л,СУ, 60а–60б
СН, 63а
СА, 65а

148

194 بن اومردم کلہ بر زلفی پریشان بوکیجہ

Л,СУ, 60б
СН, 67а–67б
СА, 69а

149

195 برخوش غزل دیدم ینہ بن خطّ احمدہ

Л,СУ, 60б–61а
СН нет
СА нет

150

195–196 بر یارجفاکارم محبوب ایدی وقتندہ

Л,СУ, 61а
СН нет
СА нет

---

[1] СН и СА ملک میسن

142

Л,СУ, 59а–59б СН, 62б СА, 64б–65а	نجه زلف ونجه مو عنبر کیسو در[1] بو	190

حرف الهاء

143

Л,СУ, 59б СН, 63б–64а СА, 65б–66а	آتش غمده کباب اولدی جکر دونه دونه	191

144

Л,СУ, 59б СН, 67а СА, 68б–69а	ال ویرمش ایدی خوش[2] بزه دوران کچن کجه	191-192

145

Л,СУ, 60а СН нет СА нет	ایلدک یاریله صحرالری سیران بو کیجه	192-193

---

[1] СН سارادر

[2] Л خوش оп

136

نوله دلبر لطف ایدوب یاداتسه بن بیچاره سن — 186

Л,СУ, 58а
СН, 60б
СА, 62б

137

نیچه بر عزّت ایده یین یاریچون[1] اغیاره بن — 186–187

Л,СУ, 58а–58б
СН нет
СА нет

138

یوغمش چونکم نصیبم وصل جانان اولمه دن — 187–188

Л,СУ, 58б
СН нет
СА нет

حرف الواو

139

بو کون بر غنچه فم کوردم دیدم کیم هی نه جاندر بو — 188

Л,СУ, 58б
СН, 61б–62а
СА, 63б–64а

140

چون پرده سنی کشف ایده کل بلبله قرشو — 189

Л,СУ, 59а
СН, 62а–62б
СА, 64б

141

کوی جانان چون یتر مسکن بکا شمدن کرو — 189–190

Л,СУ, 59а
СН, 62а
СА, 64а

---

[1] Л ایچون оп..

130

Л,СУ, 56б–57а
СН, 59б
СА, 61б

182–183 عشقك مينى اله الاينى نه ديرسن

131

Л,СУ, 57а
СН нет
СА нет

183 قنده وادم صچلرك كيبى كمندم واريكن

132

Л,СУ, 57а –57б
СН нет
СА нет

183–184 كلشنه ميل ايتمزم كل كيبى يارم واريكن

133

Л,СУ, 57б
СН нет
СА нет

184–185 كلدى چون غرّا غزللر بيزه اول جانانذن

134

Л,СУ, 57б
СН, 61а
СА, 63а

185 كم كوررسه دير سر زلفينك اى غنچه دهن

135

Л,СУ, 58а
СН нет
СА нет

185–186 كمسلر بنجلين.عشقه كرفتار اولمه سون

125

Л,СУ, 55б–56а
СН, 60а–60б
СА, 62а–62б

179–180 خدا یرتدمی[1] آولا بد[2] ستاره بن جلین

126

Л,СУ, 56а
СН, 60а
СА, 62а

180 دوست هجرکدر دمادم بغرمی قان ایلین

127

Л,СУ, 56а
СН нет
СА нет

180–181 دولت آئینه سوار اولمش ایکی سمین بدن

128

Л,СУ, 56б
СН нет
СА нет

181 دوشدم آیقلره الدن قومدم یار اتکن

129

Л,СУ, 56б
СН нет
СА нет

181–182 ساقیا صحبتی کرم ایت قدحی صون یوزرسون

---

[1] СН یاراتدی

[2] СН и СА بی

Л,СУ, 55а
СН, 59а
СА, 61а

176 نکار رخلرنی لاله زاره بکزتدم

121

Л,СУ, 55а
СН, 59а–59б
СА, 61а–61б

177 نیچه بر هجرکله ایدم آهی چوقلر سودکم

حرف النون

122

Л,СУ, 55а
СН, 59б–60а
СА, 61б–62а

177–178 ایرو دوشدوکم حبیبمدن خدا کوسترمه سون

123

Л,СУ, 55б
СН, 60б–61а
СА, 62б–63а

178 بز[1] بنده سنه دشمن ایش باری[2] اتمسون

124

Л,СУ, 55б
СН, 61а–61б
СА, 63а–63б

178–179 بن اومردم که سنی یار وفادار اوله سن

---

[1] СН и СА بر

[2] Там же یاری

114

Л,СУ, 53б
CH нет
CA нет

172-173 دوشمشم دردوکه جانا درده درمان استرم

115

Л,СУ, 54а
CH,. 58а
CA, 60а-60б

173 عمر وفا ایدر یکن جهانی خوش کوره لم

116

Л,СУ, 54а
CH, 58а
CA, 60а

173-174 کُتور کتَورمی ساقی بهاری خوش کوره لم

117

Л,СУ, 54а
CH нет
CA нет

174 کوردم یوزوکی آهله افغاندن ال یودم

118

Л,СУ, 54б
CH нет
CA. нет

174-175 کون یوزک اولدی کوزمدن که نهان ایکی کوزم

119

Л,СУ, 54б
CH, 56б-57а
CA, 58б-59а

175-176 کورنجه درده اسیر اولدک ای بیچاره بشوم

109

Л,СУ, 52б
CH, 74б
CA, 76а–76б

169-170 حسرتکدن صورتم زردی عیاندر لاجرم

110

Л,СУ, 52б–53а
CH нет
CA нет

170-171 حسنک اوستنده‌کی اول ماه حقیچون بکم

111

Л,СУ, 53а
CH нет
CA, нет

171 دستگیر اول بوبن افتادیه ای کان کرم

112

Л,СУ, 53а–53б
CH, 57б
CA, 59б

172 دلی ییتریقه افندیجکم

113

Л,СУ, 53б
CH, 57б
CA, 59б–60а

172 دیدی جانان ترک قل یولمده جان دیدم بچشم

103

165-166 ایشدب شیرین سوزین اول لعل قند مدن بنم

Л,СУ, 51а–51б
СН, 56б
СА, 58б

104

166 ای جهان خلقی بلوک کیم یاردن بن دونمزم

Л,СУ, 51б
СН нет
СА нет

105

167 بولمدم برکون وفا سوکولو یارمدن بنم

Л,СУ, 51б
СН, 57а
СА, 59а–59б

106

167-168 بوکون شادان و خندانم که مرده جسمه جان بولدم

Л,СУ, 51б–52а
СН, 58б–59а
СА, 60б–61а

107

168 بنفشم خطک و حسنک بهارم

Л,СУ, 52а
СН нет
СА нет

108

168-169 چون برنفس اولدم سکا بن بنده که همدم

Л,СУ, 52а
СН, 58б
СА, 60б

حرف اللام

98

Л,СУ,50а–50б
СН, 55б
СА, 57б

تحصیل اود رکه عاشق معشوقه اوله واصل 162-163

99

Л,СУ, 50б
СН, 56а
СА, 58а–58б

عرض ایتدی کلشنه ینه رخسار یار کل 163

100

Л,СУ, 50б
СН, 55б–56а
СА, 58а

کتمکه عزم ایلمشرسن آه شاهم کتمه کل 164

101

Л,СУ, 51а
СН нет
СА нет

کوردی چشمم ینه برشاه جهانی نه کوزل 164-165

حرف المیم

102

Л,СУ, 51а
СН нет
СА нет

ای دوست سنی یار وفادار اوله صندم 165

92

Л,СУ, 49а
СН, 53б
СА, 56а

158-159 صلاری بو ینمه حلقه کمند زلف مشکینک

93

Л,СУ, 49а
СН нет
СА нет

159 غمزک خدنکی یا قشک تا چکدی پیکانینه دک

94

Л,СУ, 49а-49б
СН, 54б
СА, 56б-57а

159-160 کل کل ای دلبرکه سن سن تننده جانی کنند ومک

95

Л,СУ, 49б
СН, 54а-54б
СА, 56б

160-161 مطلع حسنک کبی بر بُرج اعلی کورمدک

96

Л,СУ, 49б-50а
СН нет
СА нет

161 نولا بکم کورمکدن بزوملہ یار اولسک

97

Л,СУ, 50а
СН, 52б-53а
СА, 55а

161-162 ینه دل مرغنه دانه دوکرنه حالدر زلفک

86

Л,СУ, 47б–48а
СН нет
СА нет

چکمشم حدّدن اشا جور و جفاسن فلکک 154–155

87

Л,СУ, 48а
СН нет
СА нет

حبیبم نقش رویکدن کوکل بولدی مصوّرلک 155–156

88

Л,СУ, 48а
СН, 55а
СА, 57а

دَیَلَهْ ای رقیب کل بنی تک[1] 156

89

Л,СУ, 48б
СН, 54а
СА, 56а

دل ویردُ میسه ساکه ای جان بویلمی کرک 156–157

90

Л,СУ, 48б
СН, 55а
СА, 57а–57б

دیدی دلبر یاپه ین کوکلینی سن ویرانه نک 157

91

Л,СУ, 48б–49а
СН, 53а
СА, 55а–55б

رخلرک ناریله[2] دل ینده کباب اولدی یورک 157–158

---

[1] СН دوک СА دک

[2] СН درد یله

81

[باسم سلیمان[1]]

147 س سن روح روان ای جان دل مردمه جان ابخق

Л,СУ, 45а
СН нет
СА нет

82

147-152 قولقدن[2] اولمش ایدق کرچه عاشق

Л,СУ, 45а-46б
СН, 50б-52а
СА, 52б-54б

حرف الکاف

83

152-153 اولمه سون اغیار ایله یاری الهی کمسنک

Л,СУ, 46б-47а
СН, 53б
СА, 55б

84

153 اولدی هنکام بهار ایردی دمی کلزارک

Л,СУ, 47а
СН нет
СА нет

85

153-154 بو مقامک اسمنی کرچه د مشلر کونیجک

Л,СУ, 47а-47б
СН нет
СА нет

---

[1] СУ موشّح باسم سلطان سلیمان [2] СН и СА قلقدن

حرف الفاء

76

143 شمدیدن[1] کیرو جهان خوبلرنک وارینه یوف

Л,СУ, 44а
СН, 50а
СА, 52а–52б

77

143–144 غمزنک غرضی جان ایسه جانانه تکلّف

Л,СУ, 44а
СН, 50а
СА, 52а

حرف القاف

78

144–145 جرمم نه درکه دلبره بزدن صفاسی یوق

Л, СУ, 44б
СН, 52б
СА, 54б–55а

79

145–146 خرقهٔ عرفاندن ایت زاهد بشوکه تاج لق

Л,СУ, 44б
СН нет
СА нет

80

146 دامن دلبردن ایده لی[2] بشومه تاج لق

Л,СУ, 45а
СН нет
СА нет

---

[1] Л شمدن   [2] СУ اوُلالی

حرف الظا

72

141 جان بلبلی ایتدکچه سن غنچه دهاندن حظ

Л,СУ, 43а–43б
СН, 48б–49а
СА, 51а

حرف العین

73

141-142 دله جورن حبیب ایتمشدی قاطع

Л,СУ, 43б
СН 49а
СА, 51а–51б

حرف الغین

74

142 بر بت کل چهره ایله عارف اول عزم ایله باغ

Л,СУ, 43б
СН, 49б
СА, 51б

75

142-143 دوستم دل مرغنه قورمش قرا زلفنک آغ

Л,СУ, 44а
СН, 49б
СА, 51б–52а

حرف السین

67

137-138 نیته کم یارک یولنده جان ویروب ایتدم هوس

Л,СУ. 42а–42б
СН, 47а–47б
СА, 49б

حرف الشین

68

138-139 رخک انواری شوقندن طولبدر بوجهان آتش

Л,СУ, 42б
СН, 47б
СА, 49б–50а

حرف الصاد

69

139 دوست بجوّ سورهٔ اخلاص

Л,СУ, 42б
СН, 47б–48а
СА, 50а

حرف الضاد

70

139-140 تشنه در دل لبلرکدن چشمهٔ جان ایله عرض

Л,СУ, 43а
СН, 48а
СА, 50а–50б

حرف الطاء

71

140-141 عرض ایتدی کلشنه کورک اول کلعذار خط

Л,СУ, 43а
СН, 48б
СА, 50б–51а

62

Л,СУ, 41а
СН нет
СА нет

134 سن واركن اى دوست بكا ياركوكمز

63

Л,СУ, 41а–41б
СН, 46б
СА, 48б–49а

134–135 عشق آتشينه[1] يانجى پروانه لرز بز

64

Л,СУ, 41б
СН, 45а–45б
СА, 47б

135–136 كوردى بر ماه لقايى ينه سودى كوزمز

65

Л,СУ, 41б–42а
СН нет
СА нет

136–137 نيليم بيچاره كوكلم بر دم اولمز يارسز

66

Л,СУ, 42а
СН 45б
СА 48а

137 يولنه جان ويرمكه جانانه كلمشلردنوز

---

[1] СН доб. يانمغه

10

57

Л,СУ, 40а
СН нет
СА нет

130-131 بندن چورر یوزنی جانان نه قولیسوز

58

Л,СУ, 40а-40б
СН, 47а
СА, 49а-49б

131 چون دردله آه ایلمکه باشلوزبز

59

Л,СУ, 40б
СН нет
СА нет

131-132 حجی نابی بزم اللهه قلوبدر اِشمز

60

Л,СУ, 40б
СН, 46а
СА, 48а-48б

132-133 حسرت جکرم[1] دردله قان اتمک اولمز

61

Л,СУ, 40б-41а
СН, 46а-46б
СА, 48б

133 سنسز صنما جسمومه[2] بو جانی کورکمز

---

[1] СН и СА چکرم

[2] СН چشمه СА چشممه

52

Л,СУ,39а
СН, 42а
СА, 44а–44б

127–128 مصحفنده حسنگ جانا خطك اعرابدر

53

Л,СУ, 39а–39б
СН, 42б–43а
СА, 45а

128 نه حسنم[1] آفتاب و نه خود[2] ماه کنجیدر

54

Л,СУ, 39б
СН, 39а
СА, 41а

128–129 هر سحر وقتنده دلبر چون صبایه روطوتر

55

Л,СУ, 39б
СН, 38б
СА, 40б

129–130 بینه ایّام بهار ایردی بزنده هر دیار

حرف الزء

56

Л,СУ, 40а
СН нет
СА нет

130 بزدن قچرور حسننی دلبر نه قولیٔسوز

---

[1] СН چشم

[2] СН и СА خوز

47

Л,СУ, 38а
СН, 38а
СА, 40а–40б

124 کم وار کوزللر ایچره جهانده سکه یتر

48

Л,СУ, 38а
СН, 38б–39а
СА, 41а

124–125 کوردم رخینی زلفی شبنده نهان یتور

49

Л,СУ, 38б
СН нет
СА нет

125–126 کوزللریله کوکل کوجه آشنالودر

50

Л,СУ, 38б
СН, 42а
СА, 44б

126 که هجر یار وکاه بنی غملر اولدودر

51

Л,СУ, 39а
СН, 40а
СА, 42а–42б

126–127 لبلروکی کوردکمجه دوستم جان اِمْرَنور[1]

---

[1] Л اومرنور

42

Л,СУ, 36б-37а
СН, 44б
СА, 46б-47а

120-121 شویله کم دل خانه سنده مهرجانان کزلودر

43

Л,СУ, 37а
СН нет
СА нет

121 صرّافیده بندن بترآواره اولبدر

44

Л,СУ, 37а-37б
СН нет
СА нет

121-122 عاشقیسک عشق یولنده صقلمه ناموس وعار

45

Л,СУ, 37б
СН, 43а
СА, 45а-45б

122-123 کرچه دل مجروحدر هجرکله کوزده نمدار

46

Л,СУ, 37б-38а
СН, 37а
СА, 39а-39б

123 کوزیله[1] غمزه سی صَنَمَنک ال بر ایتدلو

---

[1] СН и СА قاشیله

36

Л,СУ, 35б
СН, 40б
СА, 42б–43а

116 دل سری زلفوکه بردار اولمغه جانن سورر

37

Л,СУ, 35б–36а
СН, 39б
СА, 41б

117 دلی ویردم یلکوز صنمه سکا جان بله در

38

Л,СУ, 36а
СН, 40а–40б
СА, 42б

117–118 دشمنلر اوستنه صنمک ال اوشوردلر

39

Л,СУ, 36а
СН нет
СА нет

118 دیدهٔ دلبر حسنمک حیرانی اول دیدم بسر

40

Л,С: , 36а–36б
СН, 37б–38а
СА, 39б–40а

118–119 زلفک وقاشک قدک کوردم که جان آندن چقر

41

Л,СУ, 36б
СН, 44а
СА, 46а–46б

119–120 سئول دلرباکه حسن الینک کشوری کچر

30

112 جان ویرودرم سکا بهی کافز

Л,СУ, 34а-34б
СН нет
СА нет

31

112-113 چشمومه دل اویب رخ دلداره کتدیلر

Л,СУ, 34б
СН 37а-37б
СА, 39б

32

113-114 چکمین بلمزندر یارک جفاسی اوزکه در

Л,СУ, 34б-35а
СН, 43а-43б
СА, 45б-46а

33

114-115 خرّم ایدن عالمی جانا جمالک باغیدر

Л,СУ, 35а
СН, 39б
СА, 42а

34

115 خطّک بنفشه خدّک خوش یاسمینه بکزر

Л,СУ, 35а-35б
СН, 43б
СА, 46а

35

115-116 دلبرک باغ جمالی کهقِش ویاز آچلور

Л,СУ, 35б
СН нет
СА нет

25

107-110 الف ای قامتی موزون[1] و ایا خوب نکار

Л,СУ, 32б-33б
СН, 40б-41б
СА, 43а-44а

26

110 بزه میل ایلدی که که او چشی قره لو

Л,СУ, 33б
СН нет
СА нет

27

110-111 برصنم اکیننه المش سیم وزر قفتانلو

Л,СУ, 33б
СН нет
СА нет

28

111 بیچاره کوکل بلمزم آواره ندندر

Л,СУ, 33б-34а
СН, 45а
СА, 47а-47б

29

111-112 جان بوییننه زلفک عنبر رسن اولمشدر

Л,СУ 34а
СН нет
СА нет

---

[1] СН и СА رعنا

20

Л,СУ, 31б
СН, 42б
СА, 44б–45а

103-104 آشنالر صاغلغله ایلسون سیرانلر

21

Л,СУ, 31б–32а
СН, 74а
СА, 76а

104 ای دل بهار فصلی* و چون[1] دور لاله در

22

[غزل غرا[2]]

Л,СУ, 32а
СН, 44а–44б
СА, 46б

105 اشک چشمدن اولور جوش ایتدوکی ارماغلر

23

Л,СУ, 32а
СН нет
СА нет

105-106 اول مبارک ذاتکه هر دمده صحّت یاره شر

24

Л,СУ, 32б
СН нет
СА нет

106-107 اول کان وقت خوش بزه کوستردی کرملر

1* СН и СА چو هم [2] В СУ, СН и СА заглавия нет.

حرف الدال

15

100 ایلدی یار بنی درد ایله آواره مدد

Л,СУ, 30б
СН, 36а
СА, 38б

16

101 زلف مشکینک نولا بوینومه صلدیسه کمند

Л,СУ, 30б-31а
СН нет
СА нет

17

101-102 کنج غم ویرانه سنده شمدی یارمدی نند

Л,СУ, 31а
СН, 36б
СА, 38б

حرف الذال

18

102-103 یوق صنوردم عالم اچره جانیله سردن لذیذ

Л,СУ 31а
СН, 36б
СА, 39а

حرف الراء

19

103 آتشی عشقه او عاشقلرکه جانن یقدیلر

Л,СУ, 31б
СН, 39а-39б
СА, 41б

حرف الثاء

11

97-98 عشق بابندن بنمله ایلدی اول یار بحث

Л,СУ, 29б -30а
СН, 35а
СА, 37б

حرف الجیم

12

98-99 بز[1] دم اول دلبر جمالندن اراغ اولمق نه کوج

Л,СУ, 30а
СН, 35б
СА, 37б

حرف الحاء

13

99 دوستم عرض ایت جمالک جانمز بولسون فرح

Л,СУ, 30а
СН, 35б
СА, 38а

حرف الخاء

14

99-100 بو کوکلم ذورقن آلدی بوکون بر غنچه لب کل رخ

Л,СУ, 30б
СН, 36а
СА, 38а

---

[1] СН и СА هر

6

93-94 نجه فریاده واره[1] نالهلرم آه سکا

Л,СУ, 28б
CH, 32a
CA, 34a–34б

حرف الباء

7

94 منیلدم نتدوم کناهم بلمزم بو بن غریب

Л,СУ,28б–29a
CH, 33б
CA, 36a

حرف التاء

8

95-96 اول جهان کلزارنک رعنا غزل خوانی دوست

Л,СУ, 29a–29б
CH, 34a–34б
CA, 36б–37a

9

96-97 جانا یتر بو جانمه جورو جفالر ایت

Л,СУ, 29б
CH, 35a
CA, 37a

10

97 دشمن قمو کشی یه رقیب اولدی عاقبت

Л,СУ, 29б
CH, 34a
CA, 36a

---

[1] CH دیره CA وره

[غزلیّات مهری حقیره]

حرف الالف

1

90 بوی زلفک کیبی عنبربار و مسکین اولمیا

Л,СУ, 27б
СН, 33а
СА, 35а

2

[غزل رعنا[1*]]

90-91 تبارک الله اگر دلبریسه انجق اولا

Л,СУ, 27б
СН, 32а-32б
СА, 34б

3

91-92 خوش کورر بندن رقیبی رحم ایدوب جانان آکا

Л,СУ, 27б-28а
СН, 33а-33б
СА, 35б

4

92 دوستم چون یوزه کلمک ایلمش سن خوسکا

Л,СУ, 28а
СН, 32б
СА, 35а

5

93 کلمشم یوز سوریو طوغری قلوب راه سکا

Л,СУ, 28а-28б
СН, 31б-32а
СА, 34а

[1*] СУ غزل

28[1]

[وله فی مدحه طاب ثراه]

87-89 شاها دلرسه هر کشی کیم بختی مار اولا

Л,СУ, 26б-27б
СН нет
СА нет

[1] Л ابتدا کردن دیوان باسلوب حروف الهجا

24

[وله فی مدحه طاب ثراه[1]]

78-80 حضرت خاقان اعظم پادشاه بی مثال

Л,СУ, 24а–24б
СН, 29б–30б
СА, 31б–32б

25

[وله فی مدحه طاب ثراه[2]]

80-82 صبح دم کلشنه ایردی ینه اوستاد نسیم

Л,СУ,24б–25а
СН, 28б–29б
СА, 31а–31б

26[3]

82-84 وقت بهار ایروب قومدی دلده ذرّه غم

Л,СУ, 25а–25б
СН, 28а–28б
СА, 30а–30б

27

[وله فی مدحه طاب ثراه[4]]

84-87 عارضنک عرض ایدلیدن خط ریحان شکل

Л,СУ, 25б–26б
СН, 26б–28а
СА, 28б–30а

---

[1] СН и СА قصیده سلطان احمد

[2] СН и СА قصیده سلطان احمد

[3] СН и СА قصیده سلطان احمد

[4] СН и СА قصیده سلطان احمد

20

[وله فی مدحه طاب ثراه[1]]

68-71 مطلعندن عالمه عرض ایده لی خورشید تاب .

Л,СУ, 21а-22а
CH, 23а-24а
CA, 24б-26а

21

[وله فی مدحه طاب ثراه]

71-73 خوش دم دکلمی موسم فصلی بهار عید

Л,СУ, 22а-22б
CH нет
CA нет

22

[قصیده پچه فی حق سلطان احمد طاب ثراه[2]]

73-75 چون روز عید موسم فصل بهاردر

Л,СУ, 22б-23а
CH нет
CA нет

23

[وله فی مدحه طاب ثراه[3]]

75-78 چونکه کوستردی جهانه رخلرندن یارکل

Л,СУ, 23а-24а
CH, 30б-31б
CA, 32б-34а

---

[1] Л قصیده سلطان بایزید ادام الله عمره CH и CA قصیدهٔ پچهٔ مرغوب ونامعیوب

[2] СУ وله فی مدحه انارالله برهانه

[3] CH и CA قصیده سلطان احمد

16

[در توحید باری]

Л,СУ, 17б–18а
СН, 22а–23а
СА, 23б–24б

56–59 ۱ اوّل اول احددر بی زوال

17

[قصیدهٔ در مدح سلطان احمد طاب ثراه[1]]

Л,СУ, 18а–19б
СН, 25а–26б
СА, 27а–28б

59–63 ایردی ینه صبحک[2] نفسندن دم عیسا

18

[قصیدهٔ مرغوب و نامعیوب فی حقه[3]]

Л,СУ, 19б–20а
СН, 24б–25а
СА, 26а–27а

63–65 تشنه در دل چون[4] لبکدن چشمهٔ حیوان آکا

19

[وله فی مدحه انارالله برهانه]

Л,СУ, 20а–21а
СН нет
СА нет

65–67 عید وصلن عرض ایدوب چونکم کوتوردی شه نقاب

---

[1] СН и СА قصیدهٔ سلطان احمد

[2] СН صاچک СА صچک

[3] СУ وله فی مدحه طاب ثراه СН и СА قصیدهٔ سلطان احمد

[4] СН صوک СА صون

13

[دعاء الحقیره]

47-52 امدی ای دوستلر کلوک آیو یاوز

Л,СУ, 14б-16а
СН, 19а-20б
СА, 20а-22а

13а

[شعر در این محل]

52-53 غمکین دللری بل شادان ایدن دعادر

Л,СУ, 16а
СН, 21а
СА, 22б

14

[خاتمهٔ رساله]

53-55 حمد لله عون ایدوب ربّ الانام

Л,СУ,16б-17а
СН, 21а-22а
СА, 22б-23б

15

چار عناصر

خاک

55-56 چونکه موجود اولدی آدم خاکدن

Л,СУ, 17а
СН нет
СА нет

11

[موعظه در احوال فنای روزکار]

42-45 ایمدی ای غافللر آچک کوزوکوز

Л,СУ,13а-14а
СН, 16б-18а
СА, 18а-19а

11а

[شعر این محل]

45-46 چونکه بلدوک ای کوکل دنیای فانی هیچ ایمش

Л,СУ, 14а
СН, 18а
СА, 19а-19б

12

[*در احوال فنای روزکار[1]]

46-47 *بریلنجیدر اننمه سوزنه[2]

Л,СУ, 14а-14б
СН, 18а-18б
СА, 19б

12а

[شعر این محل]

47 ای دلم کل حقّی ذکر ایت هرنفس لال اولمدن

Л,СУ, 14б
СН, 18б
СА, 20а

1* СН и СА نصیحت

2* СН и СА چونکه هیچ ایمش بو دنیا بی بقا

10с

حضرت علی کرّم الله وجهه ورضی الله عنه[1]

Л,СУ, 12а
СН, 15б
СА, 16б

39 حقچون آنوکه آکا اول پاک دین

10т

حضرت حسن رضی الله عنه

Л,СУ, 12а
СН, 15б
СА, 16б

40 حقچون آنوکه خصم و بی امان

10у

حضرت حسین رضی الله عنه

Л,СУ, 12а–12б
СН, 15б–16б
СА, 17а–17б

40-41 حقچون آنوکه چکدی چوق جفا

10ф

[شعر این محل]

Л,СУ, 12б–13а
СН, 16б
СА, 17б

41-42 درکهوکه طوتمشوز یوز ای خدا

---

[1] СН и СА حضرت شیریزدان رضی الله عنه وکرّم الله وجهه

10м

حضرت عیسی علیه السّلام

38 حقچون آنوکله آکا ویردک رضا

Л,СУ, 11б
СН, 15а
СА, 16а

10н

حضرت سیّد الانبیآء محمّد مصطفی
صلّی الله تعالی علیه وسلّم

38 حقچون آنوکله اودر تاج و رسُل[1]

Л,СУ, 11б
СН, 15а
СА, 16а

10о

حضرت صدیق رضی الله عنه

38 حقچون آنوکله اول صادقدرر

Л,СУ, 12а
СН, 15а
СА, 16а

10п

حضرت عمر رضی الله عنه

39 حقچون آنوکله عدل ایدر ایشی

Л,СУ, 12а
СН, 15б
СА, 16б

10р

حضرت عثمان رضی الله عنه

39 حقچون آنوکله آکا ابتدا

Л,СУ, 12а
СН, 15б
СА, 16б

---

[1] СН и СА رسول

11-3

10з

حضرت ایوب علیه السّلام

Л,СУ, 11а
СН, 14б
СА, 15б

36-37 حقچون آنوکله آکا هرصبح و شام

10и

حضرت داود علیه السّلام

Л,СУ, 11а-11б
СН, 14б
СА, 15б

37 حقچون آنک قچن که[1] الحان ایدر

10к

حضرت سلیمان علیه السّلام

Л,СУ, 11б
СН, 14б
СА, 15б

37 حقچون آنوکله آکا عین الیقین

10л

حضرت موسی علیه السّلام

Л,СУ, 11б
СН, 14б
СА, 15б

37 حقچون آنوکله آکا قلدک عطا

---

[1] СН и СА که оп.

10г

حضرت ابراهیم علیه السّلام

Л,СУ, 11а
СН, 13б–14а
СА, 15а

36 حقچون آنوکله اتدیلر[1] روان

10д

حضرت اسماعیل علیه السّلام

Л,СУ, 11а
СН, 14а
СА, 15а

36 حقچون آنوکله امروکی روان

10е

حضرت یعقوب علیه السّلام

Л,СУ, 11а
СН, 14а
СА, 15а

36 حقچون آنوکله نیچه نیچه ییل

10ж

حضرت یوسف علیه السّلام

Л,СУ, 11а
СН, 14а
СА, 15а

36 حقچون آنوکله مرغوب ایلدک

---

[1] СН и СА آتدیلر

11-4

9a

[شعر این محل]

33-34 اتمزیسک بن کناه کاروکه سلطانم مدد

Л,СУ, 10а–10б
СН, 13а
СА, 14а

10

[مناجات در طلب مغفرت]

34-35 ای خدایا طوتمشم طاپوکه یوز

Л,СУ, 10б
СН, 13а–13б
СА, 14а–14б

10а

حضرت آدم علیه السّلام

35 حقچون آنوکله اول ایکن عدم

Л,СУ, 10б
СН, 13б
СА, 14б

10б

حضرت نوح علیه السّلام

35 حقچون آنوکله اکا ویردک نجات

Л,СУ, 10б
СН, 13б
СА, 14б

10в

حضرت ادریس علیه السّلام

35 حقچون آنوکله ترک ایتدکده جان

Л,СУ, 10б
СН, 14а
СА, 14б

7

[*مناجات بحضرت خدا[1] عزّ وجلّ[2]]

20-24 ای خداوندا کریم و بی زوال

Л,СУ, 6а-7б
СН, 8а-9б
СА, 8а-10а

7а

[شعر این محل]

24-25 کر اوکوسک بلبلک کلشنده آه زادین اوک

Л,СУ, 7б
СН, 9б-10а
СА, 10а-10б

8

[مناجات درمناسب احوال آدمیان]

25-28 ای خدای خالق و پروردکار

Л,СУ, 7б-8б
СН, 10а-11а
СА, 10б-11б

8а

[شعر این محل[3]]

28-29 زنده دللر جرم ایله بولور ممات

Л,СУ, 8б
СН, 11а
СА, 11б-12а

9

[مناجات دراظهار عجز نفس]

29-33 امدی ای دانای بینای آله

Л,СУ, 9а-10а
СН, 11а-13а
СА, 12а-13б

---

[1] СН и СА باری [2]* СУ اول قاضی الحاجاة ومجیب الدّعواة ومیسّر المراداة

[3] СН и СА توحید باری عزّ اسمه مهری حقیره تک مناجاتدر

5

[قصیده درنعت رسول علیه السّلام[1]]

Л,СУ, 5а–5б
СН, 6б–7а
СА, 6б–7б

16-18 ای کزین انبیا و منبع لطف وفا

6

[فی الموعظه[2]]

Л,СУ, 5б–6а
СН, 7а–7б
СА, 7б

18 امدی ای بیچاره عاصی کل برو

6а

[شعر این محل]

Л,СУ 6а
СН, 7б
СА, 7б–8а

19 جرم و عصیان اولدی ای دل چونکه هر دم خو سکا

Л, СУ, 6а
СН, 7б
СА, 8а

19 بولموت ایسترسک جنانه دسترس

[کما قال عزّ و جلّ لا تقنطوامن رحمة الله
ان الله یغفر الذّنوب جمیعا]

Л,СУ, 6а
СН, 7б
СА, 8а

20 عیبکی سترایده ستّار العیوب

---

[1] СН نعت رسول ع م СА درنعت رسول ع م [2] СН и СА مطلع

[ففی کلّ شیئ آیة تدلّ علی انّه واحدٌ]

11 قامو عالم طولیدر الله ایله

Л,СУ 3б
СН 4а
СА 4а

3

[فی توّحید الباری عزّ اسمه[1]]

11-12 جمله اشیانک قمو توحیدی الاّ الله دی[2]

Л,СУ 3б
СН 4а–4б
СА 4а–4б

4

[نعت رسول علیه السلام[3]]

12-13 ای کریم و مظهر و نور خدا

Л,СУ, 3б–4а
СН, 4б–5а
СА, 4б–5б

[هوالّذی ارسل رسوله بالهدی و
دین الحق لیظهرّه علی الدّین کلّه]

13-16 دیدلرحقکره چون خیرالرسول

Л,СУ, 4а–5а
СН, 5а–6б
СА, 5б–6б

---

[1] СН درتوحید الباری СА فی توحید الباری [2] СН и СА در
[3] СУ فی نعت رسول الله صلی الله علیه وسلم

УКАЗАТЕЛЬ СООТВЕТСТВИЯ 4-х СПИСКОВ ДИВАНА МИХРИ-ХАТУН

1

یزدی جان لوحه سنده بسم الله 6-7*

Л,СУ 1б-2а
СН 1б-2а
СА 1б-2а

2

[تضرع نامهٔ مهری حقیره]

ای کریم وقادر وحیّ وابد 7-9

Л,СУ 2а-3а
СН 2б-3б
СА 2б-3б

[کما قال الله تعالی کلّ من علیها فان
ویبقی وجه ربّک ذوالجلال والاکرام]

پادشه سن بی شریک و بی وزیر 9-10

Л,СУ, 3а
СН 3б
СА 3б

[لوکان فیهما الهة الّا الله لفسدتا]

امدی نیچه پادشه در کور آنی 10-11

Л,СУ 3а
СН 3б-4а
СА 4а

---

* Цифры справа от первого мисра указывают, на какой странице данного издания помещается то или иное стихотворение.

فهرست

دیرکه مهری کبی حسنوکه ایرشسون آفات

خون حسنکله سنک مغتنم ایللرله اولوب

قوری یرلرده مقالی چلر ایدے نغمات

یا کبی سنی کنارینه کتوردکده رقیب

هدف ایتمشدے مسکینکی یتر نکبات

زهر قهری ایچورورددی فلک اول مسکینه

لیک اغیاره اچردکده شها عذب فرات

یوزک آیینه نظر ایلر ایدی اغیارک

کنج غم ایچره آنی اولدرر ایدے خسرات

قند غینی لبک قندنه اغیاری کوروب

دویمیوب آخراو بیچاره یه ایرشدے ممات

کر مزارینه کذر ایلیه سن ایشده سن

مهری مهری دیو چاغردوغنی آنده نبات

شویله برک[1] اتدی سنک مهرکی کوکلنده کم اول

قویسر عشقک ایله مهرک ایله درعرصات

---

[1] ترک Л,776,12

اوّل و اوسط و هم آخرنی سیر ایتدم
وسطنده دلدم که آنک ایدم تدقیقات
صانکه عمّانده کردابه دوشوردم اوزمی
بی کران بحره نهایت بولنورمی هیهات
بیدق خالی ایله نطع محبّت ایچره
نچه سی کیش دییه‌یون که بنی قلدی شهمات
آفرین طبع شکربار که هر لحظه ده کیم
اقدر قنده ایسه سوز یرنه آب وحیات
سوزلرک لطفنه غایت بولنورمی یوق یوق
لطف طبعوکه نهایت بولنورمی هیهات
عجب اولمایه که کویکده سنک جان ویردی
کر مقامی قولکک ییری اولورسه جنات
کورچه کم آب حیات ایدی لیک اوّلده
ویرمه‌دک آنی او بیمارکه ایرشدی ممات
776 کورچه سر دفتر خوباندک اوللورده
کچدی وقتک صنما شمدی یوری وارصویه آت
هجر ایله کچدی مقامی اکه برکز دمدک
کل برو اتلوم ایله اشیکم بکله اوکات
باغ حسنکده کی شفتالولرک اولدی ارک
دمه دممی آنی وقتنده ایکن صقلمه‌صات
بر زمان ایدی که سن جانی درآغوش ایده نک
کوندزی عید اولوریدی کجه سی قدر وبرات
شمدی بر حالده سن کم ایلنن دوشمننه

217б [مفرد]

مور اوشدی صنکه شکّری یالوده اوستنه
خطّک که طوتدی لعل نباتک کنارنی

217в [مفرد]

کوردوکمجه خدّ و قدّ و لب یاری صنورم [77а]
بری کلدر بری غنچه برسی سرو روان

217г [مفرد]

خدّک یوزینی خطّک طوتدی نته کیم ای جان
زین اتدی کلستانی ارشدی تازه ریحان[1]

217д [مفرد]

یقه سوز سنی قودی صنمه کوزللر مهری
نیچه سنک کبی بونده یلراوکمز بولنور

217е [مفرد]

عادتی منلالرک محبوب سومکدر خطیب
عاقل ایسک مذهبک ییترمه عارفلردن اول

218[2]

الحق انصاف بوکم مهری شیرین کلمات
سوز یرینه اقدُبدر دهنی آب وحیات
درد عشق ایله کمک کیم دلی غمناک اولسه
بوکتابه نظر اتسون اکر استرسه نجات

---

[1] Этот مفرد отличается от мюфреда № 217а перестановкой первых трех слов.

[2] В Л ошибочно озаглавлено: مثنوی لطیف

216

CH,71a
CA,72б

یقدی هجر آتشنه جانمی جانان اهلی
اولمه سون بنجلین هیچ بو مسلمان اهلی
کفر زلفینه اسیر اولدوم او کافربچه نک
بنی قورترمغه یوقمی که بر امان اهلی
باغ حسنک صولرم کوز یشله شام وسحر
دخی شفتالو یماسونمی بو بوستان اهلی
مصحف حسنکی ازبر اوقورم شیئ لله
قاپکه کلدی ویر احسانکی قرآن اهلی
بنی آغلر کوروب ای دوست نیه کولمیه سن
نه بلور آغلینک حالنی خندان اهلی
دور حسنک کچر ای یار قلور بر ایو آد
اونودولمز آکلور خیر ایله احسان اهلی
خوبلرک دردنه دوشدکسه یاپش دامننه
مهری بو درده بولور دردنه[1] درمان اهلی

217

[مفرد[2]]

CH, 74a
CA,75б

جوریله بنی شول قدر اغلتدی فلک کیم
سُرخاب کوزم یاشی ایله قانه بویندی

217a [مفرد]

خطّک خدّک یوزینی طوتدی نته کیم ای جان
زین ایتدی کلستانی ایرشدی تازه ریحان

---

[1] CH,71a,8 и CA,73a,2 درینه [2] CH,74a,5 معما

کوزلوک قانم ایچر لحظه ده بر صو یرنه
قنده بولدی عجبا بو ایکی خونخوار بنی

عقل و دل یولکه کتدی دل وجان قلمشرایدی
فرقتک ایلدی آندن دخی بیزار بنی

ایشدوب درد له ایکیله دمی دولاب دخی
کریه و زار ایله هردم دونوب اغلو بنی

فرقتکدن نیچه بر مهری سنک جان چکشه
دوستم باشک ایچون اولدی قورتار[1] بنی

215

CH,70a CA,72a

یاربّ اول سرو روان قنده دررقنده ایکی
یاربّ اول آفت جان قنده دررقنده ایکی

کوزلوم روی لطیفندن اراغ اولالی جان
دِزایدوب آه وفغان قنده دررقنده ایکی

آفتابی کتوروب کلشن حسنی کتورن
یاربّ اول موی میان قنده دررقنده ایکی[2]

قشلرک[3] یاسنه قربان اوله ین غمزه سنه
ایتدوکم جانی نشان قنده دررقنده ایکی[2]

خارغمده دل کریانم ایدر ناله لری
عجب اول غنچه دهان قنده دررقنده ایکی

766 یوزم اوزره سورنوب الته ایدم خسته دلی
مهربانام ونشان قنده درر قنده ایکی

---

[1] Л и СУ,76а,12 قورتاره [2] В СН расположение этих бейтов обратное.

[3] СН,70а,9 и СА,72а,4 قشلری

غمکله خانهٔ دل هر جهتدن اولدی خراب
کرملو ایلسب اتسک نولا[1] عمارتنی
ثواب ج بولم درسک ایله کل جانا
شکسته خاطرکک کوکلنک زیارتنی
وصال دلبری مهری جهانده فتح* ایدمی[2]
سعادتی چله می بختنک بشارتنی[3]

213

78a CH,706 CA,726

نیجه بر بو دل چکه هر بی وفانک نازنی
نیجه بر پنهان ایدم سینمده دلبر رازنی
ویرور عقل و دل آلدم غصهٔ یاری صتون
غم متاعندن طولبدر شمدی جانم خازنی
نیجه اولمه سون بر آدم صوفنک طعنیندن آه
کندو سومز می کورروب بر خوبلو شهبازنی
ریسمان زلفکده بر کون دوست عمزک تیغنه
دوشوبن[4] جان ویره ین کورعاشقک جنبازنی
بر نفس مهری وارد[5] کویکده سیران ایتمکه
تیز قچر چون سک رقیبک ایشیدب آوازنی

214

CH,706 CA,72a

نیجه بر اکله ده سن درد ایله ای یار بنی
نیجه بر اولد ورهسن جور ایله هر بار بنی

---

[1] CH,74a,1 نولور [2]* CH,74a,3 ایتدی CA,756,10 ادی [3] CH,74a,4 اشارتنی [4] CH,706,11 и CA,726,4 دوشین [5] CH,706,12 ویرر CA,726,5 ورر

بوله سن وار ایمدی سنده مهری کبی مشتری
ای جفا خویار سندن واز کلدم وار هی

211[1]

کوزم چو کوردی سن یوزی کل بوی عرعری
ویردی یولوکه بیک دلیله عمری سرسری
تن بیندی دل کوییندی یورک دلدی فرقتک
غمزک خدنکی خشمله چون چکدی خنجری
چشمکنی قلدی غمزه که تعلیم دوستم
بر تیر یله خوش طغدرر یوز بیک عسکری
نرکس صررردی کوردی و غنچه قزردی هم
صحن چمنده سن یوزی کل عین عبهری
هیبتده در کورن علی قوتده خمره در
رزمینه دشمنک یوریوب سورسه عشقری
طقسن بریله یوزی عدد ده لقب چقر
عقلک یترسه کیمیدوکن بل بوسروری
مدحکده چوق غزل دیجی خوب وبی نظیر
معذور طوت عیبلمه بو مهری کمتری

212

نه جانی وار یزه مانی قشک اشارتنی
نه حدّی وار بله عاقل لبک عبارتنی
فراقک اودنی دلدن وصالک ایتمدی قطع
مکوکه لعل نباتک کسه حرارتنی

CH,736
CA,756

---

[1] В СУ озаглавлено این غزلست که الف ندارد

کلشنی حسنکده بلبل کیبی نالان ایلدم
دکمدم برغنچه که بوغنچه که افغان ایلدم
عاقبت خار جفاده بغرمی قان ایلدم
ای جفاخو یار سندن واز کلدم وارهی

اویدک اغیاره بنمله بونفس یار اولمدک
یولکه بونچه زماندر جانی ویردم بلمدک
دامنی وصلکله برکون قنلو یاشم سلمدک
ای جفاخو یار سندن واز کلدم وارهی

جان ایچنده صقلدم مهرک الف کیبی سنک
کتمدی بلمم نه درجرمم سنک بندن کینک
یوغدی دینک بلوردم شمدی کتمش آینک
ای جفاخو یار سندن واز کلدم وارهی

یلوروب بیک عذر ایله جانم دیدکچه بر بکا
خشمله یوزک چوررد ک همان بندن یکا
لطفکی اغیاره ایلردک روان جورک بکا
ای جفاخو یارسندن واز کلدم وارهی

قومش ایدم عشقکک یولینه بن جان وسری
اولمش ایدم آستانک بنده سینک چاکری

756

75a CH,696 CA,716

کوروںلردن کوزمه جانا جمالک کلشنی
بلبل شوریده در تا[1] صبح اولنجه دامنی
کلشنی حسنکسز ای دلبر کوکمز جنّتی
کرچه وار هر کوشه سنده نیچه بیک کل خرمنی
جانمه غمزک خدنکن کچدوکن منع ایلمه
راحت اولسون دوستم اوخ خوشچه بولیش مسکنی
قلجه جانیله یوزاوستینه سوریوب خسته دل
تحفه جان التر طپوکه کورمکه جانم سنی
دنیه وعقبیده بو عزّت یتردی مهریه
کوسه برکز دستنه آنوک حبیبی دامنی

210

کورمدم سندن کوم ای بی وفادلدارهی
اولمدک برکون بوبن بیچاره بیله یارهی
ایلدک جورکله عالمده بنی بیزارهی
ای جفاخو یارسندن وازکلدم وارهی

وارمیدر بردم بنی هجرکله بیمار اتمدک
رحم ایدوب برکون بکا[2] لطفکله تیمار ایتمدک
مدّعینک سوزینه اویدک بنی یار اتمدک
ای جفاخو یارسندن وازکلدم وارهی

---

[1] CH,696,6 и CA,716,1 شوریده دلدر [2] Л,75а,9 بنی

رایکان ویرسلر آلمم بو[1] جهان خوبلرینی
سکا جان ویروب آلوردم بکه سنسن کره کی
یاریله خوش دم ایدک ایردی بزه بد نظرک
چتلیه *شا الله[2] رقیبا ایکی کوزک به به کی
هرکه یارمدن ایریربنی یاربّ دلرم
عمری آز اولسون و دنیاده دوکسون کپکی
باش قوشوب زلفکه مهری قورو سودالرله
یل کبی[3] یلدی یولکده بیله ویردی امکی

208

CH,73a
CA,74б

کیم قوجر موی میانوکی کمردن غیری
کیم اوپر لبلروکی ساغر زردن غیری
جانی یوق دپرده بیک بیل که هواسنده یله
زلفکک برقلنی باد سحردن غیری
یالکوز بنمی خریدارکم ای زهره جبین
کون دخی مشتریدر ساکه قمردن غیری
مهرکی جان قفصنده ویرورم روحه غدا
طوطیه وارمی غدا داخی شکردن غیری
جان لعلک مین ایچردی رقیبه ندملم
بزه صونمادی فلک خون حکردن غیری
لب جانانی کوروب دیش بیله دم کلدی دیکه
نسنه یوق مهری آکا اومه هجردن غیری

---

1 CH,71a,12 и CA,73a,5 دو 2* CH,71a,13 ان شا الله

3 CH,71б,3 ویروب

سنک عشقک هواسنده بودر تحصیلی مهرینک
جکر بریان و دل خسته آقیدر کوزلری یاشی

206

CH,72a
CA,74a

کتدی عقلم بلوم ای شاه جهان سن کیده لی
بر نفس تنده قرار اتمه دی جان سن کیده لی
چونکه سن سرو روان کتدی همان[1] اولدی روان
عقبنجه کوزمک یاشی روان سن کیده لی
مهروکی صقلر ایدم دلده کوزم یاشی ولی
ایلدی سرّمی کون کبی عیان سن کیده لی

74б

ذکر و تسبیحی قودم *شام و سحر المدن[2]
ادوکی یاد ایده رم *شام و سحر[3] سن کیده لی
یالکوز شهر[4] دکلدر بوکه[5] زندان کورنن
مهرینک کوزنه طار اولدی جهان سن کیده لی

207

CH,71a
CA,73a

کل که سندن بودر ای دوست بو جانک دلکی
یار نه‌لر[6] واردر ایچنده کوره دردتلو یورکی
حمد لله که مژک تیری جکردن کچیجک
هله پیکانلری قالدی دله پیتر یلکی

---

[1] CH,72a,10 и CA,74a,3 روان [2]* CH,72a,12 и CA,74a,5 الدن اوش
[3]* Там же دلده همان [4] Л,74б,2 شهر оп. [5] CH,72a,13 شام و سحر
[6] Л,74б,4 یارتەلر مکا

خوبلر قتنده قنچه و بقسنگ رقیبدر
عالمده جوربار ایله شیطان دوکنمدی

برکره مبتلالرمه رحم ایدم دیسنگ
دنیاده سودکیم نولا یالان دوکنمدی

انعام ایلسه سائله حسنن زکاتنی
شهلر قتنده لطف ایله احسان دوکنمدی

مهری اولالی کلشن کویکده عندلیب
غمکین دلنده ناله و افغان دوکنمدی

205

CH,67б
CA,69б

غمکدن خسته اولوب دل قپوکده یصدنور طاشی
ترحّم قلکه عشّاقنگ قتی یصدقده در باشی[1]

غنیمت کور بو دم عمری صارل بر نازنین ایله
جهان اغیاردن خالی اولیجق طوبیه‌سون ناشی

کچرکن بنده اولدی دل حبیبم آستانکده
کوکل دربان کوزم سقّا مژه‌م شهدی فرّاشی

هوای لعل شیرینک ایچون جان ویردکم فرهاد
کوریدی دوستم هر دم *ا دیدی آحسندو ساباشی[2]

هوای عشقه یولداش[3] اول دلرسک بوله‌سن وحدت
ایدنمه کندوکه محرم دل بی عشق یولداشی

---

[1] CH,67б,13 и CA,69б,9 یوز اوروب آستاننه حبیبمک قودم باشی
вместо этого бейта یوزومه برقدم باصمز بشمدن یک کورر طاشی

[2]* В Л и СУ так! ; CH,68а,3 ایدردی حسن ساپاشی
CA,69б,12 یواش [3] Л,74а,12 ایدریدی حسنند شاباشی

مهری هوای عشقکی الدن قومزاکر
میدان عشق ایچنده دکورسه دارنی[1]
جانا ویررسه شوق رخکله جهانده جان
پر نور قیله حشره دک آنوک مزارنی[1]

203

СН,69а
СА,70б

عشقک صنما چون ید قدرت دله یزدی
باشومه بلا و غم و هجرک بله یزدی
سن غنچه دهن کل کبی یوزومه کلنجه
جان بلبلی بو خار جفادن اوله یزدی
خدوکی کوروب قورقوم آه ایتمکه جانا
زیرا بو هوادن نچه کوللر صوله یزدی
هجرکده حبیبم شوقدر اغلمشم کیم
دل زورقی قنلو یشمه غرق اوله یزدی
بر بوسه ویر اولدم دیدی مهری[2] آکا یاری
چشمیله خشم ایتدی اگرچه کله یزدی

204

غمکین دلمده زار ایله افغان دوکنمدی
تمکین کوزمده دردله کریان دوکنمدی
تنور غمده آتش هجران ایله جکر
74а
بریان اولالی دنیه ده بریان دوکنمدی
دردا دریغ کچدی کونم انتظار ایله
عمرم دوکندی وعدهٔ جانان دوکنمدی

---

[1] В СН и СА расположение этих бейтов обратное.

[2] Л,73б,15 مهری оп.

زنده آوله عشقنک شهیدی حشره دک الیاس وش
بوی زلفکدن صبا التسه نسیم عیسوی
ضربتی شمشیرنه طاقت کتورمز کمسنه
حضرت شهزاده یه جمع اولسه عالم خسروی
زهره چنکن چاله چرخ ایچره یره چارپاره سن
مجلس خاص ایچره رقص اوررسه شاها مولوی
قل عمارت کوکلمک ویرانن ای کان کرم
محنت و درد و بلا بیله یقلمشدر اوی
طالع اول شاعرلرک که اشعارنک معناسی وار 73б
سن ارا القدر ای مهری قوقوری[1] سوزی صوی

202

CH,68a CA,70a
عشقک یولنده هرکه صاقندیسه عارنی
تا حشر اولنجه استیه بولمایه یارنی
عاشقی* دیدرم آگه[2] جانان یولنده اول
جان و دل ایله ویرمیه تا عمری وارنی
دل عندلیبی دی نجه فریاد قلمه سون
هر خار ایله کورد کوزی سن کلعذارنی
لطف[3] رقیبه قیلورو عشاقه جورنی
کور بو زمانه خوبلرینک اعتبارنی
دور رخنده صتمغه تریاک لبرینک
دلبر الینه آلمش ایکی زلفی مارنی[4]

---

[1] Л,73б,2 قوزی [2]* CH,68a,9 и CA,70a,5 دیرم آکا که
[3] Л,73б,6 لطفک [4] CH,68a,12 تاریفی

200

شویله تشخیص ایلدم جانانی بیرام ارتسی
غالب ایدر دردمه درمانی بیرام ارتسی

لعل نابندن شکر سنبوسه سینه[؟] دلبرک
اورمزیسم بن عجب دندانی بیرام ارتسی

عارف اولدر نازنینلری درپینچه سیر ایدوب
هرکناره ایلیه سیرانی بیرام ارتسی

خوبلرک زلفی صلنجاغنده جانلر صالنور
زین اولیجق حسنک میدانی بیرام ارتسی

اومه سنکم صالنه اول یار ایله ایدک رقیب
صالنور حاضردر اوش اورغانی بیرام[1] ارتسی

کرچه عید وصلنه قربان ایدی مهری آنک
لیک تسلیم اتدی یاره جانی بیرام ارتسی

چوق مبارک دملره ارمشدک اما راستی
اولمیه اول دم کبی آه قانی بیرام ارتسی

201

طوتدی آفاقی سراسر کون جمالک پرتوی CH,69a CA,71a
حائل اولماسه غروب اتمزدی زلفک شبروی

قشلرک قوس قزح کبی کمان المش اله
جانلره پرتاب آتر جانا هلاک[2] پرتوی

---

[1] Л,73a,8 بیرام оп. [2] Л,73a,13 هلاک

کوکلی ایرقلاره ویرمش سن دلیله خوش بنی
آه کیم آلداریمش سن بویله بلمزدم سنی
جمله عالم خلقنی اغیار ایدندم سنی یار
سن دخی اغیار ایمش سن بویله بلمزدم سنی
ای که دوشدک مهری هر بر بی وفانک پاینه
سن دخی بی عار ایمش سن بویله بلمزدم سنی

199

ریسمان زلفوکه دل تاکه جانن بغلدی
خد متوکه صدقله تنده میانن بغلدی
باغ حسنکده کوروب دل بلبلینک ناله سن
عندلیبان صحن کلشنده زبانن بغلدی
صتدی عشقک تاجری بن بنده سن هجر و غمه
مدعیه خوش فرحلر ارمغانن بغلدی
کوردیلر لیلی صچک بندنده مجنون کوکلی
اهل دللر لیلی و مجنون دیوانن بغلدی
خوننی[1] عاشقلرک چشمک مکر دوکمک دیلر
نشتری مژکانکه قاشک کمانن بغلدی
المه دن بر برک کل خدکدن اردی خطک آه 73a
خارلر اول کلعذارک چوره یانن بغلدی
مهری شرق عشقک ایچره لبلرک یاد ایدیجک
بو شیرین کفتاری شکرلر دکانن بغلدی

---

[1] Л.72б,17 خوبنی

وصلی اگلرکن بنی دلدارمک هر روز و شب
شمدی کور حالم خیال روی یار اگلر بنی
اگلنو رمیدی بو جانم تنده بر آن یارسز
وصلتینه ایر کورم دیر روزکار اگلر بنی
سینهٔ پر سوزمه چشمم اقیدر چشمه سن
تشنه دل بولر حیاتی بو بیکار اگلر بنی

726 انتظاریله ارشدی اشته[1] عموم آخره
وعدهٔ وصلی ایله داخی نگار اگلر بنی
دیدلر لازمدر عشاقه صبرو یا سفر
امدی ای مهری همان ترک دیار اگلر بنی
غرقه ویرسم بحر عشقنده دیرم دل زورقن
ها سورر بنی کناره روزکار اگلر بنی

198

CH,72a
CA,73б

دوست نازک یار ایمش سن بویله بلمزدم سنی
دل یقیچی نار ایمش سن بویله بلمزدم سنی
جور ایله عاشقلرک اود یقدردن باشنه
خیلی خوش سحار ایمش سن بویله بلمزدم سنی
کول کبی یوزه کولر دیدکلرنجه دوستم
شمدی بلدم وار ایمش سن بویله بلمزدم سنی
کوکلن آلدم آل ایله دیردک خوش انکار ایله دک
هی نه بی اقرار ایمش سن بویله بلمزدم سنی

---

[1] СУ,72б,1 اشده

حذمتنده عاقبت مخدوم اولیدم کاشکی
وصل جانانی میسر قلمز ایمش چون فلک
بو بلا کش جاندن محروم اولیدم کاشکی
گلستاننده چون ازهار اولمدم بز دوستک
بوستاننده پیاز و ثوم اولیدم کاشکی
اول صنم یزدقده عشاقن وفا مکتوبنه
بن سیهکاری دخی مرقوم اولیدم کاشکی
کعبه کوینده حبیبومک طواف ایدنلرک
آیغی آلتنده طپرق قوم اولیدم کاشکی
کو یونجه قهر اغیار ایله دل مجبر کبی
جور یار ایله یانیدم موم اولیدم کاشکی
بیک عذا بیله کچنجه بر نفس جانانیه
جانی تسلیم ایلیوب مرحوم اولیدم کاشکی
طعن ناداندن سن ای زاهد یوری قل احتراز
حشره دک بن عشق ایله مذموم اولیدم کاشکی
ایتلو یله همدم اولیدم ای مهری دائما
درکهنده اول سهک معلوم اولیدم کاشکی

197

دوستلو صنمک که بر لاله عذار اکلر بنی
خانهٔ غم ایچره صردم آه و زار اکلر بنی
که خیالی یار همدم ایلرم کاهی غمن
محنت و درد و بلا بیله بو کار اکلر بنی

طالعم سعد اولدی یاخود قدرہ ایردم غالبا
کیم محلّم ایچره کوردم کیجه طوغمش مشتری
نور آفتی کوردم جمالندن اکرچه ظاهرا
کندوسی بکزر مسلمانه لباسی کافری
کوزومی آچوب یومنجه اولدی چشممدن نهان
شویله تشخیص ایتدم آنی یا ملکدر یا پری
ایردی چون آب وحیاتـه مهری اولمزحشره دک
کوردی چون ظلمت شبنده اول عیان اسکندری

195

CH,73a
CA,75a

خوش دوحه غدا ییدی صنم حسنی نواسی
الاّ ندهلم وارد رآنک داخی فناسی
بر غنچهٔ تر صحن چمنده آچلنجه
آنکله بله بتمه سه بیک خار وجفاسی
بلبل نجه فریاد و فغان ایلمه سونکم
بر هفته لکه همدمیدر غنچه صفاسی
غرّه اوّلمک اکن حُسنُکزه ای خوب صنملر
کل عمری کبی تیز کچر حسن بقاسی
بوکونی بهار ایسه و یارینی خزاندر
کندویه قلور هر کشنک یوزی قراسی

72a

بر دور ایدی سر دفتر خوبان ایدی مهری
شمدی کورک اوش هرکوزلک اولدی کداسی

196

دوکهنده اول شهک معلوم اولیدم کاشکی

تیز ویر بُری انلاری کرکدر بکا آنی
اولسون بکم اولسون
اول دردمله اولمه دخی خوبلره مائل
اول جورمه قائل
محبوب جهان کر اوله اتمه نِکوانی
اولسون بکم اولسون
ناکاه کروریسه الکه دامن وصلم 71б
بر وقت شرفده
سور یوزکی و کوزک ایاغومه روانی
اولسون بکم اولسون
کرچه بو جهانده بولنور طالبه مطلوب
سودوکی اُوله* برخوب[1]
یاد ایلمه عشقمده دخی سن اوزمانی
اولسون بکم اولسون
دوکتمش ایشر عمرکی[2] ای مهری کوزللر
جوریله جهانده
شمدن کرو عشقمله بنم کل اوله فانی
اولسون بکم اولسون

194

خوابدن آچدم کوزم ناکاه قلدردم سری
قرشوده کوردم طورر بر ماه روی دلبری

1* Л,71б,4 برخوب оп. 2 Л,71б,5 عمرکی

قدّم واد ایکن قامتنی باغ جهانده
هر صحن چمنده
زنهار کوروب اکمه صقن سروروانی
اولسون بکم اولسون

بلبل کبی سن زارلغ ایت خارجفاده
کلزار جهانده
کوردکچه بوبن خدّی کل وغنچه دهانی
اولسون بکم اولسون

صند وقتنی دایم سنک ایدک نشان ایت
بسته آکا جان ایت
آتدوقچه مژم تیرنی ابروم کمانی
اولسون بکم اولسون

جان لوحه سنه ایله جمالومی مصوّر
بولسون دلک انور
تاکورسه حسد ایده آنک نقشنه مانی
اولسون بکم اولسون

متاعنه کوعشقمک اولدکسه خریدار
جاندر بها ال وار
اصّی آیله بو بازارده هیچ اکمه زیانی
اولسون بکم اولسون

عقل و دل و جانک بکا ویر مشدک ازلده
نیلر دخی سنده

باغی حسنوکه خزان ایرمسون ای لاله‌عذار
بولونور مهری کبی ساکه نه غم کونده هزار
دوستی یاد ایتمک ایمش عادتوکز آخرکار
یوری شاهم یوری اصمرلدم اللهه سنی

192

CH,68б
CA,70a

خدک کورنلدن[1] کل خندان اونودلدی
خطک ایره‌لی سنبل و ریحان اونودلدی
جانا بوجهان ایچره کوزلکده جا لک
مشهور اوللی یوسف کنعان اونودلدی
چکدی لبک حسرتله سینه‌سنه داغ
طغلاره دوشوب لالهٔ نعمان اونودلدی
مخمور کوزک کلشن حسنکده کورلدن
هرکوشه ده بو نرکس مستان اونودلدی

71a

عهد ایتمشدک مهریمی اولدرمکه جانا
بکوزر بکم اول عهدله پیمان اونودلدی

193[2]

خرج ایت دریسک عشقم ایچون عمرله جانی
اولسون بکم اولسون
ترک ایت دریسک عشقم ایچون ایکی جهانی
اولسون بکم اولسون

---

[1] CH,68б,4 کوره‌لودن CA,70a,12 کورلیدن

[2] В Л озаглавлено مستزاد مهری

یوری شاهم یوری اصمرلدم اللّهه سنی

70б و ره لسم کویکه هر دمده فغانلر ایده‌لم

یاشم ارماغنی هر جابیه روانلر ایده‌لم

یوزمز سورب اشیککده مکانلر ایده‌لم

یوری شاهم یوری اصمرلدم اللّهه سنی

قانی اول دمکه بزوملهٔ دن وکون همدم ایدک

دل مجروحمزک یاره سینه مرهم ایدک

هی بنم بیکجکرم سندخی بر آدم ایدک

یوری شاهم یوری اصمرلدم اللّهه سنی

سنی هیهات که بر داخی کورنجه کوزوم

آه و زاریله کچیسر کجه مز کوندوزمز

جانمز حلقه[1] اریشنجه بواولسون سوزمز

یوری شاهم یوری اصمرلدم اللّهه سنی

قاشلرک یاسنه قانی که نشان ایدیٔ سنه

غمزک اوقلارن اتردک دل وجان پوته سنه

دل وآشفته اونوتمز سنی وارنجه سینه

یوری شاهم یوری اصمرلدم اللّهه سنی

آشنا اولمش ایکن چون بزی یاد ایتدیٔ فلک

یاره لراوستنه داغ اوردی ینه دردلو یورک

قلدیٔ فکرکله خیالک بزه ای دوست ملک

یوری شاهم یوری اصمرلدم اللّهه سنی

---

[1] Л,70б,6 خلقه

مُعاین اشبو شعرء کرصوررسک ندر درسک کواهینک کناهی
که برتچ بیتوک ایله مهري سن نچون یاد ایلمزسن کاهی کاهی

190

CH,726
CA,746

چوقدر جهانده کرچه کوزللر ننک[1] کبی
بر نازنین کورمدم الحق سنک کبی
قومم اولنجه الدن اتاکوکی دوستم
بولدم سعادتیسه یتر دامنک کبی
جانا قپوکده جانله سردن کچنلرز
اویمه رقیبه سورمه بزء دشمنک کبی
دل زلفکه اصلدء ددم دیدی نیلین
هر بر قلنده بیک اصلوبدر[2] آنک کبی
دل زلفکی وطن ایده لی دیر قمو اُناس
یوقدر جهانده مهرء سنک مسکننک کبی

191

چونکه کوندردی خدا دولت ایله راهه سنی
مبتلا قلسون الهی بنه بر شاهه سنی
قومیه لم هله وار آه سحر کاهه سنی
یوری شاهم یوری اصمرلدم اللهه سنی
بر زمان شهر اماسیه ده اسکندردک
حضروش آب وحیات استینه رهبرادک
خوبلرایچره صناسن دخی بر سرورادک

[1] CH,726,9 и CA,746,1 نک [2] CH,726,12 اصلیدر

CH,68б
CA,70б

بیمار عشقه دوشنک اولورمی طاقتی
ای دل همیشه بویله درعشقک علامتی

قنغی دورونی نی کبی نالان اتمدی
قنغی دماغی یقمدی عشقک حرارتی

بومجلس ایچره سینه سی کیمک دف ولمدی
چنک کبی کیمک اولمادی خم سرو قامتی

برکون اولا ایکن دخی غم چکیه خسته دل
دلبر میسّر اوله بولاسن سلامتی

هر جور و هرجفایی سکا طالعک ایدر
اتمه ایکنده مهری فلکدن شکایتی

طبلک آوازی سمعه[1] ارقدن قباکلور
اتسک یک ایدی سن بو هوادن فراغتی[2]

189

جهان ایچنده برخوبه گواهی — سنی حق مبتلا قلسون الهی
رخی باغنده بلبل وش جبیبک — فغان وناله ایله ایله آهی
طقوب بوسیوکه زلفی ریسمانن — زنخداننده قلسون ساکه چاهی
یقوب جانک قتیلن غم شبنده (70а) — اویرسون عالمک برمهرو ماهی
لبی جام میندن یاد قلسون — سنی مجلسده بربوینی سوراهی
دمادم صویرینه قانک ایچسون — کمان ابرولرک چشمی سیاهی
سر زلفنه بردار اتسون آخر — سنی برحسن الینک پادشاهی

---

[1] Л,69,13 شمعه

[2] В CH и CA этот бейт оп.

دل بلبلی فریاد و فغان اتسه دمیدر[1]
بر غنچه دهن سرو خرامان یتشدی

کتوردی صبا پیکی جلا خاک رهکدن
تا کوزلرمه کحل صفاهان یتشدی

جان رختنی یغمالدی اول دمده خیالک
دل خانه سنه کلدی چو مهمان یتشدی

شکرانه ویرای مهری روان یولنه جانی
شاد اولکه بوکون دولت ایله جان[2] یتشدی

187

696
CH,716
CA,73a

بویله جهانه خوب یرتدی خدا سنی
خوب ایتدیسه دیمدی اول پرجفا سنی

حسنک بهاری بولمش ایکن رونق ای پری
ارکورمیه خزانه صقن بد دعا سنی

چوقدر جهانده کرچه سنک مبتلالرک
بن بنده کیبی سومدی بر مبتلا سنی

هی کیمه قلدی دی بوکوزللک سکا قله
جهد ایت همانکه آولمیاسن بی وفا سنی

آز ایت جفای عاشقه کوستر وفایوزین
هر اهل عشق خیر دعادن آکا سنی[3]

دیمه بوکونکه حسن الینک پادشاهیم
مهری کبی آیدر فلک ایرته کدا سنی

---

[1] CH,70a,2 بریدر [2] CY,69a,17 خان [3] CH,716,10 и CA,736,3 доб. бейт:
غرّه اولمه حسنه خوبلغک ایّامی تیزکچر عاشقلرآهن آلمه کرکسه سکا سنی

بو جهانده کلمیوب معدوم اولیدم کاشکی
کچدی عمرم روزکارک شدّتیله هرزمان
بن بو جاندن آه ازل محروم اولیدم کاشکی
قلّتیله ذلّتیله اوکلوب هر بابده
صکره عزّ ونازیله مخدوم اولیدم کاشکی
بلبل اولوب کاری[1] دلده هردم افغان اولمدن
خوبدی ویرانه‌لرده بوم اولیدم کاشکی
متّصل غم خانه سنده جان عذابیله کچر
ارمیدم بوکونه محروم اولیدم کاشکی
بونجه معلوماتیله مشهور اولنجه عالمه
دورلو مجهولاتیله مذموم اولیدم کاشکی
شمدی کی خلقک قتنده ترک لکدر اعتبار
کسلوترخانه‌لرنده نوم اولیدم کاشکی
قتنده سه نا اهله ویررمش مرادینی فلک
مهری بنده جهل ایله معلوم اولیدم کاشکی

186

بو خسته کوکل[2] دردنه درمان یتشدی — CH,69б CA,71б
ویرانه کوکل تختنه[3] سلطان یتشدی
زین ایتمکه جان کلشنن المنّة للّه
اول رخلری کل صچلری ریحان یتشدی

---

[1] Л,69а,6 کاری оп. [2] CH,69б,13 и CA,71б,7 دلک
[3] Л и СУ,69а,12 . تحتنه

نازنینلر خوبلر و محبوبلر و مرغوبلر
روی عالمده همان قطع اولمدی مرغوبلر
بنده سندن واز کلدم وازکلدم وارهی
بی وفا محبوبلره ریش خنده عاشقلر کرک
صادق القول اولنه یار وموافقلر کرک
کرچکی ترک ایت یوری سکا منافقلر کرک
بنده سندن واز کلدم وازکلدم وارهی
مصر دلده یوسف جاندن[1] عزیز اتدم سنی
جور ایله پیر ایلدک آخر زلیخا وش بنی
یار ایدنمک یوغمش بلدمکه هر خلف اوغلنی
بنده سندن واز کلدم وازکلدم وارهی
یوزوکی کوردمکه کرچیکم ویروردم جانی بن
سندخی خوبلرده بر عاشق پرست ایدک اکین
کوردککجه بەنی اغماض ایدوب ایرقلنمه سن
بنده سندن واز کلدم وازکلدم وارهی
کرچه عشقک نارنه دوشلدن ایتدم خیلی آه
دود آهم آخر ایتدی کون جمالوکی سیاه
69a سن کدای خوب اولدک مهری عشقه پادشاه
بنده سندن واز کلدم وازکلدم وارهی

185

بن نه[2] رسم کون ایله مرسوم اولیدم کاشکی

---

[1] Л,68б,13 جانده [2] Л,69а,3 نه оп.

کیجه کوندز بشنی سرو صلار کلشنده
مکر اولمش او دخی اول قدّ رعنا دلوسی
اول مهک مهری جهان خلقی ده دیوانه سدر
سن سنی صنمه همان دنیه ده تنها دلوسی

183

بر ایو کوزللر کوزلی کوکلمی الدی
کوز کوره بنم باشمی غوغالره صلدی
قوردوردی همان کوز لرینه قشلری یاین
کرپکلری اوقلارن آتوب بغرمی دلدی
اولدرمسه کوجیله بنی باری ایکنده
دردینه دوشلدن بروباکه آولن اولدی
جانومی بنم سوکسی اودلاره یقلدن
آهم توتنی یرلره و کوکلره طولدی
کوکلم اَللی اول بکا ایتد وکلرنی واه
دوستلر اشدوب اغلدی دشمن قتی کلدی
ای مهری سکا یار جفا اتسه عجبمی
کوجینی چکر دنیه ده انجق سنی بولدی

184

بزدن اولدکسه رقیبک سوزله بیزارهی
کوجیله کوکچک لک اولمز نیلیه لم وار هی
اکسوک اولمز بو جهاندر عاشقه بریارهی
بنده سندن واز کلدم واز کلدم وار هی
بولنورهی بو جهانده تازه تازه خوبلر

686

مهری دل خسته دن ای دوست چورمه یوزکی
کل اونتمه صنما اسکی وفادارلغی

181

اغیارله یار اولدی و جانان یوله[1] کتدی
تن بونده قلوب روح روانم بله کتدی
غم خانه لرنده ینه بن آغلیو قلدم
رحم اتمدی دل خسته سنه اوکله کتدی
کویکده حبیبم شو قدر اغلمشم کیم
قنلو کوزمک یاشی آیله عالم سیله کتدی
آغلک کلوک اول عاشقی ای حال بلنلو
جانانی حبیبی آنک ایرت ایله کتدی
ای طالعی یوق مهری همان ایله تحمل
انجه بو هوالرده امه کک ییله کتدی

182

اولدی دل بلبلی بو کل رخ زیبا دلوسی
بیک اولا بنجلین عاشق شیدا دلوسی
دوشدی صحرایه یلر دردایله مجنون کوکل
اوله لیدن برو اول صچلری لیلا دلوسی
کرچه چوق او صنمک عشقنک آشفته لری
اولمیه بنجلین بر دخی رسوا دلوسی

---

[1] Л,68а,5 بویله

قوزلفی قصّه سن اوقی جمالی مصحفنی
کوترمک استرسک جان و دل ضلالتنی

میسّر اوله کورمی حبیبمی[1] بو کون
جفاسی ترکیبله جورنک نهایتنی

منی اوش اوشیله اکلر[2] رقیبی بوسه ایله
آکا عنایتنی کور بکا نزاکتنی

کیشییه ظلم بکم پادشاهی ایلیجک
کمک قیوسنه وارسه[3] ایدر شکایتنی

جفالرک غمیله جورکک رساله سنی
اوقیمین نه بلور مهرینک حکایتنی

180

CH,72б
CA,74a

اتمدی وصلی[4] متاعینه او جان یارلغی
دل ویروب ایلمشوز کرچه خریدارلغی

نچون ای دوست بو افغانمه کوش ایلمدک
بلبلک خوشمی کلور یو خسه کله زارلغی

68a

بلبل آغلو کل ایچون خارمیانینی قوجر
ویرمه سون کمسه لره دنیه ده ناچارلغی

یوزنه[5] کلدوکیچون ششلره صنجر کلی خار
نیدهلم اول خو قومز قنده سه اغیارلغی

---

[1] CH,73б,7 и CA,75б,1 حبیبمک [2] CH,73б,8 انکلر [3] CH,73б,9 и CA,75б,3 واروب [4] CH,72б,2 جان [5] CH,72б,5 и CA,74a,11 یوزیمه

نیجه آغلیه‌سن خار وجفاسییله ای دل
بق غنچه‌لرک حسننه کل کیبی کل ایمده

67б کل وقت صفادور بهارک کونیدر[1]
ای دل دمیدر سن دخی شوقیله طول ایمده

شول دکلو فغان ایلمشم کللره قرشو
بلبللرک اویخوسی اوچوب جمله اوینده

یوز سورمک ایچون پاینه هر سرو روانک
کوزم یشی جیحون روان باغی طولنده

کچمشکه حیف مهری اماسیته ده عمرک
قسطنطنده ماقلسک کیتمه قل ایمده

179

СН,73б
СА,75а

اکرچه یازه‌مدم[2] حسنکک[3] کتابتنی
ولیک چوق اوقمشم[4] جمالک آیتنی

بکا مفسری عشقک ازلده بلدوردی
لبک عبارتنی کور حقک هدایتنی

اکرچه مشکلده لیک جانده حفظ ایتدم
صحیک مسائلیله یوزک خواصتنی

جمالک آدنه خطبه اوقور کوکل[5] هردم
کم ایتدی امدی جهانده بونک خطابتنی

---

[1] Чтение дано по В.Д.Смирнову (Образцовые произведения османской литературы, СПб, 1901, стр.221); Л и СУ,67б,1 کوزلی در [2] СН,73б,2 и СА,75а,9 یازمدم [3] СН,73б,2 خطنک СА,75а,9 خطکک [4] СН,73б,2 اقمیشم СА,75а,9 آقمیشم [5] Л,67б,9 کل

CH,67б
CA,69б

ینه دل دوشدی بو کون بر کوزی آهو الکه
که کونش کورسه یوزن کیره سحابه الکه
کلسه اول یار نولا کلبهٔ اخرانمزه
یوزم اوستینه قدم بصمغه بو کولکلکه
نولا اول روح روانم قوسه احسانلرایدوب
خاکپایینه یوزم سورمکه بر کرّه لکه
قهر اغیاریله[1] بیچوق سکوکه ارمشدی
جور یاریله بو کز کچدی سوکلدن الکه
یاری یانمده کوروب خشمله چون بقدی رقیب
اول چپل شکلنی دوندردی همان سرکه لکه
ره عشقکده عمر کچدی ملازملغیله
یه کل اولدر یه قبول ایله بنی بنده لکه
بو جهاندر دم اولا مهریه رحم ایلیه یار
دخی یر[2] قلمیه اغیار سکا دلکیکه

حرف الیاء

178

اشجار ینه دورلو شکوفیله طونندی
عیش ایلیلم کوشهٔ کلشنده کل ایمدی
سودا بلوروب بشده نولا دلده دلورسه
پس وقت بهار ایردی و انهار بولندی

---

[1] Л,67а,10 اغیار оп.   [2] Л,67а,14 یر оп.

بلبل کبی قوربان اولین خار جفاده
سن رخلوی کل صورتی کلزار کیدرسه
عهد ینه وفا قلمدی اول یارنیدم آه
قانلر یوده ین دردله هربار کیدرسه
قویدم بن الومیله بنم باشمه خاکی
بغرومه بصاین طشی ناچار کیدرسه
ترک ایله سنی ترک ایدنی سن دخی مهری
اغیاره قویوب سنی اوبی عار کیدرسه

176

67a
CH,636
CA,656

ینه دل دوشدی بو کون بر یوزی[1] مه پاره سنه
لطف ایدوب رحم ایده می عاشقی بیچاره سنه
عجبا لعل لبندن ینه امسم قله می
یورکمده کورونن غمزه لری یاره سنه
یاری بن همدم ایدردم بکا الّا ندین[2]
مدّعی کرمسه کر ایکموزک آره سنه
عشقی راهنده بولور[3]می دل وجان ترک ادجی
بر بنم کیبی جهان ایچره دخی آره سنه
نه قدر جور ادریسک صنما ترک اتمز
مهری مهروکی سنک تامکو اول واره سنه[4]

---

[1] Л,67а,1 доб. کل
[2] CH,636,4 и CA,656,6 ندیم
[3] CH,636,5 и CA,656,7 قلور
[4] CH,636,6 آره سنه

عمزه کک جانومه بک بک زخم قلدوغنِ شها
حضرت حق قاتنه واریجوق انکار اولمیه
همّت وجودک خیالمدن نه طاک اولماسه دور
لطف واحسانک اومر برین کنهکار[1] اولمیه
دوستم جمع اتسلر عالمده بی طالعلری
بردخی مهری کبی بختی سیهکار اولمیه

174

CH,66б
CA,68a

همدم اولماسون آلهی آه وافغان کمسیه
محرم اولماسون جهانده زاروگریان کمسیه
دور حسنکده[2] بوکون سایکده خوش کوردعاشقی
باقی قلمز دوستم بلکم بو دوران کمسیه
تیغ قهریله دلوجون شرحه شرحه سینمی
بر نظر قلسه کوزی اوجیله جانان کمسیه
قور قوم اغیار برکون یارکویندن بنی
سوزدره جنّتدن اویما سون بو شیطان کمسیه
مهرمی[3] ترک ایلمش مهری دیش سن دوستم
اتمه کل بالله ناحق یره[4] بهتان کمسیه

175

یا ربّ نوله حالم بنم اول یار کیدرسه
حسرتله قلم نیچه دک زار کیدرسه

---

[1] Л,66б,3 کنهار [2] CH,66б,3 и CA,68б,1 حسنکده
[3] CH,66б,6 и CA,68б,4 مهری [4] CH,66б,7 и CA,68б,5 ناحق یره بالله

قنی اول عیش و عشرت قنی اول چنک و رباب
آه هر دمده سلام اولسون او دورانمزه

کورمدم بر دخی یاران یوزنی آه اکو
اریشه برکون اجل دستی کریبانمزه

کارمز اتدی فلک بلبل وش زار و فغان
حسرت ایده‌لی بزی بو کل خندانمزه

نه کناه اتدک اوله چرخ ستمکاره عجب
که بزی دور ایدر اول دائما جانانمزه

اکثریدی بولرک لطفی عزیب کوکلمزی
شمدی کم ویره صفا بو دل ویرانمزه

صلدی کفار ایلنه الله یارانلرمز[1]
نیلدی بو فلکی کور که مسلمانمزه

مهری کر عمر وفا ایلریسه کسمه امید
کله‌لر صغلغ ایله برکون اولا یانمزه

اونو دورلرسه بزی دوستلر اونتسون ندلم
هله بز طوره‌لم اخلاصله ایمانمزه

173

وار مدر عالمده بر دلبر جفاکار اولمیه
حیلهٔ جور و ستمکاریله مکّار اولمیه

قنده اولور سنبللرن ماه اوزره طاغتدقده دوست 66б
زلفنک برقیلنه یوز بیک دلفکار اولمیه

---

[1] Л,66a,13 یارالرمز

دعادر هر کلام ساکه مهرک
که درکاهک آکا سعد اولدی هرکاه

171

کعبه یوزنده نوری کورب دیدی احمده
مژدوکه ویره لم صلوات محمّده

اتدی حریم کوینی عشاق دل مقام
باب سلام اولدی اشیکی موحّده

استر کوکل که کوینی هر دم طواف ایده
دیداره آرز مجاور اولنلر چو مکّده

مروه حقی صفا سن آنک اول بلور همان
عشقی یولنده صدقله قربان جان ایده

احرام اتدم اکنمه عشقی لباسنی
یتر جهانده جبّه ده[1] جنّتده حلّه ده

دل تشنه سینه زمزم لعلن اررسه
خار جفاده اولمشدم بن بریّه ده

مهری سوره لی یوزن ایشکوکه دوستم
قلمادی میلی داخی جنان مخلّده

172

نه جفا ایلدی کور چرخ بزم جانمزه
حسرت اتدی بزی هر سوکلو یارانمزه

روزکارک بز اومردق که وفاسن کوره وز
وار دغنجه او بزم دیش بله دی قانمزه

---

[1] Л,66а,2 جبّه

چکمشوز یوز بیک جفاسن هرجهتدن[1] کرچه آه
انتمدی بر دم وفا بو خوب و رعنالر بزه
دوشمشوز آهوکوزک سوداسنه مجنون وش
مسکن اولمشدر فقو بوکوه وصحرالر بزه
پاره قلسه اتلرک جانا رقیب کافری
اولمزیدی داخی بر وجهیله غوغالر بزه[2]
چاره سی صبر ایلمکدر مهری قسّام ازل
بویله یزمش چونکه هر وجهیله انشالر بزه

170

[غزلست که نقطه ندارد[3]]

کوکل ووردم سکا اولمادک اکاه
ادرسم طکمدر هر دمده صدآه
اولور دردکله دل آواره هردم
دلارامم کله کور حالی که کاه
مکدّر حالمه اولماسه رحمک
اولوردم سودکم دردکله والله
طلودر دود آهمله سمالر
اده‌رم آه هر دم هر سحر کاه
کوکلله[4] مهرکه کم ورمسه دل
اولرسه طکمدر راهکده کمراه

---

[1] Л,65б,2 جهتیندن [2] В Л бейт вписан на полях [3] Л,65б,6 غزل بی نقطه شیرین [4] Л,65б,11 کوکلکه

رقیبی یاد ادرلطفیله هردم بزی اکمز وفادن الله الله
دل وجان الدی بلمم داخی نه استر او شاهم بن گدادن الله الله
یه واصل ایت دلبره یالطف ایت اولدر بنی قورتار بلادن الله الله
دعا نینه کلوبدر جان مهری داخی اولمز جفادن الله الله

168

کوکل ویره لی سن نامهربانه (CH,65б; CA,67б)
ترحم قلمدک بو دمده جانه
اولالدن عشقک ایله جان یولداش
انیسم غم اولبدر غصه خانه
ایاغن اوپکه سن سرو نازک
کوزومک یاشی اولمشدر روانه
رقیبه لعل نابک صون قوعاشق
جگر قانینی ایچسون[1] قانه قانه
ایچورر چرخ الندن عادتیدر
کمه شربت کمه زهری زمانه
دوستلردن عشقک نارینه مهری
وجودن محو قلدی یانه یانه

169

کورنه یوز کوستردی بو زلف سمنسالربزه (65б; CH,65a; CA,67a)
قودی بیک درد وغم[2] هجریله سودالربزه[3]

---

[1] CH,65б,8 آچسون [2] CH,65a,1 الم [3] CH,65a,2 и CA,67a,3

доб.бейт: خرم اولسون هر قدم باصد قچه صحرالر سزه
خانهٔ غمده یتر بو آهله والربزه

خدّک کبی کل بتمدی بر باغ جنانده[1]
لعَلک کبی یوق لعل بدخشانلر ایچنده
عشّاقلرک جمع ایدجک دفترعشقه
اوّل یازلن مهری اَوّله دیوانلر ایچنده

166

CH,64a
CA,66a

قل نصحت دوستم چشموکه[2] الله عشقنه
بی کنه قان اتمه‌سون هی هی دی باالله عشقنه
اول جفا خو یارمه یاربّ سن انصاف ویر
عاشق و صادق قدملرایتدوکی آه عشقنه
مصرحسنک یوسف دل تشنه دربرجرعه صون
لعلک آبندن زنخدانکدکی چاه عشقنه
قلمشم هجرک مغیلاننده[3] یول ویر عاشقه
کعبهٔ وصلوکه وارن دوستم راه عشقنه

65a

دلبرا چون هر کدایه آستانکدر سند
سورمه قاپوکدن بنی بوعالی درکاه عشقنه
مهریی جورکله جانا آخر اولدرسک کرک
باری تیز اولدرجفادن قورتر[4] الله عشقنه

167

کوکل کچمز هوادن الله الله	اوصنمز دلربادن	الله الله	
دون وکون دلبرک کوییته واردم	کچلمز مبتلادن	الله الله	
یوردلر خوبلر بیکانه‌لرله	قچرلر آشنادن	الله الله	

---

[1] CH,65б,1 جهانده [2] CH,64a,11 چشمنه [3] CH,64б,1 и CA,66б,2 مغیلانیده [4] Л,65a,3 قوتر

روزکارک اَلَمیله نچه بر اَغْلَیَه وُز
روزکار اِلْتَه کناره بُولُوز همدمیده

646 اچالم عشق هواسیله بو دل یلکننی.
چکلم لنکر هجرانی قویالم غمیده

عاشقه درلر ایدی صبر کورک یاخود سفر
بو کلام حقّی بودر کرچک ایمش آدمیده

اتدی کرچه که فلک مهری وطندن سنی دور
غربتک خوشچه ایمش خیلی دله عالمیده

دل مجروحکه غم چکمه که برکون اولا دم
بولاسن غربت الندهٔ اکاسن مرهمیده

165

CH,65a CA,67a قدّک کبی یوق سرو خرامانلر ایچنده
خدّک کبی یوق برک کلستانلر ایچنده

کتورمیه سن ماه کبی روی جهانده[1]
بیک ییل که فلک دوراید دورانلر ایچنده

کوردی چو کوزم قامتی دلجویکی جانا
المنّة للّه بینه بوستانلر ایچنده

چون حقّهٔ دهانک صنما قلسه تبسّم
روشن کورنور لؤلؤی مرجانلر ایچنده

لعلک نوله کر تشنه‌لره ویرسه حیاتی
بیک درلو نهان چشمهٔ حیوانلر ایچنده

---

[1] CH,65a,10 и CA,67a,10 جها نه

شمع رخسارینه جانانک یوری پروانه وش
سن ای مهری جان ویروب هر دمبدم یان اوستنه

163

CH,656
CA,676

غم کجه سنده کچدی کونم آه و واهله
بر دم مصاحب اولمه دم اول یوزی[1] ماهله
جرمم ندر قتکده سنک برکون ای فلک
کم همسر اتمدک بنی زلفی سیاهله
هجرک غمنده دل نه چکر شمدی دوستم
بر بن بلورم آنجوق آنی بر الهله
سن بی وفا فراقله جان ایردی حلقومه
جانا یولکده چقسه کرک برکون آهله
صوفی قتکده خوبلری سومک کناه ایسه
سن فارغ اول قو بن ینایین اول کناهله
هی غافل اولمه غمزه لریندن کوزللرک
بیک شیخی یولدن ایلده لر[2] بر نکاهله
مهری نجاتی شعرنه دیرسن نظیره لیک
سن برکدا و مفلس او بر پادشاهله

164

غمی دریایه صالوب خرّم اولالم کمیده
باقی قلمزچو جهان خوش کوره لم بو دمیده
نوله چکدیسه کوزم یشلری دریایه بنی
غرقه ویرمشدی کوزم زورقن اوّل نمیده

---

[1] CH,65[illegible],13 نوری   [2] CH,66a,5 и CA,68a,3 ایلدیلر

قنلو بیشم ایردکچه روانلر ایدوبن آه
چاک ایتدکم ای دوست کریبانی اونتمه
دلبرلر ایله سن کله کزدکچه[1] حبیبم
هجرکده اولان دیده‌سی کریانی اونتمه
لطفکله عمارت قِلجوق مدّعی کوکلن
جورکله یقلمش دل ویرانی اونتمه
قلدوقچه حمائل قولنی بوینکه اغیار
زلفنک کیبی بن کوکلی پریشانی اونتمه
بر کرّه قدم بصمغه جانا یوزم اوزره
عهد انتشر ایدک کل بروپیمانی اونتمه
بیک ییل که فلک دورایده عاشق سکا جانا
کتورمیه بر مهری کبی آنی اونتمه

162

64a شویله دتر جان ودل هر لحظه جانان اوستنه
نیته کم پروانه دترر شمع تابان اوستنه
دردله جان بلبلی باالله نجه جان ویرمسون
بر صحی سنبل یوزی کل برک خندان اوستنه
زاهدک اغماض عین ایتدوکی محبوبه کوروب
بل شوکا بکزر بوخرکاوینده اورغان اوستنه
قاضی و مفتی مدرّس زاهد و پیر و جوان
قنغسی جان ویرمده محبوب اوغلان اوستنه

---

[1] Л,63б,13 کردکچه

چون الدوک الوکه یقتی حالمه بوت کیم
درلر کوزک اَشده اوّلسون اولورکن الک اشده
636б
ای غمزه جکردن کید جک جان بله کتمش
باالله بو مهربیه کتور آنی کلِشته

160

سود کی کوکلم بنه بر خوب لقایی یکله
چاره می وار که بنم کوزم و کوکلم یکله
اَلدِه دی خالی کوکل مرغنی بر دانه ایله
دام زلفینه کوکل دوشدمی کترودک یکله
آغلرم یاش یرنه قان دوکلور چشمدن
یار رحم ایلیوبن[1] سلمدی برکون یکله
دوشلی عشقی هواسینه آنک لیل و نهار
کچدی کوینده کونم دردله آه اتمکله
نی کبی تیغی جفاسیله دلندی جکرم
امدی دل سنده فغان ایله دروندن ایکله
بولمدق یار وفادار بهی یار دریغ
جانمز چقدی وفاسز کوزه لی سومکله
بر نفس مهری وجودکدن اراغ اولمدی غم
خوبلرک جوری مکرکیم بله یوغرلدی کِله

161

سن قلمیدوغک دردمه درمانی اونتمه
بن حسرت ایله ویردکم اول جانی اونتمه

---

[1] Л,636,5 ایلیوب بن

مهری دل خستهٔ اولدردی غمک سن صاغ اول
سودکم وار سکا شمدن کرو درمانکه

158

CH,63a
CA,65a

دوستم خسته دلی هجرک اودی نیجه یقه
الدی عشقک النه یاقمی حالومه بقه
عار و ناموسی یولکده بیله ویرمشدی کوکل
شمدی غرق ایتدی کوزم یاشی سنی[1] آقه آقه
مدعی کرچه بزم آره مزه کردی ولی
بنه بکوزرکه آولعین چتلدی سودر طرقه[2]
آستانکدن آنی سورمک ایله کتمدی آه
کتوره برکون اولا بز قویه لم آنی حقه
یوزکی کورمسه چقسون نیدرم ایکی[3] کوزم
کندوزن کونشه تاکم کجه بدن آیه بقه
بوکه طش چتلر ای مهری نه تحمل دمیدر
غیری یار ایده یارک سنی کوزدن برقه

159

دیدم یوزکی کورمدم اوّلکی کورشته
برقع کوتورب آچدی یوزن دیدی کور اشته
که شانه ده در زلفک وکه فکری دلمده
القصه بو مسکینی قودک دلده و دشده
کوز کوردی کوکل بلدیکه بن کشتهٔ عشقم
کمسه بکه رحم ایتمدی بیلشده کور اشده

---

[1] CH,63a,8 и CA,65a,10 آنی [2] CH,63a,9 и CA,65a,11 درقه
[3] CH,63a,11 آنی CA,65б,1 اکی

ایچه‌لم لعل شرابندن او کل چهره لرک
مدّعینک یوره‌کن طولدره‌لم قانلرله

یاشم ارماغی کنارن طولنوب هردمده
صالنوب سیر ایده‌لم سرو خرامانلرله

یاقه‌لم جان وکوکل مومله‌تن مجمرنی
صبحه دک عیش ایده‌لم شمع شبستانلرله

اولدی صحن چمنک کوشه‌لری باغ بهشت
بزم خاص ایلیه‌لم کل بر[1] غلمانلرله

عمر بر آنده کچردور کل ایامی دخی
باقی قلمز بو زمان باری کچورانلرله

مهری همدم اوله کور عمر طویل استریسک
زلفی سنبل کوزی نرکس خطی ریحانلرله

157

63a
CH,66a
CA,68a

دوستم کچمدی بر کون سوزمز یانکده
باکه ایتدوکلرکی بوله سن ایمانکده

ها بوکون جورو جفا کیله بنی اولدوره سن
یارین الوم اولوره هله کویبانکده

سن جکر زخمنه هردمده طوروب اک نمکی
بن دیم قومیه حقّی وارسه یانکده[2]

یوزمه باقمه رقیبک سوزیله قو بنی
اوله یم چکمییم منّتنی آنوکده[3]

---

[1] Л,62б,15 بر [2] CA,68a,8 نانوکده CY,63a,3 نانکده

[3] В Л и СУ вм. бейта лакуна.

قبوکده یکدرد کیمک عبا و شالی برلحظه

بوکون قورقتمه سن ناصح جحیمک ارته نارندن 62б

کرم قل باشم آغرتمه قو قیل و قالی برلحظه

جمالک مصحف عرض ایت بکم کیم سعد اکبردر

آچلسون[1] مهری بد بختک مبارک فالی برلحظه

155

CH,64a CA,66a

جان ویر غمله کو دیرسک باشم اوستنه

تسلیم جان ایدم صنما باشم اوستنه

سهم بلا که سینمی قلسم سپر نزولا

روز ازلده یزدی چو حوت قاشم اوستنه

میکون لبک خیالیله روز و شب مدام

بغرم قنینی نوش ایده‌رم آشم اوستنه

جانانه جان وروب غمله اولدوغم هلاک

داغ دلمله یازک آنی طاشم اوستنه

قدّک خیالی دیدهٔ مهریده دوستم

بر سرودر که طوتدی وطن یاشم[2] اوستنه

156

چونکه زین اولدی جهان باغی کلستانلرله

کل ای دل سیر ایده‌لم بز دخی جانانلرله

کوتروب پردهٔ عشّاقی سر آغاز ایده‌لم

بلبل مات ایده‌لم ناله و افغانلرله

---

[1] Л,62б,3 اچلنسون

[2] CH,64a,9 باشم

153

بوکیجه بر قصر عالی ایچره بر شهباز ایله
عشرت ایتدوک صبحه دک مه تابه قرشو ساز ایله
زهره چنکن چاله چرخ ایچره یره چارپاره سن
هر قچن اول ماه رولر ایرلدی آواز ایله
قامتم چنک ایلیوب دوزدی نواده راستی
حکدی ته نم قل قلوب عشاقی خوش شه ناز ایله
اول سلیمان زمانک مجلس خاصنده خوش
زلفی عنبر خوب رولر خدمت ایدر ناز ایله
کوردم اول قصر معلقی کیم یاپلمش بی نظیر
کوک یوزنده صندم اوچردی هما پرواز ایله
حمد لله اکدی بوکن صحبت ایتدک مهربا
بوکیجه بر قصر عالی ایچره بر شهباز ایله

154

تماشا ایدلی چشمم اوخدّ و خالی برلحظه
خیالی دیده و دلدن دکلدر خالی برلحظه
دهانک جانم و زلفک بنم عمر درازمدر
اولوردم آه کورمزسم اومیم و دالی برلحظه
جفا خارنده بلبل وش کوکل فریاد ایدر هردم
جمالک کلشنن کوستر خوش اولسون حالی برلحظه
ره عشقکده عشاقک نظر قل حالنه جانا
نه حالیله کچرسن سزکوره احوالی برلحظه
جنان ایچنده هر دایم حبیبم حلّه کیمشدر

اولور بو خوبلغک لابد زوالی یاقن الدنمه
کوردسک کونده بیک کرّه آنک اخلاقن الدنمه
یوزوکه کولسه بر قچ کون نجاتی صاقن الدنمه
که کرچکلر اینتما دی بو دنیانک یلانینه

152

بو حسن و بو ملاحت و بو خلق و خویله CH,64б CA,66б
قلدک جهان دماغنی تازه بو بوی آیله
جانا بو جانی سدره قدّک منتهاسنه
تسلیم چوقدن ایلمشوز یوزی صویله
دل هرنه دکلو چکسه غمکدن بلا سنک
دوندرمز اول یوزنی اکر پوستی صویله
زلفک غمینی دست[1] ازل یزدی باشمه[2] 62a
صنما که تا اولنجه بو یازوی بوزیله[3]
دولت هماسی اولمشکن اسمک ای پری
پرواز اوروب ندنکه اوچه سن شمدی تویله
همدم[4] ایدنمه کندوکه[5] اغیاری سودکیم
سن مه صقتلو یورمه سون زنکی رویله
زنجیر طوتمزیدی بو دیوانه مهریبی
بند[6] آیتدی بند زلفک آنی شمدی[7] مویله

[1] Л,62а,1 دوست [2] CH,64б,9 и CA,66б,9 باشنه [3] Там же یویله
[4] CH,64б,11 и CA,66б,11 همراه [5] Л,62а,3 کندومه
[6] CH,64б,12 и CA,66б,12 بنده [7] CH,64б,12 شمدی оп.

یوزک انواری شوقندن اولبدر زینتی شمعک
که هر دم ناری نور اتمک اولور ماهیتی شمعک
دلی کسلمک اولمشدر آنکچون عادتی شمعک 61б
یوزوکه بکزرم درمش عجبدر حالتی شمعک
باش اورتایه قویوب سویلرنه کم کلسه زبانینه

چوکوردی نار هجرکده بنی یقدوغکی ای جان
اوزی کوینده داغ[1] اوردی اوزینه لالهٔ نعمان
کوروب اغیاری یانکده کولەرم ظاهرا هر آن
ینارم بزم شوقکده کوزم اغلر کوکل خندان
همان اول شمعه دوندم کیم کولر دائم[2] زیانینه

دوشنمش باغ حسنکده رخک اوزره کل اوراقک
دماغن عنبرین بوبی معطر قلدی آفاقک
سورر یوزینه کوزینه رقیبک ساعد وساقک
الور دلداری یانینه سوکر اردنجه عشاقک
اوکونسون دوشمن اوکونسون اکرقالورسه یانینه

لطافت کلستاننده بکم خدّکدرر تر کل
اولبدر برک کل اوستننده خالک دانهٔ فلفل
قچن بو یوز قراسیله صچوکه اویکنور سنبل
کلک بو عارضی رنکین کوروب الدنمه ای بلبل
که نیچه اول سنک کیبی غریبک کردی قانینه

کوروب برخوب وزیبایی ای مهری صاقن الدنمه

---

[1] Л,61б,3 با داغ

[2] Л,61б,5 هر

کل رخلریده خنده شهلردی بو که بنده
شفتالوسی تورفنده مرغوب ایده وقتنده

ابروسی کمان ایده صیدایدکی جان ایده
برغنچه دهان ایده مطلوب ایده وقتنده

جانلردی بوکه قربان[1] بقمزدی یوزه برآن
عاشقلری هب قربان آشوب ایده وقتنده

شمده خطی مهری کوردکچه خدنده‌دیر
بو یار جفاکارم محبوب ایده وقتنده

151

[تخمیس مرغوب]

بوکون بر حسن شاهینک یوز اوردم آستانینه
ارشدی عندلیبی دل جمالی کلستانینه
صفالر ویردی عشاقک بنه روح روا نینه
کتورمش عنبرین خالن همایون زلفی یا نینه
نچه شهبازدرکورکیم بک التر آشیا نینه

یوری بزمی خرابات ایکن طعن ایلمه زاهد
سن اوزوکی قیر خلقک کناهن اغلمه زاهد
کناهی کمسنک سندن صورلمز سویلمه زاهد
شراب لعل دلبردن بنی منع ایلمه زاهد
بسکا نه هرکشی هر نه ایدرسه کندو جانینه

---

[1] СУ,61а,8 فرمان

149

بر خوش غزل دیدم ینه بن خطّ احمدده
جان صفحه سنده ایلرم آنی مسوّده

ییل کیبی یللریله هواسنده یلمشم
اولدوم اسیر آخر او زلف مجعّده

چوقدر جهانده جور و جفا سیله مبتذل
بولنمیه بنم کبی بر داخی غمزده

کویکده کوزلرم ییشی اول دکلو اقدیکیم
غرق اولدی هر حرملری درّ و زبرجده

قانون عشق قامتمی ایلمشدی چنک
نای ایتدی جسممی دخی اکلده اکلده

غمزه‌سی جانمی چکه شور چشمی کوکلمی
اکسیک دکل چو مستلر ارا سنده عربده

61a دانا اودر که خوبلره زاهد کوکل ویره
نادان اودر که سومدی محبوبی دنیده

کمسه جهانده مدّعیه بوینن اکمه‌سون
محتاج ایتمه مهربیکی یاربّ مخنّده

کویا سپرده آینه‌لردر ضیا ویرر
تیر خدنک غمزه‌سی پیکانی سینده‌ده

150

بو یار جفاکارم محبوب ایدی وقتنده
بو کوزلری مکّارم[1] خوش خوب ایدی وقتنده

---

[1] Л,61a,5 مکاّره

606 کرچه که مژک خنجر ایله سینمی دلدی
دل دخی سنکدر دلرسیک مه[1] آل اشته

ترک ایلدم ای یار سنک عاری بولکده
رسوای جهانم بوکون عشقکله[2] بل اشته[3]

کویکده کدا اوللی ای شاه جهانم
میل ایلمزم ذرّه جه فردوس بهشته

دلبر دیدی بر بوسه ویرم جان ویررسک
مهری دیدی برجانه نه منّت مه آل اشته

148

CH,67a
CA,69a

بن اومردم کله برزلفی پریشانی بوکیجه
شمع رخسارنه پروانه قلم جان بوکیجه

ناکهان کوردی آیچرو برنجه بدرویی دیدم
بوندمی صلدی سلیمان دیوی یکسان بوکیجه

بربولک آصله سی[4] کلدی برارایه بودم
قنده بولینه عجب بونلره اورغان بوکیجه

کمی کلدر کمی کوردر کمی ساقط بولرک
کملره قلدی مصاحب بزی دوران بوکیجه

شب یلدا کیجه سی مهربیله کورنتی فلک
کورمز ایدی کتوروب ایلدی مهمان بوکیجه

---

[1] CH,63a,2 مه оп. [2] CA,65a,5 عشقکده

[3] В CH бейт оп. [4] CH,67a,12 и CA,69a,9 آصمالولر

اره مزدن شکر الله که اکسلدی رقیب
هله سروقتمزه[1] ارمدی هجران بوکیجه
کعبهٔ حسننی چونکم بزه ایتدی طواف
ایلدم بیک دلِله جاننی قربان بوکیجه
ماه ذی الحجه نک اون بش کجه سی خوش شب ایدی
که آیلدی یاریله مهری بله سیران بوکیجه

146

CH,66б
CA,68б

بر طبیب اولدی بزو مله ینه همدم بوکیجه
دل بیمارومزه ایلدی امسم بوکیجه
یاره لنمشدی جکر غمزه سی پیکانلریله
لعلی وردی[2] ینه اول یاره یه مرهم بوکیجه
روزکارک الِمن جکمشدک خیلی زمان
حمد لله بزی یار ایلدی بی غم بوکیجه
مجلسنده صنمک راحت اولوب صبحه دکین[3]
بیک صفا بیله کچلدی هله بر دم بوکیجه
فرصت ال ویرمشکن بوسه کنار ایت یاری[4]
دائما کرمزای مهری اله بو دم بوکیجه

147

CH,63a
CA,65a

بلسمکه پریمیسن[5] ای جان یوخسه فرشته
بیک جان ایله سودم سنی برکره کورشته

---

[1] Л,60а,7 بروقتمزده [2] Л и СУ,60а,12 اوردی [3] CH,66б,12 قدر

[4] CH,66б,12 باری [5] CH,63а,1 и CA,65а,3 ملک میسن

بر دلربا وحسن الینک شاهی لطف ایدوب
اولمشدی بن کداسنه مهمان کچن کجه

دلبر خیالی شوقی ایله یاندی صبحه دک
بر آیغ اوزره شمع شبستان کچن کجه

زین اتمشیدی مجلسی حسنی لطافتی
اول خطّ وخال وزلف پریشان کچن کجه

بر غنچه لعل شوقنه مستانه کرم اولوب
چاک اتمشیدی مهری کریبان کچن کجه

145

60a

ایلدک یاریله صحرالری سیران بوکجه
واجب اولدر بکا شکرانه ویرم جان بوکیجه

دولت آتینه سوار اولمشدق برنجه یار
بزوم اولمیشدی باشدن بشه میدان بوکیجه[1]

تیغ قهریله رقیبک ایکی چلدق[2] باشن
اُلُومزدیدی بلی طوپله چوکان بوکیجه

ظاهر ایتدی رختی زلفی سحابن کوتروب
یارلوت اتدی بزوملره مه تابان بوکیجه

مست ایدم عشقی میندن دخی بر باده صنوب
جرعهٔ لعلی بنی ایلدی حیران بوکیجه

مدّعی یارمی منع ایتمکه جهد ایتدی ولی
اَزدُوریمادی نه دیرسن آنی شیطان بوکیجه[3]

---

[1] Л,60а,2 کیجه оп. [2] Л,60а,3 چلدی [3] Л,60а,6 کیجه оп.

حرف الهاء

143

CH,63б CA,65б

آتش غمده کباب اولدی جگر دونه دونه
کوکلره چقدی دخانمله شرر دونه دونه
جان فراقکله فتیل اولدی کوکل خانه سنه
تن خیالکله فنر اولدی یز دونه دونه
خاکپایوکه یوزن سورمکیچون شمس و قمر
سر کویوکه کلور شام و سحر دونه دونه
قشوکه بکزمکیچون سنک ای زهره جبین[1]
کندوزن طوتدی هلال اتدی قمر دونه دونه
جان جانبازنی کور لعلکه ایرشمک ایچون
ریسمان سر زلفکدن ایتر دونه دونه
دوشلی شوقی خیالی لبنک مهری دله
آتشی غمده کباب[2] اولدی جگر دونه دونه

144

CH,67a CA,68б

ال ویرمش ایدی خوش[3] بزه دوران کچن کجه
هم صحبتیدی دلبر و جانان کچن کجه
ظلمت شبنده قلمش ایدم خیلی دردله
کوردی الومه برمه تابان کچن کجه

---

[1] Л,59б,8 زهرهٔ چین [2] СУ,59б,11 کتاب [3] Л,59б,12 خوش оп.

رخلرے باغنده کچدے عمرمز ایوا ییله

اومرز شفتالودن که که آکاشمدن کرو

کلستانده غنچه لعلن کوردی یادکن لاله چون

طغلره دوشوب دیده یا هوسکا شمدن کرو

مهریه وصلی حبیبنک میسترا اولدے چون

یولنه جان ویرمک آساندر آکاشمدن کرو

142

CH,62б
CA,64б

نجه زلف و نجه مو عنبر کیسودر[1] بو

وارسه سنبل و ریحانه ویرن بودر بو

بر نظرده نجه عاشقلری فرهاد ایلر

نجه شیرین نجه دلبر نجه مه رودر بو

چشمی صلمش دلی زلفی خمنه طویمدے جان

الله الله نجه عیّارنه جادُودُر بو

59б

ساکه آل اتمه سون آلدنمه* ای دل[2] غمزه سنه

دللری صیدا دیچی کوزلری آهودر بو

دقّت ایله نظر اتمکدن آکا انجلدم

بلمه دم داخی میانمی ویاخود مودر بو[3]

دیرکورن اول صنم[4] لاله رخی بر برنه

مهری بیچاره آشفته قلن بودر بو

---

[1] CH,62б,6 سارادر [2]* Л,59б,1 صقن [3] CA,64б,12

доб.бейт .یاش دکلدر کوزم اقتد وقی قدن کوریجک

سروایا غینه یوژن سورمکچون صودر بو

[4] CH,62б,11 и CA,65a,1 صفتی

15-4

140

59а

CH,62а
CA,64б

چون پرده سنی کشف ایده کل بلبله قرشو
بلبل دخی جان ویرسه[1] عجبمی کله قرشو
ترک دل وجان ایلدم ای دوست رهکده
که که کرم ایت بص قدمک اویوله قرشو
زلفک صنما هر یکا جانلر قلور افشان
دیرتسه صبا زلفکی کر سنبله قرشو
عاشقلرک اکلتمه کل ای روح روانم
سینی سوه نک یوزنه باری کله قرشو
مهرکده سنک برکون ایا ماه لقا آه
فاش ایلیسر سرّکی مهری ایله قرشو

141

CH,62а
CA,64а

کوی جانان چون یترمسکن یکا شمدن کرو
یوری زاهد جنتوکی وارسکا شمدن کرو
شعلهٔ یارک جمالیله مشرّف[2] اولموشوز
ایمدی ای*مه وارقلورسک[3] قال طکا شمدن کرو
کوردی بنی زلفنی دلبر دشینه آلدی چون
بلدم آنک میلی وار بندن یکا شمدن کرو
لطف ایله جانان چقردی غم بلاسندن بنی
غصّه چکمم صارینورسم[4] بوریا شمدن کرو[5]

---

[1] Л,59а,1 ویررسه [2] CH,62а,5 и CA,64а,7 تنوّر [3]* CH,62а,5 مهرو
قلورسک [4] CH,62а,7 и CA,64а,9 صرلنورسم [5] CA,64а,9 کرو оп.

رحم ایدم برکون د مش بیچاره مهریه حبیب
بو کلامی صقله سن یاربّ یلان اولمه‌دن

حرف الواو

139

CH,61б
CA,63б

بو کون بر غنچه فم کوردم دیدم کیم می نه جاندر بو
د دیلر* بو رخ زیبای صورمه[1] اوزکه جاندر بو
دوشلرن لبلرک عکسی بو جام دیده‌مه جانا[2]
کورنلر دیر قباغومی که صافی طولوقاندر بو
دیدی[3] قدّم خیالینی درونی[4] دلده محکم طوت
دیدم کم بر الف کیبی بو جان ایچره نهاندر بو
دیدی شکرانه وصلم چون ویراوّل باش و جان دیدم
یولنده اولدوکم چوقدن یولکده درمیاندر بو
مژک تیرنی سینمدن دریغ ایتمه که اوّلدن
خدنک[5] غمزهٔ دلبرلریچون بر نشاندر بو
کتور باد صبا لطف ایت جیبک* زلفی بویندن[6]
دلی مجروحمه زیرا بغایت ارمغاندر بو
کورب اغماض عین ایتمه کمینه مهریی جانا
رهِ عشقکده جان ویرر سنک خیلی زماندر بو

---

[1]* CH,61б,9 صورمه بو رخ زیبای [2] CH,61б,10 и CA,63б,11 ناکاه
[3] CH,61б,11 دیدم [4] Л,58б,12 درونی оп. [5] CH,61б,13 и CA,64а,2 خدنکی
[6]* CH,62а,1 زلفندن بوی

قنده بقسک خاردر بغرینه باصن غنچهٔ
عاجز اولدم دوستلر وارماغه برکلزاره بن

خار غیرت پاره لر بر[1] آنده بیک کز جیکرم
کنذ ولوکمله می همدم اولدم آه وزاره بن

لبلرم سرّن دهاندن چقرماسون دیمش
سرورم بو سرّی هیچ فاش ایتمیم دیاره بن

یوز چوردر بنی کوردکچه رقیبه میل ایدر
سودکمدن غیری بلمم نیلدم اول یاره بن

586 زلفنه دلبرمنی عهد ایلمش بردارایده
راضیم بیک جانله آصلمغه اول داره بن

خلق ایچنده مهربیم عشّاق ایچنده مبتذل
یارقتنده عاجز و آواره وبیچاره بن

138

یوغمش چونکم نصیبم وصل جانان اولمه‌دن
ال یودم بشمدن کرو دردیمه درمان اولمه‌دن

حقّهٔ لعلندن اغیاره مفرّح لر ویرور
بن ارقدن اولمشمدر آکه خیران اولمه‌دن

هجرایله یاندی کویندی قلمدی جاندن اثر
آتشی تنور غمده سینه بریان اولمه‌دن

اولالی شیداسی بر ذرّه کناهم بلمزم
هرنه دیرسه دلبرک امرینه فرمان اولمه‌دن

---

[1] Л.58а,15 بر оп.

کمسه‌لر دل خسته اولوب دوشمسون یاردن جدا
کمسنک شهرنده عالم کوزنه طار[1] اولمه سون
کمسه‌لارک کل کبی یاری یوزینه کلمه سون
کمسه‌لر بلبل کبی فریاد ایدوب زار اولمه‌سون
دیلرم حق حضرتندن مهری کیبی دوستم
کیجه کوندز زاری قل یارک سکایار اولمه سون

136

CH,60б
CA,62б

نوله دلبر لطف ایدوب یاد اتسه بن بیچاره‌سن
کورسه تیر غمزه‌سندن دلده یوز یوز یاره‌سن
چشم خونریزک الندن کیمه فریاد ایده ین[2]
کیم ایچرقانومی هر دم کوزلمز آواره سن
دود آهندن اثر تابیله‌سن عاشقلرک
کوره‌سن کل صفحه کک اوستنده خطک قاره‌سن
یا طپوکدن دور ایدم جانا رقیبی کلبی بن
یا یدورم برکون آکا لقمه لقمه پاره سن
یولنه جان ویرمک ایمش مهری آنجق چاره‌سی
یاریچون اغیاره[3] واروب نیجه بر یلواره سن

137

نیجه بر عزت ایده‌ین یاریچون[4] اغیاره بن
نیجه بر یلوارین برکول ایچون بیک خاره‌سن

---

[1] Л,58а,3 دار [2] CH,60б,6 и CA,62б,7 ایده‌یم

[3] Л,58а,12 یار اغیاره برکون [4] Л,58а,13 ایچون оп.

شبهه‌سز نادان و ابتر جِلف و بی ادراکدر
اهل شعر ایچره سنی یک کورمین سلماندن
سن یلاندن خاتمی عاشق کچرسن مهریه
ثمّ والله سنی مهری سور اوغلاندن

134

CH,61a
CA,63a

کم کوررسه دیر سر زلفینک ای غنچه دهن
بغلمش مشکین رسنلر[1] نافهٔ آهو ختن
که‌که اول سرو سهی سیر اتدوکنجه باغده
خاکپایینه یوزک سوربندن ای سرو و سمن
سنوک ایله دلبرا عالم قهوکلزا ردر
کورینور سن‌سز[2] کوزومه دوستم هر کل دکن
چون دمی[3] عیسی کبی عشقک درلدرمش اولی
کلمینجه باشومه بلمادم اول نسنه‌ئی بن
مهرینک بیک جانله کتدی دلی بیچاره‌سی
شام زلفنده حبیبک طوتدی اول مسکین[4] وطن

135

58a

کمسلر بنجلین عشقه کرفتار اولمه‌سون
کمسنک بنجلین سودکی اغیار اولمه‌سون
کمسنک یاری کوزندن دور اولوب یاد اولمه‌سون[5]
کمسه‌لر غم خانه سنده چاره و ناچار اولمه‌سون

---

[1] CH,61a,5 رشلر [2] Л,57б,14 سن [3] Л,57б,15 دمی оп.
[4] CH,61a,10 مشکین [5] Л,58a,2 اولمه دن

جان و دل نقدینی جانان یولنه خرج ایلادم
خوش صفا سوردم جهانده الده و ارم واریکن[1]
سینمک گنجینه سندن اکسک اولمز لعل و دُرّ
مفلس اولمز دل نه غم بو اشکبارم واریکن
نیلورم بن عزّ و جاهی یا جهانک رفعتن
ایتلریله اشیکنده اعتبارم واریکن
57б چلمشیدم طاشه بن ناموس و عارم شیشه سن
عالم ایچره غیرتم خلق ایچره عارم واریکن
مهری بی اختیار اتمشدک ای دلدارمن
بشده عقلوم و الومده اختیارم واریکن

133

کلدی چون غرّا غزللر بیزه اول جانانه دن
عیسی وش ایردی نفس بن مرده جسمه جاندن
اولدی شیرین لعلنک فرهادی دل[2] آشفته سی
کچیسر جان و جهاندن کچمیسر آندن
فرقتکدن قامتم حلقه اتمشم خاتم کبی
باشمه سنک ملامت المشم مرجاندن
رخلرک کلزارنه اردکجه جانا بادصبح
عالمی خوش بو طوتر اول سنبل و ریحاندن
کوره لی کوبکده جانم سن کوزللر شاهنی
قلمدی رضوانه میلم کچمشم غلماندن

---

[1] Л,57а,15 واریکن оп. [2] Л,57б,5 ادل

اکسک قومدک مهرییه سن جورو جفاده
بر یار وفاداری بولاینمی نه دیرسن

131

قنده وارم صچلرک کیبی کمندم واریکن
حلقهٔ زلفک کبی بوینمده بندم واریکن
طوبیه میل اتمزن بن سدره حقّی دوستم
منتها قدک کبی سرو بلندم واریکن
خوبلر ایچره کر شه دورآنسه بنده اولمزم
اهل حسن ایچره سنک کیبی افندم واریکن
لبلرک ذکری یتر دل طوطینک شکّری
نیلرین قندی دهانم طولی قندم واریکن
دلدهٔ غم کوزمده نم سینمدهٔ آتش هر زمان
کیمه دردم یانه‌یین بن کندوکندم واریکن
وصلن استرسک ای دل دلبرغمیله خرّم اول
کمسهٔ کوش ایتمه بنم بویله پندم واریکن
شادم اول دلبر دمشکیم کیمسیه رحم ایتمزم
مهری کیبی بر بلاکش دردمندم واریکن

132

کلشنه میل ایتمزم کل کیبی یارم واریکن
بلبلی کوش ایتمزم آهیله زارم واریکن
سروه باش ایندرمزم طوبایه بویم اکمزم
منتها قدک کیبی رعنا چنارم واریکن

الله اَلْدیِ اَلْدایِ شکار ایلیه‌لم
مجلسه جمع ایده‌لم کوزلری آهو سُورُسُون
خواجه وصلت قپوسن کمسه چون آسان آچه‌مز
عمر نقدن ویره‌لم وصلی یولنده چُورُوسون
غنچه‌لر بزمنه اول زاغ رقیبی قومه‌سن
دیه‌لم کلشنی بلبللره هردم قوروسون
سِیله‌لم لعل‌مین اول بت عیّاره‌لرک
بو حسددن دلی اغرنده رقیبک قروسون
زاهدا ساکه بهشت مهرییه دیدارکرک
آکا محبوبی یتر ساکه جنانک حُورِسون[1]

130

CH,59б
CA,61б

عشقک مینی اله اَلاَینی نه دیرسن
غیرت کلمین صویه صلاینی[2] نه دیرسن
دل صقله‌دوغی شیشهٔ عاری طشه جانا
هنکامه[3] عشقکده چلاینی نه دیرسن
قنلو یشم ای دوست سنک[4] راه غمکده
دل زورقی غرق اولدی طلاینی نه دیرسن

57a

طوتمزسک اَلُوم لطفک ایله قلدم ایقده
جانا دمیدر یوخسه اُولاَینی نه دیرسن
محراب قشک طاقی درر قبلهٔ جانم
دل قبله سنه سجده قلاینی نه درسن

---

[1] Л,56б,13 خورسون [2] CH,59б,4 и CA,61б,5 صاینی
[3] Л,56б,15 и СУ,56б,16 سنکامه [4] Л,56б,16 سنک оп.

بیری اسکندر دوران بوسی حیدر شاه
تیغ قهرینه بولارک دویمی برجی بدن
بولرک بری ملکدر بری فرشته عیان
که تماشا ایدر انلاری اول اراده کیدن
مهری مهرن بولرک کوره مز الآکه رقیب
نیله یالم کیشیه هر شئ طالعدرایدن
عید اضحی نه مبارک کوندے کوردم خوش
دولت آتینه سوار اولمش ایکی سمین بدن

128

566 دوشدم آیقلره الدن قومدم یار اتکن
کرچه یارم قومدے بر نفس اغیار اتکن
اوللی عشق ایله شیرین لبنک فرهادے
دل دیوانه وطن ایلدے طغلار اتکن
دکمدم بر کوله بوطالعی یوق باشی کور
طوترم بونجه زمان اولدیکه کلزار اتکن
مهری یار استریسک دامن اغیاره بیش
کل آله کومز ایمش طوتمیجق خار اتکن
اول دل اول یقه سوزای دل اکرعارفسک
خوبلرک قومه الدن هله زنهار اتکن

129

ساقیا صحبتی کوم ایت قدحی صون یورسون
شویله قان مست اوللم عالمی حمرت بورسون
ایچلم طورمه محبت ایغن طولو کتور
ال برایدوب اچلم دفتر عشرت دورسون

مکرکه نی اوله همدم فغانمه هر دم
که اولبدورر یوره کی پاره پاره بن چلین[1]

کوکل اونده بو عاشق حبیبک اسمن
یزرمی آهیله[2] هر دواده بن جلین

جهانه کالهلی مهری دژ اردوکینه عجب
خدا یرتدمی آولا[3]بی ستاره بن جلین

126

CH,60a
CA,62a

دوست هجرکدر دمادم بغرمی قان ایلین
لعل نابکدر صورسم آکه درمان ایلین

کلشنی حسنکده جانا کیجهلر تا صبحه دک
درد ایله جان بلبلیدر آه و افغان ایلین

اغلمقدن منقطع اولمزدی چشمم نیلیم
قنلو یاشمدر رقیب و کلبی[4] خندان ایلین

کی حذر قل کوزلرندن خونیدر دلبرلرک[5]
کونده بیک کزهی بودر ناحق یره قان ایلین[6]

حسرت چاه زنخدانکدر کورو دیسه
بو جهان کلشنلرین مهرییه زندان ایلین

127

دولت آتینه سوار اولمش ایکی سیمین بدن
کوییا خلق جهانه بیری جاندر[7] بری تن

---

[1] CH,60a,14 и 60б,1 порядок расположения этого бейта и последующего обратный. [2] CH,60a,14 الیله [3] CH,60б,3 یاراتدی اوله
[4] CH,60a,7 и CA,62a,8 رقیبی کلب [5] CH,60a,8 и CA,62a,9 دل دلبرک
[6] Л,56а,9 ایلین оп. [7] Л,56а,12 جاندر оп.

ره عشقکده نلر چکدوکم ای دوست بنم
بلەسن برکون اولا عشقه کرفتار اولەسن

سوزومه اویمدک ای آصلەسی دل دِلکَم
سر زلفینه آنک آخری بردار اولەسن

سن که جان کلشننک برکل نورسته سیسن
نه روادر بوکه هرخاروخسه یار اولەسن

بنی آزاده ایکن عشقه کرفتار ایتدک
کورەین سنده بنم کیبی کرفتار اولەسن

سن چقردک بنی زلفینه اویوب بشدن ای دل
کورەین سندخی بو یولده که بردار اولەسن

بد دعا اتمزم امّا که خدادن دِلـــرم
بو سنک کیبی جفاکاره هوادار اولەسن

شمدی برحالده یم کیم ایلنر دشمننه
دیر که مهری کیبی سن داخی سیه کار اولەسن

125

CH,60a
CA,62a

خدا یرندمی[2] آولا بد[3] ستاره بن جلین
فلک کتوردمی[4] آولا بختی قاره بن جلین

56a

جهانده چوقدر امّا بلاکش عاشق[5]
کسنه اوغرمه دی آه وزاره بن جلین

---

1 CH,61б,6 حالده یز CA,63б,8 حالده یوز

2 CH,60a,12 یاراتدی 3 CH,60a,12 и CA,62a,12 بی

4 CH,60a,12 کتوردی 5 CH,60a,13 и CA,62б,1 عاشقلر

قنده برخوبی کوررسه بزدن آرتق جان ویرر
عارفانه ذوق ایدوب زاهد ریا کوسترمسون

دوستلر[1] بالله ذک اول[2] سودکم دلداره کیم
مهرییه جور ایدوب اغیاره وفا کوسترمسون

123

بز[3] بنده سنه دشمن ایش باری[4] اتمسون
برخسته صحّت استرایکن جانی کتمسون

بازار عشق اچنده بنی هیچه صیدے[5] یار
آیاغه دوشدکسه بینلاره اتمه سون

اول بی وفایه بالله ایت ای نسیم صبح
عشقی شهیدے دردیله اولدے اونتمه سون

هرکیشی ایتدوکن بوجهانده[6] بولور ولی
بن بولمدم[7] صقن بونی دشمن اشتمه سون

بی قدره بوجهانده کمسنه کوکل ویروب
مهری سنک کبی امکی ییله کتمه سون

124

بن اومردم که سنی یار وفادار اوله سن
نه بلیدم که بکوم بویله جفاکار اوله سن

هله سن قاعده[8] جورده آکسک قومه دک
دوستلق حقّی ایسه انجق اولا وار اوله سن

Marginal notes: 55б; CH,60б; CA,62б (poem 123); CH,61a; CA,63a (poem 124)

---

[1] CH,60a,2 и CA,62a,4 دوستم [2] CH,60a,2 چوق CA,62a,4 доб. چوق
[3] CH,60б,12 и CA,62б,12 بر [4] Там же یاری [5] CH,60б,13 صلتدی
CA,63a,1 صتدی [6] CH,61a,1 и CA,63a,3 جهاندر [7] Там же بولدم
доб. اوش

121

CH,59a
CA,61a

نیچه بر هجر کله ایدم آهی چوقلر سودکم
آهم اودی یقدی مهر و ماهی چوقلر[1] سودکم

دورلو دورلو دلبرا جور و جفا کیله[2] بنی
قصدک اولدرمک مدد بالله چوقلر سودکم

هر نه یوزدن جور ایدرسک *بزخو یوز دوندرمزز[3]
سندخی حاضر کوره الله چوقلر سودکم

دوستم لطف ایلکل اغیارله سیر ایلمه
دیوک اولماسون ملک همراهی چوقلر سودکم[4]

هی حذر قل دوستم مهرینک آهندن صقن
آهی آهندن کچر والله چوقلر سودکم

حرف النون

122

CH,59б
CA,61б

ایرو دوشدوکم حبیبمدن خدا کوسترمه سون
اولدوغم سرو بلندمدن جدا کوسترمه سون

لعل نابندن بنی محروم قل سون راضیم
دک[5] رقیبه وصلی خواننددن عطا کوسترمه سون

یوزه یوز یاره مقابل اولمسون[6] دک آیینه
کند و اوزین[7] کزلسون اول بی حیا کوسترمه سون

---

1 CH,59a,11 چوقدن 2 CH,59a,12 جفا ایله 3* CH,59a,13 и CA,61б,1 بن خو یوز دوندرمزیم 4 CH,59a,14 и 59б,1 этот бейт записан дважды.
5 Л,55a,14 سک 6 CH,59б,14 اولمسون оп. 7 CH,59б,14 и CA,62a,2 ازنی

یوزومی خاک ایده‌یین کتدوکی یوللاره حبیب
سنی همسر ایده‌یین[1] بصدوغی طشلاره بشوم

کوره دورسن بو کوزم باری اولنجه یوزنی
کفننک بو ینکه طاقوب وره یلواره بشوم

بلمزم بخت سیاهمله نجه آغلیه‌یین[2]
سنی غم خانه لرنده ینه آواره بشوم

مدّعی نکته لریله صنمک غصّه لری
مهری اولدوره بر کون سنی قورتاره بشوم

120

55a
CH,59a
CA,61a

نکار رخلرنی لاله زاره بکزتدم
بنفشه صچلرنی مشکباره بکزتدم

جمالی کلشنی[3] کوردم و دیدم الحق
شکوفه بیله مزیّن بهاره بکزتدم

چمنده قامتنی کوردم اول کلنداممک
کوزینی نرکس و بوین چناره بکزتدم

سفینهٔ دلی غرق ایدجک کوزم یاشی
حبیب دامننی بن کناره بکزتدم

دلنده شام و سحر مهرینک بودر ذکری
وفاسی یوق صنمی روزکاره بکزتدم

---

[1] CH,57a,2 и CA,59a,4 ایده یم [2] Л,546,15 اغلته بن CH,57a,4 اغلایایم [3] CH,59a,5 کلشنکی CA,61a,6 کلشننی CA,59a,6 آغلایه‌یم

دیمدک بو دخی آشفته لرمدن برید
سوزنورم یولکه بونجه زمان ایکی کوزم
باغ حسنکده کوروب مدّعی دیده لوم
اولدی قنلو یاش ایله[1] شادروان ایکی کوزم
کوزومک صولری هرجانبه باغی طولنور
هرقچن سیر ایده سن سرو روان ایکی کوزم
کوزمه نور ایرش سون ینه کوکلومه سرور
کوره یم کون[2] یوزکی بردم امان ایکی کوزم
خوبکن ایله وفا یولکه جانلر ویرنه
بویله قلمز بو کوزلّکده نهان ایکی کوزم
بکا رحم ایتسه کرک یار دیدم اغیاره
مهری ایلمه باللّه یلان ایکی کوزم

119

CH,56б
CA,58б

کورنجه درده اسیر اولدک ای بیچاره بشوم
بولمدم قلدی سنک دردکه بر چاره بشوم
طپرغک چونکه کوزک یاشیله یوغرلمش ازل
بز اکا نیلیه لم ای یزوسی قاره بشوم
بی وفا یاره کوکل ویردم و بلمزلک ایله
کندو الوم ایله اتدم سنی اولاره بشوم
وای اکر کولدره دشمنلرومی یار بکا
قله لر[3] طعنه طشیله سنی بیک پاره بشوم

---

[1] Л,54б,3 ایله оп. [2] Л,54б,5 کون оп. [3] CH,57а,1 قیله

بوکون که موسم کلدر چمنده بلبل ایله
خروش و ناله قلوب آه وزاری خوش کوره لم
قومز کلک[1] نده لم دامنینی الدن خار
کلک[1] رضاسیچون باری[2] خاری خوش کوره لم
یولوکه تحفه کتوردم بکم بوجانی دیدم
ددی کتورسن الی بوشده واری خوش کوره لم
جهانی وجانی روان ایت یولینه مهری حبیب
ایتم دیمش سکا بواعتباری خوش کوره لم

117

کوردم یوزوکی آهله افغاندن الیودم
صوردم لبوکی چشمهٔ حیواندن الیودم
کوزم کوره لی سدره قدک منتها سنی
جان کلشننده سروخرآماندن الیودم
غوّاص اولالی اول صنمک عشقی بحرنه
بحر محیطه بقدم و عمّاندن الیودم
لعل لبکله دشلرکک وصفن ایشدوب
حقّا بودرکه درّله مرجاندن الیودم
اولدرمه سون ایکن دخی غمزک دی مهری
بن خونی کوزلرک کوره لی خاندن الیودم

118

546

کون یوزک اولدی کوزمدن که نهان ایکی کوزم
قره کو اولدی بکا اشبو جهان ایکی کوزم

---

[1] CH,58a,4 и CA,60a,6 کوکل [2] Л и СУ,54a,9 ناری

کلستان حسنکی دور ایتمه چشمدن شها
عندلیبم کل یوزک شوقنده نالان استرم
بو دل شوریده نک تختنده سلطان بولمغه
بر سنک کیبی یوزی کل برک خندان استرم
دوستم کویکده بن خواره همان عزّت بیتر
ایتلرکله برکیجه کویکده مهمان استرم
غمزنک تیرینه مهری سینه سن قلدی نشان
قاشلرک یاسینه جانا جانی قربان استرم

115

54a CH,58a CA,60a

عمر وفا ایدریکن جهانی خوش کوره لم
بهار فصلی ایرنجه خزانی خوش کوره لم
کتوردی جور و جفاسن دله خیال حبیب
بزه همیشه بو در ارمغانی خوش کوره لم
نیچه سوالم[1] آنی کم سوه او غیریلوی
محبّتی بزومیله اولانی خوش کوره لم
رقیبی کندویه محرم ایدندی عاشقی یاد[2]
اول آنوکیله خوش اولسون بز آنی خوش کوره لم
نه کل قلور نه خو بلبل نه نوبهار و خزان
جهانله کل ای مهری بو جانی[3] خوش کوره لم

116

CH,58a CA,60a

کتور کتورمی ساقی بهاری خوش کوره لم
ایرشدی وقت شکوفه کناری خوش کوره لم

---

[1] CH,58a,11 سوه‌لم CA,60a,12 سولم [2] CH,58a,12 یار
[3] CH,58a,13 и CA,60б,3 خانی

112

CH,57б
CA,59б

دلی یبتر یقه افندیجکم جانی یبتر یقه افندیجکم
یوره کم یاره سنه وصلتکک مرهمندن یقه افندیجکم
نه چکرجورک ایله خسته دلم[1] حالنه بر بقه[2] افندیجکم
چوقدن عشق[3] الینه بر بنده ویرمشمدر یقه افندیجکم
اوبنودرسک بلالومهرینی سنی قودم حقه افندیجکم

53б

113

CH,57б
CA,59б

دیدی جانان ترک قل بولمده جان دیدم بچسم
دیدی چشمم خونیدر تز اول همان دیدم بچشم
دیدی ابروی کمانم آتشه عنزم[4] تیرینی
سینه کی هر دم آکا ایله نشان دیدم بچشم[5]
دیدی سرو قدمک کلسه خیالی دیده که
کوزلرک یاشن روان ایله دوان دیدم بچشم
دیدی لعلم یادنه جان مجلسنده ماحضر
نوش قل دل ساغرندن طولوقان دیدیم بچشم
دیدی کم کل ایتلرمدن یاد اولمه برنفس
آستانم کوشه سنده طوت مکان دیدم بچشم
مهریه بربوسه انعام ایت دیدم دلبردیدی
سنده کل شکرانه تسلیم ایله جان دیدم بچشم

114

دوشمشم درد وکه جانا درده درمان استرم
دوستم دردک یتر دردومه درمان استرم

---

[1] CH,57б,4 и CA,59б,5 دلک [2] CH,57б,4 بقسه

[3] CH,57б,5 и CA,59б,6 عشقک [4] CA,59б,10 غمزک

[5] В CH этот бейт опущен.

غمزكك پيكانى سينمده عيانندر دوستم
حالمز خود كون كبى ساكه عياندر دوستم
يولوكه جان ويرورم بونجه زماندر دوستم
صادقم يولكده بن الله حقيچون بكم
راضيم جانا كوك اغلت كرك كولدر بنى
دونمزم سندن كرك دركور كرك اولدر بنى
مهريم عشقكده داخى نيچه ييل يلدر بنى
صادقم يولكده بن الله حقيچون بكم

111

دستكير اول بو بن افتاديه اى كان كرم
كه كريم ذات اولنك شانيدر احسان كرم
دركهك دار شفا اولدى چو بيمارلره
سندن ايردى قتو درد اهلنه درمان كرم
دل وجان خسته سنه لطفك ايله ايله علاج
كه ارور صحته لطفوكله آنى آن كرم
عدلك آبى نوله دل تشنه‌لره ويرسه حيات
كه ويرر مرده يه عيسى نفسك جان كرم
حقّه منّت قدمك بصكى يوزوم اوزره بودم
حمد للّه خوش اديسرينه دوران كرم
نور ايله شهر اماسيّه‌يى معمور ايده سن
ياپسر عدلك ايله هر دل ويران كرم
مهرى افتاده يه رحم ايت دمدر لطف ايله
دستكير اول آكا عدلكله كل اى كان كرم

حمد لله بزم حسنکده حبیبم مهرینک
ساغری چشمی لبک عکسیله قاندرلاجرم

110

حسنک اوستنده کی اول ماه حقیچون بکم
جان ودلدن بنده کم بن شاه حقیچون بکم
هر سحرگاه ایتدوکم بو آه حقیچون بکم
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم

قبله یوزکدن اولنجه یوزمی دوندرمزم
ویرسه لر بر قبلوکه ایکی جهانی ویرمزم
کرچه ایلر ییللر اولدی بن یوزوکی کورمزم
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم

ایله دم سنی سولدن غیرلردن دل بری
دیمه دک برکون که هی بیچاره مسکین کل بری
کونده بیک کز غمزک اورسه یورکمه خنجری
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم

دوندرسم یوز یوزیکدن قبله دن دونسون یوزم
سندن ایروغه نظر قلسه درم چقسون کوزم
سنی سولدن بهی کافرسکا بودر سوزم
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم

53a

ای بنی مجنون کبی عشقیله شیدا قلان
بن سنی سومکده کرچک عاشقم صنمه یلان
آبنوم چوق سودکیم والله بالله امان
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم

جرمینه بقوب مهری دورایتمه طپوکدن
اولمز بوجهانده چوکناه اشلمز آدم

109

526
CH,746
CA,76a

حسرتکدن صورتم زردی عیانده لاجرم
فرقتکدن کوزلرم یاشی روانده لاجرم

همدم[1] آهم اولوبده مونسم کوزوم یاشی
کمسه بلمز حالی دردم نهانده لاجرم

نیجه فرهاد اولمسون عشقک بیابانده دل
کیجه کوندز ذکری[2] سن شیرین زبانده لاجرم

چونکه سلطان اولدی دل تختنده عشقک دلبرا
سربسر[3] جان ملکنه حکمک روانده لاجرم

اول کمان ابروکه جانم نیجه قربان ایتمیم
غمزک اوقلارینه چون سینم نشانده لاجرم

بنده دل جانا طپکدن هرکز آزاد اولمسون
کم خیالک کوکلمک تختنده خانده لاجرم

واریسه مشکین صچک* بویندن[4] اتمشده کذر
که اول[5] هوایله صبا عنبرفشانده لاجرم

یقمه کوکلن عاشقک اویمه رقیبه دوستم
چون بلورسن ابلیسک سوزی یلانده لاجرم[6]

---

[1] СУ,526,2 همدم [2] СН,746,4 и СА,76а,10 فکری [3] СН,746,5 سرپشر
[4]* СН,746,8 صاچندن بوی [5] Там же اول оп. [6] В СН этот бейт опущен.

تشبّه ایده‌لی مهری خدوکه ورد خرابی
چمنده لاله‌نک بغرین[1] حسد دن طولو قان بولدم

107

بنفشم خطک وحسنک بهارم همان بسد ربکا سوکولو یارم
جمالک باغن ایدلدن تماشا جهان باغینه یوقدر اعتبارم
رخک کلدر بکا غنچه دهانک خدک برک سمندر کل عذارم
طپوکه بنده آوللدن جان و دلدن الوکه ویرمشومدر اختیارم
ایکی عالمده یارندن الهی آیرمه مهریی پروردکارم

108

CH,58б
CA,60б

چون برنفس اولدم سکا بن بنده که همدم
عالمده نچون سن حکوم اولمک ایچون غم
قورقتمه[2] بنی نار جحیم ایله ای ناصح
آهم شررندن بیز اودلاره جهنّم
اولدرسه کرک بنی[3] خیال لبک ای دوست
بوخسته دله قلمزسک ذرّه قدر ام
غمزک نه عجب یورکومه یاره‌لر اوردی
وصلکدن ایرشدر مدد ایت یاریه[4] ملهم[5]
ای دوست بنم حالمه لطف ایت نظر ایله
جان حلقومه ایرشدی همان قلدی دبردم[6]

---

[1] CH,59a,2 باغرک [2] CH,58б,3 قورخمه [3] CH,58б,4 سنی

[4] Л,52a,15 и CH,58б,5 یارمه [5] CH,58б,5 и CA,60б,7 مرهم

[6] CH,58б,6 قلدی оп.; вместо دبردم — ویردم

CH,57a
CA,59a

بولمدم بر کون وفا سوکولو یادمدن بنم
کچمدی بلمم[1] نندر دولت کنارمدن بنم
اکلرم تا صبح اولنجه نالم ایشتمز حبیب
کرچه عالملر طولبدر[2] آه وزارمدن بنم
اومه ای دل بلبلی اول کلدن ایکی برحم کیم
یک آنک قاتنده[3] بر خارای هزارمدن بنم
شمع کیبی ییند وغم هجرکده کورب اهل عشق
جان ویرر پروانه وش الماغه نارمدن بنم
جانی ویرجانان یولنده یاری کس اغیاردن
یوخسه ای مهری نولتورعالمده وارمدن بنم

106

CH,586
CA,606

بوکون شادان و خندانم که مرده جسمه جان بولدم
کوکل ملکینه چون شاهی امیر کامران بولدم
بو اشک سیل جیحونم قو بحر نیل اولسون کم

52a

کنارنده[4] قدک کیبی سهی سرو روان بولدم
دف و چنک ربابیله دمیدر عیش و نوش ایدم
وصال یارله چونکم شراب ارغوان بولدم
نکارا تاخلاص اتدک بنی کرداب حسرتدن
فرحدن شادمان اولدم بلالردن امان بولدم

---

[1] CH,57a,8 и CA,59a,9 بلمن [2] CH,57a,9 طولیدر

[3] CH,57a,10 تاشنده [4] CH,586,11 и CA,606,12 کنارمده

زلفکه طولشدی دل مرغی دیدم دلبر دیدی
کی حذر قل کمسه قورتلمز بو بند مدن بنم
دیده مسکین سنمسن زلفم کرفتاری همان
نیچه جانلر بوینی بغلودر کمند مدن بنم
516 کر سزه جانان کرکسه جان ویرک جانان بولک
غافل اولمک مبتلالر اشبو پند مدن بنم
مصحفی حسنک حقیچون برنظر قیل حالمه
حقی حاضر کور بکم قورقمزسک آندمدن بنم
مهری سن قلمه شکایت دست جور یاردن
هرکه[1] کلسه خوش کلور باکه افندمدن بنم

104

ای جهان خلقی بلوک کیم یاردن بن دونمزم
سرو قدّ لاله خد دلداردن بن دونمزم
کفر زلفنده حبیبک عشقله جان ویرمکه
کلمشم منصوروش برداردن بن دونمزم
دلبرا عهد ایلمشدم یولکه جانم ورم
دوستم والله اول اقراردن بن دونمزم
زاهدا دوندوکیسه کر یاردن سن ناریچون
یانه یین اول ناره بن اول ناردن بن دونمزم
جاننه قصد ایلمش خونریز چشمک مهرینک
ویره یین بیک جانسه اول خونخواردن[2] بن دونمزم

---

[1] CH,56б,9 и CA,58б,11 نه [2] Л и CУ,51б,10 خوانخواردن

کوپکی اوقلرن اتماغه کوکل پوته سنه
بوکوزی آهونک ابروی کمانی نه کوزل
هرکه کورد یسه جمالن دیدی تحسینلرایدو
صورینک حقی بودر روح روانی نه کوزل

حرف المیم

102

ای دوست سنی یاروفا دار اوله صندم
بلمزلک ایله کورکه نجه اودلره یندم
اینمز ایدم کمسیه اولدم دیسه الحوت
یالان دیلکه الدنوب ای یار اننددم
دور ایتمه طپوکدن بنی اغیار سوزیله
اللهه قودم آنی و بن ساکه طیندم
کوز یاشی کبی سنده نظردن دوشررسک
دردا و دریغا و هزار آه افسندم
بیک درلو جفا کیله بوجان حلقومه کلدی
چقمز نیدین بن خو بو عالمدن اوصندم
بر مویکی ویرمز بو جهان ملکنه مهری
والله و بالله انان کیم بودر اندم

103

CH,586
CA,586

ایشدب شیرین سوزین اول لعل قندمدن بنم
حق بلورکم کتدم اولدم کندهو کندومدن بنم
شادم اول جانان مکر افغانم ایشدب دمش
کتمه مشر عشقم دخی بو دردمندمدن بنم

100

CH, 55б
CA,58a

کتمکه عزم ایلمش سن آه شاهم کتمه کل

قورقرم کیم سانکه تاثیر ایده آهم کتمه کل

قلمه محروم خوان[1] وصلکدن دل سائللری

آستانکدن بو کون پشت وپناهم کتمه کل

کرچه کم عشقک یولنده جرمی چوقدر عاشقک

بن سنی سومکدن اوزکه یوق کناهم کتمه کل

چنبرین چرخک یقر نار شرارم دوستم

عالمی[2] ظلمتده قور[3] دود سیاهم کتمه کل

طاق ابروکسز[4] سجود ایتمز بلورسن اهل عشق

اهل اسلامه یزقدر قبله کاهم کتمه کل

*کون جمالکدن[5] منوّر اولمش ایکن جان و دل

ظلمتی غمده قومه مهری ماهم کتمه کل

101

51a

کوردی چشمم ینه بر شاه جهانی نه کوزل

سودی جانم ینه بر خوب زمانی نه کوزل

کرچه کلشنده اکن چوق بتر سرو سهی

راستی بو صنمک قدّ روانی نه کوزل

بتمدی باغ جهانده دخی هیچ بتمه یسر

رخلری کللر ایله غنچه دهانی نه کوزل

---

1 CA,58a,2 خون 2 Л и СУ,50б,14 حالمی 3 Л,50б,14 قو

4 CH,56a,2 ابروکه 5* CH,56a,3 کل جمالکله CA,58a,6 کون جمالکله

دولاب وش نکارک کوردکچه کلستانن[1]

قل اشک چشمم[2] ایله خاک زمینی پر کل

انعامه کلدک ای دوست بربوسه ویرلبکدن

محروم قلمه لطف ایت شئ لله اتسه سائل

50б بوینینه مهرینک کل صل زلف عنبرینک

دیوانیه بلورسن لازم دورر سلاسل

99

CH,56a CA,58a عرض ایتدی کلشنه ینه رخسار یارکل

خاموش اولمه کی صقن ای مرغزار کل

صحرا یوزینی طوت کچرا ایام نوبهار

فوت ایتمه فرصتی که دکل برقرار کل

صافی میله ساقی کتور جام ساغری

بلبل ترنم ایله کچر کلعذار کل

کل موسمنده کلشنه کل عیش نوش قل

دستنده دسته دسته طوتر هرنکار کل[3]

نرکس کوزک خیالله سرمست سبزه ده

غنچه تبسم ایتمکه اوش انتظار کل

دوران بهاری برکون ایررکم خزان اولور

اوراقنی قلور حذر ایت تارومار کل

عمروکی خوش کچورکه کچرمهری دورکل

درسن که قانی[4] بلبل یا نوبهار کل

---

[1] CH,55б,7 и CA,57б,10 کلستانده [2] Там же چشمک

[3] CA,58a,11 کل оп. [4] CH,56a,13 и CA,58б,3 فانی

قمر سرو اوزره چقمشدر کوریز طرّک آلتنده
جمالک کلستانندن[1] اکلمش دالده زلفک

اکرچه چشم خونریزک ایچر[2] ناحوت یره قانی[3]
ولی قتلینه عشاقک ایکن فی الحالده زلفک

دیرز[4] برقلده عشاقی مکر حسنک قیامتدر
که عقل و دین و دل[5] آلوربکم[6] دجّالده زلفک

هوای زلفنک مهری داخی کچمز هواسندن
که آنی[7] یل کیبی یلده دیه نچه مه[8] سالده زلفک

حرف اللام

98

CH,556
CA,576

تحصیل اودرکه عاشق معشوقه اوله واصل
حاصل بودرجهانده تحصیلدن نه حاصل

جوی کناره هردم سیر ایله اول روانه
ایّامی نوبهارک تیزکچر اولمه غافل

دولت آنک که بو دم روی نکاره قرشو
نوش ایده ساغر مل مه تاب اولا مشاعل

افسانه ایله زاهد کنجی ریاده قلمه
غمناک جان و دلدن مل دفع ایده بلابل

افغانلر ایتدوکنجه شام وسحرده[9] هردم
صحن چمنده کوش ایت بالله مذن بلابل

---

[1] CH,526,13 и CA,55a,7 کلستاننده [2] CH,53a,1 آچار [3] Л,50a,7 قانم
[4] Л,50a,8 ویرر [5] CH,53a,2 و دل оп. [6] Там же доб. مکر
[7] CH,53a,4 и CA,55a,11 کانی [8] Там же مه оп. [9] Л,50a,15 سحر

حق ایدر بردمده بیک عظم رمیم اولمشلری
حوت بیلورکیم بو یله انفاس مسیحا کورمدک

دل غریبن کرچه بند ایتدی هوای زلف دوست
آه کیم جان قورتررر بز بوندن اصلا کورمدک

کرچه ای[1] مهری جهانده غنچه لب محبوبلر
چوقدر امّا بز[2] بونک ماننده قطعا کورمدک

96

نولا بکم کورمکدن بز وصله یار اولسک
کوزللر اچره نه وارسن براختیار اولسک

وفا قلم دمشیدک جفالرک[3] حکمنه
نظرک اولمزیدی[4] عهده برقرار اولسک

50a غمکله سندخی بلسک نلرچکر عاشق
بو جوری اتمزیدک[5] طالب دیدار اولسک

بهار فصلی وکل دوری غنچه عالمیدر
دمیدر امدی ای دل سندخی هزار اولسک

جهانده عزّ و سعادت یتردی مهری ساکه
ایاغی طپرغنده دلبرک غبار اولسک

97

СН,52б СА,55а ینه دل مرغنه دانه دوکرنه حالدر زلفک
مکرجان بویننه حلقه صلرمحتالدر زلفک

---

[1] СН,54б,2 کیم [2] Л,49б,15 и СН,54б,3 بر [3] Л,49б,17 جفالر
[4] СУ,49б,17 اولمزدی [5] СУ,50а,1 اتمزدی

دل نه چکمشدر زلیخاوش بلای هجرایله
النه کیرنجه سن یوسف ثانی کندومک
قامتم چنک اولدی تن بر قیله دوندی راستی
ایلینجه آه سن موی میانی کندومک
دوست مجنون اولالی لیلی[1] صچک سوداسینه[2]
کور نه چقدی عالمه نام ونشانی کندومک
کوردوکینه میل ایدر دل ابسم اولمز نیدم آه
کندو کندمدن کلور باکه زیانی کندومک
جان ویره هجرکده مهری مهروکی ترک ایتمیه
چوریوب کر خاک اولورسه استخوانی کندومک

95

CH,54a
CA,56б

مطلع حسنک کبی بر برج اعلی کورمدک
ماه رخسارک کبی بر*شمس غرّا[3] کورمدک
چوق جهان کلشنلرن سیر ایتدک امّا راستی
منتها[4] قدک کبی بر سرو رعنا کورمدک
کورسه لر بو[5] نقطهٔ حسنک کراماً کاتبین
دیبیه لر کیم الله الله بویله انشا کورمدک
سنبل و کل بوشلر چوقدر جهان ملکنده لیک
بو کلالک کبی بر زلف سمنسا کورمدک

---

[1] CH,54б,9 и CA,57a,1 لیل [2] Там же سوداسیله

[3]* Л,49б,8 سرو رعنا [4] CH,54a,10 شها [5] CH,54a,11 и CA,56б,3 بر

کورلدن مهری خدّ کله سن سیماکی ای مهرو
بشندن چقدی سوداسی کل سرریله نسرینک

93

غمزک خدنگن یا قشک تا چکده پیکانینه دک
ایتده کچوردی سینه دن عاشقلرک جانینه دک
بوبینه حیشی عاشقک زنار زلفن بغلدی
نشمده کورک اول کافری قصد ایلر ایمانینه دک
چاروب اولورکوبکلرم بازاره کتدکچه حبیب
صولر کوزومک یشلری راهینی دکانینه دک
بودرعجب کیم اول کمان ابروسی تیرن اتمه دن
یا سینه قربان اولمغه جانم کدر یانینه دک
کتدکچه هردم اول صنم سینم نشانن اتمغه
یوزم سورارم ایزنه تا اوقی میدانینه دک
طاروسی[1] ترلاسی صنوب طولنده کوبوکی رقیب
برکسمه اوردم اول طوکز تاکتده اورمانینه دک
چون عندلیبیس بوکون کل یوزلو یارک مهریا
وارمدی نالان اتمکه دلبر کلستانینه دک

94

کل کل ای دلبرکه سن سن تنده جانی کندومک CH,54б CA,56б
سنوکیله شاد اولور روحی روانی کندومک
یندوکم درد ایچدکم غمدر انیسم غصّه یار 49б
سنسوزن نیچه کچر کوربو زمانی کندومک

---

[1] Л и СУ,49а,14 طاروسی

یاره‌لراورد فتچه غمزک سینهٔ مجروحمه
دوکمسه سیلاب اشکم باری اوستنه نمک

دوستم جور و جفادن اولدوم درسک بنی
دکمه بر درد یله اولمز عاشقم بن جانی یک

خوبلر زلفی هواسینه یلر[1]چوقدر ولی
یوقدرر الّا[2] بنم کیبی[3] ییله ویرمش امک

قلمه‌دک برکون حبیبک زلفنه همسر بنی
نیلیالم بو جهاندر ساکه ده قلمز فلک

جان و دلدن اولدی بر مهرویه مهری مبتلا
جانیدر بر کمسه نک کیم آدنی اولمز دمک

49a

92

صللدن بوینمه حلقه کمند زلف مشکینک
سیه بخت اولمق اولدی کار و باری جان مسکینک[4]

کوزم یاشینی قان ایتدک بنی بی عقل و جان ایتدک
ولی بن خسته دن ای دوست هرکز کسمدک کینک

رقیبا بنی منع ایتمه نکارک خاک پایندن
اکر منع ایدر یسک بل نه دینک وار نه آیینک[5]

اولنجه چونکه ال چکمز کوکل دلدار مهرندن
شفا ویرمز بکا هرکز سنک ای شیخ تلقینک

CH, 53б
CA, 56a

---

[1]* CH,53a,9 چوقدن بری [2] CH,53a,9 и CA,55б,3 امّا
[3] CA,55б,3 کیمی [4] Л,49a,3 مشکینک [5] CH,53б,10 ایمانک

17-4

قوَلك بنمله کوکلم النجه میدی ای یار
دوندوره سن یوزکی روان بویلی کرک
سن بي وفایي سَوَدُمِسه کافر اولمدم
ناز وعتاب وجور همان بویلی کرک
بیچاره مهری[1] مشتریکن قمو اناسن
بنده ایتدیسه ساکه زمان بویلی کرک

90

CH,55a
CA,57a

دیدی دلبر یاپه ین کوکلینی سن ویرانه نک
بن دیدم جان ملکیتنه حکمی وار جانانه نک[2]
قصّهٔ مجنون ایله لیلئ بیلوردک یقین
حالنه بقسک حبیبم بو دل دیوانه نک[3]
طوتشور شمعک زبانی مجهوک کوینزاوزنه
یندوغن کوردکچه رخساروکه بن پروانه نک
عشقدن فارغ اولن دللرنه بلسون حالنی
طوتشوب هجر آتشیله کیجه کوندز یانه نک
چون صبا پیکی کتوردی یار کویندن اثر
مژدهٔ کانی جان کرکد رمهری بو شکرانه نک

91

CH,53a
CA,55a

رخلرک ناریله[4] دل یندی کباب اولدی یورک
چشمهکک قصدی اگر جانیسه آلسون تیزرک

---

[1] CH,54a,6 и CA,56a,11 مهره [2] Л,486,7 جانه نک

[3] Л,486,8 ویرانه نک [4] CH,53a,6 درد یله

عجبمی لعل نابکدن سنک یاقوت رنک السه
دهانک نقطه سندن دُز بولبدر چون مدوّرلک

اکرچه بودرر هردم خطانک مسکی عالمده
صچک بوریندن ارمشدر آکا داخی معطّرلک

خدا خلق ایتدی عالمده ولی کل یوزلو دلبرلو
سنک ذاتکده جمع ایتمش کوزلک تازه‌لک ترلک

رقیبک لاف اورروب درمش آنی اولدوردن برکون
اریسه کلسون اول نامرد آکا کوستریین ارلک

نولا میدان عشقکده سنک جان اوینسه مهری
که تیغ اولدی آکا غمزک ایدر زلفکده چنبرلک

88

CH,55a
CA,57a

دیلدن ای رقیب کل بنی تک[1] — دامنندن حبیبمک ال چک
قپوسندن قچن کیده‌سن آه — مکر الله الا[2] سنی تیز چک
بنی اولدر رقیبه رحم ایت یار — بومدر عادتک ایو کوکچک
کمه حالم دیرمسه حقکده — بی وفا درلر ایدی هب کرچک
مهری غمزک ایتدی قاننه غرق — دوستم یاره سینه کلنمک اک

89

486
CH,54a
CA,56a

دل ویردومیسه ساکه ای جان بویلمی کرک
هردمده چشمک ایلیه قان بویلمی کرک

ترک ایتدک اتمزم دردکن مبتلا کی آه
خوبلر اچنده عهد و امان بویلمی کرک

---

[1] CH,55a,1 دوک CA,57a,5 دک [2] CH,55a,2 и CA,57a,6 الله

همدمی غصّه وغم ایلدی دوران بزه
رحم ایدوب لطفنی کوسترمدی بر آن بزه
پر ایدرکاسهٔ هردم ایچرر قان بزه
آه الندن فلکک داد الندن فلکک

هرکمی کورسه آنک کل کبی یوزینه کولر
صکره دن خار جفا تیغله بغرینی دلر
نه اوزی کوینز اسر کرنه خویا شینی سلر
آه الندن فلکک داد الندن فلکک

کورمه دک برکولی کلشنده که صولمایه فلک[1]
صنمه برکمسه که ایتدوکنی بولمایه فلک[1]
بوجهان باقی دکل ساکه ده قلمایه فلک[1]
آه الندن فلکک داد الندن فلکک

48a نچه سعیمزی یولکده هبا ایلیه سن
نچه بر اهله جفا جهله وفا ایلیه سن
مهری اولدرجک کیمه جفا ایلیه سن
آه الندن فلکک داد الندن فلکک

کورمز یاشنی دوندردی بزم قانلره
برنفس دردومز ار کورمدی درمانلره
حسرت ایتدی بزی اوش سوکلوجانانلره
آه الندن فلکک داد الندن فلکک

87

جبیبم نقش رویکدن کوکل بولدی مصوّرلک
جمالک آفتابندن جهان طولدی منوّرلک

---

[1] Л,47б,16 فلکک

اوتی سنبل خاکی عنبر آبی کوثر خلقی خوب
جنّته بکزتدم آنی بن همانندم کوریجک

476 روز وشب الحان اوقور[1] بلبلری خوش شوقله
کل کبی کولر کوکل کوشه صداسی ایرجک

آستانینی ادب ایتدک زیارت ایتمکه
یوزومز سوردک قدم بصدوغی یره کیرجک

بر عزیزک بو مقامیدر که مهری صدقله
جان ودلدن بر محبّی سن سن آنک کیرجک

مُژده اق شمس دینک ویر صلوات قیل دعا
قورتور عصیاندن اول سنی همّت ایدجک

86

چکمشم حدّدن اشا جور وجفاسن فلک
کورمدم ذرّه قدر مهر و وفاسن فلک
سورمدم نیلیین ذوق وصفاسن فلک
آه الندن فلک داد الندن فلک

محنت ودرد وبلا بیله کوزم یشلر ایدر
حسرت و هجر و جفا بیله دلم بشلر ایدر
نده یین باکه فلک اومدوغم ایشلر ایدر
آه الندن فلک داد الندن فلک

ارتورر ناله ایله شام وسحر زارمزی
اغلدر بیزی نه خوش کلدرر اغیارمزی
آه و افغان ایله هر دم کچورر کارمزی
آه الندن فلک داد الندن فلک

---

[1] СУ,476,1 ایدر

بویله ظالم اولمسون هیچ پادشاهی کیمسنک
کاه زلفی حائل اولور رخلرینه که خطی
قلمه سون مهری سحاب ایچنده ماهی کیمسنک

84

اولدی هنکام بهار ایردی دمی کلزارک
امدی دل بلبلی ارتور دمدر کلزارک
وارهلم صحن کلستانده تماشا ایدهلم
سرور فناری صالندی وغنی دلدارک
دکنه [؟] یوز شبا شد اوله بر رخی کل غنچه لبه
چکمشوز جور و جفاسینی هزاران خارک
سینمز دف قلوبن قامتمز چنک ایدهلم
دکلهسون یار مقاماتی نه دراد وارک
مدعی اولسه جهان خلقی فتو یرهنه غم
کر بزمله اولا بر ذره وفاسی یارک
دامن وصلی حبیبک هله کرسون الومه
طوتمشم تیغ بلاسینه بوین اغیارک
کرچه نقصان نظرلسن لب یاری الجق
طوطی مات ایدر ای مهری شیرین کفتارک

85

بو مقامک اسمنی کرچه دمشلر کونیجک
دللره ویرر حیات آب وروانی کونیجک
کلستان اتمش بو آرایی سراسر نوبهار
خانه برخانه مزین ایلمش رنکین چچک

زهی فرخنده طالع بو نده هرکاه
مقیم اولور بو جایه سال و با ماه
که کچمش عمرمز حیفا هزار آه
نه خوش ییلاق ایمش بو شهرلادق

دعالر ایله مهری شهریاره
کانک لطفندن ایردک بو دیاره
که کوردک کزلو کنجی آشکاره
نه خوش ییلاق ایمش بوشهرلا دق

کرم کانیدر اول شهلو امیری
که طپراقدن کوتردی هر فقیری
خدا اولسون الهی دستکیری
نه خوش ییلاق ایمش بوشهرلا دق

حرف الکاف

83

CH,536
CA,556

اولمه سون اغیار ایله یاری الهی کمسنک
ارطمه سون کوندن کونه دردیله آهی کمسنک

47a

کیجه لرنی کیبی نالان ایلرم کوندز فغان
اولمسون بنجیلین حالی الهی کمسنک

آستانندن بنی منع ایتمه ناصح دلبرک
کعبیه یوز سورجک قلمز کناهی کمسنک

زاهدا عیب ایلمه دل ویردوکم دلبرلره
اولمموت بونلاره اولورمی نکاهی کمسنک

حسن الینه شاه اولالیدن یقردل شهرنی

نه دل ایله قلم[1] تقریر آنی
دنیلمز حشره دک آنک بیانی
بولنمز سرتسر کزسک جهانی 48б
نه خوش ییلاق ایمش بوشهرلادق

یاپلمش آنده بر شاهانه حمّام
یکی حمّام دیرلرمش آکا نام
هم اولمش آی وکونش سقفنه جام
نه خوش ییلاق ایمش بوشهرلادق

صوِي جلّابه بکزر حوضی در[2] در
مَلاَمال[3] اولمش ایچي آب وکلدر
دیار روم ایچنده شمدیه بر در
نه خوش ییلاق ایمش بوشهرلادق

ایو چکدوک بو دور آنک جفاسن
کوره‌لم باری بر کرّه وفاسن
سوره‌لم *ایمدی ذوقیله[4] صفاسن
نه خوش ییلاق ایمش بوشهرلادق

زهی وقت و زهی ذوق وزهی دم
فرحلر کلدی کتدی غصّه و غم
دیه‌ین[5] جان ایله بنداخی هر دم
نه خوش ییلاق ایمش بوشهرلادق

---

[1] CH,51б,10 قیلایم [2] CH,52a,1 واردر [3] CH,52a,1 и CA,54a,7 مالامال [4]* CH,52a,4 и CA,54a,10 ذوقله امدی [5] CH,52a,6 и CA,54a,12 دیایم

فزحدن هربری قرصردی آیه
ملک صلمش مکر اوستینه سایه
نه خوش بیلاق ایش بو شهرلا دق

کله نرکس طوروب سوزمش کوزینی
آچلمش غنچه لر دوزمش یوزونی
بودر فردوس با غینک کزینی[1]
نه خوش بیلاق ایمش بو شهرلا دق

چچکلر وجده کلمش ایلمش جوش
کمی سرخوش اولمش کیمسی خاموش
بولر خوش عشق ایاغن ایلمش نوش
نه خوش بیلاق ایمش بو شهرلا دق

امیر عاشقان کل بو[2] قرنفل
بتر آنده بنفشه نرکس و کل
کله قرشو ایدر افغان بلبل
نه خوش بیلاق ایمش بو شهرلا دق

*اکر عقلک وریسه[3] طوغرو دوت راه
وَرِیدُوز اَلْمَهلو *بغچیه کهْ[4] کاه
آغجلر سایه صلمش صنکه خرکاه
نه خوش بیلاق ایمش بو شهرلا دق

---

[1] CH,51б,3 и CA,53б,8 کوزینی [2] CH,51б,6 и CA,53б,11 یوسف

[3]*CH,51б,8 اکر عاقل ایسه‌ک آکا CA,54a,1
اکر عاقلسک آکا [4]* CH и CA там же بغچایه دهر

که برخورشید مه طلعت جبینده
خدن کیم کورسه درکیم یاسمینده
طواف کوی صن خلد برینده
نه خوش یلاق ایمش بو شهرلادق

لبی یادینه اولمش کرم لاله
طورر یک یا طوتر الده پیاله
قوررردی اوستنه خیمۀ واله
نه خوش یلاق ایمش بوشهرلادق

46a

پر اولمشدی کلیله صحن کلشن
قباغی طولد ورروب دوتمشدی سوسن
چمن سلطانی کلدر[1] وجه احسن
نه خوش یلاق ایمش بو شهرلادق

دوزتمش طوطی قمری چنکنه چنک
نواده سازه[2] طوتمش قوشلر آهنک
الینه باده آلمش لاله کل رنک
نه خوش یلاق ایمش بوشهرلادق

ترنملر قلوردی آنده بلبل
صفاسندن دیدی خندان اولوب کل
صراحی مُل دمیدر نه تحمّل
نه خوش یلاق ایمش بوشهرلادق

قمو اشجار جمع اولمش بو جایه

---

[1] Л,46а,2 کل оп. [2] СН,51а,9 и СА,53б,1 سازی

کناری صافی جوی ارغوانلر
آقر هر یاکه ده[1] آب و روانلر
دماغه بو بغشلر جانه جانلر
نه خوش ییلاق ایمش بو شهرلادق

هواسی معتدلدر صویی کوثر
درختی نارونله سرو و عرعر
اوتی ریحان و سنبل خاکی عنبر
نه خوش ییلاق ایمش بو شهرلادق

بتر دریاسی ایچره نیلوفرلر
رخی زردی ویرر عشقدن خبرلر
گلستانلر تفرّج گاه یرلر
نه خوش ییلاق ایمش بو شهرلادق

یاپلمش[2] بر سریری عالی ایوان
ییشل ییرقلر اولمش آکا سیوان
اچنده در آنک اول شاه[3] دوران
نه خوش ییلاق ایمش بو شهرلادق

چو شاهک بیتنی معمور کوردم
اچنده برق اورر اول نوری کوردم
آکا صف بغلمشلر حوری کوردم
نه خوش ییلاق ایمش بو شهرلادق

---

[1] СН,50б,6 یانده СА,52б,9 یاکده [2] Л,45б,10 یاپلمش

[3] Л,45б,11 شاه оп.

81

[باسم سلیمان[1]]

س سن روح روان ای جان دل مردمه جان انجق
کل رخلرنگ شوقی کورن کیبی عیان انجق

ل لاله خدکی بلبل کلشنده کوروب ایده
عالمده کلی ترچوق بو غنچه دهان انجق

ی یَیلاقِله حسنوکی هرکیم کوره دیر شاها
کندوسیدرر غلمان یَیلاقی خبان[2] انجق

م میلم سکادرخانم قربان یولکا جانم
کرچکی سوزومک بوغیرسیی یلان انجق

ا ایتکله اشیکوکده چون هر کیجه همدمده
عزّت ایسه مهرینه بیتر بو همان انجق

ن نه وقت فرخ دوران عالم بو دمه خیران
بیک جانه دکر برآن نه خوشجه زمان انجق

82

CH,50б
CA,52б

قولقدن[3] اولمش ایدق کرچه عاشق
بحمد لله که خوش کوستردی خالق

456

نه سوز سویلندسه حقنده صادق
نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق

بیشل دیبای کیمشلر چمنلر
یقرلر سیم قندیل یاسمنلر

هر اطرافی کل و سرو وسمنلر
نه خوش بیلاق ایمش بوشهر لادق

---

[1] СУ,45а موشح باسم سلطان سلیمان [2] В Л и СУ так! [3] СН,50б,2 и СА,52б,5 قُلقدن

اطلسینه ویرمه سن مهری امیرک فارغ اول
درویشک ییتر پلاسی عارفه دیباج لوق

80

45a دامن دلبردن ایده‌لی[1] بشومه تاج لق
حمد لله کمسیه کوسترمدم محتاج لق

رخلری نطعنده شهمات اولمدن جان اویزم
عالم ایچره واریسه انجوق اولالجلاج لق

تاجری عشقی اوللدن شهر دلده هر زمان
غیرلر سیم ایله زر بن جان ویروردم باج لق

بن کمان ابرولرک کوره‌لی قربان اولمشم
غمزه‌سی تیرینه سینم ایتمشم اوماج لق

تا ابد ظلمت شبنده قلمش ایدم دوستک[2]
ماه‌تابی حسننک کر ایتمه‌سه اخراج لق

زهر هجریله هلاک اولمشدی چوقدن جان و دل
لطف ایدوب شیرین لبی کر ایتمه‌سه کلّاج لق

برغدا ویرمشدورر روحینه عشقی مهرینک
کورمز اول تا حشره دک روی جهانده آج لق

بی کنه عاشقلری اولدرمک استر ظلمله
چشمی خونریزک که هیده ایتمه‌سون حجّاج لق

---

[1] СУ,45a,1 اوُلالی   [2] Л,45a,5 دوستم

هرماه روی عاشقک آهی دخانیله

هیچ کورمدکه صکره یوزینک قراسی یوق

آتشه خلیل وش بنی اودلاره ای رقیب

عاشق بو بولده ینمغه صنمه رضاسی یوق

مهری کرکسه یولنه جان ویرکرک جهان

اوینزکوتر رقیب ایله سندن صفاسی یوق[1]

ای دل همیشه جور وجفایه تحمّل ایت

صنمه جهانده هر کشینک بربلاسی یوق[1]

79

خرقهٔ عرفاندن ایت زاهد بشوکه تاجلق

کردلرسک کورمیه سن تاابد محتاجلق

جرعهٔ عشقی مجازی نوش ایله صدق ایله

تا حقیقتدن یکا یول بولاسن معراجلق

نفسکی تن خانه سنده چک قناعت کنجینه

کیم سنی اسرار غیبه ارکوره بو آج لق

جهل ایدوب دیداره ایرحکمه بر تیه رحمتن

ایده کور کعبه طوافن انیتمدن حجّاج لق

نیچه بر ناحوت یره قانلر دوکرسن ظلم ایله

وارسیه عقلک کل ایله نفسکه حجّاج لق

نی کبی اکله درونکدن قوبلبل ناله سن

قمری کبی دوست دی ایله درّاج لق

[1] В СН и СА порядок расположения этих бейтов обратный.

کر سن قلەسن دوست سری زلفکی چوکان
بن دلخی قلم باشمی میدانه تکلّف
کلدکچه خیالک دله مهمان طوتر الده
خون جکرمله طولو پیمانه[1] تکلّف
کویکده رقیبوکی اَصَیْدق بوغزندن
ایت دکمەکز اولمز یزوق ارغانه[2] تکلّف
مهری سکه بیک جان دلویسک ویرای دوست
بر بوسه ویره سنده اکارندانه تکلّف

حرف القاف

78

44б
СН,52б
СА, 54б

جرمم نەدر که دلبره بزدن صفاسی یوق
بن بنده سینه ذرّه جه میل و[3] وفاسی یوق
هر بر خبیث ایله صلنور نیجه اولمیم
کوردکچه بینی یوزچورر مرحباسی یوق
عشقک اسیری دردله درماندەکم بکم
اَلْسک بزمده کوکلمز اَله خطاسی یوق
بو نوبهاره[4] بر کون اولور کیم خزان ایرر
غرّه آولمه حسنه سودکم آخر بقاسی یوق[5]

---

[1] СН,50а,4 بیمار [2] СН,50а,5 и СА,52а,8 اورغانه [3] Л,44б,1 و оп.
[4] СН,52б,6 и СА,54б,12 نوبهار [5] СН,52б,5 и СА,54б,11 перед этим бейтом доб. هر بینوایه وصل نواسن عطا ایدر
بن بینوایه ذرّه جه وصل نواسی* یوق * в СА здесь عطاسی

یقسه غم ظلمتنده قلمش ایدم تا ابد
رخلری ناری خیالی خانهٔ دلده چراغ
دوشدی مهوی بو پرینک زلفنک چنگالنه
کی هنزدر بو بلادن قورترسه[1] جانی صاغ

حرف الفاء

76

CH,50a
CA,52a

شمدیدن[2] کیم وجهان خوبلرنک وارینه یوف
فوری دعوالر ایله ایتدوکی اقرارنه یوف
ایو چکدک بولرک جور وجفا سن*به یوری[3]
نیچه بر یلوره لم یارنه اغیارنه یوف
هی بورش خنده لرک برشی وبیک دل ایله
عاشقن الدیجی قولی یلان یارنه یوف
سونی سومز وبونلر[4]ها سور سومینی
فو بو محبوبلرک دنیه ده بی عارنه یوف
اعتماد اتدکیچون عهدنه هرجا بیلرک
مهرینک داخی جهانده چورک[5] افکارنه[6] یوف

77

CH,50a
CA, 52a

غمزک غرضی جان ایسه جانا نه تکلّف
باشمده سنک جان دخی جانا نه تکلّف

---

1 Л,44а,6 قورترسه CH,49б,13 قورتولورسه 2 Л,44а,7 شمدن
3* CH,50a,10 یوری وار 4 Л,44а,10 بلر СУ,44а,10 بنلر
5 CH,50a,13 и CA,52б,4 جورک 6 CH,50a,13 انکارینه

ایرلمز یاره جهد ایله ای مهری کشیده اولمایپجوق ذره طالع

حرف الغین

74

CH,49б
CA,51б

بو بت کل چهره ایله عارف اول عزم ایله باغ
فرصتی فوت ایتمه سیران ایتکه تیز کچر بو چاغ
بغرکک قانی ایله بر ایله چشمک ساغرن
دل کبابندن حبیبه ماحضر ایله[1] یراغ
غنچه لعلی یادنه نوش ایلسون کلکون ایاغ
لاله خدی شوقنه سرمست اولوب صونسن ایاغ
وقت نوروز ایردی بو اثناده غایت جهل[2] اولا
بر نفس اولموت حبیبک خاکپایندن اراغ
یا سوندر عید وصلکله یه اولدر مهربی
قل ترحم وقتدر کم سوکوکه ایردی بچاغ

75

44a
CH,49б
CA,51б

دوستم دل مرغنه قورمش قرا زلفنک آغ
کوز قزردوب[3] دوشدم الا آه کیم مشکل دوزآغ
نیته کیم جهد ایلرم میل ایتمیم مهرولره
چقرر[4] بولدن بنی بر زلفی قرا یوزی آغ
اولقدر یقدم شها عشقک فیتلن سینه ده
قوردی جسمده[5] قانم اردی یورکده یاغ

---

[1] Л,43б,14 ایلر [2] CH,49б,4 и CA,51б,8 سهل

[3] CH,49б,8 قزاروب [4] Л,44a,2 چیقروب [5] CH,49б,10 قوریدی چشمدن

کلدیسه خطّی کل یوزنه مهری غم دکل
ترغنچه ایکن ایلمشوز اختیا رخط

حرف الظاء

72

CH,48б CA,51a

جان بلبلی اندکچه سن غنچه دهاندن حظ
ایتمه‌دی جهان ایچره بر باغ جناندن حظ

43б

ای اهل صفا جهد ایت عشقیله کچور عمری
بولمق دلو بیسک کر جانیله جهاندن حظ

تیری مژه‌کی جانا آتسون قوکمان ابروک
ایلر بودل وجانم اول تیرو کماندن حظ

کلزار جمالوکی بوزدیمی صنور خطک
اتمزمی صفا اهلی هر[1] وقت خزاندن حظ

چشمی درمش مهریک جانن قلورم یغما
ایتسون ایده رز غایت هی بز زیاندن حظ

حرف العین

73

CH,49a CA,51a

دله جورن حبیب اتشدی قاطع — دریغا بینه بکزر ایدی راجع
ایچر صو بیرینه قانومی غمزک — عجب بودرکه اولمزداخی قانع
بنی بیر تیرله آولدرمشدی غمزک — اراده چشمک اولماسیدی مانع
دوشلرت عشقک سوداسنه آه — نه لر اولدی بنم[2] باشومه واقع
طپوکدن اوممزیدم دوست آخر — قتوکده[3] اولییدی کلّی ضایع

---

[1] CH,49a,2 и CA,51a,7 هی [2] Л,43б,9 доб. بو

[3] CH,49a,10 قپوکده

پادشاهم سیر ایدهٔ کن باغ حسنک کوشه سن
بو دل درویشکه سیب و زنخدان ایله عرض
خاک پایینه نثار اتمک لکیچون دلبرک
قانلو یاشکدن ای مهری دُرّ مرجان ایله عرض

حرف الطاء

71

CH,486
CA,506

عرض ایتدی کلشنه کورک اول کلعذار خط
نقش ایتدی کل ورقلرنه یازدی یار خط
صندم سحابه کردی و یاخود طوتلدهٔ کون
اولمش کونش یوزنده مکر آشکار خط
یازمش جمالی لوحنه ریحان خطی رقاع
دور قمرده کورنجه بولمش قرار خط
ایسترکه لعلی چشمسیله تازه تر اولا
آب کناره کلدوکی بو سبزه زار خط
بلدی خدنده یزدی خطن قل قلمله یار
مرغوب اولور کناره یازلسه غبار خط
شمدن کرو وفا خطنی قل قلمله یاز
جان لوحه سنده صقلیالم یادکار خط
کلدی عذاری اوستنه لشکرچکوب بوکون
عاشقلرینی یعنی که آیده تارومار خط
صنمه جمالی آیینه سندن کوزم ادرم[1]
بر تور زکتور مکیله سن ای نابکار خط

---

[1] CH,486,8 آیرم

الهی کلشن حسن کوزم یا شیله سن صقله
طولبدر کرچه آهمدن زمین وآسمان آتش
چقرجان رختنی شهر بد ندن مهری دلخسته
فدا قل یار[1] یولنده که آیدر ناکه زیان آتش

حرف الصاد

69

CH,47б
CA,50a

دوست بحق سورهٔ اخلاص	بنی اولدر بلادن ایله خلاص
یتر آتسون مژک تیرینی قشک	اوق نشانینه* اردی یایکی یاص[2]
دلی دیوانه موزی زلفکده	دوستم بر قللیله بغله یهٔ اکص
بحر شعرا یچره مهری بر دُزدور[3]	که آنی کورمش اولا غوّاص[4]
معنی دکانی آیچنده صرّاف اول	سنده بولسون قموسی کوهر خاص
ویرمه نادان الینه کیم نه بلور	الْتُنک قیمتینی اهل رصاص

حرف الضاد

70

43a
CH,48a
CA,50a

تشنه در دل لبلرکدن چشمهٔ جان ایله عرض
خضر وش ظلمتدهٔ قلدم آب حیوان ایله عرض
رخلروکک پرتون ستر انمسون کافر خطّک
هی بکم کوستر جمالک نورن ایمان ایله عرض
منتها قدک کبی* بر نارون[5] کورسون هنوز
بوستانه کل بوکون سرو خرامان ایله عرض

---

[1] CH,47б,10 جان [2]* CH,47б,13 اوردی یایوکی آص [3] CH,48a,4 и CA,50a,10 بردردوز [4] В CH и CA это конечный бейт.
[5]* Л и СУ,43a,3 лакуна.

یللرایله کورمزم یارم یوزن بن مدّعی
سایه سی کیبی[1] قتندن اکسک اولمز برنفس

لعل شیرینوکه بن جان[2] ویرورم ایرمز الم
آه کیم قرشومده[3] دائم لاتکلّف برمکس

426 نیچه فریاد ایدین[4] عشقک بلاسندن کوکل
بولمدک عالمده چون فریادکه فریادرس

عارفه برحرف بسدر[5] هیچ تطویل ایلمه
طالعک یوقدر کوزللردن ای مهری سوزکس[6]

کوبک ایچره کیجه لر تا صبح اولنجه دوستم
ایتلر وکله همدم اولدوغم بکا عالمده بس

عاشقک قدرن بلور بولنده جان ویرسک روا[7]
بی وفا هرجایلر سوداسنه یلمک عبس

حرف الشین

68

CH,47б CA,49б
رخک انواری شوقندن طولبدر[8] بوجهان آتش
وجودم ملکنی یقسه عجبمی هرزمان آتش

یقوب عشقک اودین سینمده دائم صقلرم جانا
آنکچون خانهٔ دلده بیزهردم نهان آتش

فراقکله وصالکله دل مهجور ای دلبر
اولور هرنار برکلشن اولور هر کلستان آتش

---

[1] CH,47a,10 и CA,49б,4 کیبی оп. [2] Л,42, 17 جان оп.
[3] CH,47a,11 قارشومه; CA,49б,5 قرشومه [4] CH,47a,12 ایده سن
CA,49б,6 اید سن [5] CУ,42б,2 и CA,49б,9 پسدر [6] В Л и CУ этот бейт завершает газель. [7] CH,48б,1 и CA,49б,8 روا
[8] CH,47б,5 طولیدر

خوبلرک مهرینی مهری اولورز ترک اِتْمَزْ
کم نه دیرسیه دیسون بز اولاماززیارسز

66

CH,45б CA,48a

یولنه جان ویرمکه جانانه کلمشلردنوز
طالب درد اولمشوز درمانه کلمشلردنوز
باشی طوپ اتمکیچون زلفکگ چوکاننه
عشقکگ میداننه مردانه کلمشلردنوز
مهروکی کوکلده[1] محکم طوتمشم حق سویلرم
صدقله منصوروش اورغانه کلمشلردنوز
کلستان حسنکگ هرکوشه سنده دوستم
بلبل[2] کویا اولوب افغانه کلمشلردنوز
کلمشم حسنک زکاتندن که شیء لله ایدم
صنمه بو درویشی جانانه کلمشلردنوز
ای طبیب دل بنی بند ایله درمان قیلمه
زلفکگ زنجیرنه دیوانه کلمشلردنوز
شمع رخسارینه جانانک ای مهری دائما
یانه لم[3] پروانه وش چون یانه کلمشلردنوز

حرف السین

67

CH,47a CA,49б

نیته کم یارک یولنده جان ویروب ایتدم هوس
وصلتینه بولمدم عالمده برکون دسترس

---

[1] CH,45б,9 کوکلمده [2] Л и СУ,42a,10 بلبلی [3] Л,42a,14 یانه

رخی دورنده ویرر زلفی بزه عمر دراز
فرخندن[1] براولبدر کیجه مزکوندوزومز
یا پشوب دامن اغیاره مدارا ایده رز
نیته کیم یلوروورز برچوپه کچمزسوزومز
عشقی راهنده آنوک خاکله یکسان اولالم
جان ملکن یقلیم کوکلره چقسون توزومز
آسمانیلر آتر کوکلره آهم دونوکون
برق آهمله عجب یانمزایسه یلدزومز
رخی شمعینه آنوک مهری چو پروانه لرز
یانه لم یاقله لم بر پوله المز یوزومز

65

نیلیم بیچاره کوکلم بردم اولمز یارسز
ابسم اولمز نیته کیم جهد ایلرم بو عارسز
بن دلمده نامنی درد ایتدم اما دلبرم 42a
بردم اکثر آدم اولمز برنفس اغیارسز
وصلنی اقرار ایدوب صلدی بنی سودالره
دوندی انکار ایلدی بو دینی یوق اقرارسز
ای طبیب جان مدد بیمارکم اولدوم مدد
دیدی خودر عاشق اولدرمک بکا تیمارسز
کورمدم برخوبکم یاننده اولمایه رقیب
بوجهان باغنده هیچ کل اولمز ایمش خارسز

---

[1] CH,45a,13 и CA,47б,7 فرخنده

416б

وار خانقهی بکله ریاییله سن ای شیخ
ثابت قدموز ساکن میخانه لوز بز
غافل[1] قومزز خوبلرک[2] الدن اولنجه
زنجیر سر زلفنی دیوانه لوز بز
رسوالغمز[3] خلق جهان بلدی نه غم چون
کوش ایلمزز[4] ناصحی رندانه لوز بز
میدانه عشقک بوکون اخلاصله کردک
باش اوینه یجی برنچه مردانه لوزبز
ای دوست رقیبیله طورب صحبت ایدرسن
عشاقلرز چون ینه بیکانه لوز بز
قلموق دلرسک دل ویرانهٔ معمور
کل کوکلمزی ییپ قتی ویرانه لوز بز
ترک دل وجان اتمیجک دوست یولنده
ای جهری نچه طالب جانانه لوز بز

64

CH,45а
CA,47б

کوردی برماه لقایی ینه سودی کوزمز
کوز اوجندن کوزه کوزاودلره آتدی اوزمز
لبی وصفندن آنک صورمغه بن جان ویروردم
عرض حال ایتمکه لیکن آکا دویمزیوزمز

---

[1] CH,46б,8 عاقل [2] Л,41б,2 خوبلری [3] CH,46б,9 رسوالغوم

[4] CH;46б,9 и CA,49а,3 ایلمشوز

سن وارکن ای دوست بکا یارکرکمز
جورک حکیم غیری وفادارکرکمز

جورکده وفادر بکا دردکده دوادر
بیمار دله بر دخی تیمار کرکمز

جانا بو جهان ایچره وفادار صنملر
هر کوشه ده کرچه نچه سی وار کرکمز

کویکده سنک دائما عریان اولین تک
جنتده بکا حلّه و دستار کرکمز

پند ایتمه بکا یار ایچون یارنی ناصح
یارم بکا پندک سکا هی وار کرکمز

چشمک بنی اولدردی وسن یوق[1] نجه دیرسن
غمزک خو شهادت ایدر انکار کرکمز

مست می عشوق اول یوری عالمده ای مهری
بس رند و خرابات اولنه عار کرکمز

63

CH,46б
CA,48б

عشق آتشینه[2] یانجی پروانه لرز بز
بو آتشه پر یقمیجوق یانلرز بز

نوش ایلمشوز روز ازل جامنی عشقک
تا حشره دک اول شوقله مستانه لرز بز

---

[1] Л,41а,13 یوف [2] CH,46б,5 доб. یانمغه

پریقیده پروانه صفت شمع رخوکه[1]
عشقک بنی استاد جهان اتمک اولمز
کولشنده کوردسن کلی هرخار ایله مهری
تاصبحه دکین آه و فغان اتمک اولمز

61

CH,46a
CA,48б

سنسز صنما جسومه[2] بو جانی[3] کرکمز
جانم سن ایشرسن بکا جان آنی کرکمز

41a

کلزار خدّکسز بکا ای جان وجهانم
فردوس جنانی کل خندانی کرکمز
*دیشک وارکن لؤلؤ و مرجانی[4] ندرلر
لعلک وارکن چشمۀ حیوانی کرکمز
دردک یتر ای دوست بنم دردمه امسم
دل خسته که جانا دخی درمانی کرکمز
خدّ وکله قدّوک و رخک[5] وارکن ای دوست
سرو و سمن و لاله و ریحانی کرکمز
جانانکی ترک ایت دیدی جانک کرکیسه
مهری دیدی جانانی کرک جانی کرکمز
اولدرمکسه ای دوست رقیبی یتر الحق[6]
اول کلب لعیننک بر اوچ قانی کرکمز

---

[1] CH,46a,5 и CA,48a,12 رخکده [2] CH,46a,9 چشمه CA,48б,3 جسمه

[3] Л,40б,17 جان [4]* Л и СУ,41a,2 لعلک وارکن چشمۀ حیوانی

[5] CH,46a,13 и CA,48б,7 رو رخک [6] CH,46б,2 и CA,48б,9 انجق

قلدی بیلنمین عاشقلریچون حشره دکین
دوکلم باشمزی طشلره آقسون بیشمز

خاری الدن قویه لیم جان ویرلم کل یولنه
قچن ایسه کیدجکدر قویه کتسون بشمز

قوری لافیله جهانی بزه کولدرمیه لم
سرّیله اشلیه لم هراشی بتسون ایشمز

لقمه لقمه قویسونلر آتیمز هردمده
راضیوز تک هراویوزایت یه سونلر لشمز

دوشده کوردم که رقیبی بله ردّ ایلدی یار
اکله تعبیرمزی خیره دونوبدر اشمز

دلبرک یولنه مهری دوروشب جهد ایدلم
قالسون اول یولده بزوم درنغمزله دیشمز

60

CH,46a
CA,48a

حسرت جکرم[1] دردله قان اتمک اولمز
محنت بلومی دورکمان اتمک اولمز

کوز یاشنی قدک کورب ای* سرو روانم[2]
یوز صویله سن[3] سروه[4] روان اتمک اولمز

فتان کوزنک قصدی دل جان ایشر ای دوست
تیرمژه که سینه نشان اتمک اولمز

---

[1] CH,46a,2 и CA,48a,9 حکرم   [2]* CH,46a,3 قاش کمانم

[3] CH,46a,3 и CA,48a,10 سوریله سن   [4] Там же سرو

سائللرنه ویرمیه هیچ حسنی زکاتن
یادلاره قله لطفله احسان نه قولیسوز

بو یورمش ایکن آصمغه اول یار رقیبی
آصلمه دن ایت اوزله ارغان[1] نه قولیسوز

اولدوردیسر آخر غم هجران سنی جهری
یارا تمز ایسه دردکه درمان نه قولیسوز

58

CH,47a
CA,49a

چون دردله آه ایلمکه باشلرز بز
هر قنده سه عشق اهلنه یولداشلرز[2] بز

هر غنچه لبک یادنه افغانموز آرتر[3]
بلبللر ایله کویه که قرداشلرز بز

شمع رخکه تاکیجه لر صبحه دک ای دوست
پر یقمه ده پروانیه یولداشلرز بز

اکسلمدی اغیار ندیم یار ایشکندن
اول کلب لعینی شوقدر طاشلرز بز

40б

خوبلرده وفا بولیمدق مهری جهانده
بر بختی سیه طالعی یوق باشلرز بز

59

ججی نابی بزم اللهه قلوبدر اشمز
که بو هرجایلره اوغردی قوتسوز بشمز

---

[1] Л,40a,11 ازغان [2] CH,47a,2 и CA,49a,9 حالداشلرز
[3] Л,40a,15 آتر

دیدی جهری اول کله بنجیلین[1] بلبلی آولر
دید یکم بن کورودم[2] کونده سنک کبی هزار

حرف الزا

56

بزدن قچرور حسننی دلبرنه قولیسوز 40a
بلبلدن اراغ اولدی کل تر[3] نه قولیسوز
قهرن چکه حددن اشری عاشق صادق
لطفن کوره هرجاهل وابتر نه قولیسوز
بیک یرده دلم دلمش ایکن غمزه سی تیری
چشمیده اوره سینمه خنجر نه قولیسوز
یوق یره دهانی خبرن ایتدی دیوفاش
دوشوردی بزی دللره اللر نه قولیسوز
شیرین لبن اغیاره صونر[4] مهریه صونمز
طوطی بقه قرغه ییه شکر نه قولیسوز

57

بندن چورر یوزنی جانان نه قولیسوز
میل ایتمدوکی قولنه سلطان نه قولیسوز
عاشقلری بربوسه سنه جان ویره هردم
اغیارله اول صارله عریان نه قولیسوز
درد اول دریغا کشنک سوکلو یاری
یانندن اراغ اولدغی برآن نه قولیسوز

---

[1] Сн,386,8 بن کبی
[2] Л,396,17 کوردم
[3] Л,40а,1 تر оп.
[4] Л,40а,5 صونر оп.

فرقتکدن[1] اِکله سم دتر زمین و آسمان
حسرتکدن[2] آقلسم اشبو جهانی صو طوتر
مهریده رحم ایت بوکون یوخسه بلورسن دوستم
ایرته دن تیز حسنکک آیینه سینی موطوتر

55

CH,38б
CA,40б

ینه ایام بهار ایردی بزندی هر دیار
قلدی آفاقی شکوفیله مزین کردکار
نیچه نقش ایتدی کور اول نقّاش صنعندن ینه
هر درخت خامدن کوستردی بر روی نکار
دولت آنلارکه[3] بو اثناده آولا کلزارده
بر النده جام ساغر بر النده زلف یار
که یکاغندن کل آله که لبندن مل آنک
که میانینی در آغوش ایده که بوسه کنار
کل کبی کلدی ینه عالم بهاریله بوکون
صورتن کشف ایلدی کلزاره بکزر شهریار
قد دلجوسینی کوردی رقصه کردی سرولر
آکه کرم اولوب چمنده آیه سن قرص[4] چنار
هر کل اندامک هواسینه می خام[5] ایچ یوری
عارفیسک فرصتی فوت ایتمه بودم زینهار

---

[1] CH,39a,6 فرقتندن [2] Там же حسرتندن

[3] CH,38б,3 آنلرک [4] CH,38б,6 قرص

[5] CH,38б,7 и CA,40б,11 جام

کوزلری یاشن روانلر ایلیوب نالان ایدر
مهری حسنک کلستاننده بوکون دلا بدر[1]

53

CH,42б
CA,45a

نه حسنم[2] آفتاب و نه خود[3] ماه کنجیدر
نه قشلرم کمان و نه زلفم نشانجیدر
بهتانلر ایلیش بزه رعنا دیوخطیب
شاعرلرک بر نججه سی غایت یالنجیدر
لاغیله بوسه استسه بزدن عجب دکل
ساقالی[4] کلسه هر کشی ایللر کلنجیدر
شمدن کرو مقامی بزم بوسه مزهمان

39б

یللرله یورک اغرسی اسهال رنجیدر
هر آستانه یوز سوریوب[5] بوسه جو ایدر
بو باب ایچنده مهریده سندن دلنجیدر

54

CH,39a
CA,41a

هر سحر وقتنده دلبر چون صبایه رو طوتر
زلفی بویله جهان اطرافنی خوش بو طوتر
بو کوزللر شاهنی حسن ایچره کوردم ناکهان
سر تسر دل ملکنی دیدمکه آخر بو طوتر
چشم پر افسون ایله دللر قومز بند ایتمدک
سحرله بکزر جهانی بو ایکی جادو طوتر

---

[1] CH,42a,7 и CA,44б,2 دولا بدر [2] CH,42б,10 چشم [3] CH,42б,10 и CA,45a,4 خوذ [4] CH,42б,12 صاقالی [5] CH,43a,1 سوروب CA,45a,8 سوریب

سرو قدّک نازله سیر ایتدوکنجه[1] باغده
هر یکا آغزی صوبی آقر آکا[2] بستان امرنور

باغ حسنکده صبا دپرتدکنجه زلفکی
غنچه‌لر خندان اولوب زلفوکه ریحان امرنور[3]

دوشمشم چاه زنخدانکه کرچه راحتم
حمد لله حالمه هر اهل زندان امرنور

حقّهٔ یاقوت ایچره بالله اول دُرّ دانهٔ[4]
کم اولا جان ویرمیه اول بحره[5] هرکان امرنور[7]

دردینی دردینه درمان ایدلیدن[6] دلبرک
مهرینک هر وجهله دردینه درمان امرنور[7]

52

CH,42a
CA,44a

مصحفنده حسنک جانا خطک اعرابدر
صورتک عشّاقه جامع قشلرک محرابدر

آستانوکه نجه یوز سورمسون لیل ونهار
اهل عشقک سجده کاهی قبله‌سی اول بابدر

دل شب زلفکده کمراه اولمسه اولمز عجب
ای شهِ خوبان عالم صورتک مه تابدر

یالکوز بر بنمیم سن دلربایه مبتلا
جان و دلدن بوجهان خلقی سکا احبابدر

---

[1] Л,39a,3 ایتدوکجه [2] CH,40a,4 که [3] Л,39a,4 امرنور оп.

[4] CH,40a,7 دردانه‌یه CA,42б,2 دردانهٔ [5] Л,39a,6 بحره оп.

[6] CH,40a,8 ایده‌نلدن CA,42б,3 ایدنلدن [7] Л,39a,6,7 اومرنور

اولنجه مهری جهانده بو سرّی ایتمه تباه
یقاکی چاک ایدوب ایت کوردکوکه دردله آه
مزارک اوزره بتن حشر اولنجه دییه کیاه
فغان کوزللر الندن که بی وفالر در

50

CH,42a
CA,44б

که هجر یار وکاه بنی غملر اولدوردر
که وصل دلبر ایله کچن دملر اولدوردر
دشمن کولر بو حالمه بن آغلادم مدام[1]
هی بوکه جانمی قتلنور آدملر اولدوردر
خسته دله خیالیله[*] ایٔ[2] امسن ایلیین
مشکل بودر که شمدی بنی املر اولدوردر
آغلک کلوک که برکون ایاد وستلر رقیب
اجل ایرشمدن بنی در هملر اولدوردر
خار جفاده مهری اولورسه نه غم رقیب
ایت قبیرجی سنی آنی کل فملر اولدوردر

51

39a
CH,40a
CA,42a

لبلروکی کوردکمجه دوستم جان اِمْرَنور[3]
یالکوز بر بنمیم کافر مسلمان اِمْرنور[3]
کوزه لی زلفک شبنده یوزنکک[4] انوارنی
چرخ سرکردان اولوبدر ماه تابان اِمرنور

---

[1] Л,38б,13 مداد [2] CH,42a,11 и CA,44б,5 خیالیدٔ

[3] Л,39a,1 اومرنور [4] CH,40a,3 и CA,42a,10 حسنکک

بن فقری کیبی دوست دردم صبح اولینجه آه
اول خوش بر قیبله صرلوب جانه جان بتور
عشقك میینی نوش ایدەلی مهری دوستم
کتدی بشینه کلمدی عقل بی جان بتور

49

386 کوزللریله کوکل کرچه آشنالردر
ولیك هر دم اولردن کلن جفا لردر
دمزلر عاشقی کوردکجه مبتلالردر
فغان کوزللر الندن که بی وفالردر

اکرچه عادتیدر خوبلرك چو عاشقه ناز
ایکنده حددن آشورمیوب اتسلر هله آز
کچوردیلر کونمز هر دم آهله قش و یاز
فغان کوزللر الندن که بی وفالردر

جفالرن کوره عاشق وفالرن اغیار
سوررجهانده منافق صفالرن هر بار
سَوَەنی[1] کندولری سومکه ایدرلر عار
فغان کوزللر الندن که بی وفالردر

وفالو کرچه کوزل چوق دنوردی دورانده
بز آنی کورممشوزدر جهانده برآنده
بلیمَدم بولرك نامی وار نشان قنده[2]
فغان کوزللر الندن که بی وفالردر

---

[1] Л,386,6 سوەلی [2] Л,386,8 قنده

CH,38a
CA,40a

کم وار کوزللر ایچره جهانده سکه یتر
یاخود بلاکش عاشق شیدا بکا یتر

دل حجره سنده هرکجه عشقک مطولن
کورمکه جان* دلیل و تنم[1] بو ریا یتر

زجر یسه حددن آشدی کوزم یاشی باشدن
جور یسه یتدی جانمه ای دلربا یتر

قهرک جهانده بن کورورم لطفکی رقیب
اولدرمکیسه عاشقی هی بی وفا یتر

یوز سورمکیله ایزلرنه اولدوم آشنا
کوکلده ایتلرکله بو بن مبتلا یتر

سن ای نجاتی استرسک بوریادوشک
یار ایشکنده مهرییه برقوری جا یتر

بردانه ایله زلفی کوکل مرغین ایتدی صید
باکه جهانده عمرم اولنجه غدا یتر

48[2]

CH,38б
CA,41a

کوردم رخینی زلفی شبنده نهان یتور
صندم سحاب ایچنده مه آسمان یتور

حسنک مثالی بردخی کلمشمیدر عجب
هر کوشه سنده برک کل ارغوان یتور

قلسه وطن عجبمی بو دل آستانکی
بن عندلیب قنده کوره کلستان یتور

---

[1]* Л и СУ,38а,6 лакуна [2] В Л и СУ эта газель и предыдущая не разделены.

سایهٔ دلداره کرم اولمسون عاشقلره
دلبرک لعلی نباتن دشلمش آدمه وار
بوجهان باغنده مهری بنچه نالان اولمسون
برسنک کیبی خصوصا غنچه‌لب کلفمده وار

46

CH,37a
CA,39a

کوزیله[1] غمزه‌سی صنمک ال بر ایتدلر
صندوق سینمه[2] آکه نشان ایدوب اتدلر
احسنده که برخدنکله بیک پاره قلدلر
جان بوته سینی[3] طوغرسی طوغرو کوزتدلر
عشقک[4] یولنده اوخ کبی طوغروکلن شها
ناموسی شیشه لارنی چوقدن اوشتدلر
عمرم طویلکنه[5] ینه ثابت دلیلدر[6]
چون رخلرنده زلفی صنملر اوزتدلر
اولدرمه سی محقق ایدی دون رقیبی یار[7]
کم مانع اولدیکم بوکون ایپن اوزتدلر

38a

جان شمعه سینه بندوغمی دوستلرکوروب
دل مجمریله کوینوب بیله توتدلر
جان المغ ایله می قوپالر سنی خوبلر
ای مهری قتلن داخی[8] دخی ساکه نتدلر

---

[1] CH,37a,2 и CA,39a,7 قاشیله [2] Там же سیم [3] CH,37a,3 и CA,39a,8 پوسته‌سنی [4] Л,37б,16 عشقنک [5] CH,37a,5 и CA,39a,10 طویلنه [6] Л,37б,17 ولیدر [7] Л,38a,1 دون [8] CH,37a,9 и CA,39б,2 آخی

عالمی غرق ایلرییک کمسه سلمز یا شکی
صکره کر قان آغلرییک کونده بیک کز زارزار

376 گلستاننده ایکن اول غنچه نک فریاد قل
یوخسه یا رن کل کیبه قالورسن ای مسکین هزار

خارالندن دامنن قورترمغیچون دلبرک
سن دخی هر گلستانه یوزاوروب یلوارنه وار

مرد یسک غیرت دمیده سور رقیبی هی مدد
دامننه ترکلک یاپشسون سعی ایله خار

برزمان مهری فلکده سیراید ردی شمدی کور
بو سببدن اولدی اوش آیقلر التنده غبار

45

CH,43a CA,45a
کرچه دل مجروحدر هجر کله کوزده نمده وار
حمد لله کیم وصالکدن اکا مرهم ده وار

دل غریبن نار هجران کریقرسه غم یمه
ساکه ای قنلو یشم آهم کبی همدمده[1] وار

تیغ قهرکدن جکرلو پاره لندی کرچه آه
آتش عشقک ینه سینمده کویا دمده وار

آتمه سونمی تیرغمزکدن کمان ابرولرک
یالکوز جانم دکل اکا هدف سینمده وار

همدم اولدکسه حبیبه غرّه اولمه مدّعی
بو جهاندرشادلق صوکنده لابد غمده وار

---

[1] Л,376,7 مرهمده CA,45a,11 همده

آشکاره بوسه جر[1] ایتدم لبندن دیدی یار
عارف اول عارف قتنده لطف واحسان کزلو در[2]

عشق بر سر الهی درنه بلسون مبتدی
حمد لله مهری جاهلدن بو عرفان کزلو در

43

صرافیده بندن بتر آواره اولبدر
بکزر خدی دلبرلرینک قاره اولبدر

قو یوزلری آغ اولمسون اول خیزلرک کم
عشاق قور احسانلری اغیاره اولبدر

مست می عشق اولمش و کوزینه کتورمش
او کار طورر ارقسی دیواره اولبدر

بر غنچه کم آچلمه دین آنک بتبه خاری
شمدن کرو بونلارک اشی واره اولبدر

هر باده ده جانان لبی یادینه ای مهری
صرافیده بندن بتر آواره اولبدر

44

عاشقیسک عشق یولنده صقلمه ناموس و عار
جهد ایدوب بو یولده جان ویر یوخسه الدن کتدی یار[3]

فارغ اولوب کرکوکلسز استریسک یارنکی
غافل اولمه کی حذر قل غیرنک اولور نکار

---

1 Л,37а,6 جرم 2 Там же کزلودر оп. 3 Л и СУ,37а,15 عار

جان ویره مز یولمده دمه مهری دوستم
صادقلرک جهانده بو داغی بری کچر

42

شوپله کم دل خانه سنده مهر جانان کزلودر — CH,44б CA,46б
نیته کم جانده الف تن ایچره هم جان کزلودر
دامنن اوپ دولت استرسک یوزک سورپاینه
درد نه ویر جانک ای دل که[1] آنده درمان کزلودر
قاشی بسم‌الله ایله اوقی جمالی مصحفن
کفر زلفنده کور آنک نجه ایمان کزلودر
لبلرنده دشلری نظمن کورن در کوییا — 37а
حقّه یاقوت ایچنده درّ و مرجان کزلودر
مدّعی کولدرب[2] آغلتمه سون دیکبنی یار
غرقه ویرر عالمی یاشمده طوفان کزلودر
غم دکل طوتسه خطی یارک عذاری چورەسن
[3]ظلمتک ایچنده لابد آب حیوان کزلودر
غمزەسی اوقلارنه سینم نشان اولالی آه
یار بیلور یورکمده نجه پیکان کزلودر
غصّه سن دلده کوروب صورد خیالی بن دیدم
[3]خیلی مدّتدر درونمده بو مهمان کزلودر

---

[1] CH,44б,5 که оп. [2] Л,37а,2 کوکدرب

[3] В CH и CA порядок этих бейтов обратный.

بن وفا اومدکچه[1] اول بی‌رحم دلبر آه کیم
جوری حددن آشورر نازیله اوراندن چقر
غمزه‌سی دوزدی بولوب دلده خیالی خزنه‌سن
دیدی انجقدر[2] که درلو کنج ویراندن چقر
زلفکه باش قوشدی غمزک یقدی دللر شهرنی
شمدی فتنه عالمه سن چشمی فتاندن چقر
مدعی سوزیله الدن چقردم یاری آه
هرکه شیطانه اویر البته ایماندن چقر
ای بلاکش مهری سن بکوز بلایی سلی سن
ساکه دائم بی وفالر غالبا آندن چقر

41

شول دلرباکه حسن الینک کشوری کچر — CH,44a CA,46a
بر شهدر اولکه جان[3] و کوکل لشکری[4] کچر
اول دلربایه[5] دل نجه اولمایه مشتری
جمله جهان کوزللرینک سروری کچر
ویرسه ضیا جمالی جهانه عجب مدر
اول دلبرکه حسن جهان انوری کچر
جلاد چشمی جانمه قصد اتمدین هنوز
دردلو یوره‌که[6] غمزه‌سنک خنجری کچر

---

[1] СН,37б,11 и CA,40а,3 اومدقچه [2] СН,37б,12 и CA,40а,4 انجقدر
[3] Л и СУ,36б,9 جا [4] Л,36б,9 کشلری [5] Л,36б,10 دلرباکه
[6] СН,44а,5 یوزینه

دردلو یورک ای مهری جفایه ایدیک صبر
جوری زمانه خوبلری حددن آشوردلر

39

دیدی دلبر حسنمک حیرانی اول دیدم بسر
دیدی هر دم عشقمک کریانی اول دیدم بسر
دیدی حسنم کلستانینک هزاران دردله
روز و شب بلبل کبی نالانی اول دیدم بسر
دیدی کعبه کویمک اتسک طوافن صدقله
عید وصلومک همان قربانی اول دیدم بسر
دیدی یوز سور آستانمده طرب لیل ونهار
سنده خدمتکارمک دربانی اول دیدم بسر
دیدی ای مهری سکا جانان کرکسه جان ویر
امدی کل عشقمه یولنده فانی اول دیدم بسر

40

CH,37б
CA,39б

زلفک[1] و قاشک قدک کوردم که جان آندن چقر
بونلره جان ویرمین البتّه جانا ندن چقر
تیرغمزک طوتمه سون ژنکار غمدن دوستم
36б
یوره کومی یارکل پیکانکی قاندن چقر
بی کنه محبوسدر چاه زنخدا نکده دل
زلفکه اَصْ[2] قورتر اول مسکینی زنداندن چقر

---

[1] CH,37б,8 زلف [2] CH,37б,10 и CA,40a,2 آسّی

37

CH,39б
CA,41б

دلی ویردم یلکوز صنمه سکا جان بله‌در
دل نه‌در جان دخی جانا سکا قربان بله‌در
کچدی ای قاشی کمان غمزک اوقی جاندن اوته
دخی چشمک نچه بر سینه مژکان بله‌در
نیدلم کوزدن اراغ اولدکیسه دوست بیتر

36a

چون خیالک دل ویرانمه مهمان بله‌در
کوروب اول یاری بکا سویلمسون دیو رقیب
متصل سایه کبی کور نجه شیطان بله‌در
مهری بلبل کبی افغانکی دلدن قومه کیم
لاله خندنده آنک چون کل خندان بله‌در

38

CH,40a
CA,42б

دوشمنلر اوستنه صنمک ال اوشوردلر
ینلو[1] خبرله اوش بنی کوزدن دوشوردلر
هجر آتشیله دل خو ازلدن کباب ایدی
سینمده یقدیلر جکرمده پشوردلر
اولدم ایدی[2] مدعی بر چلمیله[3] تیز
نیلرسن ایتلر عوعوی عقلم ششوردلر
اولدرمسی غزا دیو عشاق جمع[4] اولوب
کافر رقیبه هر بریسی[5] بر طاش اوردلر

---

[1] СУ,36а,5 и СА,42б,5 ینلو [2]СН,40а,13 и СА,42б,7 اولدرمدی
[3] Там же چلمده [4] Л,36а,8 جمع оп. [5] СУ,36а,8 [؟] برک

نجه شرح ایلییه‌ین غنچه دهانی خبرین
ناگهان ناز[1] نهاندن ینه بر راز آچلور

قورقوم لعل لبینک خبرین سویلمکه
ناگهان کنج نهاندن ینه بر راز آچلور

هر قچنکم ایده‌رم عشقی هواسنده صدا
آهمک پرده‌لرندن نچه شهناز آچلور

آردم حسن کتابن که وفا رسمی بولام
ها جفا بابیله مسئلهٔ ناز آچلور

مصحف حسننی کوردک چون اوقی سورهٔ نور
مهری عاشقلره عالمده بوفال آز آچلور

36

CH,40б
CA,42б

دل سری زلفوکه بردار اولمغه جانن سورر
اولمکه پیر استر اشده[2] کلدی اورغانن سورر

بوینه طقسک تولا جانا کمند زلفکی
عید وصل ایرسه[3] قچن هر کیشی قربانن سورر

تارومار اتمش رخنده یار زلف عنبرین
صانه‌سن طاووسدر کلشنده جولانن سورر

عاشقه معشوق چون جور ایده کلمشدر ازل
ترک عادت ایلمز هر کیشی ارکانن سورر

مهری دل خسته‌نک حالن صوررسه یاره‌دک[4]
بر نفس قلمشدر امّا آه اول جانن سورر

---

[1] СУ,35б,4 ناز [2] CH,40б,5 ایشته [3] CH,40б,6 اولسه
[4] CH,40б,9 и CA,43а,3 یاره‌دیک

چکمزیدۓ بر نفس خارک جفاسن نیلسون
* لیکی بلبل کلستان ایچره کلک طوتساغیدر[1]

بزم حسنوکه وجودم شمع در پروانه دل
بو یانن جانم فتیلی در یوراکم یاغیدر[2]

دهر الندن بر صفا جامنی نوش اتدرمدک
صوندوغک هردم فلک مهریه بیک طاس آغیدر

34

CH,43б CA,46a

خطّک بنفشه خدّک خوش یاسمینه بکزر
کلزار حسنک ای دوست جنّت اچینه[3] بکزر

حقّن دی ای فلک سن کوردکمی دور ایدلدن[4]
خلق جهانده بر خوب بو نازنینه بکزر

یوزک کوروب حسددن بدر اولمسون قمرهیچ
اویکنمکیله قاچن سن مه جبینه[5] بکزر

جلقه آولدۓ فرقتکدن[6] قدم بنم ای بی رحم
بغرک سنک عجبدر سنک نکینه بکزر

35б

عشقک یولنده جانا جان ویردکم کورنلر
در اهل عشق اچنده مهری کزینه[7] بکزر

35

دلبرک باغ جمالی که قِش و یاز آچلور
صن جنان کلشنیدر کللری طورماز آچلور

---

[1]* Л,35а,9 лакуна; CA,42а,5 کل یوزک کلشنده جانا بلبلک طوتساغیدر

[2] В CH этот и предыдущий бейты оп. [3] CH,43б,9 اخسه (так!)

[4] CH,43б,10 и CA,46а,4 اولدن [5] CH,43б,11 и CA,46а,5 جبیبه

[6] CH,43б,12 فرقتدن [7] CH,43б,13 и CA,46а,8 کوزینه

راستی بیرایله[1] عشاقی نوالر کوسترر
دللری حیران ایدر عشقک صداسی اوزکه در

خلوتکده زاهدا عیب ایتمه اهل عشقه سن
کنج غمده عاشقلره بی ریاسی اوزکه در

ایشک آلتون ایتمک استرسک یوزک زر ایلکل
طالب اکسیر عشق اول کیمیاسی اوزکه در

بوی زلف دلبرک غیرن کتورمه ای صبا
بو دل سوزانمه قبله هواسی اوزکه در

بر طبیبه بن دیدم بیمار عشقه چاره نه
دیدی دلبر وصلیدر آنک دواسی اوزکه در

بر پرینک حلقهٔ زلفینه ناگاه اولدی صید
مشمدی مهری مسکینک دام بلاسی اوزکه در

33

CH,39б
CA,42a

خرم ایدن عالمی جانا جمالک باغیدر
دوستم عشاقه رحم ایتکل که حسنک چاغیدر

بلبل ایکلر خاردن بن آغلرم اغیاردن
مستدام اولسون بزمله خیلی دردن اورتاغیدر

ریسمان زلفکله نچون بغلودر بوینم دیدم[2]
کوستروب چشمن دیدی بوکافرک طوتساغیدر

حسرتندن آغلرم سن یوسفک یعقوب وش
کوزلرم یاشی دوکنمز صنکه نیل ارماغیدر

---

[1] СН, 43б,1 и СА,45б,8 ایلر [2] Л,35а,8 بنم

دل دُزْدی باغ حسننه ال صونمه سون دیو
زلف سیاه ماری[1] کلستانده یاتدیلر
کل رخلرینه بکزدم[2] آنک دیمش مکر
سوسنلر اوستنه یوریوب دل اوزتدیلر
نازکلکیله میوه سن الدوم دهاننک
کور باغبان[3] یعنی که اوُغری کوزتدیلر
اولدرمکه کتوردی دیو[4] مدّعیی یار
چشمیله غمزه سی بکا بردن کوز اتدیلر[5]
دیدم رقیبی داره عجب اصدلرمی اوٓلا
برخیرآغزلی دیدی که چوقدن اوزتدیلر
دپرند وکنجه قوت ویررجانه لبلرک
شیرین سوزک کلامنه شکری قندیلر
بی مهری مهری سومه دیدم پند طوتمدک
هرجوری که آتدیلر سکا آنلرخوش ایتدیلر

32

چکمین بلمزندر یارک جفاسی اوزکه در — CH,43a CA,45б
دشمین بلمزندر هجرک بلاسی اوزکه در
اولمین عاشق نه بلسون اهل عشقک حالنی
شرح اولنمز بو بیانک ماجراسی اوزکه در

---

[1] CH,37a,12 یاری [2] CH,37a,13 и CA,39б,5 بکزدم
[3] CH,37б,1 и CA,39б,6 باغبانی [4] CH,37б,2 دیو оп.
[5] CH,37б,2 کوز آتدیلر Л и CY,34б,9 کور ایتدیلر

دل بلبلی فریادن ارتورسه عجب میدر
شیدا قلن آنی سن غنچه دهن اولمشدر

جورکله بنی جانا اولدرمه تحمّل ایت
عشقک غمیله خود باکه اولن اولمشدر

یولکلده سنک جانا بیلسم نه کناه ایتدم
جورک بکا اغیاره لطفک ندن اولمشدر

حقّا قد و خدّوکک کم اُولسه هواسنده
تابوت آکا سرو اولوب کلدن کفن اولمشدر

کل رخلرکک چوقدر عشّاقی ولی امّا
چشمینه رقیبوکک مهری دکن اولمشدر

30

جان ویروردم سکا بهی کافر — برنظر قل بکا بهی کافر
سن کلیدک چمنده بن بلبل — اول زمانی آکا بهی کافر
بنی جوریله سن اولدرمک — کیم کوربدر روا بهی کافر
حکمشم بن جفاکی بیک کرّه — سنده ایت بروفا بهی کافر
34б بزی[1] بر بوسه بیله یاد اتسک — اولمزایدی خطا بهی کافر
دلکه دردمندک درا اوّلدن — دردنه قل دوا بهی کافر
جان و دلدن سکا بو عالمده — مهر یدر مبتلا بهی کافر

31

CH,37a CA.,39б چشمومه دل اویب رخ دلداره کتدیلر
کوز کوره کور[2] بنی نجه اودلاره اتدیلر

---

[1] Л,34б,1 بری   [2] CH,37a,11 کور оп.

دلربالر ایلمشده زلفی چوکانلر

درکهکدن دلبرا دور[1] ایتمه مهری بنده‌کی

کرچه چوقدر آستانکده سنک دربانلر

28

CH,45a
CA,47a

بیچاره کوکل بلمزم آواره ندندر

درمان نه دُر بلسم آکا چاره ندندر

هردم فلک جوریله یار جفاسی

بلسم[2] که بوبن بخت سیهکاره ندندر

34a

چشمی بکا وصلینی حرام ایلدی یارک

بن قانی حلال ایتدم اوخونخواره[3] ندندر

چون دلمزیش غمزه‌لری خنجری بغرم

*سن یوزویره سن ای یوزی کلخاره ندندر[4]

بن آیغکی اوپمکه جانلر قلم ایثار

رایکان ویره سن بوسه سن اغیاره ندندر

مهری چکه جوروکی ولطفک کوره اغیار

دولت آکا ذلت بوجفاکاره ندندر

29

جان بوینه زلفک[5] عنبر رسن اولشدر

عشق اهلنه درکاهک حب الوطن اولشدر[6]

هجرکله کوزم یاشی یغمورکبی یاغلدی

بشدن بشه بوعالم چایر چمن اولشدر[6]

---

[1] Л,33б,14 رد [2] CH,45a,3 и CA,47б,10 بلمم [3] Л и СУ,34a,1 خوانخواره

[4]* CH,45a,5 и CA,47a,12 بس بو یوزکمده کورنن یاره ندندر

CH,45a,6 и CA,47б,1 доб.бейт (خند ندر) جان بلبلی نالان ایده کلزار خدکده

سن یوزویره سن ای یوزی کلخاره ندندر [5] СУ,34a,6 زلفینک [6] Л,34a,6 и 7 вторые полустишия этих бейтов стоят в обратном порядке.

336 یا یترجور و جفاکیله بنی شام و سحر
دوستم خانهٔ غمدهٔ ایکلتث زار و نزار

26

بزه میل ایلردی که که اوچشمی قره لر
منع ایدرلر اولری بر ایکی یوزی قره لر
دوشلی عشقی هوا سییله دریای غمه
کورمدی زورق دل حد وکنارو قره لر
چکسه زلفینی صنم رخلری اوستنه نولا
یره شور کعبه نک اورتوسی که اولا قره لر
ایتدیلر عاشق شوریده لرک عشقکی پای
قورقرم وصلوکه داخی کله لر آل قردلر
جانی ویر یارا ییشکندهٔ کل ای دل صادقسک
عاشق اولدر که آنک طوپرغه قانن قره لر
عشق بابن دخی بر وجهله تحریر ایدهمز
مهری کیم بونجه زمان دفتر و دیوان قره لر

27

برصنم اکنینه المش سیم و زرقفتانلر
یاره شر یولنده قربان اولسه یوزبیک جانلر
بو لباسک وصفن ایشتسه ملکلردن روان
چاک ایدیدی حله سینی حوری وغلمانلر
کوکب سیاره وش سیرایلد وکیچه کوندوزبن
طولمشیدی هر طرفدن ماه ایله میدانلر
باشمی طوب ایلمشدم بن اکرچه چالمغه

غین غایتده صفادر که[1] آوله یانکده حبیب
اول سکا ناز ایده سن آنی آیده سن بوسه کنار
فا فراقک کجه سنده شوقده آه ایتدم
که آولدی دل آینه سی دردملهٔ[2] ژنک غبار
قاف قندیل رخکدن یقرای دوست دلیل
که کونش عالمه انوارنی ایلر اظهار
کاف کوکلم اوی ویرانینی معمور ایتدی
حمد لله مله عشقک اولالیدن معمار
لام لعل لبنک یادنه بر مهرو نک
خوب اولور نوش ایده مُل چون ایرشه وقت بهار
میم مهری دوشلیدن هوس[3] عشقله یار
اولدی رسوای جهان کتدی قمو غیرت و عار
نون نم وار دغی[4] عشقکده بودر تحصیلم
دلده غم *دیده ده نم سینه ده آتش[5] هر بار
واو وار ایدوکله صکره پشیمان اوله سن
کل یوزک دائره سینی طوتجق بر کون خار
هی هبا ایلمه سعیینی[6] بو بن مسکینک
چوق زمانده که یولوکه دل وجان ایتدی نثار
لام الف لائق اولامی که عجب قاپوکده
ایتلرکله بله بنداخی اولام خدمتکار

---

[1] СН,41б,2 که оп. [2] СН,41б,3 и СА,43б,10 دود و مله
[3] Л,33а,13 هوش [4] СН,41б,8 и СА,44а,3 دخی
[5]* СН,41б,8 سنه ده آتش دیده ده نم [6] СН,41б,10 سنی

را رواکوردی فلک بز نیده لم کلشنده
بلبله آه و فغان همدم اوله غنچه یه خار

زال زلفنکده بنی عشقله منصور کبی
جان فدا در یولکه ایلیه جانم بردار[1]

33a سین سندن چوررسم یوزمی ایتمه مجال
کس قلم کیبی بشومی دلومی یارای یار

شین شها ظلمک الی شهردلی یقدی دریغ
چیقسر[2] جان بدندن اید سرترک دیار

صاد صنمدم که سحاب ایچره نهان اولدی قمر
یار حسننده مکر اتمشش زلفنی تار

ضاد ضعف غم هجرکله قو اولسون یریدر[3]
دل آشفته یی[4] جانا آکا بند اتمدی کار[5]

طا طواف حرمک ایلمشم بونجه زمان
اعتقادم بودرای دوست بنی یقمیه نار

ظا ظلم ایلمه عاشقلروکه لطف ایله
ایلمشدر بولادرک عشقک اودی جاننه کار

عین عینک دل و جانلرمی قودی عالمده
که[6] آتمدی غمزه لرک تیربله[7] آنی شکار

---

[1] В СН и СА этот бейт оп. [2] СН,41а,9 چیقسه [3] СУ,33в,4 یردور Л,33а,4 и СА,43б,5 یردر [4] СН,41а,11 и СА 43б,5 آشفته که [5] Л,33а,4 یار [6] СН,41б,1 که оп. [7] СН,41б,1 تیری بیله

مهری نچه سی شرح ایده سن وصفی بیانن
تقریر ایده مز دل نه خو تحریر قلملر

25

CH,40б CA,43a

الف ای قامتی موزون[1] وایا خوب نکار
بتمدی قدکه بکزر دخی برسرو چنار

ب بکون کلشن حسنکده قو افغان ایده لم
یره شر صحن چمنده که آیده فریاد هزار

ت تماشا ایدرز وصلوکی لطفکله بوکون
دلی درویشه عطا ایلسک ای شاه نه وار

ث ثناخوان اوله لی بلبل جان کلشنده
حسنوکه قرشو اولور شام وسحر خوش کفتار

جیم جمالوکی کوروب غیره نظر ایلرسیم
دوستم تیر مژکله ایکی کوزومی چقار

حا حیاتم کدرای دوست یوزک کورمیجک
سن سوزن* دی آمدے[2] نجه ایلیه جان تنده قرار

خا خیالک یزه لی نقشنی دل لوحه سنه
کوزه درقبله نما کبی کوزم لیل و نهار

دال داد اتمزسک دادمزی خونی کوزک
بنی ناحق یره اولدرسه کرک آخر کار

ذال ذاهد کوزلی سومکه توبه اُیتش ایمش
دونده جرمینی بلوب ایتدی ینه استغفار[3]

---

[1] CH,40б,12 и CA,43a,5 رعنا [2]*CH,41a,4 دیدی CA,43a,10 دمدے

[3] В CH и CA этот бейт оп.

اول وجود نازنینکدن اداغ اولسون اَلَم
دشمنوکه خانهٔ غم ایچره محنت یاره‌شر
تب نچون طوترسنی طوتسن رقیب کافری
ساکه صحتلر عدوکه رنج و ذلت یاره‌شر
تیغ قهریله عدوکاک باشنی قطع ایتمکه
ذاتوکه جرأت و هم بازوکه قوّت یاره‌شر
نای کیبی اکلین هر دم حسود اولسون مدام
چنک و قانونیله هر دم ساکه عشرت یاره‌شر
حق باغشلاسون الهی سنی اول والیده که
کم آنوک بردانه سی‌سن ساکه رفعت یاره‌شر
حمد لله کم ملاقات اولدی مهری داعیه
درکورنلر ذاتکه ارکان دولت یاره‌شر

24

326б اول کان وفی خوش بزه کوستردی کرملر
بصدی کرمندن یوزم اوستنه قدملر
عیسی نفسی ایلدی بز مردهٔ زنده
غمکین دلمز بولدی فرح کتدی الملر
لطفیله قلدی دل ویرانمی معمور
کوکلن خوش ایده هر دم[1] آنک خوب صنملر
ایتدی بزی اول ذات شریف ایله مشرّف
کورمه یسرز حشر دکین غصّه و غملر

[1] Л,32б,3 مردم

22

[غزل غرا[1]]

CH,44a
CA,46б

اشک چشمدن اولور جوش اتدوکی ارماغلر
دود آهمدندر[2] ابر اولدغی هر دم[3] داغلر

روز شب یشلر دوکر دولاب سرکردان اولوب
کریه و زاریله طورمز نیچون آغلر

نالم ایشتدکچه دترر برک آرام ایلمز
یاشمی کوردکچه هر آب روانلر چاغلر

کوزلرومه سنسز ای روحی روانم برنفس
کلشن ایله[4] نیلیم کلخن کورینور باغلر

کلدوکلجه کولدیرسن کل کبی دل بلبلن
کتدوکلجه لاله وش بغرمده قورسون داغلر

فرقتک زخمیله مهری چوقدن اولوردی هلاک
مستدام اول یینه وصلک آکه مرهم باغلر

23

اول مبارک ذاتکه هر دمده صحّت یاره‌شر
اول مطهّر جیشمکه[5] هر آنده راحت یاره‌شر

دار رفعتده صفا و زوقله لیل و نهار
صحن صحّتده کوزل خانمله صحبت یاره‌شر

---

[1] СУ,СН и СА заглавия нет. [2] СН,44а,9 и СА,46б,3 آهمدندر
[3] Там же и в Л,32а,3 دم оп. [4] СН,44а,12 کلشنیسه
[5] СУ,32а,10 جسمکه

بستر نسرینده آرام ایلسون خوش دوستلر
جسمومونزه[1] بوره‌لر[2] اورسون بزم دندانلر

بیسون ایچسون خوش بولر بیلا قلرده دمبدم
یوده‌لم[3] بزغم اونده کاسه کاسه قانلر

قلدیسه جسمک[4] بوشهرک اسی سنده چاره‌نه
پس مکانیده غریب اولنلرک کلخانلر

یوقدرر مهری بوکون دعویه معنی کوستررد
وازکل هرجا یلردرشمدیکی یارانلر

21

CH,74a
CA,76a

ای دل بهار فضلی* وچون[5] دورلاله در
لا دیمزز که عاشقه سودا حواله در

بزم چمنده صحن کلستانده دورایدن
ساقی الندده ساغرصافی پیاله در

دلبرجمال اوزره عرقلرکه دزلودر
کل یپراغنده صانه‌سن آنی که ژاله در

معشوق النده جوروجفاوعتاب و ناز
عاشق دلنده شام وسحرآه و ناله در

32a

بوروز[6] اچنده کوشهٔ کلشنده مهریا
دولت آنوککه همدمی برچشی آله در

---

[1] CH,42б,4 جیشمموزه
[2] CH,42б,4 и CA,44б,11 بوره‌لو
[3] CH,42б,5 и CA,44б,12 یوطلوم
[4] CH,42б,6 جیشمک
[5]* CH,74a,8 и CA,76a,2 چو هم
[6] CH,74a,12 и CA,76a,6 دور

شمدی بو طوطی کلامه مبتلا در مهری کیم
سویلسه شیرین سوزی قند مکرّردن لذیذ

حرف الراء

19

31б
СН,39а
СА,41б

آتشی عشقه او عاشقلرکه جانن یقدیلر
بولدلر وصلت ابد چونکم جهانن یقدیلر
ینمه سونمی عاشق بیچاره لر پروانه وش
ماه رولر چونکه حسنی شمع دانن[1] یقدیلر
مجرله صنمه سنی یقدی وجودم خوبلر
ای نچه دل ملکتینک خانمانن یقدیلر
لعلنه اویکند وکچون لاله رخسارنه شمع
لالیه[2] داغ اوردلر شمعک زبانن یقدیلر
ذیلله جان ویردی مهری ترجمان دلبرلره
آلدیلر کوکلن عجب بو ترجمانن یقدیلر

20

СН,42б
СА,44б

آشنالر صاغلغله ایلسون سیرانلر
دورد غنجه[3] بوجهان کلدکچه بو دورانلر
دور دوشدک چونکه ای دل بلبلی کلزاردن
کتدی کوللر بز قلالم ناله و افغانلر

---

[1] Л и СУ,31б,2 ذاتن
[2] Л и СУ,31б,4 لالەنک
[3] СН,42б,2 طوردوغنجه
СА,44б,9 طوردغنجه

سایبانم محرمم عالمده وارمدر نمد
بن گدا حالینه همدرد اولمدی الا که بو
عز و جاهم همدمم[1] هم شهریارمدر نمد
تن انیس اولمشدر آندن آیروا ولمز بر نفس
سودکیم یارم وفادارم نگارمدر نمد
قیش کونده گاه که اسدوکچه باد زمهریر
خانهٔ خلوت کهمده کرم نارمدر نمد
ای فلک مهری سیه پوش اتدوکیسه غم میدر
قالبه جمع اولمدن روح اختیارمدر نمد

حرف الذال

18

CH,36б CA,39a

یوق صنوردم عالما چره جانیله سردن لذیذ
هی نه لر وارمش جهانده داخی بونلردن لذیذ
لذتن اشبو جهانک شمدی بلدک حاصلی
یوغمش روی زمینده وصل دلبردن لذیذ[2]
لبلرک سوکدکچه جانا آغزومه شکر یغر[3]
شویله شیرین لقمه در[4] پالودهٔ تردن لذیذ
عاشقه باش آغردوب عرض ایتمه ناصح جنتی[5]
لبلرن صوردق نگارک آب کوثردن لذیذ

---

[1] Л,31a,7 همدم [2] Л,31a,13 لذیذ оп. [3] CH,36б,11 и CA,39a,3 یقر
[4] Л,31a,14 доб. کیم [5] Л,31a,15 جنی

زلف مشکینک نولا بوینومه صلدیبه کمند
دوستم لازمدرر دیوانیه البتّه بند
علم جادولقده براو ستاد درچشمک سنک
کورسه هاروتیله ماروتی کچردی آنلره بند
رخلرک دل شاهنی مات ایلدی برلعبله
کوزلرک جان فرزنه حاجت دکل سورمک سمند
کلّه سن اورتایه قویوب اویکزمش لعلکه
انوکچون چارسولرا یچره برداراولدی قند
کرچه چوق سیرایلدم باغ جهان صحرالرین
راستی قدّوک کبی هیچ کورمدم سرو بلند
قوبزی مه‌رولرک مهریله وارسن فارغ اول 31a
ناصحا اتمز اثر رسوای عشق اولانه پند
خوبلرک تیغ جفا سندن یوزم دوندرمزم
طوغرا سالور سینمی کر ریزه ریزه بند بند
درپینچه یوللرینه دوشدکم دلبرلرک[1]
دیرکورن خیلی بلاکشدر بومهری دردمند
یللرایله بن یوزن کورمم دریغا آه کیم
سایه سنده خوش کچر دلدارمک هر بر لوند

17

کنج غم ویرانه سنده شمدی یارمدر نهد CH,366 CA,386

---

[1] Л,31a,3 دلبرک

بلاکش بلبلم بلدی فغانمدن صفا بولدی
یوزومه کل کبی کلدی بوکون برغنچه لب کل رخ
دله کرچه جفا قلدی برینه بیک وفا قلدی
بزه وصلن عطا قلدی بوکون برغنچه لب کل رخ
آتوب شیرین زبانیله التدن مهرینک وارن
آها کلدم دیدی یلدی بوکون برغنچه لب کل رخ

حرف الدال

15

CH,36a
CA,38б

ایلدی یار بنی درد ایله آواره مدد
اولورم[1] اتمزیسه حسرتله چاره مدد
اولدوروردم[2] دریمش زلفکله چشمک بنی یار
ویرمه جلاد النه آص بنی اول داره مدد
چشم مستک ینه ناحق یره قان ایلمه سون
صوچینی[3] بلدوره قتلن سنه برپاره مدد
شربتی لعلک ایشی خسته دله[4] دوست شفا
دمدم ایله دوا بو دل بیماره مدد
بونفس قلدیکه مهری ویره جان فرقت[5] ایله
چقمه سون حسرتله هی[6] مدد اول یاره[7] مدد

---

[1] Л,30б,7 اولور [2] CH,36a,10 и CA,38б,2 اولدروروم
[3] CH,36a,11 صاچینی CA,38б,3 صچینی [4] Л,30б,10 دله оп.
[5] Л,30б,11 حسرت [6] CH,36a,13 هی оп [7] Л,30б,11 یاره

کلشنی حسنی کنارن طوتدی مهری خطّ یار
بلبلک تازه کلستاننده زاغ اولمق نه کوچ

حرف الحاء

13

CH,35б
CA,38a

دوستم عرض ایت جمالک جانمز بولسون[1] فرح
کفر زلفوکی کورب ایمانمز بولسون[1] فرح
چون دله دلبر خیالی کلدی مهمان اولمغه
پیشکش جان ویره لم مهمانمز بولسون فرح
جام لعلندن نکارک ساقیا بر باده صون
مجلسوموز کرم اولوب دورانمز بولسون فرح
ظلمتی برجرعه پیله خانهٔ دلدن کوتر
اول صفادن کلبهٔ احزانمز بولسون فرح
خوبلرک وصفن ای مهری شویله تقریر ایله سن
کیم اوقورسه دفتر دیوانمز بولسون فرح

حرف الخاء

14

30б
CH,36a
CA,38a

بوکوکلم زورقن آلدی بوکون برغنچه لب کل رخ
بیشم دریاسنه صلدی بوکون برغنچه لب کل رخ
بلندی قدی نازیله صلندی[2] سر فرازیله
کلستان صحننه کلدی بوکون برغنچه لب کل رخ

[1] CA,38a,8 и далее بلسون [2] CH,36a,3 صالینوب CA,38a,9 صلینوب

30a

مشکل حل اولمزیدی کوشهٔ درس خانه ده
ایتمه سم حسننک کتابندن[1] شها هربار بحث

ای مدرس چونکه سن تحصیل جانان اتمدک
قیل وقال ایچره قلوب سن ایلمه ناچار بحث

مصحف حسنوکی زلفکدن سئوال ایتمش رقیب
ایلمک جائزمدر قرآندن کفار بحث

علم عشقی بز ای مهری شویله تحصیل ایلدوک
شمدی هر عاشق بزوملّه ایتسکه قورقار بحث

حرف الجیم

12

CH,35б
CA,37б

بزدم[2] اول دلبر جمالندن اراغ اولمق نه کوج
بر نفس جانانه سزغالمده صاغ اولمق نه کوج

کلستانده غنچه تک یاننده خار[3] اولمق نه خوش
لاله کیبی بلبلک بغرنده داغ[4] اولمق نه کوج

بن[5] کدا سینی قومزلر یوزسورم درکاهنه
پادشاهک آستاننده یساغ اولمق نه کوج

چشمی خشم ایتدکچه جانه غمزسی خنجر چکر
مست الندە دوستلر قیلچ بچاق اولمق نه کوج

---

[1] Л,30а,1 کتابنده

[2] CH,35б,2 и CA,37б,8 هر

[3] CH,35б,3 خوار

[4] CH,35б,3 и CA,37б,9 طاغ

[5] Л и СУ,30а,8 بن

عاشقلروکی بی کنه اولدومه دوستم
اولدر رقیب کافری باری غزالرایت
لطف ایله قل علاج بوکونی ای طبیب جان
دل خسته درفراقو کله کل دوالرایت
شیرین لبیله آغزوکه سوکشر ای مهری یاد
عمری چوغ اولسون آل[1] کوترامدی دعالرایت

10

CH,34a
CA,36a

دشمن قتوکسنی یه رقیب اولدی عاقبت
کورطالعمکه باکه حبیب اولدی عاقبت
دل دردینه دوالو اومرکن ورن بکا
شربت یرینه زهری طبیب اولدی عاقبت
لطف و وفاسی مدعیه اولدی دائما
جور و جفاسی باکه نصیب اولدی عاقبت
صلدی بنی قپولره بی اعتبار ایدوب
یاننده مدعی یری دیب اولدی عاقبت
چوقدر جهانده درد ونکار ایله مبتذل
مهری سنک ایشکده غریب اولدی عاقبت

حرف الثاء

11

CH,35a
CA,37b

عشق بابندن بنمله ایلدی اول یار بحث
جانله ویردم جوابن ایتمدی تکرار بحث

---

[1] CH,35a,6 آل

هاله درکیم دور اید بدر ماه تابانی درست

دور اید رجام شرابی ساقیٔ مه پاره لر
نوش اید عشقی میندن عاشق بیچاره لر
اول مهی قلمش احاطه کوزاچوب سیّاره لر
هاله درکیم دور اید بدر ماه تابانی درست

جان آلور چشمی دلی یغما قلور حکمی روان
لیک قلسک بر نظر حسنی بغشلور جانه جان
درکورن آنک کوییا نیله کردانن همان
هاله درکیم دور اید بدر ماه تابانی درست

شهر آماسیه ده بر خوب و رعنا کلعذار
هر طرفدن[1] جان و دلده صد هزار عشاق وار
چوره سنده دایره چکمشدر آنک کوهسار
هاله درکیم دور اید بدر ماه تابانی درست

296

طالعک سعد اولدی مهری ینده بختنک آختری
باشکه طوغدی غمی ظلمتده دولت خاوری
اول ملک منظر قمر چهریله چرخک چنبری
هاله درکیم دور اید بدر ماه تابانی دوست

9

CH,35a
CA,37a

جانا یتر بو جانمه جور و جفالر ایت
زجر یسه جانه انجو اولا کل وفالر ایت
محنتلریله قرشوکه اولدکچه عاشقک
سن اوینه کل رقیبله خوش خوش صفالر ایت

---

[1] CH,346,10 и CA,37a,3 طرفده

حرف التاء

8

CH,34a
CA,36б

اول جهان کلزار نک رعنا غزل خوانی درست
خوش تمام ایتمش بو بیتی ایچره دیوانی درست
خطّ ریحان کیم طولنمشدر کلستانی درست
هاله درکیم دور اید و بدر ماه تابانی درست
جانله قلدم تماشا روی جاناتی درست
صانع قدرت که نقش انتش کلستانی درست
صفحهٔ خدّ نده یزمش خط ریحانی درست
هاله درکیم دور اید بدر ماه تابانی درست
قامتی جان کلشننده سرو و عرعر بغلمش
حسننک شمسی جهان باغینه انور بغلمش
رخلرنده کاکلک[1] مسکینی عنبر بغلمش
هاله درکیم دور اید بدر ماه تابانی درست
قشلری قوس فلکدر صورتی بدر قمر
کون جمالی درجهان روینه ویرن نور و فر
قیلمشدر دلبرک کویا میانینی کمر
هاله درکیم دور اید بدر ماه تابانی درست
جمع اولوب بر بزمه کلمشلرنچه جانانه لر
حلقه قورمش مرغ جانه زلفی دوکمش دانه لر
شمع رخسارینه اول مهرولرک پروانه لر

---

[1] CH,34б,1 и CA,36б,6 کاکل

خاک ایله‌ر غیرت[1] اودی بو دلی مسکینی یاقوب
بله یانکده[2] رقیب اولالی همراه[3] سکا

نچه سنکین دل ایمش سنکه اثر اتمدی هیچ
عاشقی شوریده‌نک[4] آهی سحرکاه سکا

نوجوان ایتدی زلیخا کبی مهری سنی عشق
قله‌لی لطف ایله یوسف نظرین شاه سکا

حرف الباء

7

CH,33б
CA,36a

نیلدم نتدوم کنا هم بلمزم بو بن غریب
کوردوکنجه یوز چوزز یوزمه باقمز حبیب

کاه که برکوزا وچیله مرحبا ایلردی یار
بینه بکزر که ارا یه فیتنه برقدی رقیب

جان ضعیف اولدی فراقکدن مدد قل دوستم
خسته دل دردینه لطف ایت کل علاج ایت ای طبیب

زلفکک چنکالنه اورمه رقیبی خشم ایدوب
هی بو برکلبی لعینده‌ر طوق بونک بوینونه ایب

29a

طالعک یوقده‌ر کوزللردن ای مهری چاره نه
قسمتی روز ازلده ساکه بو اولمش نصیب

---

[1] Л,28б,10 عبرت

[2] CH,32a,8 и CA,34б,3 یانکچه

[3] CH,32a,8 هر آه

[4] CH,32a,9 и CA,34б,4 شوریده‌لر

5

CH,31б CA,34a

کلمشم یوز سوریبو[1] طوغری[2] قلوب راه سکا
دلوم عرض قلم حالمی ای شاه سکا

28б

انجه عدل استی شهنشاه جهان سنکه[3] کلور
آستانوکه کونش خدمته هرگاه سکا

جان و دلدن اوقوز[4] ای رخلری کل مدح سکا[5]
روز شب بلبل جان صبح وسحرگاه سکا

یقدی یندردی شها تشنه دلی غیرت اودی
ظلمتی غمدن قومه خضر اولا همراه سکا

نوجوان ایده زلیخا کبی ای مهری سنی
قله کر لطف ایله یوسف نظرین شاه سکا

6

CH,32a CA,34a

نجه فریاده واره[6] ناله لرم آه سکا
نجه بر عرض ایده یم حالمی هرگاه سکا

ایشدوب بلبل شیدا مکر آهی سحرم
چغروب[7] درد ایله دیر آه هی[8] واه سکا

حسنی سرمایه سی الدن کیدجک برکون اولا
بلدوره ایتدوکوکی سودکم الله سکا

کون یوزی[9] برج شرف اوزره طلوع ایتدوکچون
کیجه لر صبحه دکین طاکه قالور[10] ماه سکا

---

[1] CH,31б,10 и CA,34a,5 سوریب [2] CУ,28a,17 طوغزو [3] CH,31б,11 и CH,34a,6 جهانسن کی [4] CH,31б.12 и CA,34a,7 آقر [5] Там же وثنا [6] CH, 32a,4 ویره CA,34a,11 وره [7] CH,32a,5 и CA,34a,12 چیقاروب [8] Там же بنی [9] CH,32a,7 и CA,34б,2 یوزک [10] CH,32a,7 قیلور

صفحهٔ حسننده بشلامش وفا رسمن یازر
لاجورد ایله ید قدرت خط ریحان آکا

عشق میدانننده طوب اولسه کنش اولمز عجب
کیم قمر هر دم هلالندن صونر چوکان آکا

دل دلرمش عید وصلکچون کمان ابرولرک
چوقدن ایتدم دوستم بن جانمی قربان آکا

خطک انشاسن خدوک اوستننده کیم یزدی عجب
کیم کراماً کاتبین اولمشدورور حیران آکا

یوللر اوزره مهرینک هر دم کورر خاک اولدوغن
بر نظر قلمز ندر جرمی عجب سلطان آکا

4

دوستم چون یوزه کلمک ایلمشسن خو سکا CH,326 CA,35a
یوری ای هرجای وار شمدن کیرو یا هو سکا

کل آقتمه کوزلرومک قنلو یاشن سودکیم
اوجه غوکه صو قویر خیر ایتمز آخر بو سکا

چشمنه جان ویردک ای دل پندمی کوش اتمدک
کورنجه سحر ایتدی آخر بو ایکی جادو سکا

اولدورسک لعلک آبی حسرتیله کر بنی
تشنه جان ویرحق تاترماسون[1] برایچم صو سکا

ظلمتی غمده قودیسه سنی یارک غم‌ییمه
بولونور مهری جهاندر یینه بر مه‌رو سکا

---

[1] В Л и СУ так!; CH,326,10 и CA,35a,4 [؟] تبتماسون

چو دوشدی شوق رخی آفتاب چهره سنک
جهانه ویردی ضیا انوریسه آنجق اولا
صچیندن اولدی معطّر دماغ روی جهان
عبیر مشکله بو عنبریسه آنجق اولا
هزار یرده دَلر سینه سینی[1] عشاقک
خدنک غمزه لری خنجریسه[2] آنجق اولا
دلنده شام و سحر مهرینک بودر ذکری
تبارک الله اکر دلبریسه آنجق اولا

3

CH,33a
CA,35б

خوش کورر بندن رقیبی رحم ایدوب جانان آکا
نیجه قتلنسون بو یورک نیجه دُونیسون[3] جان آکا
عاشقک حقنده چوق سوز سویلرایننه رقیب
عادت اولمشدر جهانده دوستم بهتان آکا

28a

دل مریضینه لبکدن ایلمزسک کر علاج
حکمت ایله چاره بولمز اولسه بیک لقمان آکا
آتسه غمزک تیرنی جان یوته سینه قشلرک
کوسترر دل داخی جانا جوهری پیکان آکا
عقل وکل و دانش و علم واولوالالباب باب
کورمسه حسنک کتابندن دِرُوزنادان آکا
هرسحر باد صبا باغی جهانده دلبرک
زلفنه واردقجه[4] شانه مسک ایدر افشان آکا

---

[1]* CH,32б,3 и CA,34б,10 دلرسه سنی [2] CH,32б,3 خنجرلرایسه
[3] CH,33a,8 دیسون [4] CH,33a,13 اوردقچه

[غزلیّات مهری حقیره]

حرف الالف

1

CH,33a CA,35a

بوی زلفک کیبی عنبربار و مسکین اولمیا
خدّ و قدّک کیبی رعنا سرو نسرین اولمیا

بستر نسرین کوکمز بر دم آرام ایتمکه
آستانک کیبی دل مسکینه بالین اولمیا

وارمدی بر بر غمکدن آغلدقچه دوستم
کوزلرومک قنلو یاشی ایله رنکین اولمیا

کرچه غمزک قصد جان ایتمکده تیرانداز در
لیکی چشمک کیبی قان ایچیجی بیدین اولمیا

اولمدی بر دم دوشلدن مهری عشقک نارنه
سینه یانوب دل کیونب دیده نمکین اولمیا

2

[غزل[1] رعنا]

CH,32a CA,34б

تبارک الله اکر دلبریسه انجق اولا
کوزللرا یچره بوکون سرو رسیه[2] انجق اولا

---

[1]* СУ,27б,9 غزل [2] Л,27б,10 مرویسه CH,32a,13 سروابیسه

فردوس باغنک کلی خندانسن چو سن
بلبللرک شها به نچون غمدهٔ زار اولا
کر سن سمند دولته اولسک سوارای شاه
رستم اوکلجه بیک دل ایله غاشیه دار اولا
حسنک کونی منوّر اولا حشردک شها
نیته که آسمان و زمین برقرار اولا
باد خزان ایرشمیه عمروک بهارنه
روی جهان نتکه خزان و بهار اولا
عمرک بناسی محکم اوله حشره دک سنک
بختک عصاسی دولت ایله پایدار اولا
بو در دعاسی شام و سحر مهرینک شها
عمرک کونی جهانده هزاران هزار اولا
276 دل عندلیبی درد ایله قلسون قو ناله لر
چون قرشوسنده سنجلین کلعذار اولا

27a

بو خلق و بو[1] سخاوت و بو لطف و بو کرم

کیم سنده وار جهانده دخی کمده وار اولا

کوستر جهانه کلشن حسنک که خسروا

کل کیبی کوله صورت عالم بهار اولا

ای سرفراز نازله سیر ایت که کلستان[2]

عکسی رخکله صحن چمن لاله زار اولا

سنبل صچوکه کل یوزوکه لاله خدوکه

کر بکزرم دیسه قتی شرمسار اولا

کل رخلروکه کند وزنی عرض قلمسون

حسنک قتنده آکا دخی نه اعتبار اولا

کل بکزرم خدوکه دیو لاف اوردی کور

کلدیکه دست بوس ایده نه وجهی وار اولا

جانا جهان دماغنی خوش مشک بوقلور

زلفک عذارک اوزره قچن تا رومار اولا

یاربّ عزّ و دولت ایله خان احمدک

بر کونی بو جهانده هزاران هزار اولا

حلم و وقار و لطف و شفاعت دد کلری

بو دهر دون ایچنده مکر سنده وار اولا

جان لوحه سنده یزدم خطک خیالنی

تا حشر اولنجه صقلیه اول یادکار اولا

---

[1] Л,27a,1 بو оп.

[2] СУ,27a,3 بوستان.

کوردی میدان سعادتده کونش طوب اولدی
چونکه خان احمدک اول زلفنی چوکان شکل

دشمنک باشنی تکرک کبی هر یاکه دوکر
تیغ قهرک که قچن برق اوره عریان شکل[1]

هرکه یاوز صنوریسه سکا ای شاه کرم
*کوزی کریان اوله و سینه سی بریان شکل[2]

دلرم لطف شهنشاه ایله معذور اوله
مهرینک اولمدوغن لطفیه اقران شکل

شاه عالیدن[3] اریشورسه عنایت نظری
عجب اولمز کر اولم شعرایله سلمان شکل

حمد لله که خوشوز لطفی نسیمیله بوکون
آه اکو چرخ[4] فلک جور ایده دوران شکل

آفرین دییه و تحسین ایده جبریل امین
هر قچنکم اوقوسم مدحکی حسان شکل

28

[وله فی مدحه طاب ثراه[5]]

شاها دلرسه هرکشی کیم[6] بختی مار اولا
باش قوسون آیاغوکه که آکا بخت یار اولا

٦

---

[1] В Л этот бейт оп. [2]* Л,266,10 تیغ قهرک که قچن براق اوره عریان شکل [3] СН,276,12 عالمدن [4] СН,276,13 جور [5] Л,266 ابتدا کردن دیوان با سلوب حروف الهجا [6] Л,266,17 کیم оп.

لب میکونی خیال ایله کوزم خانه سنک
قیغی صافی طولبدر[1] ینه یرقان شکل
دور ایده دور فلک چنبری چرخک بقله
کورمیه سنجلین برمه تابان شکل
[26б] بکا اقبال و سعادتده یتر منصب وجاه
وصلکک *شمّه سنه که اوله[2] احسان شکل

یوزکه قرشو مقابل اولیمز شمس[3] و[4] قمر
کوردی بورتردی[5] یوزن ایلدی نقصان شکل
دهنک سرّنی بیلمد وکیچون غنچه آچلوب
قلدی[6] حیرتده یتور حالی پریشان شکل
روضهٔ کویکی کوردکده درم خلد نعیم[7]
یره شور حور ایله غلمان اوله دربان شکل
عرش اعلایه ایریشور الٌم ای شاه جهان
هر قچنکم واردم کویوکه مهمان شکل
دور دارا یوزلوب دور سکندر می اکلور
شهریار اولالی سن خسرو خاقان[8] شکل
عید وصلوکه ایررسم اکر ای ماه لقا
قلیم جانی فدا یولوکه قربان شکل

---

[1] CH,27a,11 طولیدر
[2*] Л,26б,1 شمسیکه کوله CH,27a,13 شمسنه که اوله CA,29б,3 شمس که که اوله
[3] CH,27б,1 и CA,29б,4 بدر
[4] Л,26б,2; CH,27б,1 и CA,29б,4 و оп.
[5] CH,27б,1 یورتی دی
[6] CH,27б,2 قیلدی
[7] Л,26б,4 نعم
[8] CH.27б,5 и CA,29б,8 خوبان

عالمک خلقی یولکده نجه جان ویرمیه کیم
صانعک صُنعی طپکدر یوزک ایمان شکل

کوره‌لی چاه زنخدانکه دوشدی دل وجان
ایلدی باشمه عالملری زندان شکل

چشم شهلاکی نه رمز ایله اشارتلر ایدر
دل وجان قصد نه کورنرکس فتان شکل

مهرومه بکزیه‌می یوزکه اوبکنمک ایله
کراوله لبلری پر لعل بدخشان شکل[1]

شوق دندانک ایله لعل دُرافشانک ایچون
حاشه الله که دیم لُؤلُؤ ومرجان شکل

چوره سن آب حیاتک که طوترمور خطک
کویا خاتمیدر مهر سلیمان شکل

مردهٔ جان ودله ویردی حیاتی ابدی
لبلرک اولدوغیچون چشمهٔ حیوان شکل

زلفی طاووسنی[2] کوررکلش جسرایچره نجه
جلوه‌لر عرض قیلورهر نکا جولان شکل

قدّ دلجوی نهالینی کوروب راست دیدم
بونه خوش میوه ایله[3] نخل خرامان شکل

اولمه خاموش یرشمز سکه ای غنچه دهن
قل تبسّم که آوله هرکوشه کلستان شکل

---

[1] CA,29a,6 شکل оп. [2] CH,27a,8 تاری

[3]* CH,27a,9 میوه‌لی

عیدڭ مبارك اولسون ایا خسرو زمان
اقبال و دولتڭ *کوننه ارمسون[1] الم
اولدقچه پر[2] کواکبله آسمان شها
سن عالم ایچره دولت ایله اولاسن علم

27

[*وله فی مدحه طاب ثراه[3]]

CH,28б CA,28б عارضڭ عرض ایدلیدن خط ریحان شکل
بنی دیوانه قلوب ایلدی حیران شکل
28а قاشلرڭ زهره جبینکده که طغرا چکدی
نه قلم یزدی خطڭ اوستنه عنوان شکل
لاله خدّکده[4] ایروب زلف سیاهوکه صبا
کورنه زینتلر ایدر سنبل و ریحان شکل
دل دلر غمزڭ اوقینه یر اولا آنوڭ ایچون
درد ایله کند و اوزن[5] ایلدی پیکان شکل
لاله نڭ دردایله داغ اولدی حسدن[6] جکری
عارضڭ عرض ایده لی سن کل خندان شکل
دو جهان کلشنی بل کوزمه زندان کوز نور
بکا یار اولمیجق سن بت رضوان شکل

[1*] CH,28б,6 کوسترمسون [2] Л и СУ,25б,15 پیر [3*] В Л этих слов нет; CH,26б и CA,28б озаглавлено قصیدهٔ سلطان احمد [4] CH, 28б,10 и CA,28б,11 خدّوکه [5] CH,28б,11 اوزوکی CA,28б,12 اوزنی [6] CH,28б,12 حسدندن CA,29а,1 حسدن

کل رخلروکی کوردی مکر کلشن ایچره کیم
صحن چمنده طوتدی همان عندلیب دم

حسنک براتنی آلتدی صبا کلستانه چون
کوردی تبسّم ایلدی هر غنچه آچدی فم

زلفک جهان دماغنه خوش بوی جان ویرر
دپرتد وکنچه[1] باد صبا آنی صبح دم

بکزر جمالی باغنی کشف ایتدی شهریار
کل کبی کلدی صورت نوروز محترم

یعنی جهانه خان[2] اولان اول خان احمدک
عدلینی ذکر ایدر مَلک اَوْجِ[3] فلکده هم

کر بحر لطفکک ایره بر[4] قطره سی روان
بوله وجود مُعتکف کوشهٔ عدم

بولور حیاتی تازه وتر سبزه زار اولور
ای سرو ناز هر یره بصسک نه دم قدم

تصویرنی جمالک ای آفتاب حسن
روز ازلده یزدی کوکل لوحنه قلم

شاها هوای زلفکه ثابت قدم طوروب
مهرک دمنده مهری[5] ویرر صبح کیبی دم

سن سن چراغ روشنی صبح سعادتک
ای منبع سخاوت وای معدن کرم

---

[1] Л,25б,5 دترتد وکنجه [2] СН,28а,12 и СА,30б,4 جان

[3] СН,28а,13 и СА,30б,5 اوج [4] Л,25б,9 بر оп. [5] Л,25б,12 مهری оп.

یوزکه قرشو جدل[1] ایلیمز سام و سوار
رستم و زال اولیمز ارلک[*] ایله[2] ساکه قریم

بولدی لطفک اثرندن بو جهان باغ بهشت
کوردی قهرک صفتن کیم دم اورد نار جحیم[3]

مهری افتاده یه رحمکله شها ایله نظر
ایلیه ساکه نظر حشره دک اول حی و علیم

صقله سون امن و امانده سنی دائم احد
جان ایچنده نتکم اوله الف حرفی قدیم

26[4]

CH,28a CA,30a

وقت بهار ایروب قومدی دلده ذره غم
بو دمده غم کمسنیه لائق اولورمی هم

نرکس کوزونی سوزدی[5] کوروب چشم نازنی
کل رخلوینی اوخشه دی نسرین و لاله هم

اولدی چمن عروسنه باد صبا قرین
کوردی یوزن شکوفه صحرا اوستنه درم

25б دلدار لعلی یادنه کلکون می اچمکه
خوش در بو دمده آل الوکه ساقی جام جم

کل قرشوسینه جام صبوحی سن ایله نوش
صغمه دریه غنچه کبی کل آچل بو دم

---

1 Л,25a,10 جدال 2* Там же ایچنده 3* Л строка не дописана; СУ,25a,11 ناجیم 4 CH,28a и CA,30a озаглавлено قصیدهٔ سلطان احمد

5 Л,25a,16 سوزدی повторено дважды.

فوت اولوب کتمش ایکن لطفنه حقک نظرایت
کور نیجه بولدی حیات اوشده ینه عظم رمیم
کلشنک هرطرفی سرو وسهی اولدی ینه
ویردی خوش ذوق وصفا جان جهانه نسیم
اولدر[1] تخت سعادتده بوکون خان احمد 25a
صفتی شمس منور در آنک ذاتی حلیم
راحتی عدلک ایله بولدی قموخلق جهان
[2] رونقی نامک ایله بولدی شها هفت اقلیم
بوی زلفکدن اکر ویرمسه کلشنده صبا[3]
کل کلستانده جهان خلقنه ویرمزدی شمیم[4]
خسروا کل رخکک شوقله کلشنده طوروب
طوزوش هرشجر اوستنده هزار اولدی کلیم
خرّم ایتدوکجه جهان روینی کلدکچه بهار
اوله سن دولت ایله تخت سعادتده مقیم
سبزه زار اوستنه هردم کتورر بادصبا
خاک پابوکه[5] نثار[6] اتمک ایچون زر ایله سیم
باغ عمروکده خزان ایرمیه حقدن دیلرم
عید اضحی کبی مبارک قله رحمان و رحیم
برجهانکیر زمان سنکه ایره ویرمز امان
همتک تیغی[7] ایله دیوی نریمان دو نیم

[1] Л,25а.1 اولدر [2] Л,25а,2 с этого бейта начинается касыда, предваряемая словами وله فی مدحه طاب ثراه [3] СН,29а,7 ضیا [4] Там же شبنم [5] Л,25а,7 تابوکه [6] СН,29а,10 и СА,31б,4 ایثار [7] СН,29а,12 и СА,31б,6 لمعهٔ تیغک

دوستلرک فوق العُلیٰ ده هر دم اولسون شادمان
دشمانک تحت الثّرا ده دائم اولسون پایمال
عمروکی قلسون جهانده دولت ایله مستدام
عیدوکی اتسون مبارک اول کریم ولایزال
دولتک دورنده بولسون[1] هر گدا عزّت مدام
نعمتک خوانندن آلسونلر جهان خلقی نوال

25

[وله فی مدحه طاب ثراه[2]]

صبح دم گلشنه ایردی ینه اوستاد نسیم
ویردی خوش بوی لطافت بزه دیے وارنه کیم[3]
سبزه نک طفلنه گوسترمک[4] ایچون نشو گلوب
دمبدم صحن گلستانده ایدر درس تعلیم
بکزدوب باغی جهانی ینه فردوسه بو کون
ایلدی لاله ایله گلشنی جنّات نعیم
جان دماغینی معطّر قلور اوش هر دمده
گل نسرین و ریاحین ایله گلشنده نسیم
اثر لطفی ایله ایلدی هر باغی بهشت
چون نظر ایتدی گلستانه بو دم رب کریم
نیچه نقش اتدی گلستانده که هر برورقه
ید قدرتله بوکون کورینه نقّاش قدیم

CH,28б
CA,31a

---

[1] CH,30б,1 и CA,32б,9 بلسون [2] В Л этих слов нет; CH,28a,8 и CA, 31a,1 قصیدهٔ سلطان احمد [3]* Л и СУ,24б,10 строка не дописана.
[4] Л и СУ,24б,11 کومک

قاشنه بکزه‌دوکی بوکن بو بدر آیک هلال
ایرته بزکون[1] حسننه اویکونه[2] یعنی نه احتمال

بر شهنشاه زماندر کیم جهان[3] خسرو لری
هر جهتدن لا دیمز امرینه ایلر امتثال

عقل کل شاکرد طفل مکتبی رأینده‌در
کمسه اتمز اول شهک کیفیتندن قیل وقال

رخلرنده زلفنی دپرتدوکنجه باد صبح
جان و دل احراقنه تا ایرشور ریح شمال

برجهانگیردر زماندر اول بوکون عالمده کیم
رستم و زال اولسه رزمینه[4] کلوب اتمز جدال

صبح دم پیک صبا ایروب دلی شوریده‌مه 24б
دیدی ای غمکین کوکل خندان اول دیدم نه حال

دیدی وصلی عید یدر شاهک کرکدر مژدکان
بن دیدم جان لائق ایسه ابتدا بندن مه آل

مصحفی حسننده فاله نیت ایتدم اول شهک
اوّل اَلفَلح کلدی آخرنده میم و دال

غم ییمه شمدن کرو بختی سیاهک محو اولوب
طالعک سعد اولدی ای مهری مبارکدر بوفال

رفعتک برجی شرفنده[5] قایم اولسون تا ابد
طلعتک مهرینه شاها ایرمسون هرکز زوال

---

1 CH,30a,2 ارتریر 2 Там же ایکونه 3 CH,30a,3 زمان
4 Л,24a,17 زمینه 5 Л,24б,5 شرفکده

عيد وكى اشون مبارك اول كريم ولايزال
كلد وكنجه نوبهار اولد فتچه بوكلزار كل

24

[وله فی مدحه طاب مثواه][1]

CH,29б
CA,31б

حضرت خاقان اعظم پادشاه بی مثال
ایلدی خلقت جهانده آنی اعلم ذوالجلال
ظاهر اوللدن[2] جهانه كون جمالی[3] انوارى
نوره غرق اولدى بو عالم ایتدی ظلمت ارتحال
خلق ولطف ایله مرتب بی نظیر و بی بدل
علم وحلم ایله مكمل احسن و صاحب جمال
برشهی دوران عادلدر بكون عالمده كیم
دولتی دورنده هرگز[4] كمسه چكمز انفعال
یعنی اول سلطان احمد كیم كرم كانی بوكون
سلطنت تختنده برشاه جهاندر مستعال
نور ویرمزدی جهان روینه قندیل سما
كون جمالی انورندن اولمسه كر ایتصال
بكزه یم دیو كمان ابرولریله حسننه
كاه بدر ایلر قمر كندو اوزین كاهی هلال
طلعتی مهری كبی كوسترمدی شمس منیر
كرچه دور ایلر فلك لیل و نهار و ماه وسال

---

[1] В Л этих слов нет; CH,29б и CA,31б قصیده سلطان احمد

[2] CH,29б,7 اوله لی [3] Там же جمال [4] CH,29б,9 بر

22-4

کل یوزک باغ جهانه عرض اوللدن خسروا
ظاهر اولدی صنکه یوزی احمد مختا رکل

کرچه ایامنده نوروزک چمن سلطانیدر
لیک فخرایدرکه[1] آوله بزمکده حذمتکار کل

حلّ اولنمز کوردی عشقک مشکلاتندن سبق
صفحهٔ حسنکده[2] ابجد بشلدی تکرار کل

غنچه خاموش[3] اولدی غیرتدن دهانک کوره لی
رخلرک کوردی خجالتدن کلر ناچار کل

کلشنی حسنک شها پسدر کرکمز جنتی
کرچه کیم هرکوشه سنده نیچه یوزبیک وار کل

لبلروکه بکزرم دید وکیچون بادصبا
غنچه نک چاک ایده لی آغزین قتی قورقار کل

زینتی حسنک کلستاننده اوکرنمش مکر
بغلمش باغ جهانده کورنه خوش اطوار کل

دولتی باغنده مهری حمد لله برشهک
سروقدّی سایه سنده سن نه غم هربار کل

نیچه کیم اوله شکوفیله مزیّن نوبهار
نیچه کیم باغی جهانده آچله هر بار کل

24a نوبهاری حسنکک تر تازه[4] اولسون تاابد
نیچه کیم اوله چمن اقلیمنه سروار کل

---

[1] CH,31a,10 که оп. [2] CH,31a,11 и CA,33б,7 حسنکدن

[3] CH,31a,12 [؟] هامش [4] CH,31б,5 حسنک تروتازه

شاخ سرو اوزره چقوب بلبل اوقور شعر لطیف
حسننگ ابیاتن مکر کیم ایلدی اشعار گل

طورمه نالان اول رخی شوقنده مسکین عندلیب
عادتیدر چونکیم ایتمک بلبلینی زار گل

رخلرنگله خدنک[1] و چشمنگ کورلدن خسروا
نرگس و لاله سمندن ایلر استفسار گل

23б مجلس صحن چمنده دامندن دمبدم
مقدمینه سن شهنک یاقوت ایلدیر ایثار گل[2]

شاه سلطان احمدنگ دورانی در بزمنده کور
لاله ساقی غنچه باده اولدی خدمتکار گل

بوی[3] لطفکدن بولوب ویرر جهان باغینه بو
رنگ رویکدن آلوب مرغوب اولور هربار گل

خوب اوقور عشقنگ مقاماتن نواده راستی
عندلیبه خوشچه تعلیم ایلیش ادوار گل

یا کلوب چون رخلرونگه بگزرم دیمش مکر
سوزنگ بلدی خطاسین ایتدی استغفار گل[4]

چشمکی کورمز مکو نرگس که آولبدر بی بصر[5]
حسنکه[6] قیلوب نظر اولدی اولو الابصار گل

یزمغه خدنک براتن کور غبار خطّ ایله
عارض سوسنده چکمش حلّه پرکار گل

---

1 Л,23а,17 доб. نالانی CH,30б,13 и CA,33а,8 خدنک 2 CA,33а,9 گل оп.

3 Л,23б,4 بو 4 CA,33б,2 گل оп. 5 Л,23б,7 نظیر 6 CH,31а,7 и CA, 33б,3 صنکا

ایّام دولتکده جهان بکلری کلوب
طورسون طپوکده خذمت ایچون هرکه واردر[1]

مدح ایلمک شها سنی مهری محالدر
مداح ساکه بنجلین صد هزار در

23

[وله فی مدحه طاب ثراه[2]]

CH,30б
CA,32б

چونکه کوستردی جهانه رخلرندن یار کل
ایلدی روی زمین اطرافنی انوار کل

طاغدوب سنبللرن باغ جهانک خوش صبا
ویردی ازهاره[3] روایح ایلدی اظهار کل

قدرتندن کورکه صانع نیجه کوستردی عیان
خاکدن برک سمن لاله شجردن خار کل

دوشدی[4] چونکم زمرددن بساطینی چمن
کوشنه طاقندی شبنمدن در شهوار کل

نوبهارک لذّتن بولموت دیلرسن باغه کل
*هر طرف سرو و سمن هر کوشه سی کلزار کل[5]

نعره اوردقچه سحر مرغی مکر تأثیر ایدر
غنچه کولر سرو صالر باشنی اوینار[6] کل

---

[1] Л,23а,6 هر оп. [2] CH,30б,3 и CA,32б,10 قصیده سلطان احمد в Л заглавия нет. [3] CH,30б,5 اطرافه [4] CУ,23а,12 دُوشْدی

[5*] CH,30б,8 и CA,33а,3 قل تماشا نرکس و نسرین چمن رخسر کل в CH и CA доб.бейт ینه هنکام چمندر کلشنی سیر ایله کل هر طرف سرو و سمن هر کوشه سی کلزار کل

[6] CH,30б,10 ایثار

فرش زبرجد اوستنه قورولدی خیمه لر
کویا کمیسی زر کمی سیمدن حصاردر

انواع زینتیله جهان اولسه طکمی زین
عرض ایلین جمالنی چون شهریاردر

سلطان احمد اولکه فریدون دهردر
ملک جهانده دولت ایله تاجداردر

اولسه عجبمی خلقه کونش کبی عیان
اول پادشاه که سایهٔ پروردکاردر

مثلینی کورمدی دونه لی بر دخی فلک
بونجه که ماه وسال ولیل ونهاردر

باغی ارمده رخلری کل لعلی غنچه در
صحن چمنده قامتی سرو وچناردر

دل مرغی بند زلفنه طولشسه وجه وار
زیرا کمند دامنه جانلر شکاردر

هر جان شها که اولمیه قربانی حسنک   23a
تحقیق بلکه آخر آنک یری ناردر

ای آفتاب عکس رخکله کنش ایکن
فخر ایتمه سون جهانده آکا مستعاردر

سن مشتری جنابه شها کلمه سون زوال
نیته که آفتاب سماده سواردر

مادامکه بو سپهر فلک ایلمز قرار
مادامکه بو زمین و زمان برقراردر

اول سن همیشه تخت سعادتده محترم
کلسون طپوکه شولکه صغیر وکباردر

اول مه لقای کوردی نجه خنده اولمسون
یللرله کچدی کورمک ایچون انتظار عید
یاربّ قل آنی تخت سعادتده برقرار
باقی دکلسه نیلیه‌لم بی قرار عید
226 هر دم دوام دولتنه مهری قل دعا
تا حشر اولنجه ایلیه اول تاجدار عید
اولسون الهی سایهٔ دولتده مستدام
اقسون مدام او سایهٔ پروردکار عید

22

[قصیده بچه فی حق سلطان احمد طاب ثراه[1]]

چون روز عید موسم فصل بهارد ر
عشرت دمی فرح کونی خوش روزکاردر
صبحک نسیمی ایره‌لی هرجایه قل نظر
رنکین چیچکلر ایله قمو لاله زاردر
قدرت الیله کورینه ریحانی خطلری
یزدی یشل ورقلره که اول کردکاردر
خضرمثال اولسه جهان طکمی سبزه پوش
آب حیات ایرکورن ابر بهاردر
انفاس باد ایرشدی مکو کلستانه کیم
صحن بنفشه شام سحر مشکباردر
حال زبانله دِرلوب حقّی ذکر ایدر
کلشنلر ایچره مرغ هزاران هزاردر

[1] СУ,226,3 وله فی مدحه انار الله برهانه

هر کلستانده لاله ونسرین ویاسمن

هر بر چمنده سرو ایله ایلر چنار عید

سر جمله دوندی جنته صحرا یوزی تمام

ماه معین اقید وب ایدر کوهسار عید

کل طلعتنده کوردی مکر لعل غنچه سن

هر بر نهال سبزه ده ایلر هزار عید

حسنی منور اتسه جهانی عجب میدر

برج شرفده ایلدی اول شهریار عید

اول کامیاب شاه سلیمانه صدق ایله

کیم اولا که آتمیه دل وجانی نثار عید

کوردی جمالی کعبه سنک نورنی عیان

مقصوده ایردی ایدی صغیر وکبار عید

کشف ایلیه لی حسنی ضیاسینی عالمه

طولدی سرور وعشرت ایله هر دیار عید

زلفیله رخلری یتر[1] اول خسروک همان

القصه خلق عالمه لیل ونهار عید

هر جانکه وصلی عید نه قربان اولور آنک

بولور[2] سعادتی واولور بختیار عید

اولسون همیشه عید ایله نوروز هر کونی

کورسون جهانده دولت ایله صد هزار عید

---

1 Л,22а,13 ییر

2 Л,22а,14 بورلور

دهر الندن خانهٔ غمده ییوبن ایچمکه
اشک چشمم آب اولمشدر یوره‌کیم هم کباب[1]
قلسک ای یوسف نظر لطفکله بن بیچاره‌یه
اعتقادم بودرر بولم زلیخاوش شباب
سلطنت تختنده شاها دولت ایله هر نفس
مستدام اول حشره‌دک کورمه دوعالمده عذاب
عزّت ایله اول سما اولدقچه دائم پایدار
دولت ایله طور جهان طوردقچه ای عالی جناب
فضلک ایله قل عنایت لطفک ایله ایت قبول 22a
بن غریب افتاده‌نک یاربّ دعاسن مستجاب

21

[وله فی مدحه طاب ثراه]

خوش دم دکلمی موسم فصلی بهار عید
خرّم دکلمی اولدی جهان سبزه‌زار عید
مرحبا[2] مزیّن اولدی شکوفیله قل نظر
صحن چمنده طولدی سمن لاله‌زار عید
صبحک نسیمی ایره‌لی صحن بنفشیه
اولدی جهان دماغی قمو مشکبار عید

---

[1] CH,24a,8 и CA,26a,4 доб.б. قیل عمارت لطف ایدوب بو دل خرابین خسروا
هرجهتدن لشکری غم ایلمشدور خراب [2] Л,22a,4 جام

بولدی اقبال سعادت اولدی هردم بختیار
هرکه قلدی خدمتن جانیله دلدن ارتکاب

آفتاب عالم آرا هفت کشور بی نظیر
پادشاه عصر اعلم کامران رفعت مآب[1]

کم درِ اول خاقان[2] اعظم یعنی سلطان بایزید
حشره دک بولسون جهان روینده عمری بی‌حساب

ای شه دوران جهان روینده دولت[3] ایستین
آستاننده بولورسن پادشاهک فتح باب

بولدی لطفک شمه‌سندن بوجهانک باغی بار[4]
اولدی لعلک چشمه‌سندن آب حیوان و جلاب

زنده اولور تا[5] حشره دک بولور[6] حیاتی تشنه دل
خضروش هر مردیه ویرسک شها لطفکله آب

سلطنت تختنده هر دم ساکه ای کان کرم
عدل خلعت تاج دولت عادت اولمشدر صواب

آغلدر هر دم شها بیچاره مهرینی فلک
دامن رحموک ایله سیل یاشنی ای کامیاب

نوله ای کمیانظر لطفکله اولسک دستگیر
پایمال اولوب اماسیّه ده اولمشدر تراب

---

[1] СН,23б,12 и СА,25б,6 یاب

[2] Л,21б,6 سلطان

[3] СН,24а,1 и СА,25б,9 عزّت

[4] СН,24а,2 داغ

[5] СН,24а,3 تا оп.

[6] Там же بیلور

*انسمه سه کلزاره حسنک[1] کلشنندن[2] بو نسیم

ویرمز ایدی خلقه قطعا بوی ریحان کل کلاب

شیروش بندکچه دولت آتنه اول مشتری

چرخ چکر هر دم عنانینی فلک طوتر رکاب[3]

ویره لی عدلک الیلهٔ عالمه لطفک[4] معاش

شدتندن روزکارک کمسه چکمز اضطراب

اول همانک کوره لی سیمرغ عالی همتن

دولتی خواستده کلدی اولدی عالم بر ذباب

هستی دریاسی ایچره *برکسی در[5] بو جهان

لطفنک بحرنده آنک اولدی عمان بر حباب

اول شهک شول رسمه درعدلی جهان رو بندکیم

کیم نظام عالم اولور آکه هر دم انتساب

21б اول جهانکیر زمانک کورسه تیغی لمعه سن

قورقوستدن کندوزینی بلمیه افراسیاب

مکتب راینده ابجد طفلیدر بل شبهه سز

کورمسه حسنی کتابندن *اولوا الابصار[6] باب[7]

اول مطول لطفنک اولمز معانیسی بیان

آره سک جمله کتابی فصل و فصل و باب باب

1* СН,23б,2 и СА,25а,8 التمسه کلزاره حسنی 2 СН,23б,2 کلشنده

3 СН,23б и СА,25а–25б бейты 11–16 в ином порядке: 15, 12, 13, 14, 11,16.

4* СН,23а,5 и СА,25а,11 عدلی الیله عالمه لطفی

5* Иначе: برکمیدر 6* Л,21б,2 [؟] اولابصار 7* СН,23б,9 اولا الباب باب СА,25б,3 اولی لالباب باب

[وله فی مدحه طاب ثراه [1]]

CH,23a
CA,24б

مطلعندن عالمه عرض ایده لی خورشید تاب
قلمدی قطعا جهان روشنده ظلمتدن سحاب

نور ویرمزدی بو آفاق ایچره هرگز ماه آنک
کون جمالی انورندن اتمسه کر اکتساب

دِ تُرّدن [2] خورشیدی تیغی خوفندن هرصبحدم
بی سبب صنمک که بوافلاکه دایم انقلاب

مطلعندن شمس [3] لرزان چقدغی هردم بودر
کون جمالینه مقابل اولمغه ایلرحجاب

یالِکزُ برمه دکلدر قاپوسی افتاده سی
بیک صفا ایله [4] کلور باش اوزره هرصبح آفتاب

درکهنده پاسبان اولالی کیوان اول مُهِکْ
کلمدی دورنده بر ستاره نک چشمینه خواب [5]

مزرع [6] خوانده خرمن اولسه طکمیدر جهان
اولدی چون لطفی هوا سیله فلکلر آسیاب

ابرلطفی تازه تر قلسه نولا جان [7] کلشنن
مهر و مه در کولکی چرخ آکه اولمشدر دولاب [8]

---

[1] Л,21a,3 قصیده پچه مرغوب ونامعیوب
CH,23a,6 и CA,24б,11 قصیدهٔ سلطان بایزید ادام الله عمره

[2] CH,23a,9 и CA,25a,2 تهره دن Л,21a,6 دِفِرْدن [3] Л,21,7 شمش

[4] CH,23a,11 ایله [5] Л и CУ,21a,9 خاب [6] CH,23a,13 مزرعه CA,25a,6 مزره

[7] CУ.21a,11 جان повторено дважды. [8] CH,23б,1 и CA,25a,7 طلاب

دوستلرک هر دم جهان روینده اولسون شادمان
دائما دشمنلرک چکسون الم سن بی‌غم اول
برج اقبال و شرفده بو سما طوردقجه سن
ای سعادت آفتابی دولت ایله هردم اول
کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
کیجه‌سی قدر اولسون آنک دائما کوندوزی عید

* * *

کلدی و کچه صوم و عید ای شاه دوران هر زمان
اول سریر سلطنت تختنده هردم شادمان
سن سعادت تختکاهنده مقیم اول حشره دک
دولتک دورنده خوش کچسون قمو پیر و جوان
عید حسنکده کوروب قاشک هلالن خسروا
خرّم اولسون دائما سایکده بو خلق جهان
طوردقجه بو زمین و آسمان اولدقجه عید
ایلسون اول حق سنی خلق جهانه کامران
کلمه سون جانا جمالک آفتابینه کسوف
ایرمسون عمرک درختی برکنه بادخزان
21a قل دعا مهری همان قو سوزی تطویل ایلمه
اول شهک مدحنده عاجز در بلور سن هر لسان
کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
کیجه‌سی قدر اولسون آنک[1] دائما کوندوزی عید

---

[1] Л,21a,2 آنک оп.

* * *

سلطنت تختی آوزره چیقوب بینه شاه محترم

تاج دولت اُو رِنُوب کیدی سخا لطف وکرم

روشن ایتدی کون جمالی یرتوندن عالمی

عرض ایدوب شه رخلرینی خوش جهانه صبح دم

چون طلوع ایتدی شرف برجنده بینه آفتاب

هرکشی مدح ایتمکه بیک جان و دلدن آچدی فم

دولتی دورنده بوخلق جهان اولدی فرح

نعمتی خونیله طولدی قاموعالمده نعم

206 جان و دلدن روز عیدنده کلوب بل بغلدی

اول همایونک ملکلر خدمتینه دم بدم

برشهنشاه جهاندر بی نظیر وبی بدل

بو نظر قلسک قومز جانده ملامت دلده غم

کم دُر اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید

سلطنت تختنده اولسون حشره دک عمری مزید

* * *

ای شه دوران همیشه خلقه میر اعظم اول

حشره دک هر دم جهان روینده شاه عالم اول

بولدی غنجه نام شهرت آل عثمان خسروا

قاموسندن ای شهنشاه زمان سن اعلم اول

ایرمسون حق اوستمزدن اول هما فرسایکی

دولت و رفعتله بو خلقی جهانه محرم اول

طورد و غنجه بو زمین و آسمان ای شهریار

ذوق عشرت سور جهان روینده شاد و خرم اول

یولنه اولسون فدا بر جان نه در بیک جان آکا

عید وصلیده بو کون کل آستانه‌نده شهک
وقتیده مهری قل ایمدی جانکی قربان آکا

عید و اضحیسن مبارک قلسون اول حی قدیم[1]
دولتی رفعتده طورسون[2] عمر جاویدان آکا

19

[وله فی مدحه انار الله برهانه]

عید وصلن عرض ایدوب چونکم کوتوردی شه نقاب
نوره غرق ایتدی جهانی ظاهر اولدی آفتاب
بر شه دوران عادلدر جهان روینده کم
عادتی لطف و مروت در فتوفعلی صواب
سایه سنده خوش کچر خلق جهان میر و کدا
دولتی دورنده مرکز کمسه چکمز اضطراب
ای سعادت ایستین کل جان و دلدن بنده اول
آستانینه یوز اور بولموق دیلرسک فتح باب
عدلی میزانینه کلدی کفه اولدی مهر و ماه
لطفی دریاسنده اولدی بحر عمان بر حباب
دولت اسبنده کوروب چکدی عنانینی زمین
کلدی میدان سعادتده فلک اوپدی رکاب
کم در[3] اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
کیجه سی قدر اولسون آنک دائما کوندزی عید

---

[1] CH,25a,5 کریم [2] CH,25a,5 и CA,27a,3 دیرسن [3] Л,20a,12 در оп.

ایلادم یولوکه ایثار اتمک ایچون خسروا
کوزلریمک قنلو یاشن درّله مرجان اکا

خالص و زر قلمق ایچون قلبنی عاشقلرک
کنج حسنک جوهرن صقلر دلی ویران اکا

کلشن حسنکده بلبل مرغ خوش الحان اوقور
هر سحر کل دفترندن نامهٔ عنوان اکا

بزم حسنک ایچره لاله ساقی اولسه طکمیدر
طولولر ایچر[1] کلستانده کلی خندان اکا

آلمغه آسان ایدی جنّت جمالی میوه سن
رخلرنده اولمسه ثعبان صچک باغبان اکا[2]

کم در اول سلطان احمد کم جهان خسرولری
آستاننده اولبدر بندهٔ فرمان اکا

مصحف حسنینه هر نادان قلورسه بر نظر
کشف اولور اول دمده از بر شبهه سز قرآن اکا

رخلری شوقینه بلبل نیچه نالان اولمسون
یاره شور کل قرشو سینه ناله و افغان اکا

کلشن حسننده زلفن دپردوب باد صبا
کوستر طاوس وش هر دم بدم جولان اکا

20a کوی یاری برنفس ترک ایلمز حجّاج عشق
اهل عشقه کعبه در بیتر رخی جانان اکا

چشمنگ قصدی اکر جان ایسه ای شاه جهان

---

[1] CH,24б,8 ایجره CA,26б,5 ایچره

[2] CH,24б,9 и CA,26б,6 آکا оп.

بو بختی سیه مهریله شاها نظر ایت کیم
اکسیر ایده خاک ایلدی دوران آنی زیرا

مدح ایتمکله حسنوکی کولستان چمنده
بر بلبل خوش طبعدُرُز بودخی کویا

19б بستان خدک لبلرکک غنچه لرندن
دل بلبلنی ردّ ایده محروم ایله حاشا

عیدوکی مبارک قله عمروکی زیاده
اقبال سعادتده مقامک اولا اعلا

18

[قصیدهٔ مرغوب ونامعیوب فی حقه[1]]

CH, 24б
CA, 26а

تشنه در دل چون[2] لبکدن چشمهٔ حیوان آکا
مُژده در جسمم[3] غمکدن نوله ویرسک جان آکا

کلدوکنجه جان تندن قرشو چقسه طکمیدر
ملکتی دلده خیالک اولدی چون سلطان آکا

رَوزنکدن ذرّه وش اوستوکه دوشر مشتری
کوردی بکزر کون[4] جمالک اولدی سرکردان آکا

یاقشوکک[5] تیرله دل خانه سن زین ایلدی
سینه ده غمزک خیالی اولالی مهمان آکا

---

[1] СУ,19б,3 قصیدهٔ سلطان احمد CH,24a,13; CA,26a,9 وله فی مدح طاب مثواه

[2] CH,24б,1 صوک CA,26a,10 صون [3] Л,19б,4 چشم

[4] CH,24б,3 и CA,26a,12 بکزرکن [5] CH,24б,4 باقشینک
CA,26б,1 باقشنک

ای طلعتی خورشید ایا حسن ایله غرّا
عید آیی کبی قشلرک اولدی چو هویدا
سن قاشی کمان غمزه‌سی اوق چشمی حرامی
بر تیر ایله قلدی دل و جان ملکنی یغما
هی راضییوز اول غمزه‌لره قانمز ایچسون[1]
راحتلو اولا روحنه عافییه و صحّا[2]
دل مرغنی بربند ایله خوش دامه دوشردی
جان بویننه زلفک صله‌لی حلقهٔ سودا
خورشید جهانتاب درر[3] کرچه دکلدر
آیینهٔ حسنک کبی ای ماه مجلّا
چقسون هله بیک محنت ایله جانی جهانده
هرکیم که سنک یولکه جان ویرمیه جانا
خدّوکی کوروب قورقرم آه ایتمکه ناکاه
آهمله یانه[4] دائرهٔ چرخ مُعَلّا
اولدقچه بهار ایله مزیّن قمو عالم
طوردقچه زمین ایله زمان قبّهٔ مینا
تر تازه و سبز اوله شها باغ جمالک
عمروکی مزید ایلسون اول حیّ و توانا
بو ماه صیام ایله بو عید آیی حقیچون
بیک عذر ایله طاپوکده[5] ایدر آنی تمنّا

---

[1] CH,26a,8 آچسون CA,28a,8 اچسون [2]* Там же آفیه وسحّا

[3] CH,26a,10 ویرر [4] CH,26a,12 یناِر [5] CУ,19a,15 и CA,28б,3 طاپوکدن

سبز اوزره قودی سیم و زر اسباب مهیّا

رزموکه مقابل طوره مز سام و نزیمان

رستم اولمز[1] ارلک ایچنده سکه هَمتا

اوزتسه دلن دولتنگ شمعنه دشمن

جان ویرمکه پروانه صفت کللـّی نه پروا

بالا قدُکی کوردی مکر طرف چمنده

حیرتده طورر سرو و صنوبر دخی یکپا[2]

سن سرو روان پاینه یوزسورمک ایچونده

بستانده روان هریکا ما اولدوغی اجرا

بتمدی خطک کبی کولستانده بنفشه

چشمک کبی یا نرکس ایا کوزلری شهلا

خطوکه بنفشه اوکینه‌نی[3] چشمکه نرکس

اولدی بولوک بیری سیه رو بری اعما

بتمدی دخی بتمه‌یسز[4] باغ جهانه[5]

بر سنجلین رخلری کل لبلری حمرا[6]

کل رخلرکی کوردی چو هنکام چمنده

دل بلبلی بو شعری همان ایلدی انشا

19a

---

[1] СН,25б,10 اولمز [2] Л,18б,16 یکتا [3] СН,26а,2 и СА, 28а,2 بنفش اوکینکی [4] СН,26а,3 بتمز [5] СН,26а,3 и СА, 28а,3 جهانده [6*] Л и СУ,19а,3 هرکیم قله سن رخلری زیبای تماشا
СН,26а,4 и СА,28а,4 доб.бейт بر داخی نظر ایلمیه روی جنانه

هرکیم قله سن رخلری زیبای تماشا

هر کوشه ده بر سرو سهی آب و رواندر
کیم روح روانه ویرر اول جام مصفّا
چون وقت بهار اولدی و هنکام چهندر
بو دمده کلستاندن آراغ اولمیا اصلا
کُل موسمیدر چونکه بوکون صحن چمنده
نی کیبی فغان ایلکل ای بلبل شیدا
عیش ایت دمیدر بزم چمنده کله قوشو
فوت ایتمه صقن فرصتی بو دم دمَهٔ لالا
کل رخلری یاد ینه بوکون جانی روان ایت
تیز[1] آچله شاید بولمزسن آنی فردا
بکزر که کلستانه ینه سایه صالوبدر
بر رخلری کل غنچه دهن قامتی بالا
خوش کور بو دمیکیم ویرر اول روحه فتوح
بر ذرّه دماغکده قومز علّتی سودا
کیمدر بو[2] شهنشاه جهان احمد خانده
دال اولدی آنک دولتی اسمینه مسمّا
کلزار جها لیله مکر بولدی لطافت
که آولدی چمن اطرافی ینه خوب و مطرّا
مثلک کبی ای شاه زمان روی جهانه
بو دور فلک بر دخی کوسترمدی قطعا
خاک رهکه قلمغه ایثار شکوفه

---

[1] Л и СУ,18б,6 تیر

[2]* CH,25б,6 и CA,27б,5 کیم دور

و وای باکه که خیرم ذرّه یوق
طاپونه لایق عمل یوق جرم چوق

ه همان ای حیّ ربّ العالمین
فضلکه صیغنمشمدر بن همین

لا لام الف لا دیمزم نقصانمه
عفوکی ایله شفیع عصیانمه

ی یارلندک بنی ای ربّ الانام
رحمتوکی اومرم یوم القیام

17

[قصیده در مدح سلطان احمد طاب ثراه[1]]

CH,25a
CA,27a

ایردی ینه صبحک[2] نفسندن دم عیسا
قلدی قمو خوش عظم رمیم اولمشی احیا

صحیدی ینه لعل اوستنه شبنم دُرّ شهوار
گلشنده بو کون لطف ایله بوبادِ مسیحا

هر لوحهٔ برک اوزره نیچه دلو قلملر
یزدی یرُیُ[3] قیل قدرت نقّاشی تماشا

لطفی اثرندن بو کون اول ربّ کریمک
اولدی بو جهان باغی قمو جنّتی مأوا

186

پاک ایلدی فرّاش صبا روی جهانی
کتوردی بهار ابر کوزندن آکه چون ما

---

[1] CH,25a,6 и CA,27a,4 قصیده سلطان احمد

[2] CH,25a,7 صاچک CA,27a,5 صچک [3] Л,18a,16 دیری

ط طواف اتمک دلرسک مکّه‌یی
هر فقیره خوار[1] بقمه دی آیی[2]

ظ ظلم عادت ایدنمه[3] کندوکه
زیره خیر ایتمز سکا اوکدن صوکه

18a ع عینکدن روان ایت یاش و قان
هر نفس نفسک الندن قل فغان

غ غفلتدن اویر کوکل کوزن
تا کوره‌سن شبهه‌سز جنّت یوزن

ف فنا عالمدن ایلرسن[4] سفر
حضرته جرم ایله وارمه قل حذر

ق قتل ایت نفسکی خوش فارغ اول
کیم نه دیریسه دیسون سن صادق اول

ک کَر دَغلَرجَه ایلرسک کناه
توبه قِلسک عفو ایدر آنی الله

ل لیکن توبه[5] ترک ایتمه کل
غفلت اویخوسیله غافل یتمه غل

م مهری عاصیم بر روسیاه
درکهوکه وار اُمیدم یا اله

ن نه دل ایله قلم مدحک بیان
سن شهک مدحنده عاجز هر لسان

---

[1] Л,17б,16; СН,22б,5 и СА,24а,9 خور   [2] СН,22б,5 نبی

[3] СН,22б,6 ایتمه   СА,24а,10 اتمه   [4] СН,22б,9 ایلرسک

[5] СН,22б,12 توبه‌یی

ح حیات اولدور ویرن اولمشلره
دستگیر اولدور قمو قلمشلره

خ خیر شر نه کم اشلرسن سن[1] اش
آنوک امرنسز[2] اولنمز بیک دورش

د دولت بولمق استرسک ای قول
امرله اول پادشاهک هردم اول

ذ ذلیل و خور اولور امرین صین
عاقبت محروم اولور نفسه اوین

ر راهن کوزله کمراه اولمه غل
قل حذر ابلیسه همراه اولمه غل

ز زنهار اول ضلالتدن بری
بولمق استرسک بهشت ایچره یری

س سنی دوکوب سوکنه قل دعا
تا شفیع اوله رسول کبریا

ش شفیع اولمق دلرسک کور رسول
علم و توحید ایله دائم بولداش اول

ص صندکمی جهانی برقرار
بو[3] فنادر آخر اولور تار و مار

ض ضلّ اول نفسک ایله هرنفس
کچمه سون عمروک جهان ایچره عبث[4]

---

[1] CH,22a,9 и CA,23б,12 سن оп. [2] CH,22a,9 اونسوز

[3] CH,22б,3 и CA,24a,7 بر [4] CH,22б,4 и CA,24a,8 عبس

کچ جهانک وارلغندن فارغ اول
تاکه نارک نور ایدهٔ سنک وَدُوذ

باد

آدمی یلدن یارتدی چون خدا
ییله طانیمه که اولورسن هبا
غفلت اویخوسندن اویان[1] اولمدن
مهری عالم لابقادر لابقا

[در توحید[16] باری[2]]

176 CH,22a CA,236

ا اوّل اول احد در بی زوال
برلکینه یوقدر آنوک قیل وقال

ب بقا اولدر[3] جهانده بی کمان
حق بیوردی کلّ من علیها فان

ت تعالی الله یارتدی عالمی
آنده موجود ایتدی جمله آدمی

ث ثریّادن ثرایه دک[4] نه وار
آنک امری ایله اولدی آشکار

ج جهانی یوغیکن وار ایلدی
برلکینه مؤمن اقرار ایلدی

---

[1] Л,17а,16 اویان оп. [2] CH,22a,2 и CA,236,5 در توحید باری عزّ وجلّ

[3] CH,22a,4 باقی اولدر [4] CH,22a,6 и CA,236,9 سرایدک

نظم ایدن بیچاره یه قل رحمتی
وقت آخرده ویر آکا نصرتی

قل آنک شیطاندن ایمانن امین
جمله اسلام اهل ایله یا معین

15

چار عناصر

خاک

چونکه موجود اولدی آدم خاکدن
مهری مهر اومه ایکن افلاکدن

پس بو دهری پیره زن مرداردر
عاقل ایسک کک یوزی ناپاکدن

آب

چونکه اوّل آدم اصلی اولدی آب
حق کلامندن دیدی بیزه کتاب

هرکه کلمشدر جهانه بی ثبات
اولیسر یالیتنی کنت ترا ب

نار

اصلک ای بیچاره آدم اولدی اُود
اُود اولیجق لابد اولور آنده دُود

چونکه ناقص عقل اولور دیرلر نسا
هر سوزین مغرور طوتمقدر روا

لیکی[1] مهری داعینک ظنّی بودر
بو سوزی در اولکه کامل اوصلودر

بر مؤنّث یکدرر کیم اهل اوله
بیک مذکّردن که اول نااهل اوله

بر مؤنّث یکله ذهنی پاک اوله
بیک مذکّردن که بی ادراک اوله

ایمدی ای اهل سعادت مسلمین
بودرر سزدن تمنّامز همین

اوقدقچه بو کتابی سز عزیز
مهرینک جانینه رحمت دییه‌سز

هر کیم اوقورسه آیلرم[2] آندن رجا
کیم دریغ ایتمایه مهریدن دعا

خیر ایله یاد ایده‌سز سزدن دلر
زیره[3] قولی قول دعاسی یزلغر

17a خیر ایله هر کیم که یاد ایلر آنی
دو جهانده چکمه‌سون محنت جفی

اوقیانی یا رب ایت یانکده خاص
دکلیه‌نی قل کناهندن خلاص

---

[1] CH,21б,4 и CA,23a,6 لیک [2*] CA,23a,11 اوقر ایلدم

[3] CH,21б,10 и CA,23a,12 زیرا

ایلوکله یاد اولەسن جهد ایله هر دعاده
کیم ساکه هر مرادی احسان ایدن دعادر

14

[خاتمهٔ رساله]

166

CH,21a
CA,226

حمد لله عون ایدوب ربّ الانام
بو تضرّع نامهٔ قلدم تمام
حمد لله واریکن عقلم بلُوم
بو الٓهیاتی نظم ایتدی دِلُوم
حمد لله کیم اجل ویردی امان
بو تضرّع نامهٔ قلدم بیان
تا اوقوینلاره نفع اولمغیچون
دکلینلر جرمی رفع اولماغ ایچون
سویلدم کلدوکچه الدن هرکه وار
قِلمدم تطویل قلدم اختصار
رحمت اول صاحب کمالک جاننه
که[1] آوقیوب طعن اتمیه نقصاننه
ستر ایده *اکسکلوکین هرنه که وار[2]
اتمیه جهّاله عیبین آشکار
ایشدوب طعن اتمیه هر بی خبر
مهرینک قلبینه کلمیه کدر

---

[1] CH,21a,13 که оп. [2]* CH,216,1 اکسکلکنی هر زمان
CA,23a,3 اکسکلکینی هرنه وار

ایرمک ایچون اول خدادن فتح باب
اولمغیچون بو دعاسی مستجاب
بو دعا ایچون کترسه هرکه ال
روزی قلسون[1] حق آکا علم و عمل
نار دوزخدن اولو بولسون نجات
کیم دعادن صکره ویره صلوات

13a

[شعر در این محل]

CH,21a
CA,22б

غمکین دللری بل شادان ایدن دعادر
گریان کوزلری بل خندان ایدن دعادر
ای نچه پادشهلر بنده آولدی بددعادن
ای نچه بنده لری سلطان ایدن دعادر
هر دم سنک عیوبک رسوایلق دمنده
فضل ایله خدانک پنهان ایدن دعادر
فوت اولیجق جهاندن[2] قراکوسین ایچنده
تا حشره دک مکانک نوران ایدن دعادر
خور بقمه هر فقیره جهد ایله آل دعاسن
زیرا که مشکل ایشی آسان ایدن دعادر[3]
ای مهری یوزک اوروب آل مسکینک دعاسن
دردوکه دوجهانده درمان ایدن دعادر[4]

---

[1] Л,16а,8 قلسون оп. [2] CH,21а,4 и CA,22б,4 جهانده
[3] В CH бейт оп. [4] CA,22б,6 دعا در

یولومزده خرج ایدنلر چون امک
آنلروکله که ییدک نان و نمک
کورممک ایچون اولور[1] بر دم اَلَم
حکممک ایچون ایکی عالمده غم
قامو کچمشلر موزک ای غنی
جنّت ایچره اولمق ایچون مسکنی
آدمز ایلکله یاد اولمق ایچون
هم بلانی روحی شاد اولمق ایچون
دین د ره کی[2] جمله عالملرکه وار
ویرمک ایچون عمر باقی صدهزار
کچمشینه اتمک ایچون رحمتی
قلمق ایچون روزی هردم جنّتی

16a

داخی آنلر کیم بزه اوکرتدی حرف
حقمزده ایلدی تعلیم صرف
علم ایله قوپرمغیچون آنلری
حکممک ایچون عذابی جانلری
هم رضای حقّ ایچون که آولدر خدا
[3]هم قبول اولمق لیغچون بو دعا
بو ضعیفه مهری[4] دلخسته یه
عاجز و بیچاره و دم بسته یه

---

[1] CH,20б,2 и CA,21б,12 اولر [2] CH, 20б,5 دینده ایکی CA,22a,3 دین در اکی [3] В CH бейт оп. [4] CH,20б,9 и CA,22a,8 مهریه

اول حبیب حضرتننک حقّی ایچون
امّتی طوتدوغی دینک حقّیچون

مرشد و کامللروک اسراری چون
امّتینک جمله سینک واریچون

قلمغیچون رحمت اُولَنْلَرینَه
ورمکیچون عمر قالنلارینه

یولداش اتمک لیکچون قرآن ایله
صکره کوندرمکیچون ایمان ایله

بکلمک ایچون شرْ شیطاندن
صقلمق ایچون قوری[1] بهتاندن

چیقجق یازوقلو تندن جانمز
هَمْرَهْ اتمک لیکچون ایمانمز

قدرتیله کیرو[2] زنده اولیجق
مُرْده تنلر جمله سی[3] جان بولجق

اول حبیب ایله قوپرمق لیغچون
امّتیله بیله اولمق لیغچون

قلمق ایچون حبیبندن اراغ
اتمک ایچون یوزموز یاننده آغ

بز قمو اکسکلودن مقصودمز
راضی اولمق لیغچون معبودمز

---

[1] СУ,156,8 قورو Л,156,8 قور [2] СН,20а,10 и СА,216,7 بینه

[3] Там же جمله سن

بولمق ایچون تا ابد عمرو کثیر
اولمق ایچون هر فقیره دستگیر

آکا الهام قلمق ایچون ذوالجلال
آکا معلوم اولمق ایچون جمله حال

قلمق ایچون مهریه کیمیا نظر
اتمک ایچون بوقرا طوپراغی زر

سایه سنده خوش کچر خلق جهان
حاشه کیم محروم اولام بن ناتوان

هم او طوبی شاخ و دولت سایه‌سی
که اولدر دل کنجنک سرمایه‌سی

یعنی کیم سلطان احمد خانمک
سلطنت تختنده اول سلطانمک

اولدو غنجه اشبو عالم برقرار
قلمغیچون عمرک[1] آنک صد هزار

بز فقیره اول ولی نعمتدر
سایه سنده جانمز راحتدر

156 دولتی دورنده کورمادک عذاب
قلمغیچون عمرن آنک بی حساب

اول قموی خلق ایدن پروردکار
ییری کوکی یاره‌دن بر کردکار

که[2] اولدر هر ناتوانه دستگیر
بنده سیدر کر صغیر و کر کبیر

---

[1] CH,19б,12 и CA,21a,8 عمرن   [2] CH,20a,3 که оп.

اولماغیچون[1] رضا سندن جدا
قلماغیچون ذنوبه مبتلا

اول حبیبی حقّی کیم ایتدی آنی
قوللری ایچون شفاعت معدنی

آلنک اتباعنک ارواحچون
هم صحابی چار یاری روحچون

15a انبیالر اولیالر حقّی چون
خوق یرلنده بی ریالر حقّی چون

اول سعادت منبعی پشت وپناه
تخت روم ایچنده اولدور پادشاه

هفت کشور یعنی سلطان بایزید
قلموق[2] ایچون حشره دک عمرن مزید

طوغمغیچون دائم اول انور جمال
قلمغیچون ظلمتی غم ارتحال

اولمغیچون دائما فعلی صواب
کورمک ایچون دوعالمده عذاب

اولمغیچون عالمه دائم علم
کورمک ایچون جهان یوزنده[3] غم

اولمغیچون دائما شاه جهان
ویرمک ایچون آکه عمری جاودان

ویرمک ایچون هر مرادینی خدا
قلمق ایچون جمله مقصودن روا

---

[1] СН,19а,6 ایتمامک ایچون СА,20б,1 اتماکچون [2] Л,15а,3 قلمش

[3] СН,19б,2 и СА,20б,10 روینده

قامو ملک مالکی الله در   زیهی دل که ذکر الاّ الله در

12a

[شعر این محل]

CH,18б
CA,20а

ای دلم کل حقی ذکر ایت هر نفس لال اولمدن
ایومدن موت و[1] اجل هم قبره ادخال اولمدن
قامتک بیشت خم ایت هر دمده آه وزار ایله
نی کبی اِکلَتْ درونک دائما لال[2] اولمدن
قبرکه کلمزدن اوکدین[3] خشمله منکر نکیر
سن جوابه حاضر اول کند وکه اول حال اولمدن
لشکری عصیانکی قتل ایله کل توفیقله
نفسک ابلیسی سنک عالمده دجّال اولمدن
قورتری کور مهری سن دست زبانیدن یقک
نار دوزخ بوینکه محشرده خلخال اولمدن

13

[دعاء الحقیره[4]]

CH,19а
CA,20а

ایمدی ای دوستلر کلوک اَیُو یاوز   ال دعایه کتوره لم جمله مور
جمله خلقک خالقی اول بی نظیر   قامو دوشمش لاره اولان دستگیر
قامونک کوکلنده اسرارین بلن   قامونک هر ایشده مقصودن ویرن
قوللرینه هر نفس احسان ایدن   ظاهر و باطن ایشن پنهان ایدن
اولدی غنجه اشبو جانه تن قفس   ویروب آلدقچه جهانده جان نفس

---

[1] CH,18б,8 и CA,20а,2 موته   [2] CH,18б,9 и CA,20а,3 نال

[3] CH,18б,10 и CA,20а,4 اوّل   [4] CУ,14б,9 دعاء مهری حقیره

کل بو مکّارک متاعینه خریدار اولمه کیم
بو متاعک آخر اصتیسی[1] زیانی هیچ ایمش
چون یقندر چشمکک[2] آغو قراسندن اجل
ایمدی قو *بو رخت و بختی[3] کامرانی هیچ ایمش
عیشکی نیش ایلر ایمش نوشکی قان عاقبت
پس بونک بر ایکی کونلک زندکانی هیچ ایمش
شویله تشخیص ایلدم مهری جهانک لذّتن
علم ایله صوم *و صلوة[4] ایمش قلانی هیچ ایمش

12

[*در احوال فنای روزکار[5]]

CH,18a
CA,19б

بریلنجیدر اننمه سوزنه	[7] عاقل ایسک کوله[6] بقمه یوزنه
رختموزی ویرسر[8] بزم دخی	دفترومز دورسر بزم دخی
دم اولا بزمده قیدومزیه	کلممش کیبی اولاوزدنیه یه
باصلوب آیقلره یبر اولاور[9]	[9] اونودولمشلر ایله بر اولاور
بوجهانده[10] کمسه باقی قلمدی	اول کیدنلر[11] صکره[12] بونده کلمدی

14б

---

[1] CH,18a,8 и CA,19б,1 آصی و [2] Л,14a,10 и CA,19б,2 چشمک

[3]* CH,18a,9 и CA,19б,2 رختی بخت [4]* CH,18a,11 وصلات CA,19б,4 صلات [5]* CH,18a,12 и CA,19б,5 نصیحت [6] CH,18б,3 и CA,19б,7 کلّه

[7] В CH и CA первым бейтом записан конечный бейт № 11; порядок 3 последующих бейтов в CH: бейты 2, 3 и 1 критического текста.

[8] CH,18б,1 دورسر [9] CH,18б,4 и CA,19б,10 اولایور [10] CH,18б,5 и CA,19б,11 جهانه [11] Л,14б,1 کیدیلر [12] CH,18б,5 صانکه CA,19б,11 صنکه

کیمی قلدی بو جهانده[1] پادشاه
که اتمدی تختن آنوک آخر تباه
دولت ایله کمسه طوتمز عالمی 14a
دفع موتده چاره بولمز آدمی
طوته مز کمسه جهانی مهر ایله
نیچه عنقالر اوچوردی[2] قهر ایله
سلطنت تختنده ایکن ناگهان
دوشورر[3] بشلاری آیاغه جهان
چونکه هیچ ایشن بو دنیانی بقا
کامل ایسک اومه سن بوندن وفا

11a

[شعر این محل]

چونکه بلدوک ای کوکل دنیای فانی هیچ ایش CH,18a CA,19a
اول سنی ترک اتمدن ترک ایت[4] سن آنی هیچ ایش[5]
واریمش چون عالمک بر شادسنده[6] بیک غمی
ایمدی آلدنمه یالنجی شادمانی هیچ ایش
حق رضاسنده آنی صرف اتمزیسک حاصلی
خار[7] محنتده بو عمرک جاودانی هیچ ایش

---

[1] CH,17б,12 и CA,19a,4 جهانه [2] CH,18a,1 اوچاردی

[3] CH,18a,2 и CA,19a,7 دورشورر [4] Л,14a,6 ایت оп.

[5] CH,18a,5 и CA,19a,10 هیچ ایش оп. [6] CH,18a,6 и CA,19a,11

شادسندن [7] CH,18a,7 دار CA,19a,12 داری

بولسه‌کر سلطان اولان موته مدد
باقی قالیدی سلیمان تا اَبَد
حکمت ایله بولسه لقمان[1] کُر ظفر
حیرت ایله جانی قلمزدی سَفَر
باقی قالسه عمر ایله عالمده روح
باقی قالوردی جهان ملکنده[2] نوح
چون دوکندی هر بریسی دانه سن
کلمدی بونلر جهانه صانه سن
بو جهانه چون کلن لابد کیدر
کر امیر و کر کدای خاک ایدر
کیشی اولسه کریدی اقلیمه شاه
اولسر در عاقبت خاکی سیاه
اول دینلر کیم بنم ابن وفلان
قالمدی[3] عالمده بونلردن نشان
سورسه عالمده کشی بیک یل صفا
طاغیدر آخر آنوک خاکن هوا
کیمه ویرمدی جهانده تخت بخت
که آتمدی آخر آکا بر تخته تخت
کیمی اتمدی جهانده تاج ودار[4]
که آتمدی آخر آکا دنیایی طار
کیمی قلدی سام سوار و پهلوان
صکره مسکنلیکله ویرمدی جان

---

[1]* CH,176,2 и CA,186,6 کرلقمان [2] CH,176,3 и CA,186,7 روینده

[3] CH, 176,7 قیلمدی [4] CH,176,10 تاجدار

CA,19a,2 تاج دار

کلدک اوش فانی جهانه نیلدک
اصمز ویردک زیانه نیلدک

بزبزه ایش ایلدک یوز قاره سن
ایستمه دک هیچ گناهک چاره سن

الجاکوز اولومومز آکمدق
نوله جقدر اش صوکونی صنمدق

طوتمدق برکون خدانک امرنی
اکمدق بردم حبیبی شرعنی

ناحق ایشلر ایشلدک پایانی یوق
چوق خطالر سویلدک اورانی یوق

بوفنا عالمدر کلور[1] کچر
بر مسافرخانه درقونن کوچر

13б سن کورکسه بو جهانده بیک یشه
ایکی قاپولو بر اودر ای پشه

کلن[2] آخر غافل ایکن بی خبر
بیرنه کیرور و بیرسیندن چقر

نیچه لر بنم[3] دریکن بو جهان
سلطنت فکرنده ییکن و یرکی جان

نیچه لر طوتدوم دریکن عالمی
دکمدی شادیلغینه بر غمی

اولنور هر درد چون[4] کرچه طلب
لیک یوق عمره بقایه برسبب

---

[1] CH,17a,8 и CA,18a,11 کلن   [2] СУ,13б,2 کالن

[3] СУ,13б,3 بانم   [4] CH,17a,13 ایچون

مفلس و خور و حقیر و مبتذل
طا بوکه کلدوک صغندق بزکدا
جمله عصیان اهلنه سن قل مدد
اول حبیبک حرمتیچون ای خدا
بوینموزی بغلمشلر نفس شوم
ایلمش در بیزی درده مبتلا
جمله اسلام اهل ایله مهربان
سن رحیم سن دوزخی کورمه روا

11

[موعظه دراحوال فنای روزکار]

CH,166
CA,18a

ایمدی ای غافللر آچک کوزوکوز
غفلته ویرمک ایکنده اوزکوز
موت یقندر سیزه صنما کوزاراغ
قبروکوزه وارمدن ایلک یراغ
عاقبت چونکم ایرر هر نفسه موت
قل یراغی اولمدن ناکاه فوت
یول ارینه چونکه واجبدر یراغ
دیدلر* برکون کرک بیک یل نیراغ [1]
معصیتدن دورشک اولک بری
چون بلورسز وار جهانک آخری

[1*] CA,18a,4 بیک یل یراق برکون کرک

قبهٔ صحراده اولان طاشیچون
مسجد اقصایه قونان باشیچون
اول نبی الله خلیل رحمان ایچون
سفرهٔ خوانندهٔ[1] ییین نار ایچون
حضرتوکی بر بیلن قوللر حقی
روز و شب حمدک قلن دیللر حقی
مهری عاصییم قمو فعلم گناه
جمله فعلم ساکه معلوم یا اله
سن بیلورسن قامو حالم بن کمم
اهل جرمک قامو سندن بن کمم
سن سن او سلطان قمو بز قوللروز
سن غنیسن بز قمو یخسوللروز
بز خطا قلدق قمو لطف ایشله سن
عاصیلروک جرمنی باغشله سن

10ф

[شعراین محل]

درکهوکه طوتمشوز یوز ای خدا
CH,16б
CA,17б
ایله میشوز چوق فساد و چوق خطا
روسیاهز پرگناهز کلی عیب
بینه سندن اومرز عفو و عطا
ظلمتینده قومه عصیانک بزی
13a
ای قمویه دستگیر و رهنما

[1] Л и СУ,12б,9; СА,17а,10 خونده

CH,15б CA,16б

حقچون آنوکه خصم و بی امان
ایچروب زهری هلاک اندی[1] روان

کتدی تندن چونکه آنوک اولدم جنی[2]
جنة[3] المأواده اولدی مسکنی[4]

10у

حضرت حسین رضی الله عنه

CH,15б CA,17а

حقچون آنوکه چکدی چوق جفا
اولدی آخر اول شهید کربلا

12б

امدی آنده ویرلن جانلر حقی
کربلاده دوکلن قانلر حقی

غازیلر حقی شهیدلر جانچون
حسنک زهری حسینک قانچون

یولکه جان ترک ایدنلر حقچون
طوغری یولوکه کیدنلر حقچون

هم حقیقت اهلنک تقواسیچون
هم طریقت اهلنک عقباسیچون

هم منورکعبهٔ اعظم حقی
هم مصفی مروه زمزم حقی

هم مبارک بیت معمورک حقی
هم مبرّا روضه و نورک حقی

هم حرم ایچره اولان دملر حقی
روضیه یوز سورن آدملر حقی

---

[1] CH,15б,10 и CA,16б,10 ایتدی [2] CH,15б,11 и CA,16б,11 جانی

[3] Там же جنّت [4] В Л и СУ обратный порядок полустиший бейта.

حضرت عمر رضی الله عنه

حقچون آنوکه عدل ایدی ایشی CH,15б CA,16б

دین یرلنده* اول قومش ایدی[1] بشی

قنغی یرده کیم آنی کورسه همین

طورمزیدی آنده ابلیس لعین

10р

حضرت عثمان رضی الله عنه

حقچون آنوکه آکا ابتدا عادت اولمشیدی حلیله حیا CH,15б CA,16б

سینه سی قرآن ایله پرنوری[2] معرفتله دائما معمور ایدی

10с

حضرت علی کرّم الله وجهه ورضی الله عنه[3]

حقچون آنوکه آکا اول پاک دین CH,15б CA,16б

لحمک لحمی دیدی عین[4] الیقین

منبع* کان و[5] سخادر اول ولی

اولدرر جمله ولیلر اُوّلی

10т

حضرت حسن رضی الله عنه

1* CH,15б,1 и CA,16б,1 قومشیدی اول 2 CH,15б,5 پرنور

3 CH,15б,6 и CA,16б,6 حضرت شیر یزدان رضی الله عنه وکرّم الله وجهه

4 CH,15б,7 и CA,16б,7 علم 5* CH,15б,8 и CA,16б,8 کان

10м

حضرت عیسی علیه السّلام

CH,15a
CA,16a

حقچون آنوکله آکا ویردک رضا | ایلدوک آکا سما اوستنده جا

هم نبیدر هم مُجرّد پاکدر | مسکنی شمدی آنوک افلاکدر

10н

حضرت سیّد الانبیاء محمّد مصطفی صلّی الله تعالی علیه وسلّم

CH,15a
CA,16a

حقچون آنوکله اودر تاج رُسُل[1] | کیم کلام الله آکا اولدی نُزُل[2]

هم حبیب ایدندوک آنی هم نبی | اولدی قاتکده قمودن[3] افضلی

ایمدی آنوک نوردن براقی[4] حقّچون | درکهوکه اشتیاقی حقّچون

ایمدی آکا کوندردکک قرآن حق | ایمدی آکا بلدردوکک ایمان حق

ایمدی آنوک معراجی حقّی ای خدا | ایمدی آنوک ازواجی حقّی ای خدا

امدی آنوک اولادی حقّی ای خدا | ایمدی آنوک اتباعی حقّی ای خدا

10о

حضرت صدیق رضی الله عنه

12a
CH,15a
CA,16a

حقچون آنوکله اول صادقدر
هر ایشی درکاهکه لایقدر

زهد و تقوا سیدر آنک بی ریا
اولدر اوّل چار یار مصطفا

---

[1] CH,15в,4 и CA,16а,4 رَسول

[2] Там же نزول

[3] CH,15а,5 и CA,16а,5 قمونک

[4] CH,15а,6 یراقی

شکر ایدردی هر نفس هر حالنه
بقمز ایدی دنیه نک[1] احوالنه

10и

حضرت داود علیه السّلام

CH,14б
CA,15б

حقچون آنک قچن که[2] الحان ایدر
انس و جنک قاموسن حیران ایدر
11б
ایشیدنلر اول بلند آوازنی
ییتورر عقلینی بولماز اوزونی

10к

حضرت سلیمان علیه السّلام

CH,14б
CA,15б

حقچون آنوکله اکا عین الیقین
رام اولمشدی جمیع انس و جن
امرنه فرمان ایدی هر صبح و شام
بنده سی ایدی قموسی خاص و عام

10л

حضرت موسی علیه السّلام

CH,14б
CA,15б

حقچون آنوکله آکا قلدک عطا
ایلدک آنک عصا سن اژدها
طوری قلدوک دائما آکا مقام
ایلدوک آنوک ایله بیک بر کلام

---

[1] CH,14б,3 и CA,15б,2 دینک [2] CH,14б,5 и CA,15б,4 که оп.

10г

حضرت ابراهیم علیه السّلام

11а

CH,13б CA,15а

حقچون آنوکله اتدیلر[1] روان   اولدی آتش آکه اولدم کلستان
نار نمرود ایتمدی آکا ضرر   اولدی اول ملعون کورب زیر و زبر

10д

حضرت اسماعیل علیه السّلام

CH,14а CA,15а

حقچون آنوکله امروکی روان   *طوتوب ایتدی یولوکه قربان جان[2]
*فاعل مختارسن چونکم ای حقّ[2]   *کسمدی آنک بوغازینی بچوق[2]

10е

حضرت یعقوب علیه السّلام

CH,14а CA,15а

حقچون آنوکله نیچه نیچه ییل   آقد وردی کوزلرندن قنلو سیل
کنج محنتده غم ایدی همدمی   بیک بلا ایله کچوردی بر دمی

10ж

حضرت یوسف علیه السّلام

CH,14а CA,15а

حقچون آنوکله مرغوب ایلدک   قامودن حسن ایچره محبوب ایلدک
*کاه بنده کاه آزاد ایلدک[3]   کاه حاکم مصر و بغداد ایلدک

10з

حضرت ایوّب علیه السّلام

CH,14б CA,15б

حقچون آنوکله آکاهر صبح و شام   اولمش ایدی درد ایله اوینجرام

---

[1] CH,13б,13 и CA,15а,1 آتدیلر   [2]* Л,11а,5 и 6 полустишия вымараны тушью.   [3]* Л,11а,12 полустишие вымарано тушью.

انبیانک نیازی[1] حقّ یا الّه   اولیانک رازی حقّ یا الّه

10а

حضرت آدم علیه السّلام

CH,13б CA,14б

حقچون آنوکه اول ایکن عدم
آنی موجود ایلدوک اوّل قدم
اول مبارک جسمینه[2] ویردک چو دوح
حمد ایله آچدی کوزن بولدی فتوح
بغلیوب صف صف ملکلر کلدیلر
امروک ایله آکه سجده قلدیلر

10б

حضرت نوح علیه السّلام

CH,13б CA,14б

حقچون آنوکه آکا ویردک نجات
هم آکا کوسترمدک بیک یل ممات
سن عنایت قلدک اردکده طوفان
غرقه ویردوک جمله اعدا سن روان

10в

حضرت ادریس علیه السّلام

CH,14а CA, 14б

حقچون آنوکه ترک ایتدکده جان
آنی کوردی قامودن اوّل جنان
حوری وغلمانه اولدی حلّه کار
بولدی اصل جنّت ایچره اعتبار

---

[1] Л и СУ,10б,7 نازی   [2] CH,13б,7 и CA,14б,4 قلبنه

ایتمدم هرکز جهانده ساکه لائق برعمل
یوقدرر بر ذرّه خیرم چوق عصیانم مدد

درکهوکه کلدم اوش بیمار جُرمم یا حکیم
رحمتکدن قل دوا دردیمه درمانم مدد

رحمتک محتاجیم کلدم طپوکه[1] یا غنی
رحمتکدن مهرئ ردّ ایتمه رحمانم مدد

106. قورتر ای کان کرم دست زبانیدن یقم
یوم محشرده قومه الده کریبانم مدد

10

[مناجات در طلب مغفرت]

CH,13a CA,14a ای خدایا طوتمشم طاپوکه یوز
کیجه کوندز دِکمشم قاپوکه کوز[2]

عاجز و بیچاره و محزون وخور
دوشلدم اوش طاپوکه ایتمه بنی دور

دونمدی قاپکده محروم بر احد
بنی داخی ایلمه یاربّ ردّ

پاک ذاتک حقّ ایچون یا آله
عدل و دادک[3] حقّ ایچون[4] یا آله[5]

---

[1]* CH,13a,9 طپوکه کلدم

[2] Л,10б,3 یوز

[3] CH,13б,2 и CA,14a,11 هم صفاتک

[4] Там же حقیچون

[5] CH,13б,3 и CA,14a,12 доб. б. بیک بر آدک حقّیچون یا آله
عدل و دادک حقّیچون یا آله

واریجوق میزانه بو بن روسیاه
آغر ایتمه[1] کفّدمی سن یا آله

کچریکن هم صراطی بی خبر
دوشورب ایتمه بنی زیر و زبر

نار دوزخدن بنی سن قل امین
سن رحیم سن ساکه صیغندم همین

مهرئ عفوایله ای ربّ الانام
ایتمه فاحش جرمنی یوم القیام

مجرم واکسکلریم بن مبتذل
ساکه لائق یوق الومدهٔ برعمل

درکهکندهٔ قاره در اشبو یوزم
قامو امروکه مطیعم یوق سوزم

کرک ایت مقبول و کرک ایله ردّ
نه سوزی وار دیه مولاسینه عبد

9a

[شعر این محل]

CH,13a
CA,14a

اتمزیسک بن کناه کاروکه سلطانم مدد
یانسر نار جحیمه تا ابد جانم مدد

---

[1] CH,12б,11 и CA,13б,6 آقر اتمه

دائما خیر ایشی باکا ایله[1] خو
دییه یم هردم بدم آلاُهو
ذکروکی هردم دیدر قرأن ایله
صوک نفسده یولداش ایت ایمان ایله
دیلمی قطع ایتمه استغفاردن
کوکلمی دوند رقمو مُرداردن
کرّ[2] سؤال قبره چکسم اضطراب
دیلومی شاشورمه آسان ایت جواب
بنی خصومه ملامت ایلمه
عیبمی ستر ایت ندامت[3] ایلمه
آچلیجق هرطرف یازقلو باش 10a
ایتمه سرّم حشراولیجق خلقه فاش
حضرتوکه واریجق خصمِم دلیم
قاموسن خشنود ایله یا کریم
دفتری صون اَلوُمه سرّ ایله
سن بلورسن حالی یینه سن بله
کمسیه فاش ایلمه اسرارمی
یوخسه سنک ایله یقرلر دارمی
بو خجالت باکه ییتر هرزمان
کیم قمو کزلولرم ساکه عیان

---

[1]* CH,126,1 и CA,13a,8 ایله باکه　　[2] CH,126,4 مکر

[3] Л и СУ,96,17 ندامت оп.

شادیئي دنیا بکا ویردی غرور
آخرتدن آخر ایتدی بنی دور
پند واعظ ایتمدی باکه اثر
کلمه دی قلبومه بر ذرّه حذر
ایمدی ای خلّاق عالم لطفی چوق
خلق ایچنده بنجلاین عاصی یوق
بونجه جرم ایله سکا دوندوم مدد
عاصیم بن سن رحیم سن اتمه ردّ
کرچه ایلر عاصیلر بیک بیک کناه
بینه سن سن بونلره[1] پشت وپناه
قامونک سبحانِ سن سلطانِ سن[2]
کیمه یلورسن بولرسن خان سن
غرقه ویردی بنی دریای معاص
لطفک ایله دستکیر اول ویر خلاص
روسیاه و پرکناه و بی مجال
درکهوکه آخر اولور اتّصال
قومه بنی بنلکمده یا غنی
قل عنایت دائما کوستر سنی
بو دلمدن ذمّ ایله تلبیسی کس
توبه و توفیقه ایرکورهر نفس
اولسون دل لوح جرم ایله نخاس
کلمه سون آیینهٔ قلبومه پاس

---

[1] CH,12a,7 и CA,13a,1 آنلره [2] CH,12a,8 и CA,13a,2 سبحانی سن سلطانی سن

اتمشدر بن جهانده چوق ذنوب
*سن پناه ایتدک ای ستار العیوب[1]

ایشلدم بن بکا لائق هرکه وار
یوز قرالغی جهانده صد هزار

بن بکا لا یقینه ویردوم رضا
*سن سکا لایقن ایشله ای خدا[2]

اختیار مله دکلدر بو قضا
*نفس شومم ایلمشدر اقتضا[3]

شمدی اوش بیچاره ودرمانده یم
بیلمزم کیم نه قیلم یا نیلیَمْ

فکر ایدیجک ایتدوکم عصیانلری
آقدوردم یاش یرینه قانلری

باطومی بوفکر قوزدکیی پیر
قورقرم بنی قبول ایتمیه یر

قوپجق یردن خلائق سربسر
بینی بلسم قنغسندن ایدیسر

حشر اولیجق ای دریغا وای بکا
مسکنم ایلرسه کر تحت الثری

حقی دائم[4] ذکر ایدوب شکر ایتمدم 9б
اشبو عمرم آخرین فکر ایتمدم

---

[1]* В Л и СУ полустишие оп. [2]* Л и СУ,9а,11 نفس شومم آنی ایلر اقتضا

[3]* СН,11б,9 и СА,12б,2 نفس شومم آنی ایلر اقتضا [4] Л,9б,1 دائم оп.

قاموڭ فعلی دکل سندن نهان
شرّ اکر خیرات و احسان سیئآت
ساکه صیغندق ملامت ایلمه
صُونُوله شول دمکه آلیموزه[1] برات
جمله ایمان اهلی ایله یا آله
رحمت ایله جهری ایتدوکده وفات

9

[مناجات دراظهارعجزنفس]

9a

CH,11a
CA,12a

امدٕ ای دانای بینای آله
قاموسینڭ حالنه سن سن کُواه
باقی سن سن جمله سی معدومدر
جمله نوڭ حالی سکا معلومدر
بر سیه رویم ایشم جرم وکناه
بنجلاین یوقدرر بختی سیاه
قوللروڭك کرچه واودر جرمی چوق
بنجلاین جرمی چوق عالمدٕ یوق
اتمدم درکاهکه لائق عمل
دائما اتدوم فساد و هم خلل
بر ایو امّالی عادت اتمدم
فرضکه بردم اطاعت اینمدوم
هر نفسده اشلدوم جُرم وخطا
هر فساده کندومه کوردم روا

---

[1] CA,12a,1 الیمز

بر آوج طپراغ ایکن بونلر ای حق
کوز قولاق ویردک دخی هم ال آیق

قوللروکک کرچه کیم نقصانی چوق
رحمتوکک حدّی و پایانی یوق

لطف اید وب قلمه نظر عصیاننه[1]
قلمه بر عاصیلروک نقصاننه

رحمتک چوقدر رحیم سن ای خدا
عاصی قوللروک ایدر سندن رجا

قوللروک عاصیلریدر کرچه کُم[2]
سن کریم سن آنلره ایله کرم

قومه[3] بونلر کیم ایده دائم کناه
بیک بر آدک حرمتیچون یا اله

8a

[شعر این محل[4]]

CH,11a
CA,11б

زنده دللر جرم ایله بولور ممات
لطفک ایله ویرمسک[5] یارب حیات

اولسک هر دمشه سن دستکیر
ناردن جرم اهلی بولمزدی نجات

یزمسک دل صفحه سینه سن سبق
حلّ اولنمازیدی هرکز مشکلات

---

[1] Л и СУ,8б,7 عصیانمه [2] CH,11a,3 کیم [3] CH,11a,4 قمو
CA,11б,7 قومه [4] CH,11a,5 и CA,11б,8 توحید باری عزّ اسمه
[5] CH,11a,6 и CA,11б,9 ویرسک

25-5

کیمسینی عاشق زار[1] ایلدوک
کیمنی معشوق جفا کار ایلدوک

کیمنی فرقتده نالان ایلدوک
کیمنی وصلتده شادان ایلدوک

کیمنه عاج[2] ایلدوک هردم سریر
کیمی بولمز کُنج محنتده حَصیر

کیمسی تحصیل ایدر بی جهد گنج
کیمسی کنج استیورک[3] بولدی رنج

کیمسی شاکردرر هر یارده[4]
کیمسی مؤمن کمی انکارده

یاالٰهی انس وجن وحش وطیور
هر نه کیم عالمده قلدوک سن ظهور

86 قاموسی بندکدورر ایُو یاوُز
صیغنوب فضلوکه طوتر ساکه یوُز

صنعتی دورر خطا دربانلروک
عادتی اولور عطا سلطانلروک

هر نه دکلو قوللرک اتسه خطا
واره جق ییری طپکدر ای خدا

بر آوُج طپراقدرر چونکم بولار
بونلروک مولا سیله نه جثی وار

---

[1] Л,8а,12 حال
[2] Л,8а,14 تاج
[3] СН,10б,6 استه یه رک
[4] СН,10б,7 یارده

8a

کمسه بلمز سن بلورسن هرکه وار[1]
هر نهانی سن قلورسن آشکار

یوغلن انسان یرتدک بی عدد
قدرتوکه یوقدر پایان و حد

ایلدک هر بیرینی بر ایشه طوش
آنک ایله ایلدوک کوکلینی خوش

کیمنی قلدک رسول کبریا
کیمنی قلدک ولیّ اولیا

کیمنه ویردک ولایت بی شمار
کیمنه قلدک هدایت بی قرار

کیمنی قلدک معظّم پادشاه
کیمنی بنده آتدک آکا یا الّه

کیمنی عالم یرتدوک ای خدا
کیمنی زاهد یرتدوک بی ریا

کیمنه ارزانی قلدوک دولتی
کیمنه قلدوک مقدّر محنتی

کیمسینک ایلدوک حکمین[2] روان
کیمنی محکوم قلدوک هر زمان

کیمنک وردین مناجات ایلدوک
کیمنک ییرین خرابات ایلدوک

کیمه ویردک خوب جمال وخطّ خال
کیمسینی ایلدوک آشفته حال

---

[1] CH,10a,5 نه   [2] CH,10a,13 حکمک

بو فنا عالمده خذ و خاله قلمه اعتبار
اول بقا ملکنده باقی خوبلرک دیدارین اوک[1]

چونکه خلق ایتدی خدا چار عناصردن سنی
هیچ وجودک شهرین اکمه سن آنک معمارین اوک[1]

بر آوچ طپرقدن اتلدی دست وپا و ویردی جان
مدح ایدرسک قدرتنک هر دمده کاروبارین اوک[1]

اوک حقک* کورکلو حبیبین[2] کم دیدی لولاک آکا
انبیالر سروریدر احمدی مختارین اوک

کر شفیع اولمق دلرسک آخرتده مصطفی
آلنی اصحابنی هر دمده چار یارین اوک

کافرک انکارنه کوش اتمه که آهل ناردر
مؤمنک قالوا بلی ده صدقله اقرارین اوک

چونکه طویمز جیفهٔ مرداره نفسک کرکسی
طوت ذلک امدی یتر بو دینه نک مردارین اوک[1]

ویر خبر عصیاندن اوزکه سن نه تحصیل ایلدوک
امدی ای مهری بزه خلقک *یتر آثارین[3] اوک

8 [مناجات در مناسب احوال آدمیان]

CH,10a
CA,10б

ای خدای[4] خالق و پروردکار
عالم و دانا و بینا بر قرار

---

[1] CA,10a,7,8,9 и 10б,1 اوک оп. [2]* CH,9б,11 کورکلوسن CA,10a,10 کورکلو جبین (؟) [3]* CH,10a,2 بتر اسارک CA,10б,2 بتر اسارن [4] CH,10a,4 и CA,10б,4 ای خدایا

که بساط ایتدک زمین اوزره چمن

که بتوردک سنبل و سرو و سمن

که مرغانی ایدرسن خوب لسان

حمد ایدرلر[1] برلکوکه هر زمان

جمله‌سی امرکله اولدی هرکه وار

جمله‌سی صنعکدر ای پروردکار

7б جمله‌نک خلّاقی سن‌سن یا آله

مُلک سنکدر قول سنک ای پادشاه

مهری دپرندوکجه[2] آغزکده لسان

اوک[3] حقک قدرتلرینی هر زمان

سنی یوقدن اولدر وار ایلین

بر آوج طپراقدن اظهار ایلین

سن بو کون بقمه فنا کلزارنه

تیزکچر موسومی[4] قلمز یارنه

7a

[شعر این محل]

CH,9б
CA,10

کر اوکرسک بلبلک کلشنده آه زارین اوک

کل بروِ[5] اشبو جهانک بی بقا کلزارین[6] اوک

عاقلیسک سن بو دنیا دوستلرندن چک الوک

دنیه کیبی بی وفادر *باری بر یارارین[7] اوک

---

[1] CH,9a,12 اودرلر [2] CH,9б,2 دپرندکچه CA,10a,1 دپرندوکچه

[3] Л,7б,2 آک [4] Л,7б,4 موسوسنی [5] CH,9б,6 и CA,10a,5 یتی

[6] Л,7б,6 и CH,9б,6 کلزارک [7]* CH,9б,7 и CA,10a,6 یاری یتر یارن

عرض ایدرسن که منوّر آفتاب
که ایلرسن حجاب آکا سحاب
هرطرفده آقدرسن آب لر
خلق ایدرسن آبدن جلّاب لر
که زمستان کتوررسن گاه بهار
که خزان ایلرسن و گاه لاله زار
که کُل ایله زین ایدرسن هردیار
که ایدرسن غنچیه همسایه خار
که کُلی همدم ایدرسن بلبله
که ویررسن جمله اوراقن یلَه
که ایدرسن نرکسه زرّین کلاه
که اوررسن[1] لالیه داغ سیاه
که ویررسن[2] خنده کلشنده کوله
ایتدوررسن گاه افغان بلبله
بلدوررسن گاه بنفشیه وجود
خدمتک پایینه تا بوله سجود
قدرتک زرّندن ایتدوک ارغوان
حمدُکیچون سوسنه ویردک زبان
که ایدرسن بو زمینی سبزه پوش
که ریاحینه[3] ویررسن بوی خوش

---

[1] CH,9a,6 اورورسن
[2] В Л ویررسن дважды повторено
[3] Л,7a,14 ریحانه

ایلدک هر بر دیاری لاله زار
کوه و صحرالرده[1] ایتدک چشمه سار

هر طرفده آب[2] انهار ایلدک
هر حجر اوستنده اشجار ایلدوک

قامو الوان ایلدک هرکه کرک
یرده انسان ایلدوک کوکده ملک

کیمنی هردم کتوررسن عیان
کیمنی هر دم کچوررسن روان

رنج فقرک دردنه سن سن علاج
هیچ قومزسن برینی برلحظه آج

سن یرتدک انس وجن اوچمق طمو
برلکوکه جمله شاهددر قمو

7a یاره درسن خاکدن سیم ایله زر
بیتوررسن برقوری نیدن شکر

چوق عجایبلر دوزوب افلاکده
غنچه‌لر اظهار ایدرسن خاکده

کوستررسن که سماده آفتاب
برق ایدرسن که زمینه[3] ماهتاب

آقدررسن قطره دن[4] دریالری
کوستررسن ذره‌لردن خاوری

---

[1] Л и СУ,6б,12 صحرالرله [2] Л и СУ,6б,13 آبی [3] Л,7а,3 زمینده
[4] Л,7а,4 قطرده

برسن امّا یرده کوکده طولسن
سندن ارتوق اولو یوق سن اولسن
دیدهٔ قلبندهٔ اولان نور و فی
سندن اوزکه داخیه قلمز نظر
کوشنه افسانه تأثیر ایلمز
دل داخی انکاری[1] تعبیر ایلمز
قاموسیته سنسن ای حق رهنما
طوغری وارماین اولور سندن جدا
کرچه کیم ظاهرده سن کوزدن نهان
لیک باطنده عیانسن هر زمان
هرنه قلسک قدرتک وارای قدیر
جمله اشیا حالنه سنسن خبیر
یوغکن دیار وهم چرخ و زمین
واریدک سن ای خداوندا همین[2]
چونکه سن مقصود ایدندک ای ودود
بولدی امرکله عدم کلّی وجود
چون بو عالی چتری قوردک آشکار
خوش مزیّن اولدی هرصبح و دیار
هر[3] طوقرطاق یرتدک یدی فرش
کیمنی فرش ایلدک کیمنی عرش

---

[1] CH,8a,9 и CA,8б,5 افکار [2] CH,8a,13 کریم CA,8б,9 خدا واکریم

[3] CH,8б,3 и CA,8б,12 هم

[كما قال عزّ وجلّ لا تقنطوا من رحمة الله
ان الله يغفر الذّنوب جميعا]

CH,76 CA,8a عيبكى ستر ايده ستّار العيوب
جرمكى عفو ايده غفّار الذّنوب

[7 مناجات بحضرت خدا[1] عزّ وجلّ[2]]

CH,8a CA,8a اى خداوندا كريم وبى زوال
اى رحيم قادر و وى بر كمال
سن سن اول بى مثل عادل پادشاه
جمله محكوم كده درو باركاه
چرخ وافلاك و زمين وآسمان
اون سكز بيك عالم واشبو جهان
قامو مخلوقات وبو اوچيق طمو
هر نه كيم وار در بو عالمده قمو
بحر لطفك قطره سيدر بى كمان
قاموسينك پادشاهى سن عيان
86 سن سن اى خلّاق ربّ العالمين
جمله بر بيلور سنى علم اليقين

[1] CH,76,13 и CA,8a,8 بارى

[2]* CY,6a,12 اول قاضى الحاجاة و مجيب الدّعواة و ميسّر المراداة مهرى حقيره نك مناجاتدر

[شعر اين محل]

CH,7б CA,7б

جرم وعصیان اولدئ ای دل چونکه هردم خوسکا
نفس امّارهیه اویدوک کلمدی قورخو سکا
علم توحیدئ دلکدن اکسک اتبه بر نفس
چون بلورسن آخر ای غافل کرکدر بو سکا
کلدک اوش فانی جهانه ارتحال اتسک کرک
صوک نفسده وای اکر رحم اتمزسیه هو سکا
حقدن اوطنمهدک اولدک هر[1] کناهه مرتکب
اولجکک صنمهدک ای رو سیاهم تو سکا[2]
کچدئ عمرک بو جهان دارنده مهری جرم ایله
اسلمدک[3] نیته کیم ویردم نصیحت شو سکا

* * *

CH,7б CA,8a

بولموت استرسک جنانه دسترس
توبهٔ دلدن کدرمه هر نفس
رحمتندن مهری قطع ایتمه رجا
ارحم[4] للعالمیندر اول خدا

---

[1] CH,7б,6 هر оп. [2] CA,8a,2 سکا оп. [3] CH,7б,7 اشلمدک
[4] CH,7б,9 и CA,8a,5 ارحماً

جان و دلدن صد هزاران آلکه[1] اتباعکه
ایلرم هر دم سلام و مدحله ذکر و ثنا
طاپکی چون مسند اتدی رحمة رحمان سنک
شفقتوکی روسیه مهری ایدر سندن رجا

[فی الموعظه[2*]] 6

CH,7a
CA,7б

امدی ای بیچاره عاصی کل برو
نیلدک نه آلتدک جهانده[3] ال برو[4]
نیلدک نتدک نه تحصیل ایلدوک
حقه لائق نیچه تدبیر ایلدوک
وارمدر قلبکده حقک قورقسی
کتدی قوت اولدیمی[5] نفسک ابلیسی
علم ایله هر دم بدم عامل میسن
یوخسه نادان ابتر و جاهل میسن
نفس امّارهیه می اویدک مدام
کلمدیمی قلبکه یوم القیام
اوزکی هر دمده ویردک غفلته
نیچه ویره سن[6] جوابی حضرته
روز و شب ایتدک کناه اوصنمه دک 6a
اول خدادن بر نفس اوتنمه دک

---

[1] CH,7a,5 и CA,7a,12 طاپوکه [2*] В CH и CA مطلع [3] CУ,5б,12 جهاندن
[4] CH,7a,8 ایلرو CA,7б,3 الرو [5] CH,7a,10 قوت اولدی
[6] CH, 7a,13 ویردسن CA,7б,8 ویرورسن

گرچه آخر ظاهر اولدی ذات پاکک عالمه
قامودن معنیده سن کلدک جهانه ابتدا

اولمشیدک سن حریم سرّ محرم ای رسول
یوغکن انسان موجود اولمدین عرض وسما

56 ایره‌لی خلقک نسیمی عالمه هر دم بدم
خرّم اولمشدر یلر شام وسحر باد صبا

عزّت ایچره کیمی قلدی سکا همتا اول کریم
کیمی بکزتدی نبیلرده دو عالمده سکا

روز محشرده شفیعی اولمغه جرم اهلنه
ایلدی سنی شفاعت معدنی کان عطا

اولقدر عزم ایلدک[1] فوق العلایه هر نفس
عرش اعلا بیله بیر[2] اولدی سکا تحت الثرا

چون قدم بصدک فلک فوقینه ای محبوب[3] حقّ
لیلة الاسراده حق هر حاجتک قلدی روا

شرعک شمعندن[4] اولمشدر منوّر بو جهان
شفقتک خواندن[5] ایرمشدر قمو روحه غذا

دو جهانده روشن اولدی چشمی آنک تا ابد
خاک پایک جوهرن هر کیمسه قلدی توتیا

اهل جرمک دردنه سنسن دو عالمده طبیب
جمله درمانده قلدم اومرم سندن دوا

---

[1] Л,5б,4 ایلدی [2] Там же یر [3] СН,7а,1 и СА,7а,8 مطلوب

[4] Л,5б,6 شمعنده [5] СН,7а,2 и СА,7а,9 خوندن

چونکه سن ختم رسُل سن[1] بر کرم
قومه بنی بن کناه ایله قتلم
جرمیمی بلدم شفاعت قل بکا
یا رسول الله صغندم اوش سکا
عرض اولیجق حضرتوکه جمله حال
ایلمه محشر کوننده پایمال
اشبو[2] عاصی مهریه اول دستکیر
طاعتی یوق جرم وعصیانی کثیر
کرچه کیم اتمشدرر بیک بیک کناه
قل قاپوکده[3] کل عیبینی پناه
آنی اوتندرمه حقدن قل مدد
جرمیله قاپوکه دوشدی اتمه ردّ

[* قصیده در نعت[5] رسول علیه السّلام[4]]

CH,66 CA,66 ای کزین انبیا و منبع لطف وفا
وی رسول کبریا محبوب مطلوب خدا
عدل بنیادنی محکم ایتدی امرک نیته کم
ظلمی معدوم ایتدی شرعک شمس کوستردی[5] ضیا
چون وجودک نوردر ای صورتی بدر فتر
دوشمسه سایک عجبمیدر زمینه جا بجا

---

[1] CH,6a,11 и CA,66,4 رسولیسن [2] CH,66,1 и CA,66,7 اوشبو
[3] CH,66,2 и CA,66,8 قتکده [4*] CH,66,4 نعت رسول ع م
CA,66,10 در نعت رسول ع م [5] CH,66,6 کتوردی

هر نبیّه کرچه ایندی بر کتاب
قامویه قرقاندن[1] اردی فتح باب

کلدک ایدک د ینله د نیانی نور
بلدی حق سن انس وجن وحش وطیور

کلدی دینک مهری انورا یلدی
طاغدوب کفری منوّر ایلدی

کمکه ایتدی سنی جاندان اختیار
اولسیر اکی جهانده بختیار

کمکه سنکچون جهانده اچدی ستم
آکه تریاک اولور اول ستم سیرنه غمّ

5a حکمیه لر سنی سوکنلر جفا
کورمیه لر ساکه اوینلر بلا

تا ابد بولدی سعادت اول کشی
نعت پاک مدح هردم اشی

کیمه کیم اولسک جهانده دستگیر
ایکی عالمده بولور عزّتله یر

جرم ایله بیادم ای کان کرم
شفقتکدن اومرم دردومه ام

صدقله هرکیمکه ساکا طوتدی[2] یوز
[3] شفقتکدن آخر اولماز نا امید

---

[1] CH,6a,1 и CA,6a,6 قرآندن

[2] Л,5a,5 طوبدی

[3] Во всех списках نا امید

هر اولوالالبابه امرک پیشوا
هر اولو الابصاره شرعک رهنما
کیم سکا قلدی جفا قلدک وفا
کیم سکا قلدی جزا قلدک سه ا
سکا لائق اولدوغیچون هر عطا
عادت اولمشدر ایاکان وفا
شوکتوکی کورجک آی آفتاب
سایه بانیدر[1] سکا هردم سحاب
یزدی اوّل اسمکی لوحه قلم
اولمسک اولوردی بو عالم عدم
اولمسک سن اولمزیدی کائنات
خاردن کل هم دخی نیدن نبات
چون وجوده کلدک وبولدک ظهور
دینله قلدک جهان رو ینی نور
ایرمسه سندن عنایت هر قوله
طولمشیدی اشبو عالم کفر ایله
عاصی اولسه جمله عالم بی عدد
سندن ایرسه غم دکل ذره مدد
امتک مجرملرینک یا رسول
سن شفیعی سن نچون اولور ملول
ساکه ویرلدی نبوّت ابتدا
ذاتوکیله بینه اولدی انتها

---

1 CH,56,6 دائم

روح پاکک خلق[1] ایدنمشدر حبیب — جرم بیماریمه سن سن چون طبیب
عالمی موجود ایتمادین اله — عالم ارواحه قلدی سنی شاه
بو البشردر گرچه آدم یا رسول — سنوکیله بولدی موجودات اصول
سن ابو الارواح ایدک ای پاکدین — اولمدین بو عالمی اشیا یقین
آب لطفوکک ارشدی قطره سی — ظاهر اولدی آب خضرک[2] چشمه سی
باد خلقک شمه سندن بو جهان — اولدی هر اطرافی صحرا گلستان
معجزک[3] برج شرفده آفتاب — دعوتک اوج سماده ماهتاب
سدره روضکدر هر صبح و شام — هر خواص ارواحنه دار السلام
بیت معمور گلدر ای بدر دجا — هر ذنوب امراضنه دار الشفا
انبیالر سروری سنسن همین — ای کریم و رحمة للعالمین
حق سنی قلدی گزینی انبیاء — اولدی حق دینک قمودرده شفاء

[هو الذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق
لیظهره علی الدین کله]

СН,5а СА,5б دیدیلر حقکده چون خیر الرسول
صدق ایله اهل عقول ایتدی قبول
اولمسک اولمزدی هرگز کاربار
گلمسک گلمزدی بو لیل و نهار
4б هادی شرعک اگر اولماسه سد
کفر ایله قلمشدی عالم تا ابد

---

[1] Л и СУ,4а,4 خلق оп. [2] Л и СУ,4а,8; СА,5а,8 حضرک
[3] СН,5а,6 معجزه‌ک

قامو دللرده همان هو هواولا تسبیح پس
نغرۀ یاهو ایله هر دمده الاّ الله دی

پرتو توحید شمعیله[1] دلوکی انور ایت
کندوکه هر دمده الاّهوی طورمه منظر[2]ایت
جان و دلدن امدی بو ذکری دلکه ازبر ایت
نغرۀ یاهو ایله هر دمده الاّ الله دی

قلبکی اغوایه ویرمه نفسکک وسواسله
قومه دل آیینه سینی کیم قله اول پاسله
بو کلامی دلده یاد ایت هر نفس اخلاصله
نغرۀ یاهو ایله هر دمده الاّ الله دی

مهری کو اعمی[3] دکلسک حقّی تانی[4] آچ کوزک
دایم الاّ هو ایله غفلتدن اویر کندوزک
هر سحر بنک عذر ایله درکاهه طوتدوقجه یوزک
نغرۀ یاهو ایله هر دمده الاّ الله دی

4
[نعت رسول علیه السلام[5]]

СН,4б
СА,4б

ای کریم و مظهر و نور خدا	شاه اقلیم رسالت مصطفا
ای رسالت کشورینه پادشاه	وی شریعت تختنه صاحب کلاه
ای حبیب الله وی تاج رُسل	قامودن اوک حقّ سنی ایتدی قبول
سن قمو مرسللرک سلطانی سن	سن قمو مؤمنلرک جانانی سن

4а

[1*] СН,4б,2 и СА,4б,5 شمسیله توحیدک [2] Там же: رهبر

[3] СН,4б,6 и СА,4б,9 اعما [4] СН,4б,6 طانی

[5] СУ,3б,16 فی نعت رسول الله صلّی الله علیه وسلم

چون ایدر هر شیئنه[1] بر آیت دلیل
کم کماننز بردر اول ربّ جلیل

[ففی کلّ شیئ آیة تدلّ علی انّه واحدٌ]

36 CH,4a CA,4a قامو عالم طولیدر الله ایله
سنده پاک ایت قلبک الّا الله ایله
کر دلرسک بوله سن مقصودکی[2]
مهری یاد ایت هر نفس معبودکی[3]

[3]
[فی توحید الباری عزّ اسمه]

CH,4a CA,4a جمله اشیانک قمو توحیدی الّا الله دی[4]
[4]جمله مخلوقک قمو مقصودی[5] الّا الله دی
جمله موجودک قمو مسجودی الّا الله دی[4]
نعرهٔ یاهو ایله هر دمده الّا الله دی
طالب حق اولمغه دائم سکا ارشاد ایدر
قید حقدن غیریسندن نفسکی آزاد ایدر
جرم یقمش قلبکی توحید ایله آباد ایدر
نعرهٔ یاهو ایله هر دمده الّا الله دی
هر اراده حقّی یاد ایت یاد قلمه بر نفس
غیری سوز حاجت دکلدر عارفیسک سوزی کس

---

[1] CH,4a,4 и CA,4a,6 شئ [2] CH,4a,7 مقصودینی [3] Там же معبودینی

[4] CH,4a,9,10 и CA,4a,11,12 الله در [5]* Л,36,4 نعرهٔ یا هویله هودم صد

قاموسی بندکدر در سن پادشاه
کیم سنک حکمکده در بو بارکاه
قدرتک سرّینه ادراک ایره‌مز[1]
حکمتک فکر[2] ایدن عقلن دیره‌مز[3]
هرنه کیم بو عالم اشیاده وار
دیرکه سندن غیر یوق پروردکار
بو محقق ثابت اولدی حقدرر
تکری بردر آندن ارتوق[4] یوقدرر
کر شریکی[5] اولسه تا یوم القیام
بولمیزدی[6] اشبو عالم هیچ نطام
[لوکان فیهما الهة الاّ الله لفسدتا]
CH,36 CA,4a ایدی نیچه پادشه در کورآنی
جمله کوزلر کوز آچوب کوزلر آنی
جمله عبدک شاهی در اول پادشاه
جمله نک مقصودی در او بر اله
جمله‌سی علمنده نادانلر آنک
جمله‌سی امرنده حیرانلر آنک
برلکینه کلّیسی[7] أقرار ایلر
کافر اولور هرکه آکا انکار ایدر

---

[1] CH,36,8 ایرمز CA,36,9 ارمز [2] Л,3a,7 فزین [3] CH,36,8 и CA,36,9 ویرمز
[4] Л,3a,9; CH,36,10 и CA,36,11 ادتق [5] CA,36,12 شریک [6] CH,36,11 بولمز ایدی
CA,36,12 بولمزیدی [7] Л и CY, 3a,15 کلّسی

هرنه دکلو کم جهانده وار اناس
قامو سندن رحمت ایلر التماس
قدرتوکه خلق عالم لا دیمز
درکهوکه کمدرر اعلی دیمز
قامویه سنسن ویرن خنبشلری
قاموسی سندن اومر بخششلری
عقل کل جهد ایدوب اولا بی مجال
اتمیه کیفیتکدن قیل و قال
کمسه بلمز کیم نه در ماهیتک
سن علیم سن سن بلورسن حکمتک
برشجوده بیتوررسن کل دکن
خلق ایدرسن خاکدن وجه حسن
3a حکمتوکیله کلور بو سال وماه
قدرتوکیله طورر بو بارکاه
حکمتوکله اولدی چرخ وآسمان
قدرتکله اولدی کیوان پاسبان
درکهک درد اهلنک درمانی در
باقی سنسن جمله عالم فانی در

[کما قال الله تعالی کلّ من علیها فان ویبقی وجه
ربّک ذوالجلال والاکرام]
CH,3б CA,3б پادشه سن بی شریک و بی وزیر
امرک ایله سیر ایدر شمس ومنیر

26б برلکوکه شکّمز یوق ای رحیم
ایکی دیین[1] دل سکا اولسون دمیم
جمله عالم خلقی آچوب کوزلرین
طاپوکه طوتوب طوررلر یوزلرین
سندن اومرلر قموسی رحمتی
ناتوانلر سندن استر نصرتی
رحمتک دریاسنه یوقدر کنار
ای کریم و ای رحیم و کردکار
دلده اسمک خلق عالم ذکر ایدر
مؤمن اولان برلکوکه شکر ایدر
حکمتکله آقدر آب حَجَر
قدرتک ویرر[2] قوری نیدن شکر
امرکیله بو فلک اتمز قرار
حکمتوکیله کلور لیل و نهار
ابتداکه یوقدرر[3] هیچ انتهاء
سن سن اوّل سن سن آخرای خدا
اون سکز بیک عالمک سبحان سن
یاره دلمیشک قمو سلطان سن[4]
جمله مخلوقک بلورسن حالنی
هرنه وجهیله کچراحوالنی
سن یرتدک بی تکلّف عالمی
سن یرتدک بی تردّد آدمی

---

[1] CH,26,10 آنی دین CA,26,10 اکی دین [2] Л,26,6 ویردی
[3] CH,3a,4 ابتدا یوقدر آکا [4] CH,3a,5 سلطانی سن

مهری مجرملری دوزخدهٔ قومه[1] شفقت لا الٓه الاّ الله
کیچه کوندز دلکده ذکر ایله عادت لا الٓه الاّ الله
ایله در[2] بی کمان بهشته سنی مدحت لا الٓه الاّ الله

2

[تضرع نامهٔ مهری حقیره]

CH,26
CA,26

ای کریم و قادر و حیّ و ابد
وی قدیم و صانع و فرد و صمد[3]
بی وزیر و بی نظیر و بی مثال
بی ملال و بی زوال وذوالجلال
رازق و رزّاق و حیّ و لایموت
جمله اشیایه ویرن[4] هر دمده قوت
قاضی الحاجات سنسن ای کریم
سنکه ربّ العالمین سن ای رحیم
جمله خلقک خالقی معبودی سن
جمله عبدک جانله مقصودی سن
سن احدسن بردخی یوقدر اله
برلکوکه جمله اشیادر گواه
خاکدن خلق ایلدک آدم عیان
سن یرتدک انس وجنّی بی کمان
هم ازل سن هم ابدسن هم صمد
ای صفاتی قل هو الله احد

[1] CH,2a,11 и CA,2a,10 طموده
[2] CA,2a,12 الدر
[3] CH,26,2 и CA,26,2 احد
[4] Л и СУ,2a,12 ویرر

1б / CH,1б / CA,1б

یزدی جان لوحه سنده بسم الله — قدرت لا اله الا الله

کوستر طوغری[1] یول بحمد الله — همّت لا اله الا الله

دو جهانه طولیدرر لا شک — شهرت لا اله الا الله

اهل عشق دللرن مشرّف ایدر — صحبت لا اله الا الله

ار کورر[2] خسته دللره صحّت — شربت لا اله الا الله

اِلَهر سنی حقّه بر دمده — قربت لا اله الا الله

اوردلور[3] تا اولنجه یوم قیام — نوبت لا اله الا الله

طغدور لشکرینی ابلیسنک — نصرت لا اله الا الله

ظلمتینی دِلک منوّر ایدر — طلعت لا اله الا الله

ید قدرتله سنک خاره ویرر — حرمت لا اله الا الله

ویردی مفتاح غیبی جان ودله — قوّت[4] لا اله الا الله

قلبکی غلّ وغشدن ایلر پاک — طاعت لا اله الا الله

2а

کوستر اهل عشقه اسراری — حکمت لا اله الا الله[5]

هردم اندامه لرزه لر دوشورر — هیبت لا اله الا الله

طویرر خلقی خون[6] رحمتله — نعمت لا اله الا الله

جان دماغن طولو مکرّر ایدر — لذّت لا اله الا الله

اهل توحیده تاج دولتدر — کسوت لا اله الا الله

---

[1] Л,1б,2; CH,1б,3 и CA,1б,2 طوغرو [2] CH,1б,6 اهرکورر

[3] Л,1б,7 اوردولر CH,1б,8 اوردلر CA,1б,7 اورلر

[4] Л и СУ,1б,12 حرمت [5] Л,1б,13 и 2а,1 бейт вписан дважды

[6] Л и СУ,2а,3 и CA,2а,7 خون ! /!/

دیوان مهری

باش رداکتور
و. اصلانوف

خطّاط
غ. دارآبادی

ОПЕЧАТКИ И ИСПРАВЛЕНИЯ

Стр.	Строка	Напечатано	Следует читать
6	1 сн.	١٣٣٥	١٣٣٠
22	4 св.	حصيو	حصير
30	17 св.	بحتى	بختى
57	6 сн.	сухбатлар	сух̧батлар
66	8 сн.	خوفدر	خوفدر
75	17 сн.	CA, 25a, 10	CA, 27a, 8
77	пример, отмеченный сноской 234 (строки 8—10), следует читать после примера, отмеченного сноской 231 (строки 1—2 св.).		
80	2 св.	اَلَم	اُلَم
82	11 св.	ويردميسه	ويردمێسه
86	8 св.	طوبيه	طوبيه
89	7 св.	*-layin*	*-layın*
99	8 сн.	لاّ	الاّ
102	14 св.	*edebiyati*	*edebiyatı*
103	17 сн.	1332	1328
104	4 сн.	*urque*	*turque*

Зак. 52

آسیا خلقلری انستیتوسی

مهری خاتون

دیوان

تنقیدلی متنی ترتیب ایدن
وکیریش مقاله سینی یازان
یه‌له‌نا ماشتاقووا

موسقوا ۱۹۶۷

سوویەت سوسیالیست جمهوریتلری بیرلکی بیلم آقادەمیسی

دوغو خلقلری ادبی عابدەلری

متنلر

کوچك سری

۹

«ناوقە» باصم اوی

دوغو ادبیاتنك باش رداکسیونو

مهری خاتون

دیوان